.g.
,2

cher
chatz

Germ. g. 58 n / 8,2

<36606803750017

<36606803750017

Bayer. Staatsbibliothek

GERMANISCHER BÜCHERSCHATZ
HERAUSGEGEBEN VON ALFRED HOLDER
8, 2. M. 3 —.

SCHRIFTEN NOTKER'S UND SEINER SCHULE.

HERAUSGEGEBEN
VON
PAUL PIPER.

I. BAND:

2. LIEFERUNG.

LOGISCHE SCHRIFTEN.

MIT 31 HOLZSCHNITTEN.

FREIBURG I. B. UND TÜBINGEN 1882
AKADEMISCHE VERLAGSBUCHHANDLUNG VON J. C. B. MOHR
(PAUL SIEBECK).

Band I vollständig in 3 Lieferungen.

91 g

GERMANISCHER BÜCHERSCHATZ

HERAUSGEGEBEN VON

ALFRED HOLDER.

BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS

Erschienen sind folgende Bändchen:

1: **Cornelii Taciti de origine et situ Germanorum liber.** Edidit Alfred Holder. kl. 8. (22 Seiten.) 40 Pf.

2: **Einhardi uita Karoli imperatoris.** Edidit Alfred Holder. kl. 8. (33 Seiten.) 60 Pf.

3: **Beowulf.** Herausgegeben von Alfred Holder. 1. Heft: Abdruck der Handschrift im British Museum, Cotton. Vitellius A. XV. Zweite Auflage. kl. 8. (70 Seiten). M. 1.60.

4: **Otfrid's Evangelienbuch.** Herausgegeben von Paul Piper. kl. 8. (352 Seiten.) M. 4.—.

5: **Iordanis, De origine actibusque Getarum.** Edidit Alfred Holder. kl. 8. (83 Seiten.) M. 1.50.

6: **Nithardi historiarum libri IIII.** Edidit Alfred Holder kl. 8. (58 Seiten.) 75 Pf.

7: **Baedae historia ecclesiastica gentis Anglorum.** Edidit Alfred Holder. kl. 8. (314 Seiten.) M. 4.50.

8: **Schriften Notker's und seiner Schule.** Eingeleitet und herausgegeben von Professor Dr. Paul Piper. Erster Band in 3 Lieferungen. Schriften philosophischen Inhalts. Mit 33 Holzschnitten. Erste Lieferung. kl. 8. (CLXXXXIII Seiten u. Seite 1—368). M. 7. — Zweite Lieferung, die Logischen Schriften. (Seite 369—592). M. 3. Lieferung 3: Kleinere Schriften und Marcianus Capella.

Akademische Verlagsbuchhandlung von J. C. B. Mohr
(Paul Siebeck)
in Freiburg i. B. und Tübingen.

II.

ANICIUS MANLIUS SEVERINUS BOETIUS

COMMENTAR ZU DEN CATEGORIEN

DES ARISTOTELES.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

Bayerische Staatsbibliothek MÜNCHEN

(LIBER PRIMUS.)

1. [A 275ª B 3] QUID SINT AEQUIUOCA.

Aequiuoca dicuntur . quorum nomen solum commune est. Tîe sínt kenámmen . déro námo écchert keméine . únde gelîh íst. *Ratio uero substantię diuersa . secundum nomen.* Únde áber úngelîh zála íst . uuáz sîe sîn . démo námen uólgêndo . án démo sîe genámmen sínt. Úberstépfist tû den námen . sô mág sîn gelîh ratio . íro substantię. *Ut animal homo . et quod pingitur. Hoc est. Ut ęquiuoci sunt . homo uerus . et homo pictus.* In latina lingua . sínt kenámmen . homo animal . i. ter lébendo ménnisko . et quod pingitur . i. sîn gelîhnisse. *Ratio uero substantię diuersa secundum nomen.* Mán ságet áber úngelîcho uuáz sîe sîn . demo námen uólgendo . dér sîe genámmen máchôt. *Si enim quis assignet . quod est utrumque eorum . propriam rationem assignabit utrisque.* Ságet îoman . dáz îouuéderez íst . tér gíbet îouuédermo súnderîga zála. *Hoc modo. Homo animal . est substantia sensibilis.* Tér lébendo homo . íst éin sínnîg tíng. *Qui pingitur . imago insensibilis est . et inanis.* Ter gemâ[A 275ᵇ]leto . íst éin sínnelôs pílde . únde lîbelôs. *Sic in euangelio sunt ęquiuoci uterque iohannes .* [B 4] *sed diuersam suę substantię rationem habent secundum nomen.* Iohannes únde áber iohannes sínt kenámmen . i. hábent kelîchen námen . únde áber úngelîcha . únde úngemeina diffi-

nitionem. Diffinitio íst . tíudir ságet . uuáz sîe sîn. *Eadem est et ratio substantię . in hunc modum. Alter est iohannes baptista . filius zacharię . et alter est iohannes euangelista . filius zebedei. Quodsi dixeris . habent et communem diffinitionem . quia uterque iohannes est animal rationale mortale. Uel substantia animata sensibilis . non est hęc diffinitio iohannis . sed hominis uel animalis . et hoc nomen homo . aut animal . non facit eos ęquiuocos sed uniuocos.* Uuíle dû ín gében gelîcha diffinitionem . dáz nemáht tû nîeht ketûon uólgendo démo námen iohannes . tér sîe genámmen máchôt. Sîe mág man bêde héizin homo únde animal . únde dánnân hábent sîe geméina diffinitionem . sîe nesínt áber dánnân nîeht ęquiuoci . [A 276ª] sed uniuoci . táz chît sîe nesínt tánnân gelîhnámîg . súnder éinnámîg . únde geméinnámîg. Mít témo uuéhsele dero diffinitionis . uuérdent ûzer ęquiuocis uniuoca. De quibus mox subditur. [B 5]

2. QUID SINT UNIUOCA.

Uniuoca uero dicuntur . quorum et nomen commune est . et secundum nomen eadem substantię ratio. Tíu héizent áber éinnámîg . únde geméinnámîg . téro námo geméine íst . únde nâh temo námen . gelîh zála íst uuáz sîe sîn . i. tíu álso sínt . sô man síu héizet. *Ut animal homo . atque animal bos. Hoc est ut uniuoca sunt homo et bos. Communi enim nomine utrique . i. homo et bos animalia nuncupantur . et est eadem ratio substantię. Quę est illa ratio? utrumque esse animal . sicut et nuncupantur.* Sîe héizent keméinlîcho animalia . únde sámogeméine zála íst . táz sîe dáz

sîn . subaudis . táz sîe héizint. *Si quis assignet rationem utriusque 'quid utrique sint. assignabit eandem rationem.* Úbe îoman zála gíbit pêdero . uuáz îouuéderiz sî . tér gíbit íro gelîcha zála. Uuáz íst tiu zála? *Quo sint animalia.* Ér chídit . táz sîe sîn animalia . álsô sîe héizent. Homo únde bos héizent animalia . únde sínt animalia. [A 276b] Uuáz íst áber sélbiz animal? Substantia animata sensibilis. Táz íst óuh homo . táz íst óuh bos. Ál dáz animal íst . táz sínt sîniu species . homo [B 6] et bos. Uuíle dû chéden animal homo et animal bos . hábent úngelîcha diffinitionem in hunc modum! Homo est animal rationale . bos est animal inrationale . tíu diffinitio neíst animalis nîeht . táz íro geméine námo íst . únde íro geméine genus íst . sî íst sélbero specierum hominis et bouis. Mít témo uuéhsele uuérdent ûzer uniuocis aequiuoca.

3. ITEM QUID INTERSIT.

In propriis uuérdent aequiuoca uuîlôn úngeuuândo . i. fortuito et casu . ut duo aiaces . duo alexandri . duo pirri . uuîlôn uóne gelúbedo . i. placito . propter cognationem . ut duo marii pater et filius . uel propter similitudinem ut homo pictus et uerus. Tíu múgen sîn béidiu propria ióh appellatiua. Hic homo uerus et hic homo pictus sínt propria. Homo uerus et homo pictus . specialiter et communiter . sínt appellatiua. Tóh aristotelis châde uóne aequiuocis quorum [A 277a] nomen commune est . síu sínt tóh tícchôr propria dánne appellatiua et communia. Áber uniuoca uuérdent îo in appellatiuis. Uuîlôn natura ut

homo homini uniuocus est bestia bestię. Uuîlôn gente uel patria . ut grecus greco . roma[B 7]nus romano. Uuîlôn professione . ut christianus christiano . laicus laico . clericus clerico. Uuîlôn dignitate . ut rex regi . consul consuli. Uuîlôn fortuna . ut seruus seruo . ingenuus ingenuo. Also mánigiu appellatiua uuésen múgen . sámománegiu uniuoca múgen uuésen. Sô íst îo díngolîh témo uniuocum . sáment témo iz hábit . éinen námen geméinen . únde éina diffinitionem geméina. Únde áber démo aequiuocum . témo iz hábet gelîchen námen . únde uóne dîu úngemeinen . uuánda iz éin námo neíst . nóh éin diffinitio. Dóh aristotiles châde . quorum nomen commune est . quasi de appellatiuis.

4. DE DENOMINATIUIS.

Denominatiua uero dicuntur . quęcumque habent appellationem ab aliquo secundum nomen . solo differente casu. Díu héizent denominatiua . tíu nâh ándermo [A 277ᵇ] námen genámôt sínt . échert keuuéhselotemo ûzlâze. Nomen a nomine deriuatum . héizet mít réhte denominatiuum . i. námo uóne námen. *Ut a grammatica grammaticus. A fortitudine fortis.*

5. RATIO DE HIS TRIBUS . I. QUARE PRĘMISSA SINT.

Fóne dísên drín diffinitionibus íst ze uuízen-[B 8]ne . dáz decem prędicamenta uóne dîen aristotiles ságen uuíle . gelîchen námen hábent . únde áber úngelîcha diffinitionem. Prędicamenta únde genera

héizent siu gelîcho . síu sínt áber éin ánderên úngelîh. Pe díu sínt siu aequiuoce sô genámôt . náls uniuoce. Tîe sélben námen gébent sîe íro speciebus . i. subalternis generibus . mít tîen síu geméina diffinitionem hábent . pe díu sínt siu áber dîen uniuoca . náls aequiuoca. Denominatiua uuérdent áber . dánne substantia . án síh nímit accidens . álde éin ándera substantiam. Nímet homo án síh qualitatem . sô íst er qualis . nímet ér án síh quantitatem . sô íst er quantus. Léget ér án síh indumentum . sô ist ér habens. Fóne dîen állên uuírdit [A 278a] er denominatus . únde dîe námen ér dánnân guuínnet . tîe héizent denominatiua. Álso iustus fóne iustitia . latus fóne latitudine . uestitus fóne ueste.

6. QUESTIO.

Nóh tánne sínt mánignámîgiu . i. pluriuoca . ut ensis mucro gladius . marcus tullius cicero . únde míssenámigiu . i. diuersiuoca . ut ignis lapis color . zíu uer[B 9]suîgeta er déro? Téro nebedórfta ér . ze díssemo bûoche.

7. DE SINE COMPLEXIONE DICTIS . ET CUM COMPLEXIONE.

Eorum quę dicuntur . alia quidem dicuntur secundum complexionem . alia uero sine complexione. Téro uuórto díu man spríchet . téro uuérdent súmelîchîu gespróchen zesámine gelégitiu . súmelîchiu súnderîgo. *Et ea quae dicuntur . secundum complexionem sunt.* Tíu man spríchet zesámine gelégitiu . díu sínt sús

ketân. *Ut homo currit homo uincit. Ea quę sine complexione sunt.* Tíu man súnderîgo spríchet . tíu sínt sús ketân. *Ut homo bos currit uincit.* Uuáz tíu súnderîgen bezéichenên . dáz uuíle ér án dísemo bûoche ságen. Uuáz tíu zesámene gelégetin bezéichenên . dáz ságet ér [A 278^b] háranâh in periermeniis.

8. DE UNIUERSALI SUBSTANTIA.

Eorum quę sunt . alia de subiecto quodam dicuntur . in subiecto uero nullo sunt. Súmelîchiu dero uuésentôn díngo . uuérdent kespróchen fóne demo únderen . tíu dóh nesínt án demo únderen . nóh ín demo únderen. *Ut homo de subiecto quidem aliquo homine dicitur . in subiecto uero nullo est.* Álso ménnisko gespró[B 10]chen uuírdit fóne demo únderen . ételîchemo ménnesken . án démo ér dóh neíst. Uniuersales substantię . dîe in grammatica sínt appellatiuę speciei . dîe uuérdent kespróchen fóne singularibus substantiis . tîe áber propriae speciei sínt. Uuér uuíssî uuáz homo uuâre . âne uóne cicerone catone uarrone . tîe únder démo námen sínt? Fóne dîen uuírdit homo gespróchen. Áber án ín . nemág ér sîn. Uuîo mág homo sîn in cicerone? Ér íst sélbêr homo. Fóne díu íst proprium uniuersalis substantię de subiecto dici . in subiecto nullo esse.

9. DE PARTICULARI ACCIDENTE.

Alia autem in subiecto quidem sunt . de subiecto uero nullo dicuntur. [A 279^a] Táregágene sínt án-

deriu . díu ána álde ín demo únderen sínt . s. uuánda síu accidentia sínt . únde uóne únderôrên gespróchen nesínt . s. uuánda síu sínt sélben diu únderôsten. *In subiecto autem esse dico . quod cum in aliquo sit . non sicut quędam pars . inpossibile est esse sine eo in quo est. Facilior constructio est. Dico autem esse in subiecto quod in aliquo sit . cum tamen non sit sicut quedam pars . nec possit esse sine eo in quo est.* Íh chído sô uué[B 11]sen án demo únderen . táz iz târána íst . únde dóh sîn pars neíst . unde íz îo nîenêr uuésen nemág . nóh sîn nîeht neíst . âne daz úndera. *Ut quędam grammatica in subiecto quidem est in anima . de subiecto uero nullo dicitur.* Álsô éines mánnis grammatica íst in sînero sêlo . únde dóh uóne íro gespróchen neuuírdit. Sláh ten ást ába demo bóume . dés pars ér íst . nóh tánne mág ér sîn . ním animę aristarchi íro grammaticam . sô neíst sî nîener . uuánda sî âna sîa uuésen nemág. Ánderiu mág sîn . tísiu íst zeirgángen. *Et quoddam album in subiecto quidem est in corpore. Omnis enim color in corpore est.* Unde éin uuîz fárauua íst án ételîchemo dínge . sô alle uárauua sínt. Fóne díu íst kelâzen éinlúzzên accidentibus . án éinlúzzên substantiis uuésen . náls áber dóh fóne dîen gespróchen uuérden.

10. [A 279b] DE UNIUERSALI ACCIDENTE.

Alia uero et de subiecto dicuntur . et in subiecto sunt. Ánderiu sínt kespróchen fóne demo únderin . s. uuánda síu uniuersalia sínt . unde sínt óuh ána . álde ín demo únderen . s. unánda sie accidentia sínt. *Ut* [B 12] *scientia in subiecto quidem est in anima . de*

subiecto uero dicitur . ut de grammatica. Álso scientia in anima íst íro stûole . únde áber gespróchen uuírdit . fóne grammatica . tíu únder íro námen stât. Taz éina subiectum trégit sia; ut scientiam anima tregit. Daz ánder óuget sîa . ut grammatica scientiam. Ták íst proprium uniuersalis accidentis. Uuâr máhtî iz sîn âne in substantia? Uuér máhtî iz uuízen . âne uóne sînen speciebus . tíu úndertân sínt sînemo námin? álso óuh sélbên dîen speciebus áber úndertân sínt íro indiuidua.

11. DE PARTICULARI SUBSTANTIA.

Alia uero nec in subiecto sunt . nec de subiecto predicantur. Áber dáragágene sínt súmelîchiu . tíudir nesínt án demo únderen . s. uuánda síu sínt substantię . nóh óuh kespróchen fóne dehéinemo íro únderen . s. uuánda síu particularia sínt . únde sélben díu únderôsten sínt. *Ut aliqui homo . uel equus.* Álso éin mán . álde éin rós. *Nihil horum neque in subiecto est . neque de subiecto dicitur* . i. téro éinlúzzôn substantiarum . neíst nehéin lígende án demo únderen . nóh kespróchen fóne demo únderen.

12. ITEM DE PRECEDENTIBUS QVATVOR. [A 280a]

Nû sínt in uîeriu getéilit . tíu ér [B 13] nóh uuíle téilen in zêeniu. Téro uîero sínt zuéi uuíderuuártîg . i. uniuersalis substantia . et particulare accidens . únde áber ánderiu zuéi . i. uniuersale accidens . et particularis substantia.

13. PARTICULARIA QUID COMMUNE HABEANT ET NON COMMUNE.

Simpliciter autem quę sunt indiuidua . et numero singularia . de nullo subiecto dicuntur. Tíu éinluzziu sínt . sô aristarchus íst . unde sîn grammatica . tíu neuuérdent kespróchen uóne demo únderen táz íst ín geméine . síu sínt sélben díu únderôsten. *In subiecto autem nihil prohibet ea esse.* Íro súmelîh mág áber án demo únderen sîn . náls áber dóh álliu. Târána sínt síu geskéiden. Uuéliu sint táz? Tie einlúzzen substantię nemúgen iz sîn sô aristarchus íst . íz sínt tíu éinlúzzen accidentia . álso sîn grammatica íst. Uuélez íst táz úndera . án démo síu sínt? Táz sínt tie substantię. Tíu éinlúzzen accidentia . lígent án dîen unde ín dîen éinlúzzên substantiis. Accidens nemág in accidente nîeht lígen . íz líget îo in substantia. Ideo sequitur. *Quędam enim grammatica . s. ut aristar*[B 14]*chi . est in subiecto . i. in anima eius.* Hábet óuh uniuersale accidens . sô scientia íst . under íro particularia accidentia sô grammatica íst . unde rhetorica . án dîen nelíget sî nîeht . sî uuírdet áber geméinlîcho gespróchen uóne ín. [A 280b]

14. QUOD SUPERIORA TRIBUANT NOMEN SUUM INFERIORIBUS.

Quando alterum de altero predicatur . ut de subiecto quęcumque de eo quod predicatur dicuntur . omnia etiam de subiecto dicuntur. Sô daz éina gespróchen uuírdet fóne demo ánderen . álso îo daz óbera tûot fóne sînemo únderen . souuáz tánne fóne

demo óberen gespróchen uuírdet. táz uuírdet sâr gespróchen fóne demo ûnderen. *Ut homo* . s. daz óbera *predicatur de quodam homine* . *i. aristarcho* . demo únderen. Fóne demo óberin . i. de homine uuírdet kespróchen animal. *Ergo et de quodam homine animal predicatur.* Sâr fóne demo únderen . i. aristarcho . uuírdet óuh animal gespróchen. *Quidam enim homo . et homo est et animal.* Aristarchus íst péidiu homo íóh animal. Sô gíbet îo daz óbera sînen námen demo únderen . fóne démo iz kespróchen uuírdit. [B 15]

15. QUOD DIUERSA GENERA . DIUERSAS HABEANT DIFFERENTIAS.

Diuersorum generum et non subalternatim positorum . diuersę secundum speciem differentię sunt. Mísselîchero generum unde díu óbe éinên ánderên nestânt . sínt sámomísselîche skídunga . nâh íro specie . s. dáz sie uuúrchent. Ut animalis et scientię . s. mísselîche skídunga sínt. *Animalis quidem differentię sunt . ut gressibile uolatile.* Animalia sínt keskéiden . án díu . dáz íro súmelîchiu [A 281[a]] múgen gân . súmelîchiu ulîgen. *Scientię uero . s. differentię nulla harum est.* Mít tîen man skéidet scientiam . táz sínt ándere skídunga . náls tíse. *Neque enim scientia ab scientia differt in eo quod bipes est.* Nóh éin scientia neíst ánderro an díu nîeht úngelîh dáz sî zuíbeine sî. *Subalternorum uero generum . nihil prohibet easdem esse differentias.* Óbe éinên ánderên stântero generum . múgen uuóla sîn éine differentię . sîe mág man gelîcho skídôn. *Superiora enim . de subterioribus*

generibus prędicantur. Táz íst fóne díu . uuánda die óberen genera gespróchen uuérdint fóne dîen [B 16] níderên. Substantia íst taz óbera genus . animal íst taz nídera. Fóne animali chídit mán substantia. *Quare quęcumque predicati differentię fuerint . eędem etiam erunt subiecti.* Pe díu sínt álle dîe skídunga dés óberin generis . skídunga des níderen . úbe sie specificę sínt . i. úbe sie speciem uuúrchen múgen . sô díe sínt rationale mortale. Tíe sínt tis predicati . i. substantię . tíe sínt óuh tés de quo predicatur . i. animalis. Álsô súmelîh substantia íst rationalis mortalis . sô íst óuh súmelih animal rationale mortale. Ándere differentię sínt . tîe diuisiue héizent . tíe nedúrhkânt nîeht fóne demo óberin genere . ze demo ní[A 281ᵇ]derin. Uuánda animal unde auis . sínt óuh subalterna genera. Animalis differentię sínt rationale et inrationale . táz íst taz óbera . tîe nesínt tis níderin . i. auis . uuánda nehéin auis neíst ándermo úngelîh án díu . dáz er rationalis sî.

16. QUOT GENERALISSIMAS SIGNIFICATIONES HABEANT SINGULĘ UOCES.

Singulum eorum quę secundum nullam complexionem dicuntur . aut substantiam significat aut quantitatem . aut [B 17] *qualitatem aut ad aliquid aut ubi . aut quando . aut situm . aut habitum . aut facere . aut pati.* Álliu éinlúzzíu uuórt . pezéichenent ételîh tírro genámdôn zêeno . i. uuáz iz sî . uuîo míchel . uuîolîh . ze éteuuiu . uuâre . uuénne . kelégenî . ánahábid . tûon . dólên. *Est autem substantia quidem ut figuraliter dicatur homo equus.* Substantia íst specialiter zesá-

genne . ménnisco únde rós. *Quantitas . ut bicubitum . tricubitum* . zuéiélnîg trîélnîg. *Qualitas ut album. Ad aliquid ut duplum. Ubi ut in loco. Quando ut heri. Situs ut sedet iacet. Habere ut calciatus armatus. Facere uero ut secare urere. Pati ut secari uri.* Tíz sínt generalissima genera . i. tíu érchenôstin genera . tísiu sínt tiu óberôstin . tísiu sínt ècchert genera . tíu únder ín sínt . tíu múgin béidiu sîn genera ióh species. Tísiu zêeniu stîez ér beuóre ze uîeren. Uuéliu sínt [A 282a] tíu uîeriu? Substantia . accidens . uniuersale . particulare.

17. QUID HAEC SINGULA CONIUNCTA SIGNIFICENT.

Singula igitur eorum quę dicta sunt . ipsa quidem secundum se in nulla affirmatione dicuntur. Tísiu díu nû genémmet [B 18] sínt . tíu netûont túrh síh éinlúzziu nehéina uéstenúnga. *Horum autem ad se inuicem complexione affirmatio fit.* Áber uóne ín zesámene gelégetên . uuírdet féstenunga. *Uidetur enim omnis affirmatio uel falsa esse uel uera.* Álliu uéstenunga sól be nôte sîn . lúkkiu álde uuâriu. *Eorum autem quę secundum nullam complexionem dicuntur . neque uerum quicquam . neque falsum est.* Tíu áber súnderîgo gespróchen uuérdent . tíu nesínt uuâr nóh lúgi. *Ut homo album currit.* Únz hára ságeta ér geméinlîcho uóne állên predicamentis . nû ságet ér uóne demo êristen . dáz íst substantia . únde uóne íro skídungo.

18. DIUISIO SUBSTANTIARUM . IN PRIMAS ET SECUNDAS.

Substantia autem est . quę proprie et principaliter et maxime dicitur . quę neque de subiecto predicatur neque in subiecto est. Tíu herôsta substantia . únde díu mít méisten réhte sô héizit . táz íst tíu . díu gespróchen neuuírdet fóne demo únderen . nóh án ímo nelíget . uuánda sî íst tíu níderôsta . fóne déro die óbe[A 282ᵇ]ren substantię gespróchen uuérdint . tîe secundę héizint . unde sî trégit álliu accidentia . [B 19] Tánnân héizet sî substantia . a subtus stando. *Ut aliqui homo . uel aliqui equus.* Sô éin ménnisco íst . álde éin rós. *Secundę substantię sunt species . in quibus speciebus insunt illę substantię . quę principaliter dicuntur . ut aliquis homo in specie quidem est in homine.* Species sínt tie ánderen substantię . ín dîen áber éne sínt petân . tíe êristin . dîe ánasihtîgen . sô éin ménnisco íst. *Hę . s. species et harum specierum genera.* Tísiu species ín dîen primę substantię petân sînt . unde íro genera dáz sínt secundę substantię. *Animal uero genus est speciei . i. hominis.* Táz íst genus in démo diu species pegríffen sínt . álso animal begrîfet hominem. *Secundę ergo substantię dicuntur . ut homo atque animal.* Homo unde animal tíu in uernúmste sínt . âne gesíht . tíu héizint mít réhte secundę substantię. Úbe primę neuuârîn secundarum negeuuûoge nîoman.

19. QUOD UNIUOCE PREDICANTUR SECUNDĘ SUBSTANTIĘ DE PRIMIS . ACCIDENTIA UERO ĘQUIUOCE.

Manifestum est autem ex his quę predicta sunt . quoniam eorum quę de subiecto dicuntur . necesse est et nomen et rationem de subiecto predicari. Nû skînet uuóla uóne dîen uóregeságetên . tén námin . unde dîa [A 283ª] diffinitionem secundarum substantiarum . díe de subiecto héizint . pe nôte gesprócheu uuérdin uóne primis substantiis . tíe íro subiecta sínt. *Ut homo dicitur et predicatur de aliquo sub*[B 20]*iecto homine . s. ut cicero est uel cato. Hominem namque . s. communem . de aliquo predicabis . s. indiuiduo ut est cato.* Tû spríchist îo daz appellatiuum . uóne demo proprio. *Ratio quoque hominis . de aliquo homine predicatur. Diffinitio appellatiui hominis* . uuírdit óuh kesprócheu . fóne demo proprio homine. *Quidam enim homo et homo est.* Cicero íst 'homo álso ér héizit. *Quare nomen et ratio predicabitur de subiecto.* Uóne díu uuírdit péidiu . ióh nomen ióh diffinitio primę substantię kesprócheu uóne secunda . únder déro námin sî stât. Sô man chît uóne cicerone . hic homo rhetor est . sô íst ér écchert kehéizen homo. Sô man áber chît cicero íst homo . sô íst ér geságet óuh uuésin homo. Fóne díu sínt primę substantię secundis uniuocę. *Eorum uero quę sunt in subiecto . in plurimis quidem neque nomen de subiecto . neque ratio predicatur.* Áber dero accidentium námo . nâh állero . unde íro diffinitio . neuuírdit nîeht kesprócheu fóne prima substantia . tíu íro subiectum íst. *In quibusdam uero nomen quidem* [A 283ᵇ] *nihil prohibet pre-*

dicari . rationem uero impossibile est. Tér námo súmelîchero accidentium mág iz sîn . diffinitio nîomer. *Ut album . i. albedo cum in subiecto sit corpore predicatur de subiecto. Dicitur enim corpus album.* Álbum héizit man béidiu . ióh sélba dia uáreuua . ióh tia sácha án déro sî íst. *Ratio uero albi numquam* [B 21] *de corpore predicabitur.* Án démo sî áber íst . táz nechît nîoman uuésin táz sî íst. Fóne díu héizit táz ęquiuocatio.

20. PRIMAS SUBSTANTIAS OMNIBUS CĘTERIS DARE UT SINT.

Cetera uero omnia . s. que preter primas substantias sunt . aut de subiectis eis dicuntur . i. primis substantiis . aut in subiectis eis sunt. Ál dáz tír íst âne primas substantias . táz uuírdet kespróchen uóne ín . álso secundę substantię tûont . álde síu lígent án ín . sô accidentia tûont. *Hoc autem manifestum est ex his . s. exemplis quę per singula proponentur.* Táz skînet uuóla án dîen exemplis . tíu dés sâr súnderîgo gegében uuérdent . i. súnderîgo uóne secundis substantiis . unde súnderîgo uóne accidentibus. *Ut animal de homine predicatur. Ergo et de aliquo homine predicatur.* Táz íst tíz éina exemplum. *Nam si de nullo aliquorum hominum . nec omnino de homine.* Neuuúrte animal uóne catone gespróchen . sô neuuúrte iz uóne homine gespróchen. *Rursus color in corpore est. Ergo et in aliquo* [A 284^{a}] *corpore.* Táz íst taz ándera exemplum. *Nam si non in aliquo singulorum nec omnino in corpore.* Neuuâre diu uáreuua án éinlúzzemo dínge . sô diu súnna íst . sô neuuâre sî án nehéinemo dínge. *Quare alia omnia*

aut de subiectis principalibus substantiis dicuntur . aut in subiectis eis sunt. Ál dáztir íst âna dia primas substantias . táz uuírdit kespróchen uóne ín . álde lígit án in . únde ín ín. *Non ergo existentibus* [B 22] *substantiis . s. primis . impossibile est esse aliquid aliorum.* Âne sîe nemág ánderis nîeht sîn. *Omnia enim alia aut de subiectis eis dicuntur . aut in subiectis eis sunt.* Ál daz ánder . hábit námin uóne ín . álde sízzet án ín. Úbe primę substantię neuuârin . secundę neuuârîn . accidentia neuuârin. Sîe sínt úndertân secundis substantiis . íro námin trágendo . únde úndertân accidentibus síu sélben trágendo.

21. DE DIFFERENTIA SECUNDARUM SUBSTANTIARUM.

Secundarum uero substantiarum . magis substantia est species quam genus. Species íst hartor substantia tánne genus. *Propinquior est enim primę substantię.* Táz íst uóne díu . uuánda iz náhôr stât tero érchenôstûn substantię. *Si enim primam substantiam quid sit quis assignet . euidentius et conuenientius assignabit . speciem proferens quam genus.* Úbe diz éinlúzza díng îoman zéigôt . tér zéigôt iz páz mít specie tánne mít genere. *Ut quendam hominem assignando manifestius assignabis hominem assignando quam animal.* Álso dû catonem báz zéigôst . hominem [A 284^b] némmindo . tánne animal. *Illud quidem proprium magis alicuius est hominis . hoc autem communius.* Éniu zéiga . i. homo . tíu íst catonis. Tísiu . i. animal . tíu íst hominis. *Et cum aliquam arborem reddideris . manifestius assignabis cum arborem assig-*

nabis quam arbustum. Zéigôst tû uuáz éin réba sî. táz tûost tû báz póum chédendo. tánne dáz in érdo stât. An érdo stât óuh chrûit [B 23] unde spréid. *Amplius.* Ferním nóh mêr. *Primę substantię propterea quod aliis omnibus subiacent. et alia omnia de his omnibus predicentur. aut in eis sunt. idcirco maximę substantię dicuntur.* Primę substantię héizint mít méisten réhte substantię. fóne díu dáz sie állero díngo stóllin sínt. únde álliu díng kespróchen uuérdint fóne ín. sô secundę substantię tûont. álde án ín sínt. sô accidentia sínt. *Sicut autem principales substantię ad alia omnia se habent. sic et species ad genus se habet. Subiacet enim species generi.* Species lígit únder genere. álso prima substantia únder ín béidên lígit. únde nóh tánne sub accidentibus. *Genera namque de speciebus predicantur. species autem de generibus non conuertuntur.* Animal spríchit man uóne homine. Homo neuuírdet kespróchen uóne animali. *Quare et ex his species est magis genere proxima substantię.* Tánnân skînet óuh. táz homo náhôr stât primę substantię. i. catoni dánne animal. [A 285[a]] *Ipsarum uero specierum. quęcumque non sunt genera. nihil magis alia ab alia substantia est.* Téro specierum díu genera nesínt. i. tíu ébennâh stânt primę substantię. téro nehéin neíst mêr substantia. dánne daz ánder. *Nihil enim familiarius assignabis de aliquo homine hominem assignando. quam de aliquo equo equum.* Tû nespríchist nîeht quíssôr hominem uóne catone. dánne rós [B 24] uóne rhebo. *Similiter autem et principalium substantiarum. nihil magis alterum altero substantia est.* Tero éinlúzzôn substan-

tiarum neíst óuh nehéin hártôr substantia . dánne diu ánderíu. *Nihil enim magis aliquis homo substantia est . quam aliquis bos.* Cato neíst nîeht hártôr substantia . dánne sîn hóhso. *Merito ergo post principales substantias . solę aliorum omnium dicuntur species et genera secundę substantię.* Mít réhte héizent species et genera ándere substantię . nâh tîen êristên . álles tés man genémmen mág âne sîe . i. âne die êristen . s. uuánda accidentia nemúgin héizen substantię. *Solę enim hæ indicant principalem substantiam eorum quę predicantur.* Sîe éinen zéigônt primam substantiam . s. âne diu accidentia. *Aliquem enim hominem si quis assignauerit quidem . speciem quidem quam genus assignando familiarius monstrabit . et manifestius faciet hominem assignando quam animal.* Catonem zéigôt man báz mít homine dánne mít animali . i. páz mít specie . dánne mít genere. [A 285[b]] *Aliorum uero quicquid assignauerit quilibet . assignabit extranee.* Souuáz îoman ánderis sprîchit fóne catone . dáz tûot ir míssenémendo. *Uelut album aut currit . aut quodcumque talium reddens.* Álsô dér míssenímet . tér ín héizet album álde currit . álde îeht témo gelîchis. *Ergo merito hæ solæ substantię dicuntur.* Pe díu héizent [B 25] écchert tîe substantiæ . dîe primę sínt alde secundę. *Amplius. Primę substantię . propterea quod aliis omnibus subiacent . idcirco proprię substantiæ dicuntur. Quibus omnibus? Secundis substantiis et accidentibus.* Secundę substantię lígint óuh únder dien accidentibus . uuánda primę únder ín lígint. Úbe cato únde cicero . únder ín nelâgîn . nóh homo nelâge. Netrûegîn sîe síu . sô netrûege sie homo. Netrûege síu homo . unde

ánderiu species . sô equus íst unde bos . nóh animal netrûege síu. Secundis chúmit iz uóne primis. Nâh primis tîe siu ze uórderôst trágent . trágent siu óuh secundæ in secundo loco. Pe díu sínt îo primę . úndertân ze êrist. Únde sélbên dîen úndertânen secundis . sínt primę úndertân. Fóne díu chídit ér nû uóne ín . proprię dicuntur substantiæ . peuóre chád ér maximę dicuntur substantię . i. uuánda sie trágent . únde sínt únder trágentên . pe díu íst ín dér námo éigen . táz sie substantię héizent. *Sicut autem primę substantię ad alia omnia se habent . i. ad accidentia . ita species et genera principalium substantiarum . ad reliqua omnia se habent . s. iterum ad accidentia.* Álso primę substantię stânt únder accidentibus . sô stânt óuh secundę. *De his enim . i. primis et secundis* [A 286ª] *reliqua omnia predicantur . s. iterum accidentia.* Uuánnân máhtîn qualia únde quanta gespróchen uuérden âne uóne ín? *Ideo sequitur. Aliquem enim hominem dicis grammaticum esse . ergo et hominem et animal grammaticum dicis.* Aristarchum chí[B 26]dis tû uuésin grammaticum . sô tûost tû óuh hominem únde animal. Táz íst quale. Íst óuh aristarchus bipedalis táz íst quantum . sô íst óuh homo bipedalis . unde animal bipedale. Similiter autem et in aliis . s. qualibus et quantis.

22. QUOD COMMUNE SIT SUBSTANTIIS . IN SUBIECTO NON ESSE.

Commune est autem omni substantiæ in subiecto non esse. Állên substantiis íst keméine . neuuésin

án demo únderin . s. uuánda sie accidentia nesínt. *Prima enim substantia . nec de subiecto dicitur . nec in subiecto est.* Tíu níderôsta substantia nehabit únder íro ándera . fóne déro sî uuérde gespróchen . nóh sî nelígit án ánderro . uuánda nehéin substantia nelígit án ánderro. *Constat uero etiam sic quidem . quia nulla secundarum substantiarum est in subiecto.* Tánnân skînet táz nehéin secunda in subiecto nelígit . s. uuánda prima nelígit. *Etenim homo de subiecto quidem aliquo homine dicitur . in subiecto nullo est.* Táz éina hábit homo âna daz ánder . kesspróchen uuírdit ér fóne demo únderin . áber án ímo neíst ér. *Neque enim homo est in aliquo homine.* Nóh homo neíst án cicerone. Ér íst sélbêr homo. *Similiter autem et animal de subiecto quidem dicitur aliquo homine . non est* [A 286b] *autem animal in aliquo homine.* Animal hábit óuh táz éina. Íz uuírdit kesspróchen uóne cicerone . íz neíst áber án ímo. Cicero trégit íro námin ér netrégit sîe sélben. Síu uuérdent fóne ímo predicati náls por[B 27]tati. *Amplius.* Ferním îo nóh . s. uuîo substantiæ geskéiden sîn . uóne dîen díu in subiecto sínt. *Eorum quę sunt in subiecto . nomen quidem de subiecto aliquoties nihil prohibet predicari . rationem uero impossibile est. Secundarum uero substantiarum de subiectis ratio predicatur et nomen.* Téro námo . díu in subiecto sínt . i. accidentium . mág uuóla uuîlôn gegében uuérden demo subiecto . sô album tûot álbo . diffinitio nîomêr. Aber dér námo . únde díu diffinitio secundarum substantiarnm . tíe dóh kelîh sínt témo in subiecto . tíu uuérdint péidiu gegében íro subiecto . i. primę substantię. *Rationem uero hominis et animalis de aliquo*

homine predicabis. Diffinitionem hominis únde animalis spríchist tû uóne cicerone. Sensatum corpus . íst íro állero diffinitio. *Quare non erit substantia eorum quę sunt in subiecto.* Sensus est. Prima substantia díu neíst in subiecto . nóh kelîh temo in subiecto. Tóh áber secunda hábe geméine subiectum mít accidentibus tíuder héizint in subiecto . únde ímo dârána gelîh sî . sî neíst tóh nîeht in subiecto. Pe díu neíst nehéin substantia in subiecto. Tísa réda tûot ér nû sûochendo proprium substantiæ. Állero díngolîh pechnâet man îo uóne sînemo proprio. Ér hábitî iz nû [A 287[a]] uúndin . úbe iz fúrder nerúhti. Ideo sequitur.

23. QUOD NON SOLI SIT SUBSTANTIĘ IN SUBIECTO NON ESSE. [B 28]

Non est autem hoc substantię proprium . sed et differentiæ . illud est quod in subiecto non est. Táz nemág nîeht éigin sîn substantię . dáz sî án demo únderin neíst . uuánda iz óuh íst differentię. *Bipes enim et gressibile de subiecto quidem dicitur homine . in subiecto autem nullo est.* Fóne homine uuírdit kespróchen îouuederiu differentia . bipes ióh gressibile. Íro námin trégit ér . sîa sélbûn netrégit ér. Fóne démo sî uuírdit kespróchen . án démo neíst sî. *Non enim in homine est bipes neque gressibile.* Án homine neíst bipes nóh gressibile . ér íst iz sélbo. *Ratio quoque differentiæ de eo dicitur . de quo ipsa differentia predicatur.* Fóne démo sî gespróchen uuírdit . fóne démo uuírdit óuh íro diffinitio gespróchen. *Uelut si gressibile de homine dicatur . et ratio gressibilis de homine predicatur.*

Uuírdit tér námo differentiæ gespróchen uóne homine . i. gressibile . sô uuírdit óuh íro diffinitio gespróchen uóne ímo. Gressibilis diffinitio íst . quod per terram pedibus ambulat. Táz íst homo. Ideo sequitur. *Est enim homo gressibilis.*

24. PARTES SVBSTANTIARVM NON ESSE ACCIDENTIA QVAMVIS SINT IN SVBIECTO.

Non nos uero conturbent substantiarum partes . quę ita sunt in toto quasi in aliquo subiecto . ne forte cogamur aliquando confiteri . eas [A 287b] *non esse substantias.* Únsih nesúlin trîegin . téil án állemo stândiu . sámoso síu accidentia sîn . nals substantiæ. Uuârîn sie accidentia . sô neuuârîn [B 29] sîe partes tero substantiæ. Hóubit únde hénde sínt tes lîchámin téil . sô sínt óuh éste des póumis . uuénde des hûses . pe díu sínt kelîcho substantiæ partes unde totum. *Non enim sic dicebantur esse ea quę sunt in subiecto . ut quasi partes essent.* Accidentia nechád nîoman uuésin partes subiecti.

25. ITEM QUID NON SIT SOLI SUBSTANTIĘ . SED ET DIFFERENTIĘ.

Inest autem substantiis et differentiis . ab his omnia uniuoce predicari. Substantiis . s. secundis únde differentiis íst keméine . uóne íro subiectis kespróchen uuérdin uniuoce. *Omnia enim quę ab his predicata sunt aut de indiuiduis predicantur aut de speciebus.* Ál dáz tû uóne ín chîst . táz chîst tû fóne íro únderên. *A prima namque substantia nulla predicatio*

est. De nullo enim subiecto dicitur. Cato nehábit únder ímo nehéin subiectum . fóne démo ér múge gespróchen uuérdin. *Secundarum uero substantiarum . species quidem de indiuiduo predicatur.* Fóne ímo uuírdit homo gespróchen. *Genus autem de specie et de indiuiduo.* Animal uóne béidên ióh homine ióh catone. *Similiter autem et differentię . de speciebus et de indiuiduis predicantur.* Gressibile chît man óuh fóne béidên . ióh homine [A 288^{a}] ióh catone. Fáz íst tíu éina predicatio . i. nominis. *Rationem quoque suscipiunt primę substantiœ specierum et generum · et species generis.* Cato dér ze únderôst lígit . hábit diffinitionem [B 30] déro óberôn . i. hominis et animalis. Uuánda ér íst substantia animata sensibilis. Sô íst óuh homo animalis . táz íst tíu sélba. Tia dû chîst fóne démo óberin . dîa chîst tû uóne demo únderin. *Similiter autem differentiarum rationem suscipiunt species et indiuidua.* Homo únde cato díu sínt táz . quod pedibus per terram potest ambulare. Táz íst diffinitio gressibilis. Táz íst tíu gemácha predicatio . i. diffinitionis. *Uniuoca autem erunt quorum et nomen commune est et ratio.* Tíu sínt îo uniuoca . díu béidiu geméine hábint . nomen ióh rationem . i. diffinitionem. *Quare omnia quę a differentiis sunt et substantiis . uniuoce predicantur.* Fóne díu uuízîst . souuáz man chîd uóne substantiis secundis . unde differentiis . táz uuésin geméine . ín únde íro subiectis. Uuízîst óuh differentiam sámint uuésin . substantiam ióh accidens . unde neuuéder dúrh síh.

26. ITEM QUOD INEST SUBSTANTIĘ . SED NON OMNI.

Omnis autem substantia uidetur hoc aliquid significare. Mánne dúnchit îo substantia éin díng bezéichenen. *Et in primis quidem substantiis . indubitabile et uerum est . quoniam aliquid hoc significat. Indiuiduum enim et unum* [A 288b] *est numero quod significat.* Án catone únde án cicerone . íst iz quísso uuâr . dáz sî éin bezéichenet. Íro îouuéderis námo bezéichenet éin éinluzze díng únde únspaltîg. *In secundis substantiis uidetur quidem similiter* [B 31] *appellationis figura hoc aliquid significare . quando quis dixerit hominem uel animal . non tamen uerum est . sed quale aliquid significat.* Án homine unde animali mág mánne dúnchin . uóne déro gelîchi dés éinlúzzen námin . táz siu bezéichenên éinlúzze díng . táz neíst uuâr nîeht . síu bezéichenint mêr uuîolîh díng. *Neque enim unum est quod subiectum est . s. secundę substantiæ . quem ad modum prima substantia . s. unum est . sed de pluribus homo dicitur et animal.* Táz fóne mánegên gespróchen íst . ut homo et animal . táz neíst éinlúzze nîeht . sô cato íst. Tíu communio . dáz íst qualitas. *Non autem simpliciter qualitatem significat . s. secunda substantia . quemadmodum album. Nihil enim aliud significat album . quam qualitatem.* Homo únde animal nebezéichenent nîeht . sô bárlîcho uuîolîchi . sô uuîzî tûot. Uuîzî nebezéichenet nîeht . âne uuîolîchi. *Genus autem et species circa substantiam qualitatem determinant.* Homo únde animal sézzent íro qualitatem úmbe dia substantiam . i. úmbesézzent . únde úmberíngint míte dia substan-

tiam. *Quale enim . s. hominis et animalis . quandam substantiam* [A 289ª] *significat.* Iro uuîolîchi bezéichenit substantiam . s. tíu án íro subiectis íst. Sî neíst nîeht sô getân sô diu bára . díu lígit án dero substantia . dísiu úmbegât sia. Sô getân qualitas . héizit substantialis qualitas. *Plus autem in genere quam* [B 32] *in specie determinatio fit. Dicens enim animal plus complectitur quam hominem.* Mít animali uuírdit uuîtôr gemárchôt . tánne mít homine. Tíu márcha gât úmbe álliu lébendiu . únz tára nemárchôt homo nîeht. Éniu communio íst mêra dánne dísiu. Nóh neíst îo nîeht fúnden proprium substantię. Pe díu sûochet ér iz îo nóh.

27. ITEM QUOD INEST OMNI SUBSTANTIĘ . NON AUTEM SOLI.

Inest autem substantiis . et nihil illis esse contrarium. Primę enim substantiæ quid erit contrarium? Ut alicui homini nihil est contrarium. At uero nec homini nec animali aliquid est contrarium. Állên substantiis íst keméine uuésin âne uuíderuuártin. Uuáz mág catoni sîn uuíderuuártîg . únde homini únde animali? Tíu héizint contraria . tíu uóne éinemo úrsprínge chómeniu . i. uóne éinemo genere . állero díngo úngolîchesten sínt . únde uérristin . únde éinánderiu tîlegônt. Álso lîb únde tôd . téro genus ad aliquid íst . únde uuîz únde suárz . téro genus qualitas íst. Tíu nemúgin sámint sîn . uuánda íro natûra uuíderuuartîg íst. Sólih neíst substantia nîeht. *Non est autem hoc substantiæ proprium . sed etiam multorum aliorum ut quantitatis.* Tíz neíst îo nóh

nîeht úréiche substantiæ . íz íst óuh quantitatis únde [A 289b] ánderro díngo. *Bicubito enim nihil est contrarium. At uero nec decem . nec alicui talium.* Táz zuéio élnôn láng . álde bréit [B 33] íst . álde drîero. álde uîero . uuáz mág témo uuídere sîn? Álde sélbero zálo . sô zêeniu íst . únde zuéinzig? *Nisi quis forte multa paucis dicat esse contraria. Uel magnum paruo.* Éteuuer nestrîte . mánigiu den únmánigên . mícheliu den lúzzelên uuideruuállôn. Táz sî souuîo iz sî. *Determinatorum uero nullum nulli est contrarium.* Téro guíssotôn neíst îo nehéin ándermo uuíderuuártîg. Úmbe dîe úngeuuíssôten mág man strîten . tíu nîeht úreichis nesínt quantitatis . tíu échert quantitatis sínt . tíu nemág nîoman gezîhen dero uuíderuuártîgi.

28. ITEM QUOD INEST NON SOLI.

Uidetur autem substantia non suscipere magis et minus. Substantia nemág mêr nóh mínnera sîn dáz sî íst . s. zéinemo mâle dánne ze ándermo. *Dico autem hoc . non quia substantia non est a substantia magis et minus. Hoc autem dictum est quia est.* Íh neuerságo nîeht . éin substantia nesî hártôr substantia dánne ánderiu. Uuánda íh tés keiégen hábo . s. sô prima íst hártôr dánne secunda. *Sed quoniam unaquęque substantia . hoc ipsum quod est . non dicitur magis et minus.* Súnder dáz éin substantia . dáz sî íst zéinemo mâle . dáz mêr neíst . dánne ze ándermo. *Ut est hęc substantia homo.* Álso cato íst. *Non est magis et minus homo . neque ipse se ipso . neque* [A 290a] *alter ab altero.* Ér neuuírdit nîomer mêr ménnisko

álde mínnera. Nóh ér ímo sélbemo . nóh ánderêr [B 34] ímo. Cicero neuuírdit nîomer mêr nóh mínnera homo álde substantia . dánne cato. *Non enim est alter altero magis homo . sicut album altero magis album . et bonum alterum altero magis bonum.* Sô uuîz ándermo uuîzera uuírdit . únde gûot ándermo bézzera uuírdit . sô neuuírdit nîomer ménnísko ándermo hártôr ménnisko. *Sed et ipsum a se magis et minus dicitur. Ut corpus cum album sit . magis album esse dicitur quam prius. Et cum calidum sit . magis et minus calidum dicitur.* Ióh uuîz sélbiz uuírdit mêr únde mín. Álso uuîz tûoh uuîzera uuírdit . tánne íz êr uuâre. Únde uuárm uuázer uuármera uuírdit . ióh chältera uuírdit . tánne iz êr uuâre. *Substantia uero non dicitur . s. se ipsa magis et minus.* Substantia nelîdit tés nîeht . taz sî uuérde mêr álde mín . dánne si êr uuás. *Neque enim homo . magis nunc homo quam prius dicitur. Neque aliorum quicquam quę substantiæ sunt.* Ménnisko nehéizit îo nû nîeht mêr ménnisko . dánne êr. Nóh téro díngo nehéin . dîe substantiæ sínt. *Quapropter non recipiet substantia magis et minus.* Pe díu nemág substantia mêr uuérden alde mín dáz sî íst. Nóh circulus nemág nóh duplum . nóh triangulum . unde ándere quantitates. Tes hábit aristotiles fersuîget [A 290^{b}] uuánda iz álechúnd íst. Fóne díu uuírdit îo nóh ze sûochenne proprium substantiæ.

29. ITEM QUOD OMNI ET SOLI.

Maxime autem substantiæ proprium uidetur esse . quod cum idem et unum numero sit contrariorum sus-

ceptiuum est. [B 35] Taz quíssista súnderzéichen substantiæ íst táz . táz sî éin uuésintiu . zuéi án síh némen mág uuíderuuartîgiu. *Et in aliis quidem quę-cumque non sunt substantiæ . non habebit quis quid proferat . quod cum unum sit numero susceptibile contrariorum est.* Án dîen accidentibus ·nemág nîoman dáz eruáren . dáz éin uuésende zuéi án síh néme uuíderuuártîgiu. *Uelud colorum quod est idem et unum numero . non erit album et nigrum. Neque eadem actio et una numero . erit praua et studiosa.* Álso éin uáreuua nemág uuésin uuîz únde suárz. Nóh éin tât . kûot unde úbel. *Similiter autem et in aliis quę non sunt substantiæ.* Álso íst iz án dien ánderen accidentibus. *Substantia uero cum unum et idem sit numero . capax contrariorum est.* Substantia éiniu . mág trágen zuéi uuíderuuartîgiu. *Ut quidam homo . cum unus atque idem numero sit . aliquando quidem fit niger . aliquando albus . et calidus et frigidus . prauus et studiosus.* Álso cato uuésin mág ze êrist uuîz . únde dáranâh suárz . únde uuîlôn uuárm . únde uuîlôn chált . uuîlôn réht uuîlôn [A 291a] únreht. *In aliis autem nullis aliquid tale uidetur.* Án dien accidentibus neuíndest tû nîeht sóles.

30. NON SIC ORATIONEM ET OPINIONEM CONTRARIIS MUTARI . SICUT SUBSTANTIAM.

Nisi forte quis opponat orationem et opinionem esse huiusmodi. [B 36] Mán nechéde réda . únde uuân . sô getân uuésin. *Eadem enim oratio et eadem opinio . uerum et falsum esse uidetur.* Uuánda éina réda . únde éinen uuân . uíndet man béidiu uuésin uuâr

ióh lúgi. *Ueluti si uera sit oratio sedere quendam. surgente eo falsum erit.* Álso dánne geskíhet. ube uuâr íst zesprécchenne. dáz éin mán sízze. únde iz sâr lúgi íst. sô ér ûfstât. *Similiter autem et de opinione.* Úmbe den uuân sô sámo. *Si quis enim uere opinari. uel placere sibi putet sedere aliquem. surgente eo falsa uidetur ei idem habenti de eo placitum.* Souuér uuânin uuíle dánne iz uuâr íst. táz éin mán sízze. stât ér ûf. uuânit ér is tánne nóh. sô trîugit ín der uuân. *Sed etsi quis hoc suscipiat. sed tamen modo differt.* Uuíle óuh táz îoman sô uernémen. únde uúre gelîh háben. sô negât íz tóh nîeht kelîcho. *Nam ea quę in substantiis sunt. ipsa motata susceptibilia sunt contrariorum. Frigidum enim de calido factum. motatum est. Alterum enim factum est. Et nigrum ex albo. et studiosum ex prauo. s. motatum est. et alterum factum est. Similiter et in aliis. s. substantiis. unumquodque motationem suscipiens* [A 291^{b}] *est susceptibile contrariorum.* Sô die substantię síh uuéhselônt. sô nément sîe án síh. álde ín síh contraria. Cháltiu sácha uuárm uuórteniu. hábit síh keuuéhselôt. únde íst uuórten ánderiu. Únde suárz [B 37] sácha uuîz uuórteniu. únde gûot. úbel uuórteniu. hábit síh ál geuuéhselôt. Sô uérit íz úmbe éina îouuélea substantiam. dáz sî síh uuéhselondo. inpfáhet contraria. *Oratio autem et placitum. ipsa quidem inmobilia omnino perseuerant.* Áber réda únde uuíllo. netûont nîeht sô. Síu stânt únuéruuéhselôt sélbin. Uuâr únde lúgi. neuuehselônt síh nîeht. sô uuîz únde suárz tônt tia substantiam. *Cum res mouetur contrarium circa eam fit. Oratio namque permanet œadem. eo quod sedeat aliquis.* Sô der

sízzendo ûfstât. sô skînet án ímo. der uuéhsil. dóh tíu réda úngeuuéhselôt sî. tíudir chît. dáz er sízze. *Cum uero res mota sit. aliquando uera. aliquando falsa fit. s. oratio.* Úbe man sízzet. álde stât. únde síh sô uuéhselôt. sô uuírdit sî úngeuuehselôtiu. uuâr álde lúgi. *Similiter autem et in placito.* Sô uérit iz óuh án demo uuâne. *Quapropter modo solius proprium substantię est. eo* [A 292[a]] *hoc est id quod secundum suam motationem capabilis sit contrariorum.* Pe díu íst iz échert éinero déro substantię. dáz sî síh uuéhselôndo. infáhen mág zuei contraria.

31. ORATIONEM ET OPINIONEM CONTRARIETATIS NON ESSE SUSCEPTIBILEM.

Si quis autem etiam hęc recipiat. placitum et orationem dicens susceptibilia esse contrariorum. non est uerum hoc. Úbe iz óuh îoman sô háben uuíle. daz oratio únde placitum. i. opinio. án síh [B 38] némen contraria. dóh síu síh neuuéhseloên. táz neíst îo uuâr nîeht. *Oratio namque et placitum non in eo quod ipsa aliquid recipiant. contrariorum susceptibilia esse dicuntur. sed eo quod circa alterum aliqua passio facta sit.* Uuân únde réda. dóh man síu héize contraria. dáz neíst îo be dîu nîeht táz síu in síh álde án síh îeht kenémen mugîn. núbe uóne díu. dáz díu substantia éteuuáz lîdit. s. uuíderuuartîgis. *Nam in eo quod res est aut non est in eo etiam oratio uera. uel falsa dicitur. non in eo quod ipsa capabilis sit contrariorum.* Álso îo díu substantia íst álde neíst. álso uuírdit tíu réda uuâriu álde lúkkiu. sî nelîdet îo sélbiu nîeht. *Simpliciter autem a nullo. s. contrariorum. neque oratio neque placitum* (*mouetur*). *Quapropter non*

erunt sus[A 292b]*ceptibilia contrariorum cum nulla in eis passio facta sit.* Túrh síh neinfíndit nîemer uuân únde réda . déro uuíderuuártigôn. Fóne díu skînet . dáz síu íro nîeht infáhen nemúgin . nóh lîden nemúgin. *Uerum substantia in eo quod ipsa contraria recipiat . in hoc susceptibilis contrariorum esse dicitur.* Áber substantia díu síu . i. contraria nímit án síh . tíu hábit tén námen mít réhte. *Languorem enim et sanitatem suscipit . et candorem et nigredinem. Et unumquodque talium ipsa suscipiendo . contrariorum susceptibilis esse dicitur.* Sî uuírdit sîehc únde gesúnt . uuîz únde suárz. Únde déro îoételîh an síh láden[B 39]de . héizet sî mít réhte . díu ánanémiga déro contrariorum. *Quare erit proprium substantię quod cum idem et unum numero sit . secundum suam motationem . contrariorum est susceptibilis.* Fóne díu íst táz úreiche substantię . dáz sî síh uuéhselônde . contraria inpfáhen mág. *De substantia quidem hęc dicta sint.*

32. EXPLICIT DE SUBSTANTIA.

Uuîo mág man díutin substantiam únde accidens? Súmelîche chédint substantia . dázter íst . accidens dáz tarmíte íst. Súmelîche chédint substantiam uóne uuésenne [A 293a] uuíst . accidens míteuuíst. Súmelîche chédint substantiam êht . quod intellegitur îeht . i. aliquid . accidens mít êhte. Uidetur autem esse compositum îeht . et eius negatio nîeht . quod integre dicitur êin êht . únde nehêin êht. Sicut et corrupte dicitur îouuíht . et eius negatio nîouuíht. De omni namque re uuíht dicitur. Interrogamus enim dicentes íst târ îouuíht? quasi diceremus íst târ éinuuíht . i. aliquid. Respondemus quo-

que nîouuíht . i. nehéin uuíht. Unum ergo significant îouuíht únde îeht . et item nîouuíht únde nîeht. De homine quoque dicitur úbiluuíht . pôseuuíht. Ergo . uuíht . êht . îeht . uuíst . taz íst . substantiam significant. Conuenientîus tamen uidetur substantiam et accidens dicere . uuíst . únde míteuuíst. Quid autem genus et speciem? Dicamus si placet genus taz keméina . species taz súnderîga. In historicis [B 40] lectionibus solemus interpretari genus chúnne únde sláhta . speciem bílde únde skôni . únde ánasíht. Facile autem intellegitur generalissimum genus tantum genus esse . et specialissimam speciem tantum speciem esse . genus autem subalternum utrumque esse genus et speciem. Idcirco dicamus genus generalissimum . állero generum érchenôsta . et speciem specialissimam állero specierum érchenôsta . subalternum uero genus [A 293[b]] éin genus únder ándermo. Transire quoque possumus in legendo . eorum interpretacionem quorum patet intellectus et significatio. Maxime si eorum est laboriosa interpretatio. Sicut et latini angelos . et archangelos . cherubim . et seraphim . patriarchas . et prophetas . quę greca nomina sunt . in usu habent. Nec eorum alibi quam in expositionibus interpretationes legunt. Transire úberhéuen. In usu habent prûchent. [A 294[a]]

(LIBER SECUNTUS.)

1. INCIPIT DE QUANTITATE PRIMA DIUISIO.

Quantitatis aliud quidem est continuum . aliud discretum. Súmelîche quantitates hábint síh zesámene . súmelîche sínt únderskéidin.

2. SECUNDA DIUISIO.

Et aliud quidem constat ex suis partibus . habentibus positionem ad se inuicem . aliud autem ex non habentibus positionem. Únde súmelîche bestânt fóne íro stúcchin . éin ánderên éteuuio lígendên . súmelîche fóne únlígendên.

3. QUĘ IN PRIMA DIUISIONE SINT DISCRETA . ET CONTINUA. [B 41]

Est autem discreta quantitas ut numerus et oratio. Continuum uero . linea . superficies . corpus. Amplius autem preter hęc . tempus . et locus. Tíu únderscéidena quantitas . táz íst zála . únde réda. Tíu síh zesámene hábet . táz íst tér réiz . únde díu óbeslíhtî . únde díu héui. Únde nóh tánne âne díu zît . únde stát.

4. RATIO DE DISCRETIS.

Partium etenim numeri . nullus est communis terminus ad quem copules particulas eius. Tíu téil dero zálo . nehábint nehéina geméina márcha . tíu siu zesámene héfte. *Ut quinque et quinque . si sunt ad decem particulę.* Álso uínuiu . únde áber uínuiu . zesámene neháftênt . úbe díu téil zêniu máchônt . i. úbe denarius tarûz uuírdit. *Ad nullum communem terminum copulat . i. copulantur . quinque* [A 294b] *et quinque sed semper discreta et separata sunt.* Nehéin geméine márcha nehéftit zesamene uínuiu únde áber uínuiu . síu sínt îomer geskéiden. *Quare numerus*

discretorum est. Fóne díu íst îo numerus únderskéidin. *Similiter autem et oratio discretorum est.* Oratio íst óuh únderskéiden. *Quia et quantitas est oratio . manifestum est. Mensuratur syllaba breuis et longa.* Táz oratio quantitas íst . dáz skînet án déro mâzo dero syllabarum . día man lánge héizet únde chúrze . s. uuánda láng únde chúrz quantitates sint . táz fóne dîen bestât . táz íst óuh quantitas. *Dico autem cum uoce orationem prolatam.* Íh méino [B 42] día gesprócheuun orationem . s. Nemísseuáh nîeht án demo uuórte. Uuánda logos pezéichenit apud grecos pêdiu . rationem íóh orationem. Also óuh tûot réda in díutiscun. *Ad nullum enim communem terminum particulȩ eius copulantur.* Partes orationis nebíndit nehéin geméine márchunga zesámene. *Non enim communis terminus est . ad quem syllabe copulantur . sed unaquȩque diuisa est . ipsa secundum se ipsam.* Tû neuíndest nehéina márcha geméina . tíu zesámine héfte dîe syllabas tie partes orationis sínt. Síe sínt álle geskéidin îouuéliu stát túrh síh. [A 295a]

5. RATIO DE CONTINUIS.

Linea uero continuum est. Potest enim sumere communem terminum . ad quem particule eius copulentur . i. punctum. Ter rêiz hábit síh áber zesámene . uuánda ér mág úndirstúpfit uuérdin . únde dér stúpf íst tánne geméine márcha des zéseuuin téilis . únde des uuínsterin . in hunc modum.

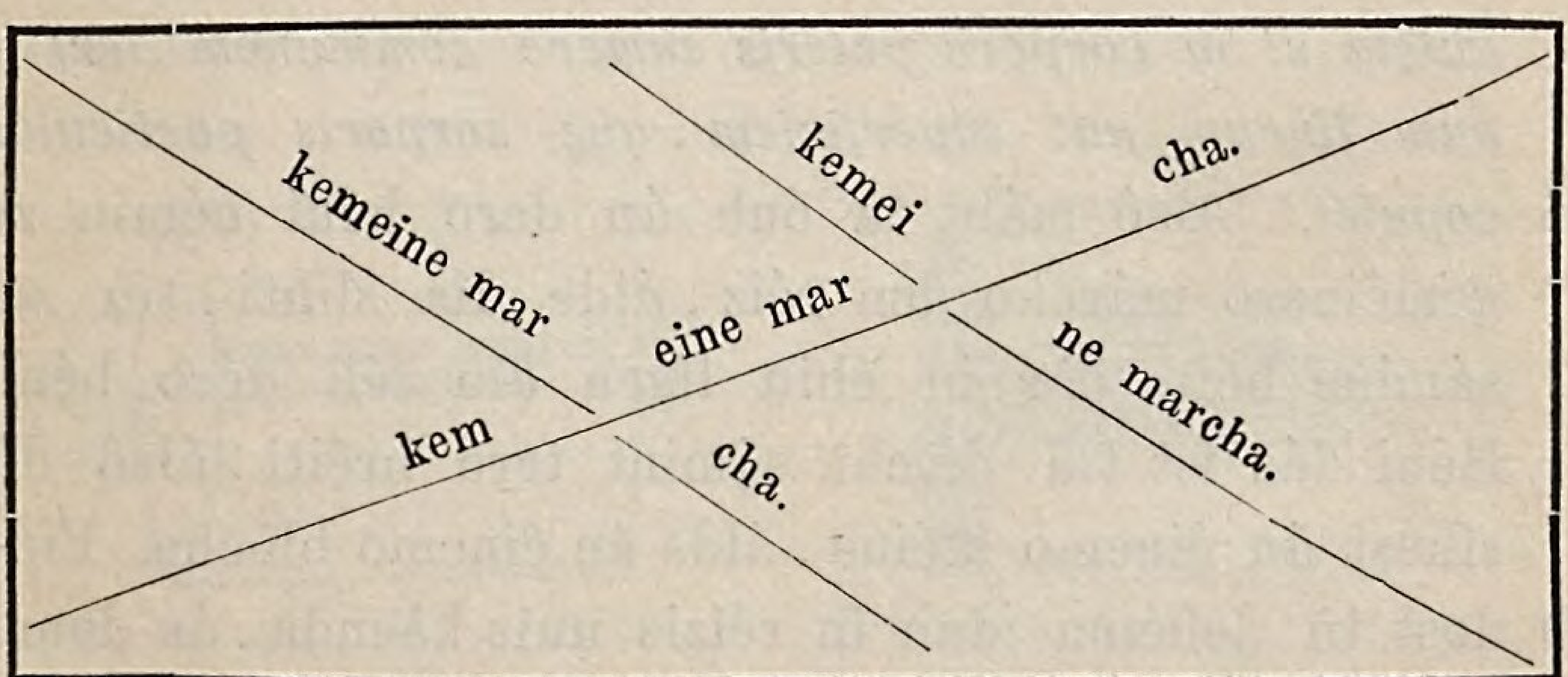
sinistra pars . dextera pars.

Uuírdit ter réiz ferzórn in míttemin . sô sínt tánne

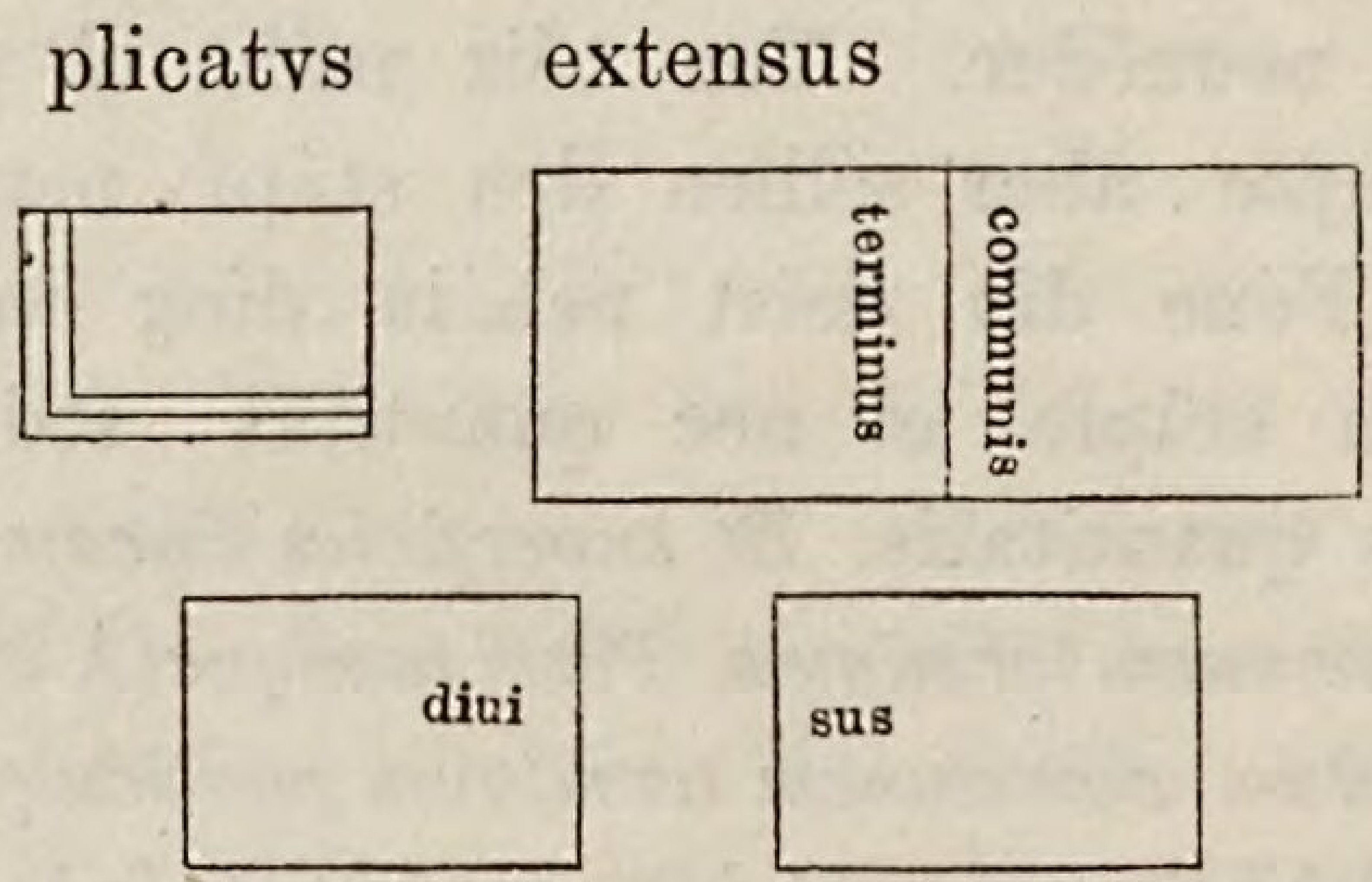
uuórtin zuêne réiza ûzer éinemo . sô sínt óuh fóne díu uuórtin zuêne órtstúpfa déro réizo . ûzer démo éinen stúpfe . dér beuóre uuás keméine in hunc modum.

·———· ·———·

Stúpf neíst nehéin téil des réizes . ér ist échirt órt únde márcha. Mít temo stúpfe sólst tû îo zéigôn dîe téila des réizes . uuíle dû den hálben . uuíle dû den drítten . uuíle [B 43] dû den uîerden. Âne stúpf nemáht tû. 'Ter réiz hábit léngi âne bréiti . stúpf nehábit neuuéder. Ten réiz máht tû getéilen mít témo stúpfe . áber sélben den stúpf . nemáht tû getéilen. Fóne díu neíst nehéin díng in quantitate chléinera stúpfe . et nec quantitas . sed initium et terminus quantitatis. *Et superficies lineam.s. potest sumere communem terminum. Plani namque* [A 295^{b}]*parlicule ad quendam communem terminum particulę copulantur.* Tiu uéldslíhtî . mág úndermárchôt uuérden mít temo réize . uuánda íro téil hábent síh îo be nôte zesámine . án ételîchero geméinero márcho . tíu geméina márcha íst ter réiz. Sô daz uéld únderrízen uuírdit . sô íst îogelîh réiz keméine márcha . dero stúccho . díudâr in ében lígent . in hunc modum.



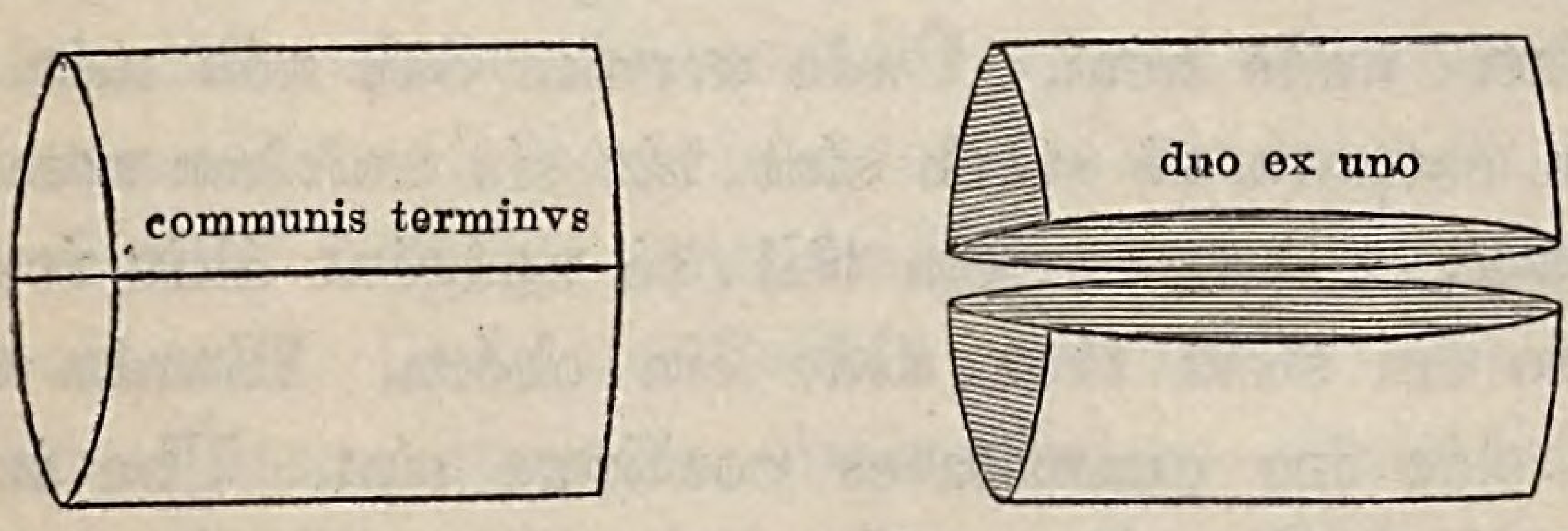
Fáld óuh taz tûoh in zuéi . sô dúrhkât ter uáld in réizis uuîs álla día bréiti des tûochis . únde íst geméine márcha péidero déro téilo . díudâr in ében sínt. Uuíle dû iz án déro stéte in zuéi scrôtin . sô sínt sâr uuórtin zuéi tûoh ûzer éinemo . únde ûzer éinero slíhti zuô . únde sínt uuórtin zuêne dúrhkánga . ûzer démo éinemo . dérdâr beuóre uuás. Dîe síhet [B 44] man dánne . án dîen scrôtin . in hunc modum.

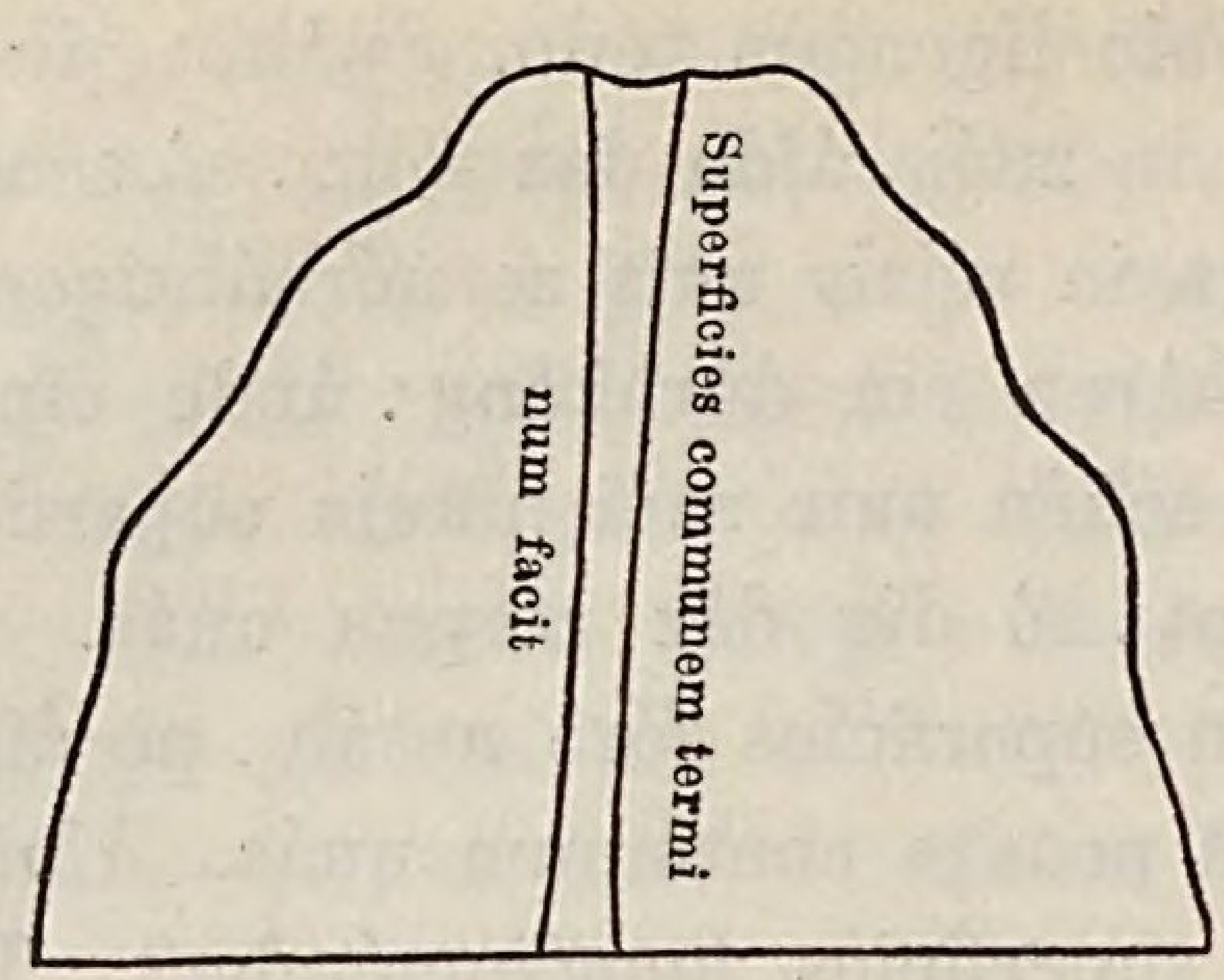


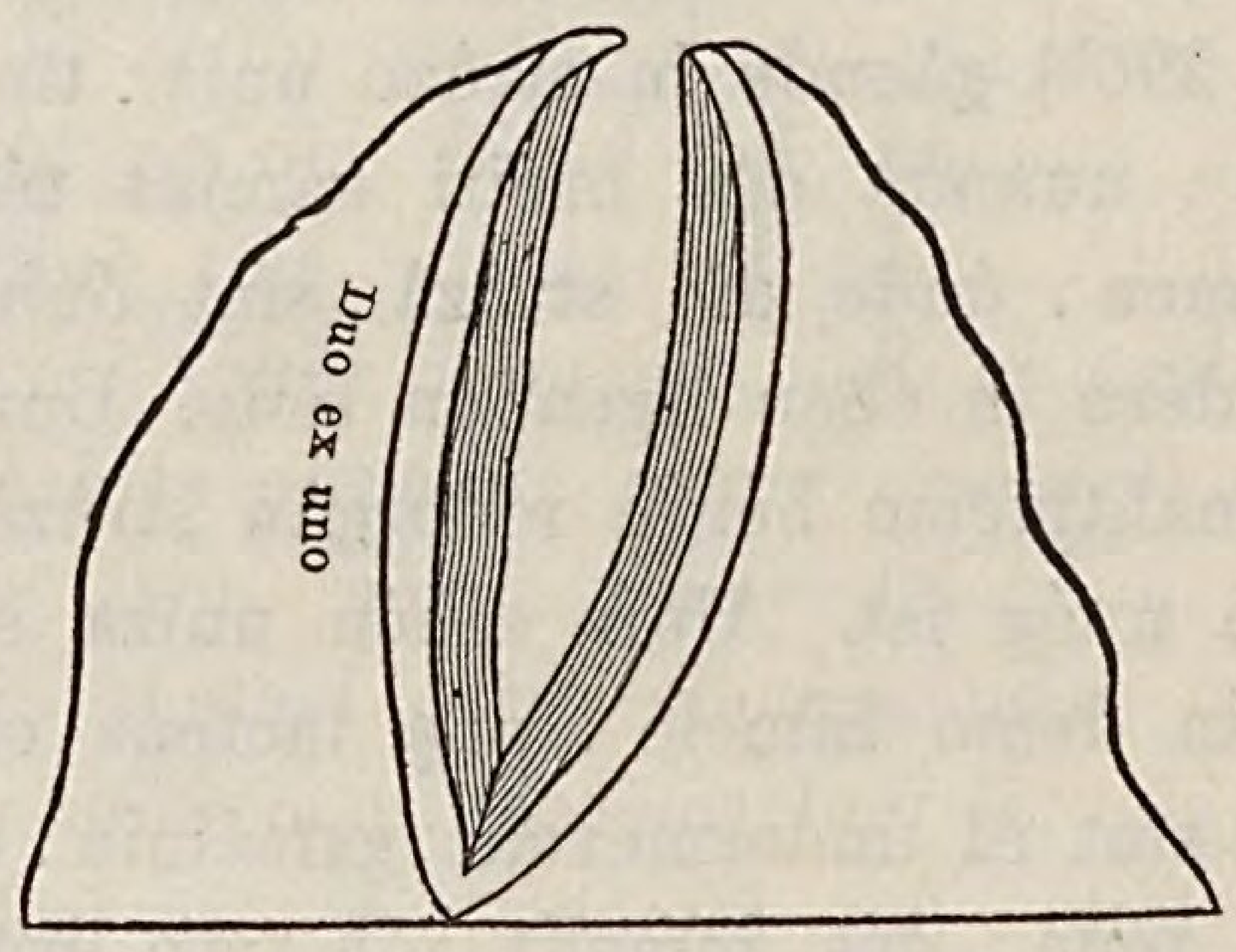
[A 296a]

Slíhti hábit îo léngi sámint téro bréiti . íro márcha hábit léngi âne bréiti . dáz íst ter réiz . tér márchôt sia in míttemin . dér órtôt sia óuh an dîen énden . túrh táz neíst er nehéin téil déro slíhti. *Similiter autem et in corpore poteris sumere communem terminum lineam aut superficiem . quę corporis particulas copulet.* Álsô máht tû óuh án dero héui némin ze geméinero márcho dén réiz . álde dîa slíhti . tíu zesámine héfte dâr in ébin lígen dîu téil déro héui. Héui dáz íst tiu dícchî sámint tero bréiti . álsô dû síhest án éinemo stéine . álde án éinemo blóche. Fíndest tû dehéina ídun in réizis uuîs kâenda . án demo hólze . álde án demo stéine . tiu íst keméinmérche .

déro in ébin lígendôn téilo. Spáltet síh án dero ídun der stéin in zuéi. álde daz hólz. sô séhên uuír zuêne dúrhkánga in réizis uuîs ze uórnáhtîgemo spálte. dîe beuóre uuâren éin dúrhkáng. únde éin réiz. Únde âne dáz. séhên uuír zuéi níuuiu superficies. tíu álsô bréitit sínt. sô díg daz corpus uuás. Uuánda man díu níuuin superficies fóre nesáh. pe díu skînet. táz tiz corpus peuóre continuum uuás. Uuîo uuír[B 45]dit áber superficies keméinmérche? Ták tûot iz. úbe dû uíndest áber án stéine. álde án hólze. strîmen [A 296b] gâende in strâzo uuîs. tîe héizent superficies. uuánda dâr bréiti sámint téro léngi íst. Tîe strîmen. únde dîe strâzâ. sínt óuh sâr únder-mérche déro in ében lígendôn téilo. Uuír séhên ófto ába óbenahtîgemo bérge nídergân strâzâ. dâr sléipfa álde uuég íst. Uuír séhên uuîza strâza uuóla bréita án demo hímele. quę lacteus circulus dicitur. dáz sínt ál úndermérche geméiniu. déro in ében lígendôn téilo. dés hímelis ióh tero érdo. Úbe án míttên dîen strîmôn. únde dîen strâzôn. der bérg scríndet. álde hólz. álde stéin. sô sínt zuéi corpora uuórtin ûzer éinemo. únde ûzer éinero strâzo zuô. dîe dánne skînent án dîen brúchin. in hunc modum.







[A 297a C 46]

Únde áber âne dáz pegínnent skînen zuéi níuuiu superficies. tíu man beuóre nesáh. tô iz éin corpus uuás. Uuíle dû chédin dáz keskíhet án substantia. náls in quantitate. sô uerním dáz uuóla. târ síh tíu corpora téilent. táz síh târ téilent íro quantitates. réiz. únde slíhtî. únde héui. Únde uerním óuh nóh mêr. Úbe díu corpora sô stárh sínt. táz síu uuîchen nemúgen. eruuéget man íro éin téil. sô uuágônt álliu íro téil. álso éin stéin tûot. álde éin chórn. Tánnân skînet îo. dáz íro quantitates continue sínt. Úbe iz áber íst éin hûfo stéino. álde éin mútte chórnis. iruuágôt íro éin. túrh táz neuuágônt síu álliu. Târ skînet táz

síu . únde íro quantitates únderskéiden sínt. *Est autem talium . et tempus et locus.* Sólih íst óuh zît . únde stát . i. continua sunt. *Presens enim tempus copulatur . et ad preteritum . et ad futurum.* Taz kágenuuárta zît . háftêt zû demo feruárenên . únde demo chúmftîgin. Únde íst keméinmérche íro zuéio . íst ûzlâz preteriti . ánauáng futuri. *Rursus locus continuorum est.* Stát íst óuh téro zesámine háftendôn. *Locum enim quendam corporis particule obtinent . s. quia ipsum corpus quendam locum optinet.* Uuánda sélbiz corpus pehábit éina stát . fóne díu pehábent óuh sîniu téil éina stát. *Quę par*[B 47]*ticulę ad quen*[A 297b]*dam communem terminum copulantur.* Tíu téil háftênt zû ételîchero geméinero márcho. *Ergo loci particulę quę obtinent singulas corporis particulas . ad eundem terminum copulantur . ad quem et corporis particulę. Quapropter continuus erit et locus. Ad unum enim communem terminum suas particulas copulat.* Tíu téil déro stéte . díu dés corporis téil úmbehábint . tíu háftênt târ zesámine . târ díu téil dés corporis zesámine háftênt. Pe díu íst óuh tíu stát zesáminehábîg . uuánda síu fûoget íro téil zû geméinero márcho . táz chît íro téil uuérdent zesámine gefûoget . mít keméinero márcho. Álsô daz hûs éin corpus íst . álso hábit iz óuh éina hûsstát. Únde álso die uuénde téil sínt tes hûses . sô sínt óuh tíe uuántstéte . téil dero hûsstéte. Únde dâr die uuénde zesámine háftênt . târ háftênt óuh tie uuántstéte zesámine. Uuáz íst sélbiu díu stát? Tíu séhsiu . díu állero díngolîh úmbehábint . únde úmbegrîfint. Uuéliu sínt tíu? Taz únder . únde daz óbe . daz fóre . únde daz áfter . daz in ében ze zése-

uûn. únde daz in ében ze uuínsterûn. Uuáz íst áber zît? Álter dírro uuérelte. fóne êrist únz in énde.

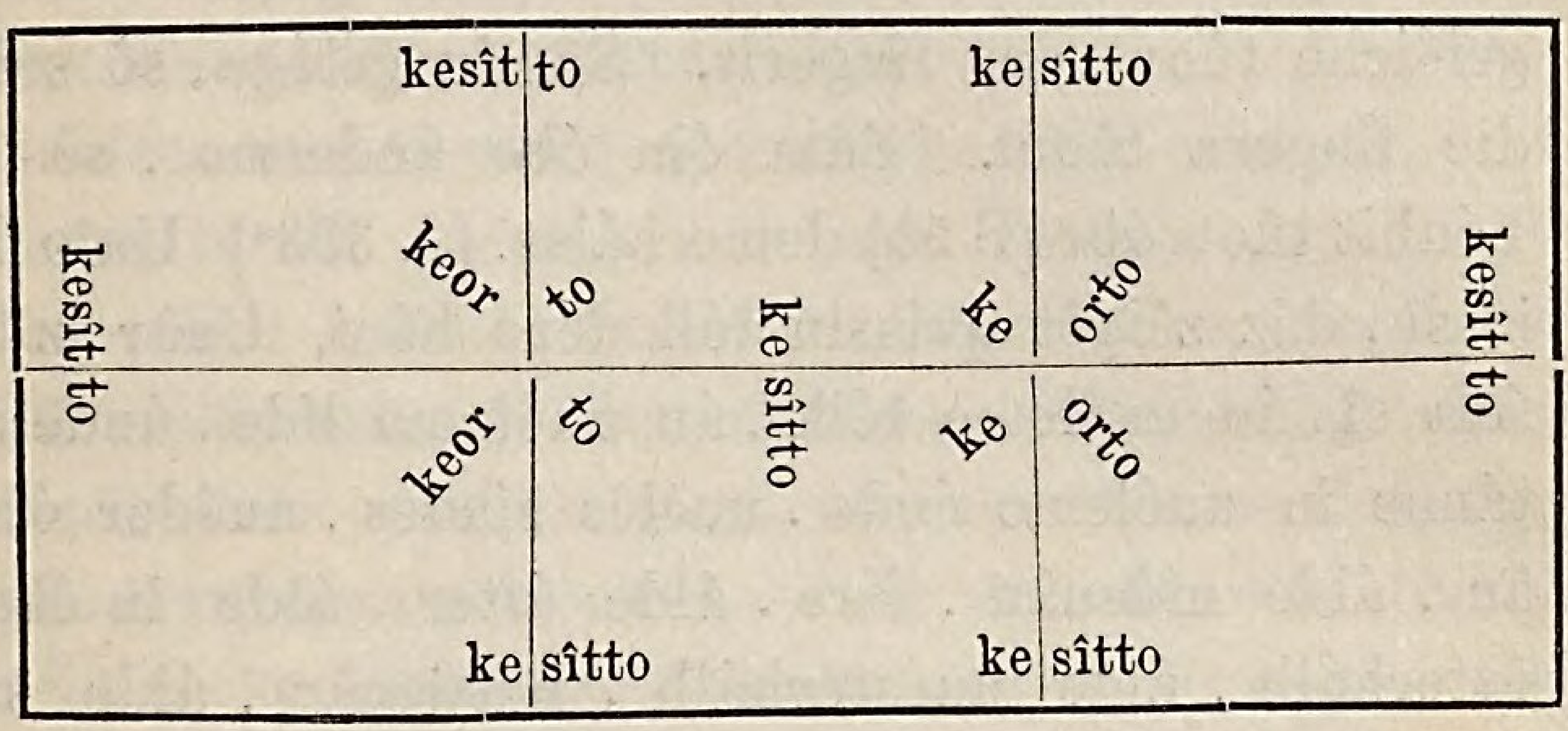
6. ITEM RATIO DE SECUNDA DIFFERENTIA QUANTITATUM. QUĘ EST HABEN[B 48]TIUM POSITIONEM ET NON HABENTIUM.

Amplius autem. Ferním áber nóh mêr. Ferním dáz íh nû téilta síben quantitates ín uínuiu. únde ín zuéi. nû sól íh sîe ánderêst téilen in uîeriu. unde ín dríu. [A 298a] *Alię quidem constant ex particulis quę in eis sunt. positionem ad se inuicem habentibus. alię autem ex non habentibus positionem.* Súmelîche quantitates pestânt fóne íro téilin éin ánderên éteuuîo lígendên. sumelîche fóne únlígendên. *Ut est. Lineę quidem particulę positionem habent ad se inuicem.* Tíu téil des réizis. lígent éin ánderên éteuuîo. s. geórto. náls kesîto. in hunc modum.

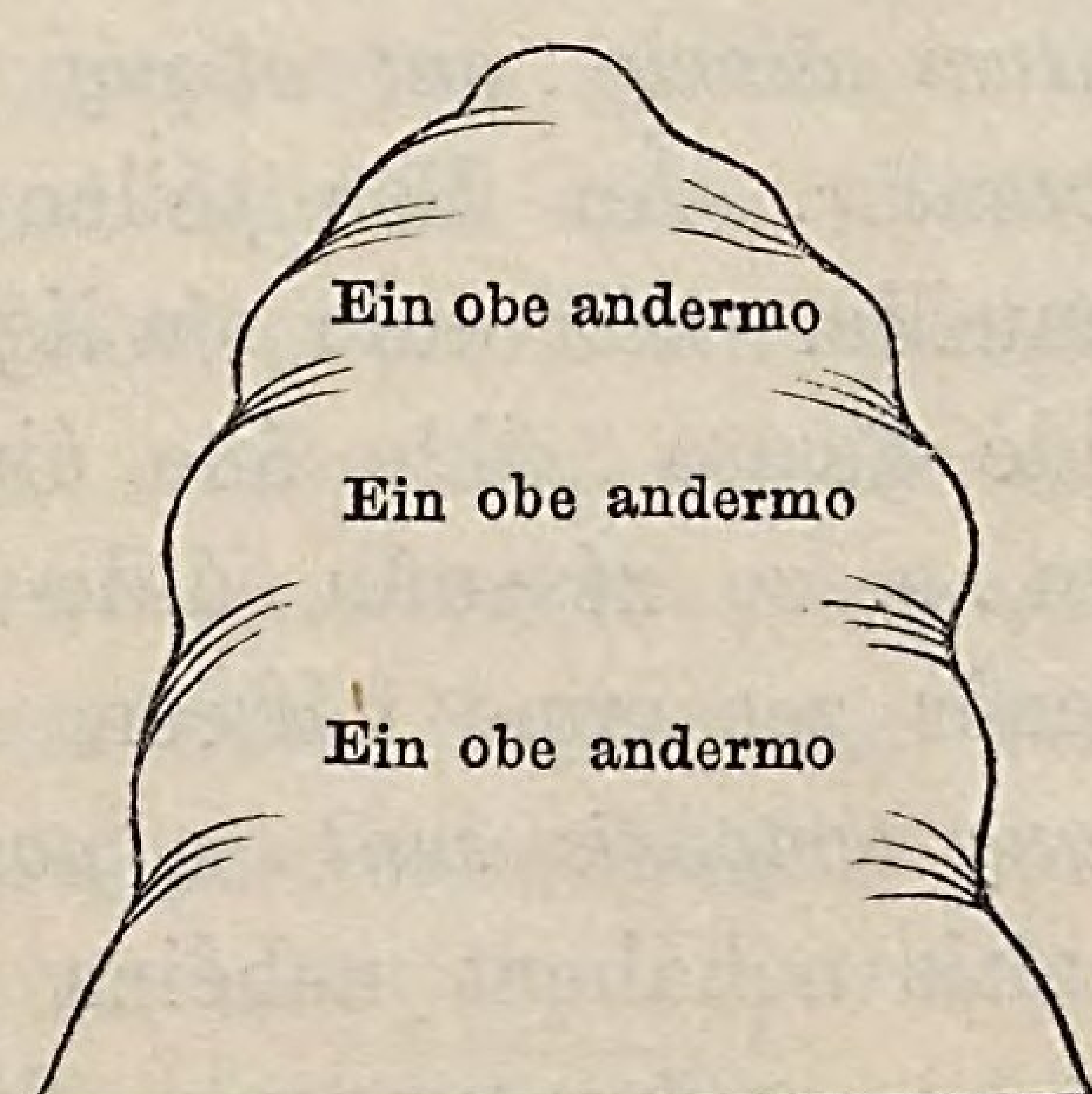
keorto keorto keorto

Singulum namque eorum situm est alicubi. Îogelîh íro téil. líget éteuuâr. *Et habes unde sumas unumquodque. et assignes ubi situm est in plano.* Únde hábist tû geuuís. uuâr dû sûchêst téile gelîchin. únde zéigôst uuâr er líge án demo uélde. *Et ad quam particulam cęterarum copuletur.* Únde án uuélez iz stôze déro ánderro téilo. s. álsô daz zéseuua téil stôzit án daz uuínstera. únde îo geórto náls gesîto. *Similiter autem et particulę plani quandam habent positionem.* Tíu téil déro slíhtî lígent óuh éteuuâr. únde lígent péidiu geórto ióh gesîto. *Similiter namque ostenditur*

unumquodque ubi iacet. Táz skînet . uuánda man zéigôn mág . uuâr îogelîchez líge. *Et quę copulentur ad se inuicem.* Únde man zéigôn mág uuéliu án ánderíu stôzên. Sô díu tûont tíu gelégo [B 49] únde gesîto éin ánderên bechómint . álde geórto . in hunc modum.



[A 298b] *Sed et soliditatis quoque similiter et loci . s. particulę ostenduntur.* Sô mág man óuh zéigôn tíu téil déro héui . únde déro stéte. Tíu héui dáz íst tíu hôi . únde diu dícchî ut dictum est. Díu gât îo nídenân ûf. Fóne díu íst quíssíu stát . únde geuuíssêr téil dero hôi . íóh tero dícchî . éin élna fóne érdo . álde zuô. Únde uuîo lígent síu éin anderên? Îo éin óbe ándermo in hunc modum.



Áber díu stát.úmbegât díu corpora. Fóne díu íst quíssêr téil dero stéte. ze zéigônne. quíssen téil des corporis. Sô dáz íst. Án demo áste des póumis . án dero uuénde des hûsis . án dero ékko des pérgis . án demo hóubete des mánnis . án dero pórto déro búrg. Únde uuîo lígent síu éin ánderên? Súmiu geórto . sô díu geléiche tûont des fíngeris. Súmiu gelégo . sô sélbin die fíngera tûont. Súm éin óbe ándermo . sô daz hóubit tûot. óbe [B 50] demo hálse. [A 303a] Uuîo hôo iz sî . dáz zéigôt quíssin téil dero héui. Uuâr iz tarána sî . án uuélemo téile . án uuélemo líde . únde nóh tánne in uuélemo énde . uuélês síndes . uuéder óbenân . álde nídenân . fóre . álde áfter . álde inében . ôsterhálb . álde uuésterhálb . nórdenân . álde súndenân . táz zéigôt quíssen téil dero stéte.

7. HUCUSQUE DE HABENTIBUS POSITIONEM . RESTAT DE NON HABENTIBUS.

In numero non potest quis respicere tamquam particulę eius positionem aliquam ad se inuicem habeant . aut sit situm alicubi . aut aliquę particulę ad se inuicem conectantur. Án dîen téilen déro zálo . neuíndest tû neuuéder . nóh uuîo síu lígên éin ánderên . s. geórto . álde gesîto . álde óbe éin ánderên . nóh uuâr síu lígên . s. ze zéseuûn . álde ze uuínsterûn . nóh táz síu îenêr zesámine háfteên. *Sed neque ea . i. eę partes quę temporis sunt . s. positionem habent.* Nóh téil des zîtis nehábent nehéina kelégeni. *Nihil enim permanet ex partibus temporis.* Táz íst fóne díu .

uuánda sîniu téil nîo stíllo negestânt . síu rínnent hína sámoso uuázer. Táz nû presens íst . táz uuírdit sâr preteritum . únde dáz futurum nû íst . táz uuírdit sâr presens. *Quod autem non est permanens . quomodo hoc positionem aliquam habebit?* Táz nehéina uuîla úngeuuéhselôt [B 51] neíst . uuîo mág táz háben státa . álde kelégenî . álde sképfeda? Uuér mág chéden . sús líget tíz téil énemo téile . sîd síu îo ána in uérte [A 303b] SÍNT? únde nîomêr negestátônt? *Sed magis ordinem quendam particularum dicis habere.* Tû máht mêr chéden ételîcha órdinháftigî uuésen dero téilo. *Idcirco quod temporis hoc quidem prius est . illud uero posterius.* Fóne díu dáz éin téil dés zîtis êr íst . ánderiz táranâh. *Sed et de numero similiter.* Sô máht tû óuh chéden fóne dero zálo . táz sî ordinem hábe. *Eo quod privs numeretur unus quam duo . et duo quam tres.* Uuánda éin in zálo êr íst tánne zuéi . únde êr zuéi dánne dríu. *Et ita ordinem quendam habebunt . positionem uero non multum . i. non omnio accipies.* Únde îo sô hábint sîe ordinem . légerstát nehéina. *Sed et oratio similiter.* Sólih íst óuh oratio. *Particulę enim eius nihil partiuntur . i. nequaquam permanent.* Íro téil nestânt in stéte nîeht . s. dánne síu gespróchen uuérdent. *Sed dictum est et non potest hoc amplius sumi.* Núbe hínaíst . sô iz kespróchen uuírdet . nóh tánne nîeht mêr nemág kezéigôt uuérden . uuâr iz sî dáztâr kespróchen uuárd. *Quapropter non erit positio particularum eius . siquidem nihil partiuntur.* Pe díu neíst nehéin gelégeni íro téi[B 52]lo . sîd síu neuuérênt.

8. CONCLUSIO SENTENTIĘ.

Alia itaque constant ex particulis quę in eis sunt positionem ad se inuicem habentibus. Alia autem ex non habentibus. Fóne díu íst áleuuâr . dáz súmelîche quantitates pestânt fóne íro téilin . éin ánderên éteuuîo lígendên . súmelîche fóne únlígendên. [A 304a]

9. QUĘ QUANTITATES NON PROPRIE DICANTUR.

Proprię autem quantitates . hę sole sunt. Échert tíse síbene sínt fúrenómis quantitates. *Alia uero omnia secundum accidens.* Álliu díu ánderiu . s. díu in ánderên cathegoriis míchelíu álde lúzelíu héizent . tíu héizent nâh tísên. Tísên síbenên sínt keméine námen . magnum . paruum . multum . exiguum . longum . breue. Sprîchet man dîe námen fóne ánderên díngen . dîen nesínt síu nîeht éigin . síu sínt nâh tísên dánne sô gehéizen. *Ad hęc enim aspicientes . et alias dicimus esse quantitates.* Tísiu síbeniu méinende . spréchên uuír dîe námen . óuh fóne ánderên díngen . díu quantitates nîeht nesínt. *Ut multum dicimus album . eo quod superficies multa sit.* Álsô uuír chédên míchelâ uuîzi . dâr daz féld mícheliz íst. *Et actio longa . eo quod tempus longum et multum sit.* Únde uuír chédên lángiz uuérh . uuánda díu uríst lángiu íst . únde des zîtis fílo íst. *Et motus multus.* Únde chédên míchel rûra . [B 53] dáz íst lángêr lóuft . uuánda daz zît lángiz íst. *Neque enim horum singulum per se quantitas dicitur.* Nehéin déro díngo nehéizit túrh síh míchel álde láng. *Ut si quis assignet quanta sit actio . tempore diffiniet . annuam . uel sic*

aliquo modo assignans. Álsô dârána skînet . táz tér dia lángseimi des uuérchis zéigôt . sîa zéigôt mít temo zîte . únde chît iz éin iâruuérh sî . álde sô éteuuîo. *Et album quantum sit assignans . superficiem definiet.* Únde uuîo fílo dero uuîzi sî ságende . knôtmézôt er daz uéld. *Quanta enim* [A 304b] *superficies fuerit . tantum esse album dicet.* Sô míchel daz uéld íst . sô míchela ságêt er uuésen dia uuîzî.

10. CONCLUSIO.

Quare solę proprie . et secundum se ipse quantitates dicuntur . quę dictę sunt. Fóne díu héizet man sîe síbene dúrh síh quantitates. *Aliorum uero nihil per se . sed dicuntur forte per accidens.* Ánderiu díng nehábint íro námen . únde íro adiectiua nîeht túrh síh . síu hábint sîe fóne ín. Sîe sínt íro accidentia . sîe sínt íro geuérten. Ánderiu díng nemúgen âna sîe sîn. Álsô an substantiis sínt quantitates . sô sínt án quantitatibus qualitates . únde actiones . únde passiones. Uuíle dû chéden . úbe dáz sô íst . tánne neíst ín quantitas accidens . sîe sínt mêr íro accidentia . táz [B 54] íst áluuâr. Áber dáz fóne ándermo úngeskéiden íst . táz mág ìo héizen sîn accidens. Mán chît óuh in grammatica . dáz persona sî accidens uerbi . uuánda sî fóne ímo úngeskéiden íst. Áfter uuârhéite . sô íst accio . únde passio . dero personę accidens . pe díu íst óuh uerbum accidens personę. Nû éigîn gelírnet táz longa accio . multa ęgritudo . motus multus . calor magnus . album multum . multa patientia . magna sapientia . timor magnus . fletus multus . únde dáragágene . i. e contrario . parua

scientia . exiguum munus . modicus gustus . breuis delectatio . pauca retributio . únde ál dáz sô getâna . síhet ze dîen gezáltên síben quantitatibus. Uuánda sîe sínt magnę . paruæ . multę . paucę . breues . et longę . pe díu gébent sîe íz ánderên.

11. HINC IAM PROPRIUM QUANTITATIS REQUIRITUR . [A 305ª] PRIMUM EX EO QUOD NIHIL EI EST CONTRARIUM.

Amplius. Lírne nóh páz pechénnen quantitatem. *Quantitati nihil est contrarium.* Nîeht neíst uuíderuuártîgis quantitati. *In diffinitis enim manifestum est . quoniam nihil est contrarium.* Án dîen geuuíssôtên síbenin íst iz óffen. *Ut bicubito et tricubito . uel superficiei . uel alicui talium nihil est contrarium.* Álso zuéioélneméze . álde drîoélneméze . álde dero óbeslíhti . únde dîen sô getânên . uuíderuuártîgis nîeht neíst. [B 55]

12. ADIECTIUA NON ESSE QUANTITATES.

Nisi multa paucis dicat quis esse contraria . uel magnum paruo. Mán nechéde mánig únde únmanig míchel únde lúzzel . uuésen uuíderuuártîg. *Horum autem nihil est quantitas . sed magis ad aliquid sunt.* Tíu nesínt áber nîeht quantitas . síu sínt ad aliquid. *Nihil enim per se ipsum magnum dicitur . sed ed aliquid refertur.* Nehéin díng nehéizet túrh síh míchel . íz síhet îo ze éinemo ándermo. *Nam mons quidem paruus dicitur . milium uero magnum.* Táz skînet . uuánda man den bérg chît lúzzelin . éin hírsechórn

mícheliz. *Eo quod hoc quidem . s. milium sui generis maius sit . illud uero . s. mons sui generis minus.* Táz íst fóne díu . uuánda der bérg uuíder ánderên lúzzelêr íst . taz hírsechórn uuíder ánderên déro sláhto chórnin mícheliz íst. *Ergo ad aliud est eorum relatio.* Târ skînet táz man sîe mízet ze ándermo *Nam si per se ipsum . paruum uel magnum diceretur. numquam mons paruus . milium uero magnum diceretur.* Uuánda úbe míchel únde lúzzel dúrh síh kespróchen uuúrtîn . sô neuuúrte nîomer bérg ke-[A 305ᵇ]héizen lúzzelêr . hírsechórn mícheliz. *Rursus in uico quidem plures esse homines dicimus . in ciuitate uero paucos . cum sint eorum multiplices.* Áber chédên uuír mánige uuésen in demo dórf . únmanige ín dero búrg . dánne íro dóh dárauuídere mánigfált íst. *Et in domo* [B 56] *quidem multos . in theatro autem paucos . cum sint plures.* Álso chédên uuír mánige sîn ín demo hûs . únmánige in uuárthûs . sô íro dóh mánigeren sínt. *Amplius.* Lóse nóh mêr. *Bicubitum . uel tricubitum et unumquodque talium quantitatem significat. Magnum uero . uel paruum non significat quantitatem . sed magis ad aliquid . quoniam ad aliud spectat magnum et paruum. Quare manifestum est . quoniam hęc sunt ad aliquid.* Zuéioélnîg álde drîoélnîg . únde ál dáz sô getân . únde sô geuuís íst . táz pezéichenit quantitatem . táz netûot áber nîeht míchel únde lúzzel. Uuîo dánne? Síu bezéichenint mêr ad aliquid. Táz íst fóne díu óffen . uuánda síu séhint án ándir. Tíu án ándir séhent . tíu neuuérdint nîeht túrh síh fernómen.

13. ADIECTIUA UIDERI . ET NON ESSE CONTRARIA.

Amplius. Siue aliquis ponat hęc esse quantitates · siue non ponat . nihil eis erit contrarium. Mán chéde . álde nechéde síu uuésen quantitates . ín neíst îo dóh nîeht contrarium. *Quod enim non potest sumere per se ipsum . sed ad solam rationem alterius refert . quomodo huic erit aliquid contrarium?* Táz er dúrh síh fernémen nemág . ér nechêre iz . únde rérte iz zéinemo ándermo . uuáz mág témo sîn contrarium? [A 306a] Amplius autem.

14. PROPOSITIO.

Si autem erunt magnum et paruum contraria . continget idem ipsum simul contraria recipere . et ea ipsa sibimet esse contraria. Súlen síu be nôte sîn [B 57] contraria . sô uuírdit îouuéderiz ímo sélbemo uuíderuuártîg.

15. ASSUMTIO.

Contingit enim simul idem paruum esse . et magnum. Éin díng uuírdet ófto eruáren . táz pédiu íst ióh míchel ióh lúzzel . *Est enim aliquid . ad hoc quidem paruum . ad aliud uero hoc idem magnum . s. ut mons.* Uuánda ételîh tíng íst míchel gágen éinemo . lúzzel gágen ándermo.

16. CONCLUSIO.

Quare idem paruum et magnum . et in eodem esse tempore contingit. Fóne díu geskíhet . tánne éin sámint sîn míchel únde lúzzel. *Quare simul contraria suscipit.* Sô nímet iz óuh án síh zuéi contraria.

17. REFRAGATIO CONCLUSIONIS.

Sed nihil est quod uideatur simul contraria posse suscipere. Uuîo mág áber dáz sîn? nîouuíht neuuírdet fúnden . dáz zuéi contraria sámint tráge. *Ut substantia susceptibilis quidem contrariorum esse uidetur . sed nullus et sanus et eger est . nec albus et niger simul.* Álsô iz skînet án substantia. Sî mág trágen zuéi contraria . áber dóh sámint neíst nîoman sîeh únde gesúnde . uuîz . únde suárz. *Nihilque aliud simul contraria suscipiet . et eadem . i. nec eadem sibi ipsi contingit esse contraria.* Nóh âne substantiam neuuírdit fúnden . dáz sámint tráge zuéi contraria . nóh nîomêr negeskíhet éin uuésen péidiu.

18. ITEM PROPOSITIO.

Nam si est magnum paruo contrarium . ipsum autem idem [B 58] *simul est paruum* [A 306b] *et magnum . ipsum sibi erit contrarium.* Íst míchel únde lúzzel uuíderuuártîg . únde mág éin uuésen bédiu . sô íst éin ímo sélbemo uuíderuuártîg.

19. ASSUMTIO.

Sed impossibile est ipsum sibi esse contrarium. Nû nemág táz sîn . dáz éin díng uuidir ímo sélbemo sî.

20. CONCLUSIO.

Non est igitur magnum paruo contrarium . neque multum exiguo. Pe díu neíst contrarium míchel únde lúzzel . fílo demo gôregin. *Quare si non relatiuorum hęc quilibet dicat . tamen quantitatis nihil contrarium habebit.* Fóne díu . uuíle óuh îoman strîtin . táz tísiu adiectiua nesîn relatiua . nóh tánne nehábit îo quantitas . nehéinin uuíderuuárten.

21. LOCUM FALSO CONTRARIUM SIBI UIDERI.

Maxime autem circa locum uidetur esse contrarietas quantitatis. Íst tehéin uuíderuuártigî quantitatis . tíu sól án loco sîn . sî íst íro gelîchista. *Sursum enim ad id quod deorsum est . contrarium ponunt . s. philosophi : quod in medio est deorsum dicentes . eo quod multa medii distantia ad terminos mundi sit.* Tîe uuîsegérnen chédint . uuíderuuártîg uuésen dáz óbenân íst . témo . dáz nídenân íst . nídenân héizende dáz in míttemo hímele íst . târ díu érda líget. Táz chédint sîe fóne díu . uuánda míchel uérri íst tes mítten . dâr díu érda stíllo líget . ûf ze énde dírro uuérelte . târ dir hímel suéibôt. *Uidentur autem et aliorum contrari*[B 59]*orum diffinitionem ab his proferre.* Sîe

uuéllen óuh ánderro contrariorum pechénneda némin fóne dísên contrariis. [A 307^{b}] Quomodo? *Quę enim multum a se inuicem distant . eorum quę de eo genere sunt . contraria determinant.* Tíu síh fílo hárto skéident . únde îo dóh chómen sínt fóne éinero mûoter . álso uuîz . únde suárz sínt . fáreuua íst íro mûoter . díu héizent sie contraria. Uuánda áber locus genus neíst . nóh sursum únde deorsum sîniu species nesínt . pe díu neuuírdit nîomer locus loco contrarius. Sursum únde deorsum pezéichenint ín stéte . náls sélbûn dia stát . i. in loco . et non locum. Fóne díu íst íro genus ubi . dáztír chît uuâr . álde in uuélero stéte . táz íst éin ándir cathegoria.

22. QUERITUR ADHUC PROPRIUM IN EO QUOD INEST OMNI SED NON SOLI.

Sed non uidetur quantitas suscipere magis et minus. Ut bicubitum. Quantitas nemág óuh nîeht uuérden dáz sî íst . mêr álde mín. Álso daz zuéiélneméz nemág. *Neque enim est aliud alio magis bicubitum.* Uuánda éin neuuírdit mêr dáz iz íst . tánne daz ánder. Uuîo mág éin bicubitum mêr bicubitum sîn . dánne ánderiz? *Neque in numero.* Nóh in zálo neuíndest tû is mêr . dánne in méze. *Id est non recipit numerus comparationem . sicut nec mensura. Ut ternarius quinario.* Álsô dríu . mín nóh mêr nehéizint zála . dánne uínuiu. *Nihil enim magis tria* [B 60] *dicentur.* Mêr dríu nechídit nîoman. *Nec potius tria . quam tria.* Nóh éiniu dríu . mêr dánne ánderiu dríu. *Nec tempus aliud alio magis et minus dicitur.* Nóh éin zît nechí[A 307^{b}]dit man uuésen

mêr zît . álde mín . dánne daz ánder. *Nec in his quę dicta sunt . i. septem quantitatibus omnino magis et minus dicitur.* Nóh in állen síbenen nechídit man mêr álde mín. *Quare non suscipit quantitas magis et minus.* Pe díu neuuírdit quantitas mêr nóh mín. Síu uuírdit áber mínnera únde mêra . i. maior et minor . *ut ternarius numerus maior est binario . et bicubitum minus est tricubito . et annus longior est mense. Idem quoque euenit in substantia . quia et homo maior est homine . non autem magis.*

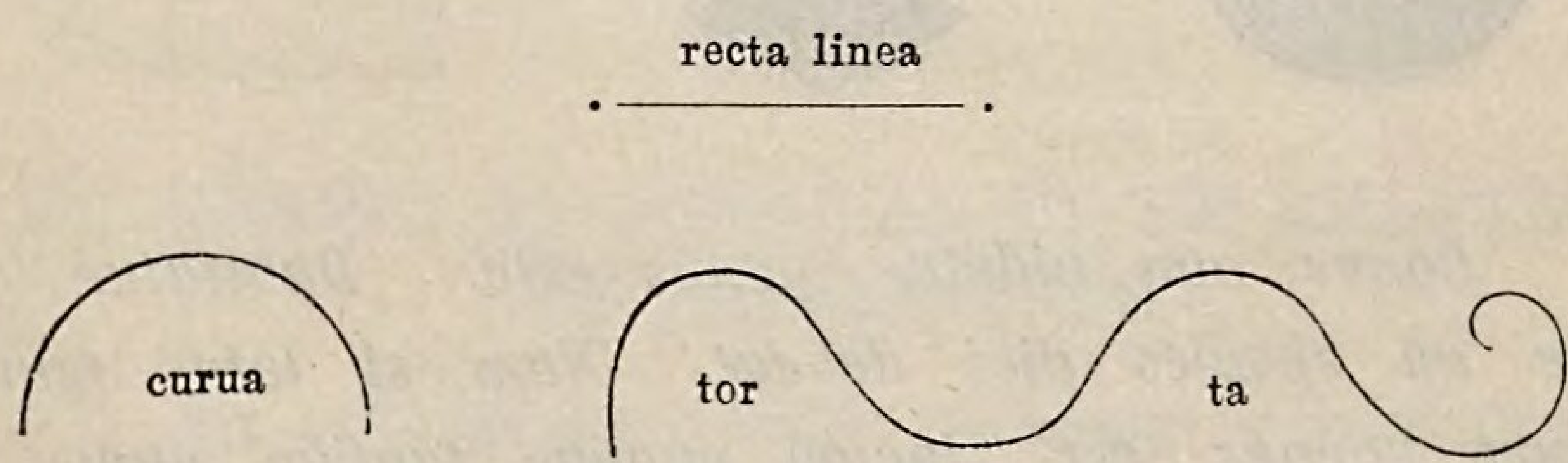
23. ECCE PROPRIUM . QUOD INEST SOLI ET OMNI ET SEMPER.

Proprium autem maxime quantitatis est . quod ęquale et inęquale dicitur. Táz íst áller éiginháftista quantitatis . táz man chît ébinmíchel . únde únébinmíchel . álde gemâze únde úngemâze. *Singulum enim earum quę dictę sunt quantitatum . et ęquale dicitur et inequale.* Téro síbin quantitatum îogeliche chît man ébenmíchel . únde únébenmíchel. *Ut corpus ęquale et inęquale . et numeros ęqualis et inęqualis dicitur . et tempus ęquale et inęquale.* Álso man chît . ébenmíchel . únde únébenmíchel héui . ún[B 61]de zála . únde zît. Sed pro his nos dicimus . íz íst ébenhéuîg . íro íst ébenmánig . ís íst nû ébenláng . álde neíst. *Similiter autem et in aliis quę dicta sunt singulis . et ęquale et inęquale dicitur.* Ze déro sélbûn uuîs chídit man ęquale et inęquale . óuh án dîen ánderên quantitatibus díe genémmit sínt. *In cęteris uero quę* [A 308ª] *quantitates non* SUNT *. non multum . i. non omnino uidetur œquale et inęquale dici.* Án

ánderên díngin . díu quantitates nesínt . nechídit man bóreuuéigiro . id est nesól man chédin æquale et inęquale. *Namque affectio ęqualis et inęqualis non multum dicitur . sed magis similis. Et album ęquale et inęquale non multum sed simile.* Qualitates . sô affectio únde album íst . dîe héizent réhtôr similes . tánne equales. *Quare quantitatis proprium est ęquale et inęquale diei.* Pe díu íst éigin quantitatis . kemâze . únde úngemâze.

24. EXPLICIT.

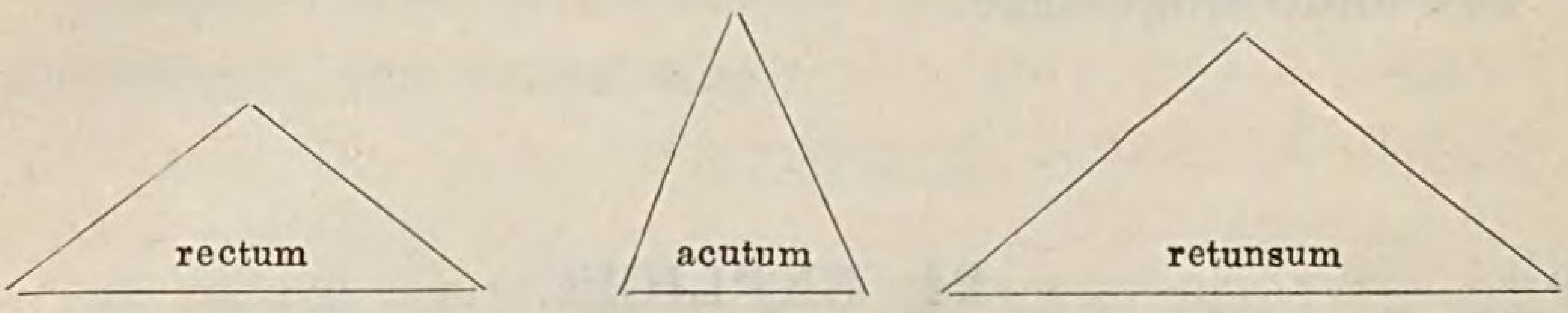
Linea uuírdit kedíutit . réiz únde zîla . únde rîga . únde stríh . únde dúrhkáng. Superficies héizit óbeslíhti . únde ûzenáhtîgi. Corpus siue solidum . mág héizin héuî . únde dícchî. Si autem fit adiectiuum . dicimus solidum . erháueniz . dícchiz . ólángiz . dáz chît álegánziz . únhóliz . féstiz. *Linea subalternum genus est . eius species sunt . recta . curua . torta . in hunc modum.*



[B 62] *Superficies quoque subalternum genus est. Eius species sunt . circulus . trigonum . tetragonum . pentagonum . exagonum . et deinceps in hunc modum.*

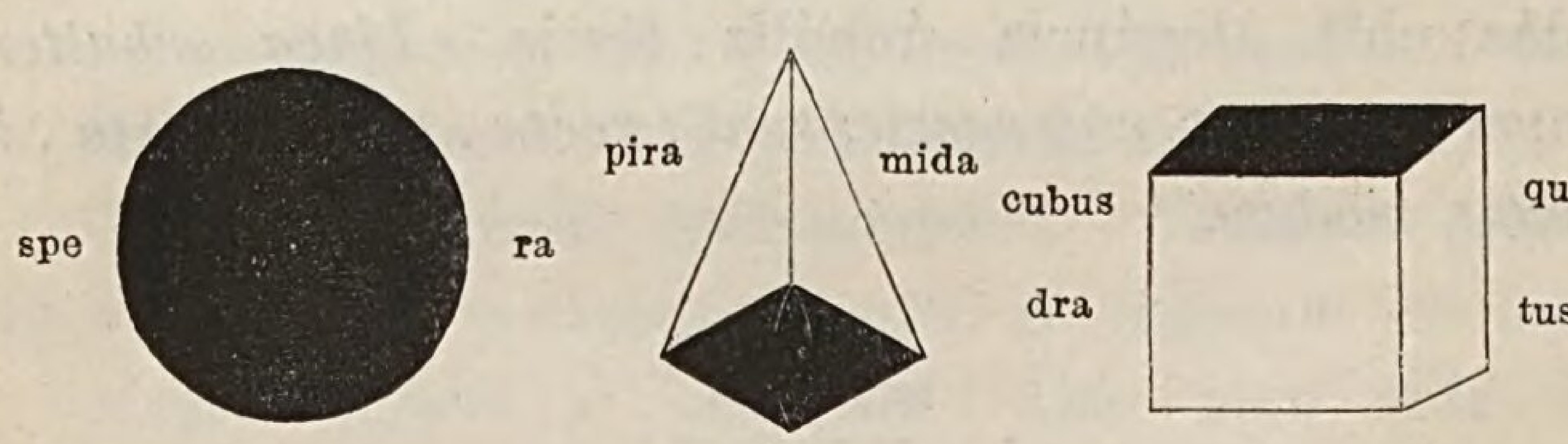


Harum quoque figurarum sunt plurimę species. ut trianguli species sunt. rectum. acutum. obtunsum. [A 308b] *in hunc modum.*



quę in geometrica discendę sunt.

Solidum corpus subalternum similiter est. Species eius sunt. spera. i. species rotunda. piramida. cubus. in hunc modum.



Locus non uidetur genus esse. Dubitatur quoque an species dici debeat. Nam si totus mundus unum corpus est. locum quoque tantum unum habet. omnia deinde quę inueniuntur in eo. i. in mundo. partes eius sunt. in quibus et partes loci sunt. Ad hunc modum. locus quoddam indiuiduum est. et non potest species dici. Si autem tot loca sunt. quot corpora. magis uidetur locus esse species. et habere

indiuidua singulorum corporum loca. Quid autem tempus? Tempus est protractum spacium ab initio mundi. usque ad finem. quod quia continuum est. non potest species dici. sed quoddam indiuiduum. cuius partes sunt [B 63] *preteritum. et futurum. Presens autem. ut aristotiles docuit. in modum puncti. terminus quidam est preteriti et futuri. et non pars. Partes autem preteriti et futuri sunt. secula. et œtates. et anni. et menses. dies. et noctes. Quę sicut in preterito fuerunt. ita et in futuro erunt. Et si presens in eis requiris. presentem annum. et presentem diem reperies. ipsum presens in eis minime* [A 309a] *comprehendis. Numerus uero maxime subalternum genus esse dinoscitur. quia et sub ipso sunt genera. Sunt enim eius primę species. par et impar. i.* keräd. únde úngerad. *Deinde paris sunt species tres. et item imparis tres. quę in arithmetica discendę sunt. Oratio non minus subalternum genus dicenda est. Eius sunt principales species. V. Enuntiatiua oratio. Depręcatiua. Imperatiua. Optatiua. Uocatiua. Item earum sunt plurimę species. ut in periermeniis legitur. ut enuntiatiuę sunt. affirmatio. et negatio.*

25. INCIPIT AD ALIQUID. ET DE RELATIUIS QUANTITATIBUS.

Ad aliquid uero talia dicuntur. quęcumque aliorum dicuntur id quod sunt. Sóliu uuórt héizent ze éteuuíu. tíu ánderro sínt. táz síu sínt. únde ánderro héizent. *Uel quomodolibet ad aliquid aliud.* Álde éteuuío gespróchin uuérdent ze éinemo ándermo. *Ut maius alterius dicitur id quod est.* [B 64] *Aliquo*

enim maius dicitur. Álso daz mêrôra . éines ánderis mêrôra héizet . íz chît man îo éteuués mêrôra. Táz iz íst . únde dáz iz héizet . táz íst éines án[A 309^{b}]-deris. *Et duplum alterius dicitur . id quod est. Alicuius enim duplum dicitur.* Táz óuh zuíuált héizet . táz héizet éines ánderis zuíuált. Táz iz íst . táz chît man sî éines ánderis. Íz íst éteuués zuíuált . íz héizet óuh éteuués zuíuált. *Similiter autem et alia quęcumque sunt eiusmodi . id est quęcumque per se non possunt intellegi . relatiua sunt.* Tíu dúrh síh nemúgin uernómen uuérden . díu séhint ze ánderên . ze dîen síu gespróchen uuérdint.

26. QUARE DICTUM SIT QUOMODOLIBET.

Zíu chád er . aliorum dicuntur . uel quomodolibet ad aliud? Uuánda relatiua súmelîchíu séhent ze genitiuo . ut duplum simpli. Súm ze datiuo . ut par pari. Súm ze ablatiuo sine prepositione . qui septimus dicitur . vt maior minore. Áber ze accusatiuo neséhent síu . âne prepositionem ad. Uuélih gágensíht . i. uuélih relatio íst án zuéin accusatiuis . sô man chît magnum paruum? Sézze prepositionem ad . úndir zuískên . únde chíd magnum ad paruum . táz íst réhtíu relatio. Târmíte hûte gnôto . uuénne díu conuersio sî gelîchero casuum . uuénne úngelîchero. Pater filii . filius patris . dominus serui . seruus domini . duplum simpli . simplum . dupli . chúmit kelîcho [B 65] án demo úmbechêre . uuánda béidin hálb genitiuus inchît nominatiuo. Sensus uero sensibilis rei sensus est . et sensibilis res . sensu sensibilis est . item scientia scibilis rei scientia est .

et scibilis res scientia scibilis est. hábint úngelîchen úmbechêr. uuánda dîe zuêne nominatiui. sensus únde scientia. éiscônt genitiuum. [A 310ᵃ] áber dîe ánderen zuêne nominatiui. sensibilis únde scibilis. éiscônt septimum casum. Nû chît man óuh latine. duplum ad simplum. simplum ad duplum. únde duplum simplo. únde simplum duplo. Táranâh múgin uuír téutones chéden dés scálchis hêrro. des hêrren scálhc. des fátir sún. des súnis fátir. ze gelîchero uuîs. Áber zuíuált nemúgin uuír nîeht spréchin. ze démo genitiuo sînis oppositi. uuánda nîoman nechît. lége zuíuált hálblîchis. ér chît áber. lége zuíuált gágin hálblîh. únde hálblîh gágen zuíuált. Ferstántníssedo. únde uuízenthéite. i. sensui et scientię. nesínt opposita nomina nîeht in díutiscûn fúnden. zû dîen man síu spréche. uuír múgin dóh fernémen án ín relationem. Sîd uuír chédên. Íh ferstân des tíngis. sô múgen uuír uuízen. dáz ferstántnisseda íst. tés man ferstân mág. álsô uuír latine chédên. sensus est sensibilis rei. i. quę potest sen[B 66]tiri. Únde dáragágene. dés man uerstân mág. uuánnan íst táz? mít uuíu mág man is ferstân? Mít ferstántníssedo. Álso iz óuh latine chît sensibilis res. sensu sensibilis est. Uuízenthéit íst óuh. tés man uuízen mág. únde dáz man uuízen mág. táz íst sólih fóne uuízenthéite. *Sequitur.*

27. DE RELATIUIS UERBALIBUS.

At uero sunt *etiam et hæc ad aliquid. ut ha-*[A 310ᵇ]*bitus. affectus. disciplina. positio.* Hába únde ánagehéfteda. únde zúht. únde sézzi. tíu séhent óuh

uel sedere . ipse quidem non sunt posi[B 69]*tiones . denominatiue uero ab his quę dictę sunt positiones nominantur.* Lígen . stân . sízzen . sô síu uerba sínt . infinitiui modi . tánne nesínt síu nîeht positiones . síu sínt áber genámôt fóne dîen positionibus . únde bezéi[A 312a]chenint situm . náls ad aliquid.

29. INCIPIT QUĘRERE PROPRIUM . EX CONTRARIETATE.

Inest autem et contrarietas in relatione. Án dien relatiuis íst óuh contrarietas. *Ut uirtus uitio contrarium est . cum sit utrumque ad aliquid.* Álso túgid âchustin uuíderuuártîg íst . tánne síu béidiu sîn relatiua. *Et disciplina ignorantię .* únde gelírnúnga únchúnnôn. *Non autem omnibus relatiuis inest contrarietas.* Tóh neíst iz in állên nîeht geméine. *Duplici enim nihil est contrarium . neque uero triplici . neque ulli talium.* Zuíuáltemo unde tríuáltemo . únde ánderên sólên nemág nîeht uuíderuuártîgis sîn.

30. DE MAGIS ET MINUS.

Videntur autem et magis et minus relatiua suscipere. Nû íst óuh quís relatiua múgin uuáhsen . únde suînen. *Simile enim magis et minus dicitur . et inęquale magis et minus dicitur .* kelîchera únde úngelîchera . únde úngemâzera díz tánne éniz chît man . dánne síu béidiu sîn ad aliquid. *Simile enim alicui simile dicitur . et inæquale alicui inæquale.* Uuánda síu relatiua sínt . pe díu chît [A 312b] man . kelîh íst [B 70] kelîchemo gelîh . únde úngemâze íst éteuuémo

úngemâze. *Non autem omnia relatiua suscipiunt magis et minus.* Táz neíst ín óuh nîeht állên geméine. *Duplex enim non dicitur magis et minus duplex . nec aliquid talium.* Uuánda zuíuáltera . únde únzuíuáltera . nechît nîoman . nóh sólehês nîeht.

31. QUOD NON SEMPER IDEM CASUS RESPONDEAT IN CONUERSIONE.

Omnia autem relatiua ad conuertentia dicuntur . ut seruus domini seruus dicitur . et dominus serui dominus . et duplum dimidii duplum . et dimidium dupli dimidium . et maius . minore maius . et minus maiore minus. Similiter autem et in aliis. Álliu relatiua uuérdiNT kespróchen gágen dîen . mít tîen síu úmbegânt . álsô án dîen genámdên exemplis skînet . únde állên sô getânên. *Sed casu aliquotiens differt . secundum locutionem.* Áber án demo gechôse . míssehíllet ófto der casus téro conuersionis. *Ut disciplina disciplinati dicitur disciplina . et disciplinatum disciplina disciplinatum . et sensus sensati sensus . et sensatum sensu sensatum.* Tíu uóregesPróchenen . séhent ze genitiuo. Án demo úmbechêre . stât áber septimus casus . fúre geniti[A 313^{a}]uum. Tés íst târuóre gnûege geságet.

32. QUOMODO RELATIUĘ SUBSTANTIĘ ASSIGNANDE SINT.

At uero aliquotiens non uidebitur conuerti . i. non potest conuerti . nisi conuenienter ad quod [B 71] *dicitur assignetur . hoc est . si non conuenienter de oppo-*

sito suo predicetur. Relatiuum nemág nehéinêst úmbegân . íz neuuérde uóne sînemo réhtscúldîgin opposito gespróchen. *Si peccet is qui assignat.* Úbe dér míssegrîfet . tér iz hínaságet . ze démo únscúldîgen . sô negât iz úmbe nîeht. *Ut si ala assignetur auis . non conuertitur . ut sit auis alę.* Álso der úmbegáng nîomer uuâr neuuírdit . úbe man chît . fétâh fógeles . táz óuh fógal . fétâchis sî. *Neque enim prius conuenienter assignatum est ala auis.* Fóne díu negât iz úmbe . uuánda úbelo geuállet fóre zechédenne . fétâh íst fógales . sámoso ér ánderes nesî . âne uógales. *Neque enim in eo quod auis est . in eo ala eius dicitur.* Uuánda in dîen uuórten uétâh kespróchen neuuírdet . tárazûo séhendo . dáz fógal íst. *Sed in eo quod alata est.* Núbe in dîen uuórten . i. tárazûo séhendo . dáz er geuétachôtêr íst. Chédên sô . dóh iz kénge nesî. *Multorum enim et aliorum alę sunt . quę non sunt aues.* Fóne díu neíst nîeht zechédenne . féttâh fóga[A 313b]les . uuánda fétâcha óuh sínt ánderro animalium . tíu uógela nîeht nesínt. *Quare . si assignetur conuenienter . et conuertitur.* Fóne díu . úbe iz réhto gespróchen uuírdet . sô gât iz óuh úmbe. Uuîo sól man chéden? *Ala alati ala est . et alatum ala alatum est.* Féttâh íst îo geuéttachôtes únde [B 72] dáz keuéttachôta íst fóne uéttâche geuéttachôt.

33. LICENTIA FINGENDI NOMINA.

Áliquotiens autem forte . et nomina fingere necesse erit . si non fuerit positum nomen . ad quod conuenienter assignetur. Uuóla mág kebúrren . dáz

ióh uuîlôn dúrft uuírdet . níuuen námen zeuíndenne . úbe dér êr uúnden neuuárd . ze démo iz kelímflîcho gespróchen uuérde. *Ut non erit conueniens assignatio . si remus nauis assignetur.* Álso dáz úngelímflîh. íst . táz man chéde . daz rûoder íst îo skéfis. *Neque enim in eo quod est nauis . in eo eius remus dicitur.* Uuánda dárazûo séhendo . dáz iz skéf íst . nechídit nîoman dáz iz sîn rûoder sî . sámoso síu zuéi îo sámint sîn. *Sunt enim naues . quorum remi non sunt* Skéf sínt cnûegíu . âne rûoder . tíu man drîbet mít scáltôn . i. conto subigun[A 314a]tur. *Quare non conuertitur. Nauis enim non dicitur remi nauis.* Fóne díu nemág iz úmbegân . uuánda sô getân skéf . nehéizet nîeht rûoderskéf . íz héizet . scáltskéf. *Sed conuenientior forte assignatio erit . si sic quodammodo assignetur . remus remitę . aut quoquomodo aliter dictum sit . i. dictum fuerit.* Íz keuállet áber báz . úbe man chît . rûoder des kerûoderôtin . álde souuîo iz ánderis mág kespróchen uuérden. *Nomen enim non est positum.* Ímo neíst námo uúndenêr na. *Conuertitur enim si conuenienter assignetur.* Íz kât îo dánne úmbe . úbe iz bíldlîcho gespróchen [B 73] uuírdet. *Remitum enim remo remitum est.* Uuánda gerûoderôtiz . íst îo uóne rûodere gerûoderôt. *Similiter autem et in aliis.* Sô uérit iz óuh án dîen ánderên relatiuis substantiis. *Ut caput conuenientius assignabitur capitati . quam si animalis assignetur.* Álso báz keuállet zechédenne . hóubet tes hóubetáhten dánne animalis. Uuánda dóh iz uuâr sî . íz negât sô úmbe nîeht. *Neque enim* [A 314b] *in eo quod est animal caput habet.* Nóh íz nehábet nîeht hóubet . fóne déro nôte . dáz iz animal íst. *Multa enim sunt*

animalia . capita non habentia. Animalia sínt cnûogíu hóubetlôsiu.

34. NOUA NOMINA UNDE SINT TRAHENDA.

Sic autem facilius fortasse sumitur nomen . quibus non est positum. Nû uuâno íh sképfet man bechâmost námen . tîen er uóre geskáfen neuuás. *Si ponantur nomina . ab his quę prima sunt . i. primitiua . et ab his ad quę conuertuntur.* Úbe sîe ín geskáfen uuérdent . fóne dîen primitiuis . íh méino dîen . zû dîen sîe bechêret uuérdent. *Ut in his quę predicta sunt . ab ala alatum . a remo remitum.* Álso alatum uuírdet fóne ala deriuatum . únde remitum uuírdet fóne remo deriuátum. *Omnia ergo quę ad aliquid dicuntur . si conuenienter assignentur . ad conuertentia dicuntur.* Állíu relatiua sínt tánne gespróchen ze íro gágenchêrtên . úbe síu réhto gespróchen uuérdent. *Nam si ad quodlibet aliud assig*[B 74]*netur . et non ad quod dicatur . non conuertuntur.* Úbe iz kespróchen uuírdet ze ándermo . dánne ze démo scúldigen . sô negânt síu nîeht úmbe.

35. DE INCONUENIENTIA RELATIUĘ PREDICA-[A 315a]TIONIS.

Dico autem . quoniam neque eorum . quę indubitanter conuertibilia dicuntur . et nomina eis posita sunt . nihil conuertitur . si ad aliquid eorum quę sunt accidentia assignetur . et non ad ea ad quę dicuntur. Ferním uuóla . dáz nóh téro nehéin neuuírdet peuuéndet . tíu guísse uuéndelínga sínt . únde ín námen

uúndene sínt . úbe man síu spríchet . ze dîen mítegâendên . náls ze sélben dîen . ze dîen síu séhent. *Ut seruus non conuertitur . si non assignetur seruus domini . sed hominis aut bipedis . aut alicuius talium.* Álso seruus íst éin guíssêr uuéndelíng . únde dóh nîeht neuuírdet úmbebeuuéndet . úbe ér geságêt neuuírdet uuésen domini . únde ér áber geságêt uuírdet uuésen hominis . aut bipedis. Homo únde bipes . tíu gânt îo míte. Souuâr seruus íst . târ íst óuh homo . únde bipes . únde rationabile . únde risibile . únde mánigíu sô getâníu . mít téro nehéinemo neuuírdet er úmbebeuuéndet . tóh er guís relatiuum sî. Uuîo mág tánne remus . únde ala . díu zuîuelîgerin sínt háben conuersionem . úbe síu neuuérdent kespróchen . ze íro [A 315[b]] gegátên. *Sequitur. Non enim erit conueniens assignatio.* Sólih assignatio negeuállet nîeht . s. pe díu negât si úmbe.

36. ITEM DE REQUIRENDA CON[B 75]UENIENTIA ASSIGNATIONIS.

Amplius. Si conuenienter assignetur quod dicitur . ad id . s. cum quo conuertitur. Úbe áber dáz kespróchena . dára gespróchen uuírdet . únde gezéichenit . tára iz sól . *omnibus aliis circumscriptis . i. pereuntibus quęcumque accidentia sunt* . tîen mítegâendên állên uertîligôtên . *relicto solo illo ad quod assignatum est* . témo éinen únuertîligôtemo . zû démo iz gezéichenit íst . *ad ipsum dicetur* . gágen démo uuírdet iz kespróchen . únde mít témo éinen bestât tíu relatio. *Ut si seruus ad dominum dicatur.* Álsô îo dánne nóh tiu relatio stât . úbe seruus gágen

domino gespróchen uuírdet . *circumscriptis omnibus quę sunt accidentia* . mit állo zegángenên dîen . tíu ímo uólgênt. *Ut esse bipedem . uel scientię susceptibilem . uel hominem.* Álsô ímo uólgêt uuésen ménnisken . únde zuíbeinen . únde gelírnîgen. [A 316ª] *Relicto uero solo domino . semper seruus ad illum dicitur.* Nebestánde seruo nîeht mêr . âne dominus . ze démo íst er îo relatus. *Si uero seruus . s. e contrario non conuenienter dicatur ad id . ad quod dicitur.* Úbe áber dáragágene seruus kespróchen uuírdet . ze éinemo ímo úngegátemo . sô homo íst . *circumscriptis aliis omnibus* . ánderên díngen állên uertîligôtên . *relicto hoc solo ad quod assignatus est* . âne dáz eîna . ze démo er gespróchen íst . íh méino homine . *non dicetur ad ipsum* . ze ímo [B 76] nehábet er îo dóh nehéina relationem. Álsô dû chîesen máht . tûe man échert sô. *Assignetur seruus hominis . et ala auis.* Seruus sî hominis . únde ala auis. *Circumscribatur ad dominum esse seruum.* Ferságee man seruum uuésen gespróchenen gágen domino. *Non enim seruus ad hominem dicitur.* Túrh táz neuuírdet îo seruus nîeht relatus gágen homine. *Cum enim dominus non sit . seruus non est.* Sô láng îo der dominus neíst . seruus târmíte neíst. *Similiter et de aui.* Sô uért iz óuh úmbe auem. *Circumscribatur alatam esse . et amplius non erit ala ad aliud.* Ferságe auem uuésen alatam . i. chît táz alatum nesî . nóh nîomêr ala neuuírdet relatiua. Uuîo mág? *Cum enim non sit alatum . nec ala erit alicuius.* [A 316ᵇ] Fétâh nemág sîn . sô dér neíst . tés er sî. *Quare oportet assignari ad id quod conuenienter dicitur.* Fóne díu sól îo daz relatiuum gespróchen uuérden . dára íz

zûokeuállet. *Et si sit nomen positum . facilis erit assignatio. Si autem non sit . fortasse erit necessarium nomen fingere.* Únde íst tér námo uúndenêr . dára iz síhet . sô íst is lîeht. Úbe dáz neíst . sô sól man in uínden. *Si autem sic reddantur . manifestum est . quoniam omnia relatiua conuersim dicuntur.* Tûot man dáz . sô gânt síu grécho úmbe.

37. QUOD RELATIUA FERE SIMUL SINT.

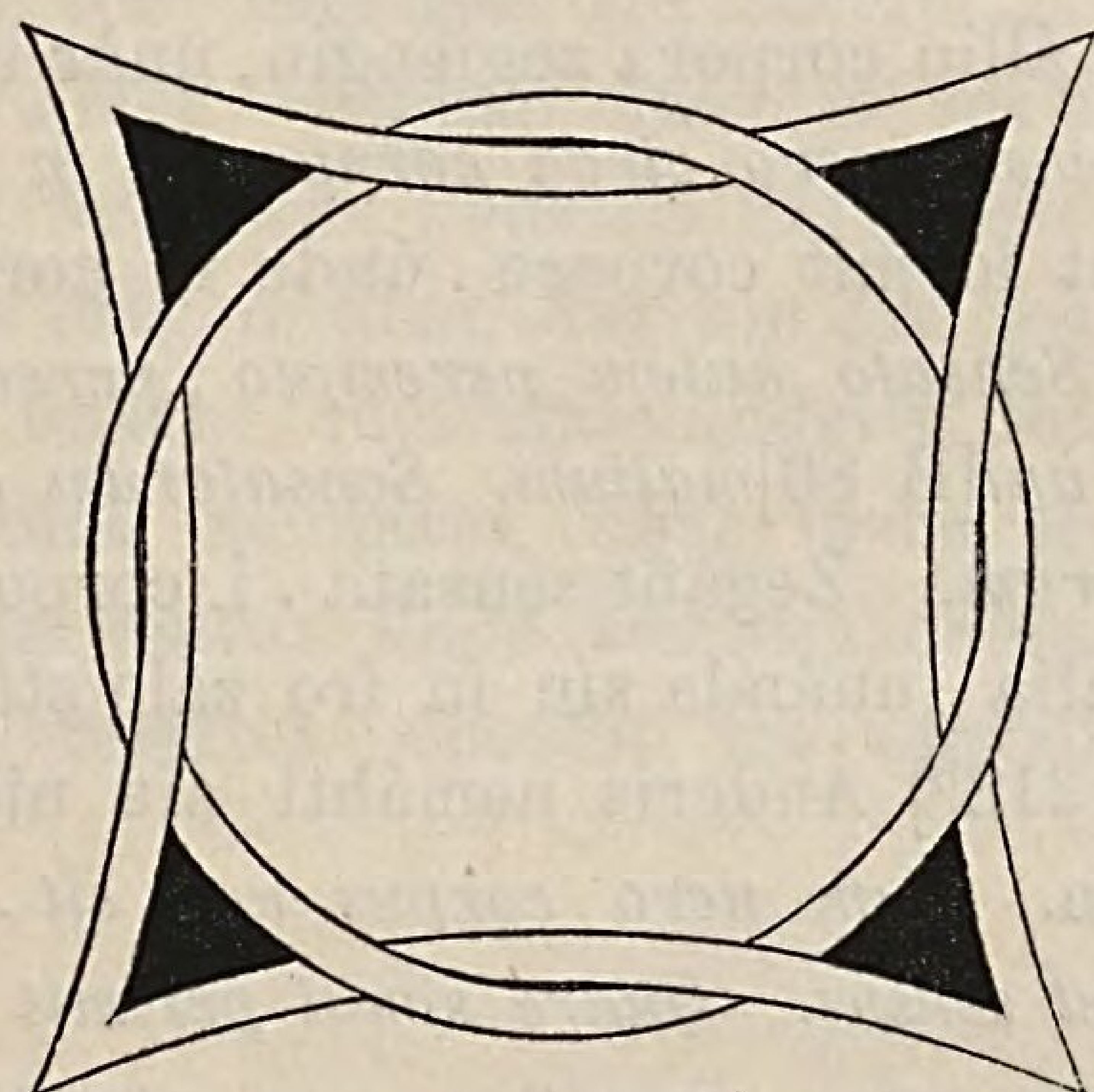
Uidentur autem ad aliquid simul esse natura. Uuóla gelîh íst óuh relatiua îo sámint sîn. *Et in aliis quidem* [B 77] *pluribus uerum est.* Íz íst óuh uuâr án állên méistîgên. *Simul enim est duplum . et dimidium . et cum sit duplum . dimidium est.* Zuíuált únde hálblîh sínt îo sámint . únde sô daz éina íst . sô íst óuh taz ánder. *Et cum sit seruus . dominus est . Similiter autem his et alia.* Únde sô seruus íst. sô íst óuh dominus. Sô uérit iz óuh úmbe ánderíu. *Simul autem hęc auferunt se inuicem.* Síu tîlegônt óuh éin ánderíu. Tíu sámint uuérdent . tíu zegânt óuh sámint. *Si enim non sit duplum . non est dimidium . et si non sit dimidium . non est duplum.* Úbe díz neíst . nóh éniz neíst . únde úbe éniz neíst . nóh tíz neíst. *Similiter autem et in aliis . quęcumque talia sunt.* Sô uérit íz . án sô getânen. [A 317[a]]

38. EXCIPITUR SCIENTIA ET SCIBILE.

Non autem in omnibus relatiuis uidetur uerum . simul esse natura. Nû neíst tóh nîeht uuâre gelîh . állíu relatiua îo sáment sîn natûrlîcho. *Scibile enim*

scientia prius esse uidetur. Êr íst táz man uuízen mág. tánne uuízenthéit. *Namque in pluribus prius subsistentibus rebus. scientias accepimus.* Án dîen uóreuuórtenên díngin méistigên. uuúrten sîd únsere bechénneda. i. êr uuâren állíu díng méistigíu. êr uuír íro uuúrtîn ántchúnde. Artes tîe man chúnnin máhtî. uuâren êr. êr man síe chóndî. *In paucis enim uel nullis hoc quis reperiet. simul cum scibili scientiam factam.* Táz kescáh nóh sélten. álde neh éinêst. táz sámint témo. dáz man uuízen mág. uuízenthéit châme. Úbe dér man chimeram [B 78] êr dâhtâ. dârmíte uuíssa ér sîa óuh. Uuîo máhtâ er sîa áber uuízen. sîd sî neuuás. Fóne díu chît er. uel nullis. uuánda ér is zuíuelôt. Úbe ér sia uuíssi. sô uuâre sî. *Amplius.* Chîesen iz nóh cnôtôr. *Scibile sublatum. simul aufert scientiam. scientia uero non aufert scibile.* Târána skînet. táz síu îo nîeht sáment nesínt. uuánda úbe scibile zegât. târmíte zegât sâr scientia. zegât áber scientia. túrh táz nezegât scibile. *Nam si scibile non sit. non est scientia. Scientia uero si non sit. nihil prohibet esse sci*[A 317b]*bile.* Úbe scibile neíst. nóh scientia neíst. Úbe scientia neíst. uuóla mág tóh scibile sîn. *Uelut circuli quadratura scibilis est. scientia quidem eius nondum est. ipsa uero scibile est.* Álsô díu sô gehéizéna geometricalis figura. chúnnemáhtîg íst. tîa nîoman nóh nechán. únde sî dóh chúnnemáhtîg íst. Tô aristotilis tísa scríft téta. nóh tô nechóndôn nîeht geometrici geuârên. uuîo man circulum quadrato. ébenmíchel getâte. Sîd uuárd iz fúnden. Uuér máhtî iz áber uínden. úbe íz tíu natura nehábeti gehâltin. hínder

íro? Natura hábeta iz êr . ratio uánt iz sîd. Táz íst láng ze ságenne chît boetius . uuîo man sia máchôn súle. Sî uuírdet îo dóh sô geuuórht . táz circulus . únde quadratum . péidiu ín éin ánderên stânt . únde îouuéderiz ébenuílo gât . ûzer demo ándermo. In hunc modum.



[B 19] Tíu figura héizet tánne circulus quadratus. *Amplius. Animali quidem sublato . non est scientia . scibilium uero plurima esse contingit.* [A 318a] Târ scientia íst . târ íst animal. Úbe scientia zegât . sô íst animal zegángen . túrh táz nezegât nîeht scibile . álsô numeri sínt . únde figurę.

39. ITEM EXCIPITUR SENSUS ET SENSIBILE.

Similiter autem his sese habent et ea . quę de sensu sunt. Sô iz ketân íst . úmbe scientiam . sô íst iz óuh ketân úmbe sensum. *Sensatum enim . uel sensibile . priusquam sensus uidetur esse.* Tés man uer-

stân mág séhendo . hôrendo . stínchendo . sméchendo . crîfendo . táz íst êr . êr sélbíu uerstántnisseda. *Nam sensatum interemptum. simul interimet et sensum. Sensus autem. sensatum non simul interimet.* Zegânt álliu corpora. déro man uerstân mág. séhendo. grîfendo . sméchendo. sô zegéngent síu díe quinque sensus animalium. Áber quinque sensus zegángene . nezegéngent álliu corpora nîeht. Úbe álliu corpora zegîengin. uuâr uuârîn sensus tánne? *Sensus uero circa corpus . et in corpore sunt.* Sensus sínt îo mít corpore . únde in corpore . s. animalium. *Sensato autem perempto . peremptum est et corpus . s. ani*[B 80]*malium. Sensatorum enim est corpus . s. illorum.* Zegânt sensata . i. corporalia . sô zegânt animalia . uuánda síu ín íro zálo stânt . i. corporalium. [A 318^b] Ánderis nemáhtî síu nîoman séhen . únde grîfen. *Cum uero corpus non sit . s. sensatum . perimitur et sensus. Quare simul perimit sensatus sensum. Sensus uero sensatum non simul perimit.* Sô gesíunlîchiu nesínt . sô neíst sélbiu gesíht . pe díu tîlegônt síu día gesíht . kesíht netîlegôt áber kesíunlîchiu. Fóne uuíu íst táz? *Animali enim perempto . sensus quidem peremptus est. Sensatum uero erit . ut corpus calidum . dulce amarum . et alia omnia . quęcumque talia sunt.* Sô animal neíst . sô neíst óuh kesíht . áber gesíhtîgíu únde infúndenlîchíu sínt nóh tánne. Sô uuármíu sínt . únde sûezíu . únde bítteríu . únde állíu dîen gelîchíu. *Amplius. Sensus quidem cum sensato fit . simul enim animal fit et sensus.* Ételîchemo sensato íst sensus ébenált . táz sensatum íst animal . sáment témo uuírdet ér. *Sensibile uero ante est . quam esset sensus.* Sô íst áber ánder sensatum únde sensibile . áltera dánne sensus.

Uuéliz íst táz? *Ignis et aqua . et alia huiusmodi . ex quibus ipsum animal constat . ante sunt quam animal sit omnino . uel sensus.* Elementa uóne dîen animal uuórten íst . sínt álteren dánne animal . álde sensus. *Quare priusquam sensus sensibile esse uidetur.* Fóne díu íst áltera sensibile . dánne sensus. Porphirius platonicus tér isagogas sîd scréib [A 319ª] tér neiíhet ímo nîeht. Uuémo uuás iz sensibile chît er . dô sensus neuuás? Fóne [B 81] sensu íst iz sensibile . uuîo mág iz áber dáz sîn . êr sensus uuírdet? Elementa uuârin . mel únde ánderíu dulcia ióh amara uuârin . únde neuuâren áber nîeht sensibilia . nóh scibilia . êr sensus únde scientia châmin. Fóne díu sínt állíu relatiua ébenált íro oppositis . sô ímo dúnchit.

40. UERENE SIT ULLA SUBSTANTIA AD ALIQUID.

Habet autem questionem an ulla substantia ad aliquid dicatur . quemadmodum uidetur . an hoc contingat secundum quasdam secundarum substantiarum. Nû íst áber gnôto ze urágênne . úbe dehéin substantia ad aliquid sî . sô man uuânit . únde úbe iz tóh keskéhe dehéinero déro secundarum substantiarum. *Nam in primis substantiis uerum est.* Án primis substantiis flígo íh míh . tés íh ságo. Uuáz íst táz? *Nam neque totę . neque partes ad aliquid dicuntur.* Nóh sîe sélben mít állo . nóh íro téil . neséhent án ánder. *Nam aliquis homo . s. ut cato . non dicitur alicuius aliquis homo.* Cato nehéizet nîomannis cato . nóh relatiue . nóh possessiue. *Neque aliquis bos . s.*

ut est catonis . alicuius aliqui bos. Nóh catonis rínt nehéizet sîn rínt relatiue . súnder possessiue. Uuíle dû chéden relatiue catonis rínt . sô sólst [A 319b] tû sâr chéden . ríndes cato. *Similiter autem et partes.* Táz án állemo . dáz án téile. *Quędam enim manus . s. ut catonis . non dicitur alicuius quędam manus . sed alicuius manuş.* Catonis hánt nehéizet nîeht relatiue . éines éteuues hánt . sî héizet possessiue sîn hánt. *Et quod*[B 82]*dam caput . non dicitur alicuius quoddam caput . sed alicuius caput.* Únde catonis hóubet . nehéizet relatiue nîeht . éines éteuues hóubet . núbe catonis hóubet possessiue. *Similiter autem et in secundis substantiis.* Álso uerit iz in generibus et speciebus. *Atque hoc quidem in pluribus.* Íz íst sô án mánegên . i. án ín sélbên . náls án íro partibus. *Ut homo non dicitur . alicuius homo . nec bos alicuius bos . nec lignum . sed alicuius dicitur possessio.* Álsô ménnisko . únde rínt . únde hólz . nîehtes neíst . âne in dîen uuórten . dáz íz éteuues êht sî. *Atque in huiusmodi quidem manifestum est . quoniam non est ad aliquid.* Án sô getânêņ . íst óffen . dáz íro nehéin neíst ad aliquid. *In aliquibus uero secundis substantiis . habet aliquam dubitationem.* Án dîen partibus mág is zuîuel sîn. *Ut caput alicuius caput dicitur . et manus alicuius manus dicitur . et singula eiusmodi.* Álsô hóubet . únde hánt . únde ándere líde . éteuues héizent. *Quare . hęc esse fortasse ad aliquid uidentur.* Uuánda síu éteuues héizent . pe díu sínt síu [A 320a] gelîh tíen relatiuis.

41. NON CAUTE DIFFINITA ESSE RELATIUA.

Si igitur sufficienter eorum quę sunt ad aliquid diffinitio assignata est . s. quam ego accepi a platone. Úbe relatiuorum diffinitio . dâruóre réhto getân íst. *Aut minus difficile . aut inpossibile est soluere.* Sô íst únsémfte . álde [B 83] ióh únmáhtlîh zeuerságenne. *Quoniam nulla substantia eorum quę sunt ad aliquid dicitur.* Táz nehéin substantia ad aliquid kespróchen nesî. *Si autem non sufficienter . s. dictum est a platone . ad aliquid esse quę hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur.* Úbe áber nîeht negnûegta zechédenne . tíu uuésen ad aliquid . díu ánderro héizent . táz síu sínt. Hic suspende uocem. *Sed sunt ad aliquid.* Núbe geuuârôr díu sínt ad aliquid. *Quibus hoc ipsum esse est.* Tîen dáz essentia íst. *Ad aliquid quodammodo se habere.* Síh háben ze éteuuíu. Et hic suspende. *Fortasse aliquid contra ista dicetur.* Sô uuírdet mág keskéhen bespróchen tíu diffinitio. Hic depone. *Prior uero diffinitio sequitur quidem omnia relatiua.* Tíu álta platonis diffinitio . dîa íh fóre dírro spráh . tíu geréichôt ze állên relatiuis . s. keréichôt ióh férrôr. *Tamen hoc quod ea ipsa quę sunt . s. relatiua . aliorum dicuntur . non est eis esse . quod sunt ad aliquid.* Táz îo dóh sélben diu relatiua ánderro gehéi[A 320[b]]zen uuérdent . târ in diffinitione . táz neíst ín nîeht uuésen . táz síu sínt. Uuáz sínt siu? Ad aliquid. Íro essentia íst . ad aliquid esse . tía negíbit ín nîeht . mít tîen uuórtin . díu platonis diffinitio. Uuánda díudir ad aliquid nîeht nesínt . tíu uuérdent óuh kehéizen ánderro . álsô catonis bos tûot. Fóne díu neíst táz nîeht réhto genôtmezôt . id est . bene dif[B 84]fi-

nitum . dés mêr . álde mínnera uuírdet. Nû neíst nâh tírro níuuûn diffinitione nîeht ánderis relatio . âne dés éinen hába . zû demo ándermo. *Id est quędam habitudo dupli ad simplum . serui ad dominum . patris ad filium.*

42. DE PROPRIO . PER QUOD EXCLUDUNTUR SUBSTANTIĘ.

Ex his ergo manifestum est. Hínnân íst óffen. Uuánnân? Táz síh relatiua hábent zû éin ánderên . únde îouuéderiz infáhet sîna essentiam . uóne demo ándermo. Uuáz íst óffen? *Quod si quis aliquid eorum quę sunt ad aliquid diffinite sciet . et illud ad quod dicitur diffinite sciturus est.* Táz tér daz éina uuéiz quísso . táz ánder uuéiz sámoguísso. *Quod est eorum proprium . quę sunt ad aliquid.* Táz íst íro súndera . tés neuermíssist tû án ín. *Esse enim relatiuis est . ad aliquid quodammodo se habere. Palam uero et ex hoc est.* Táz kíbet tîen relatiuis íro uuésen . únde dârána . íst íro uuésen. Uuârána? Síh háben zû éteuuíu. Tánnân íst óffen . [A 321ª] îo béidíu uuésen ébenguíssíu. *Si enim aliquis nouit quiddam . quia ad aliquid est.* Uuéiz îoman daz éina uuésen ad aliquid . hic suspende uocem. quia pendet sensus. *Est autem esse quę ad aliquid sunt . quomodo se habet idem ad aliquid.* Sîd nû daz íro uuésen íst . uuîo daz éina síh hábe zu ándermo . táz íst interposita ratio. *Et illud nouit ad quod hoc quoquomodo se* [B 85] *habet.* Sô uuéiz ér óuh táz ánder . zû démo íz síh éteuuío hábit . per genitiuum aut per alios casus. *Si enim non nouit omnino ad quod hoc quoquo-*

modo se habet. Úbe ér áber neuuéiz uuárazû síh taz éina hábit. *Neque si ad aliquid quoquomodo se habet (sciturus est).* Sô neuuéiz er sâr . úbe iz síh hábe ze îouuíhte.

43. EXEMPLUM DE PARTICULARIBUS . I. FINITIS.

Sed in singulis hoc palam est. Nû íst táz óffen án dien indiuiduis. *Ut si quis hoc nouit diffinite quia duplum est . et cuius duplum est mox diffinite nouit.* Táz tér quaternarium duplum guísso bechénnet . sámoguísso bechénnet táz er binarii duplus íst. *Si uero nihil diffinitiuorum nouit.* Úbe ér áber án ímo nîeht quíssis neuuéiz. *Ipsum cum duplum sit . neque si est duplum omnino nouit.* Sô neuuéiz er sâr . dóh er zuíuált sî . úbe er zuíuált sî. *Similiter autem et si nouit diffinite quia hoc aliquid melius est . et quo melius est nouit.* Sô íst óuh táz. Uuéiz er guísso dáz tíser mán bézero íst . sámoguísso uuéiz ér . uués pézerora ér íst. Álsô man ęneam ságet ué[A 321b] sen pézeren . dánne mezentium. *Diffinite autem nosse necessarium est . propter hæc . s. indiuidua.* Án díen indiuiduis íst íz pe nôte sús quís.

44. NON SIMILITER IN INFINITIS.

Indiffinite autem sciet . i. si indiffinite sciet . quia est peiore melius. Uuéiz er áber æneam pézeren sô únguísso . táz er dén nebechénnet . tés pézerora ér sî. *Opinione id tale* [B 86] *fit non disciplina.* Táz íst mêr uuân . dánne gelírn . únde uuízenthéit. *Non enim sciuit subtiliter . quia est peiore melior.* Táz íst fóne díu . uuánda er réhto neuuéiz . táz er bézero sî .

démo uuírseren. sîd er ín kezéigôn nechán. *Si enim sic contingit. nihil est peius eo.* Târ bézero sô únguís íst. târ neuuírdet fúnden uuírsero. *Quapropter palam est. quia necessarium est. quod quis nouerit relatiuorum diffinite. et illud ad quod dicitur diffinite nosse.* Fóne díu íst óffen. dáz pe nôte dér mán. tér daz éina uuéiz quísso. sámoguísso uuéiz taz ánder.

45. REUERTITUR AD SUBSTANTIAS.

Caput uero et manum et horum singula. quę substantię sunt. hoc ipsum quod sunt potest sciri diffinite. Éin hóubet. álde éin hánt. álde éin ánder líd. pechénnet man uuóla. uuáz siu sínt. s. dâr man síu síhet. âne den ánderen lîchamen. *Ad quod autem dicantur.* [A 322a] *non necesse est sciri.* Mán nebechénnet áber be nôte nîeht uuára íro námen séhên. *Cuius enim hoc caput. uel cuius hęc manus. non est scire diffinite.* Uuánda man guísso nîeht neuuéiz. uués táz hóubet sî. álde díu hánt. s. úbe man des lîchamen mêr nesíhet. *Quare non erunt hœc ad aliquid.* Pe díu nesínt síu ad aliquid. Uuélíu síu? Tíu membra. únde díu partes primarum substantiarum. Uuârîn síu ad aliquid. sô uuíssî man sámint ín. uués síu uuârîn. mán uuéiz. táz síu éteuués sínt. uuér áber [B 87] dáz sî. dáz íst únguís. *Si uero non sunt relatiuorum. uerum erit dicere. quia nulla substantia relatiuorum est.* Sîd partes primarum nesínt ad aliquid. nîeht mêr nesínt partes secundarum. Sîd tiu ánasíhtîgen hóubet primarum substantiarum. únsíh zuíuelint uués síu sîn. uuîo uílo mêr díu únánasíhtîgen secundarum substantiarum? Fóne díu neíst

nehéin substantia ad aliquid. Uuâre sî ad aliquid. sô uuâre sî béidiu. ióh accidens. ióh substantia. dáz íst inpossibile. *Fortasse autem difficile sit. de huiusmodi rebus confidenter declarare. nisi sepe pertractata sint.* Íz neuuâno óuh îeht sémfte sî. fóne sús ketânên díngen báldo zeuéstenônne. mán nebedénche síu díccho. *Dubitare autem de singulis. non erit inu-* [A 322ᵇ]*tile.* Úbe mán dârána zuîuelôt. táz íst núzze. uuánda sô chúmet íz ze guíshéite.

46. EXPLICIT.

Species huius cathegorię certas. aristotilis auctoritate non habemus. Plura tamen exempla dedit. ut sunt duplum ad simplum. magnum ad paruum. et cętera. quę sequendo ad inueniendas species facilis uia est. Duplum namque sub inęqualitate est. Hanc primam ponamus. Est enim inęqualitas. quę subalternum genus dicenda est. quia sub ea quinque species in arithmetica numerantur. Multiplex. superparticularis. superpartiens. multiplex superparticularis. multiplex superpartiens. [B 88] *Harum quoque sub se singule comprehendunt infinitas species. Nec minus ipsę dicende sunt. subalterna genera. Prima multiplicis species est. duplum. deinde triplum. quadruplum. quincuplum. sescuplum. septuplum. et deinceps. quę ad simplum omnes referuntur. Superparticularis species a sesqualtero incipiunt. qui refertur ad subsesqualterum. deinde sesquitertius ad subsesquitertium. sesquiquartus ad subsesquiquartum. et deinceps. Sic sunt et cęteris tribus generibus ad hunc modum certe species singulis uoca-*

bulis. Est quoque relatiuorum species comparatio. quę tribus fit modis. Per comparatiuum. ut maior minore. Per superlatiuum. ut maiorum maximus. Et si dicas magnorum maximus. minus tamen magni [A 323a] intelleguntur. Per ad prępositionem. ut magnus ad paruum. magnus rex ad regulum. Non solum autem comparamus magnum ad paruum. longum ad breuem. sed et magnitudinem ad paruitatem. et longitudinem ad breuitatem. et talia cętera. Ordo quoque relatiuorum species est. Ut primus. secundus. tertius. quartus. quintus. Ad primum enim referuntur omnes post illum sequentes. quia secundus a primo. et tertius a primo. et quartus. et quintus. a primo dicuntur et deinceps. Cognati quoque. uel coniugati. uel affines. speciem faciunt relatiuorum. Ut pater est filii. uxor mariti. frater fratris. uel sororis. auus nepotis. proauus pronepo[B 89]tis. abauus abnepotis. gener soceri. auunculus sororis filię. patruus fratris filii. consobrinus consobrini. fratruelis alterius fratruelis. sponsus sponsę. procus procę. riualis alterius riualis. competitor competitoris. concors concordi. socius socio. amicus amico. similis simili. ęqualis ęquali. par pari. affinis affini. uicinus uicino. proximus proximo. ęquiuocus ęquiuoco. uniuocus uniuoco. cooperator cooperatori. conlactaneus conlactanei. coetaneus coetaneo. coheres coheredis. particeps participis. Eorum autem sunt. quę ex eis fiunt. Ut concordia non concordis est. sed concordium. et concordes concordia concordes sunt. Sic et societas est sociorum. et amicitia est amicorum. et similitudo similium. et ęqualitas ęqualium. paritas parium. affinitas affi[A 323b]nium. et propinquitas propinquorum. uel proximorum. et ęquiuocatio ęquiuocorum. et uni-

uocatio uniuocorum . et cooperatio cooperatorum. Similiter fraternitas fratrum . coniugatio coniugum . et cętera. Respondent autem sibi dissimilibus casibus . quia ęqualitas dicitur esse ęqualium . ęquales autem . ęqualitate ęquales dicuntur. Idem modus est et in aliis. Discrepantia quoque uel quę eorum sunt speciem faciunt. Ut obuius obuio . oppositus opposito . aduersus aduerso . congressor congressori . discors discordi . rebellis rebelli . renitens renitenti . dissonus dissono . inimicus inimico . impar impari . dispar dispari . dissimilis dissimili . inęqualis inęqua[B 90]*li . disiunctus a disiuncto . distans a distante . distinctus a distincto . differens a differente . dissidens a dissidente. Sunt autem eorum . quę generantur ex eis. Ut obuiatio . non obuii . sed obuiorum . et oppositio oppositorum . et aduersitas aduersariorum . congressio congressorum . et discordia discordium . et rebellio rebellium . renisus renitentium . et dissonantia dissonorum . et inimicitia inimicorum . et imparitas imparium . disparitas disparium . dissimilitudo dissimilium . inęqualitas inęqualium . disiunctio disiunctorum . distantia distantium . distinctio distinctorum . differentia differentium . dissidentia dissidentium. Sic et pugna non pugnan*[A 324ª]*tis . sed pugnantium . et bellum bellantium . et proelium proeliantium . et certamen certantium . et contentio contendentium . et lîs litigantium . disceptatio disceptantium. Omnia namque huiusmodi incorpalia . non unius partis sunt. Si autem disceptatio disceptantium est disceptatio . etiam disceptantes . disceptatione sunt disceptantes . sic et cętera.*

Sunt et dignitatum nomina et officiorum . inter species relatiuorum. Ut primâs primatus . princeps et principatus . rex et regnum. Nam quos regit . ipsi sunt

regnum eius. Similiter prefectus et prefectura . uel prefectus et suffectus . preses et presidatus . presul et presulatus . consul et consulatus . censor et censura . pretor et pretura . ędilis et ędilitas . dux et comes . prepositus et subiectus . magister et discipulus . imperator et imperium . nam cęsar et augustus . agnomina sunt . i. propria nomina . ab euentu tra[B 91]*cta . tribunus et tribunatus . dictator et dictatura. Namque dictatura dictatoris dictatura est . dictator autem dictatura dictator est . ita est in cęteris.*

Sunt et possessiua quę respiciunt ad genitiuum primitiui . et cum eo conuertuntur. Ut meus est semper mei . et noster est nostri . euandrius est euandri . regius est regis . ciuilis est ciuium . fraternus est fratrum . diuinus est diui uel dei. Qui enim est nostri . s. seruus . est et noster. Et qui est nostri . s. seruus est et noster. Nostri possessorem significat . [A 324b] *noster possessionem . sic et in cęteris. Hœc et donatus in pronomine ad aliquid esse testatus est.*

Uerbalia quoque transitiua . speciem relatiuam faciunt. Deriuantur autem uerbalia nomina a uerbis transitiuis. Ut sunt . doceo illum . uideo illum . diligo illum . sentio illum . laudo illum . colo illum . capio illum . scio illum . cędo illum . honoro illum . credo illi . indulgeo illi . permitto illi . medeor illi . tego illam rem . rego illam rem . tutor illam rem . recordor illam rem . incipio illam rem . suscipio illam rem . intellego illam rem . inuenio illam rem. Horum uerbalia diriguntur semper eodem modo . ut uerba ab agentibus inpatientes . et non sua dicuntur esse . sed aliorum in quos transeunt. Est enim sicut disciplina disciplinati . ita et doctrina docti . potius quam docentis . et sensus sen-

sibilis rei . et laus laudabilis rei . et cultura cultę rei . et dilectio dilectę rei . et captio captę rei . et scientia scibilis rei . et cęsura cęsę rei . et honor honorabilis rei . et credulitas credibilis rei . et indulgentia indultę rei . et permissio [B 92] permissę rei . et medela remediabilis rei . et tegmen tectę rei . et regimen uel regula regularis rei . et tutela tutatę rei . et recordatio recordatę rei . inceptio inceptę rei . susceptio susceptę rei . intellectus intellectę rei . inuentio inuentę rei.

Sunt similiter quę speciem faciunt relatiuam . illa uerbalia . quę non transeunt ad alias personas . sicut nec uerba a quibus deriuantur. Intransitiua enim uerba sunt. Ut uiuo . [A 325ª] spiro . dormio . sterto . sudo . frigeo . caleo . ualeo . mereo . torpeo . gaudeo . madeo . rideo . laboro . langueo . doleo . deficio . sedeo . stô . curro . orior . morior. Intransitiua quoque sunt eorum uerbalia . quia uita uitalis rei est . uel uiuentis . spiritus spiritalis est . uel spirantis . dormitus dormientis . stertio stertentis . sudor sudantis . frigus frigidi . calor calidi . ualitudo ualidi . quamuis per contrarium dicatur . ualitudo infirmi . meror mesti . torpor torpidi . risus risibilis . gaudium gaudentis . mador madentis . labor laborantis . languor languidi . dolor dolentis . defectus deficientis . sessio sedentis . statio stantis . cursus currentis . ortus orientis . mors mortui. Quodsi dixeris calidus . frigidus . mestus . languidus . torpidus . quę de affectionibus sunt . qualia nuncupanda sunt . non relatiua . scias a genere species habere . ut sint utriusque cathegorię. Namque aristotiles affectionem quę genus est . caloris et frigoris . et talium . utrique predicamento . i. qualitati . et ad aliquid . ęque supposuit [B 93]. Sic et ipse stationem . sessionem . et accubitum .

relatiua esse dixit secundum genus suum . quod est positio. Infinita quoque . et illa quę prescianus uocat diuidua . inter has species sumuntur. Infinita sunt ut qualis . talis . quantus . tantus . quot . tot. Diuidua sunt . ut quisque . singuli . uter . uterque . alteruter . ambo . bini . terni . centeni . plures . pauci. Conuertuntur autem quędam ad dissimiles easus. Est enim uterque [A 325[b]] *duorum . et duo sunt utroque. Sic et alteruter . duorum dicitur alteruter . et duo alterutris duo esse dicuntur. Similes autem casus seruant . cum dicimus . ambo duobus sunt ambo . et duo ambobus sunt duo. Item dissimiles sunt . ad hunc modum. Singuli plurium sunt singuli . plures autem singulis plures sunt. Bini . terni . centeni . plurium parium sunt . sicut mille sunt . et duo uel decem milia. Et plures pares . singulis paribus sunt . sicut singuli pares sunt . bini . terni . centeni. Nam et plures . comparatiuam relationem habent ad paucos . et pauci ad plures. Item quisque plurium est quisque . et plures quibusque plures sunt. Item qualis alicui est qualis. Propterea qualis tali qualis est . et talis quali talis est. Similiter quantus tanto . et tantus quanto . et quot tot . et tot quot. Ad hunc modum et cętera. Patronomica etiam quis dicat non esse ad aliquid? Quid est enim eneades . nisi filius ęneę? Filius autem ęneę . non diceretur . nisi prius diceretur . pater ęneas. Propterea horum relatiuorum predicatio noua inuenienda est. Ut dicamus . pater ęneas est ęneadę . et ęneades est patris ęneę . et pater athlas est athlantidis . et athlantides est patris athlantis. In hunc modum . et cętera. Forte et alię species* [B 94] *reperiuntur . eorum quę sunt ad aliquid.* [A 326[a]]

(LIBER TERTIUS.)

1. INCIPIT DE QUALI . ET DE QUALITATE ;

Qualitatem uero dico . secundum quam quales dicimur. Uuîolichi héizo íh . nâh téro uuír gehéizen uuérden uuîoliche . in latina lingua . sô boetius lêrit . kíbet quale sînen námin qualitati . áber qualitas . negíbit íro námin quali. Iustus héizet quale . sô tûot óuh iustitia. Áber iustitia héizet qualitas . iustus nemág sô nîeht héizin. *Est autem qualitas eorum quę multipliciter dicuntur.* Qualitas íst mánigfálte. *Et una quidem species qualitatis . habitus dispositioque dicitur.* Éin sláhta qualitatis héizet hába . ióh peskérida.

2. DE HABITU.

Distat autem habitus dispositione . quod permanentior et diuturnior est. Hába íst féstera ióh uuírigôra . dánne beskérida sî. *Tales uero sunt scientię . uel uirtutes.* Sólchero uésti sínt chúnna . únde túgede. *Scientia enim uidetur esse permanentium . et eorum quę difficile mouentur.* Chúnna sínt îo uuírîg . únde infárent mánne unsámfto. *Ut si quis uel mediocriter scientiam sumat.* Álsô dáz únsámfto inférit mánne . úbe er îeht ióh ze méze gelírnêt. *Nisi forte grandis permutatio facta sit . i. nisi grandis euersio mentis fiat.* Sînis sínnis neuuérde míchel uuéhsal getân. *Uel ab ęgritudine . uel ab aliquo* [A 326[b]] *huiusmodi.* Fóne sîechelhéite . álde uóne ételîchero geskíhte. Álsô

démo mán geskáh. fóne démo solinus ságet. tér nâh súhte ánderis síndis kenésenêr. nóh sînes námen uuóla negehúgita. *Simul* [B 95] *autem et uirtus. ut iustitia. et castitas. et singula talium. non uidentur posse moueri neque facile permutari.* Sámint chúnnôn sínt íz túgede. sô réht íst. únde uúrebúrt. únde dîen gelîchíu. tíu sámfto nemúgen. eruuéget únde geuuéhselôt uuérden.

3. DE AFFECTIONE.

Affectiones uero dicuntur. quę sunt faciles et cito permutatiles. Ánauúndeda. únde ánachóminina héizent. tíu únuéste sínt. únde síh snéllo uuéhselônt. tîe hîez er uóre dispositiones. *Ut calor et frigiditas. et ęgritudo. et sanitas. et alia huiusmodi.* Álsô uuármî. únde chálti. sîechi únde gesúndi. únde dîen gelîchíu. *Afficitur enim quodammodo circa eas homo.* Ter ménnisko uuírdet échert fóne ín geánauúndôt. *Cito autem permutatur.* Ér uuírdet íro áber snéllo indânôt. *Et ex calido frigidus fit. et ex sanitate in ęgritudinem transit.* Únde uuírdet er nâh uuármi chált. nâh kesúndedo sîeh. *Similiter autem et in aliis.* Sô uérit íz óuh in ánderên. dîen gelîchen. *Nisi forte in his quoque contingat. per temporis longitudinem in naturam cuiusque transferri.* Síu nebegínnên óuh fóre áltî. án éteuuémo [A 327] geuéstenôt uuérden. *Et insanabilis. uel difficile mobilis existat affectus.* Únde ímo díu sô getâna ánachómeni. úbel sî zegebûezenne. únde ába ze geneménne. *Quę iam quilibet habitudinem uocet.* Únde man sia be díu héizen múge hába.

4. QUID INTERSIT INTER HABITUM ET AFFECTIONEM.

Manifestum est autem quoniam [B 96] *hęc uolunt habitudines nominari. quę sunt diuturniora. uel difficile mobilia.* Nû skînet táz tíu mít réhto héizent hábâ. tíu uuírîg sínt. únde únsámfto ábagânt. *Namque in disciplinis non multum retinentes. i. non memoriter tenentes. sed facile mobiles. i. obliuiosos. dicunt habitum non habere.* Tîe âgezelen án dien bûochen. chédent sie âne hába sîn. *Quamuis sint ad disciplinas. peius meliusue dispositi.* Tóh tárazûo éine sîn báz keánaléitôt dánne ándere. *Quarê differt habitus dispositione. quod hoc quidem facile mobile est. illud uero diuturnius et difficile mobile.* Fóne díu skéidet síh hába uóne beskérido. dârána. dáz sî stâtera íst.

5. NON CONUERTI HABITUM ET DISPOSITIONEM.

Sunt autem habitus etiam dispositiones. dispositiones uero non necesse est habitus esse. Hába sínt îo beskérida. áber beskérida. nesínt nîeht îo hába. *Qui enim retinent habitum. et quodammodo dispositi sunt ad ea quę habent. uel peius. uel melius.* Tîedir hábent tîe sínt tárazûo beskérit. táz sîe hábint. álde uuóla. álde úbelo. *Qui autem dispositi sunt. non omnino retinent habitum.* Tîe áber beskérit sínt. únde beskîbet zû éteuuíu tîen neíst íz sâr dés mézis nîeht hába. Úns uuírdet cnûogiz kespírre. ióh peskérit. táz uuír dóh nîeht neuóllehábeên.

II. *Aliud uero genus qualitatis est.* Tíu ánderíu sláhta qualitatis íst. *Secundum quod pugillatores . uel cursores . uel salubres . uel insalubres dicimus.* Nâh téro uuír némmên . [B 97] fûstchémfen únde strîtlóupfen . álde gánze álde úngánze. *Et quęcumque simpliciter secundum potentiam naturalem uel impotentiam dicuntur.* Únde álliu díudir be únscúldin genámot uuérdent . áfter máhte . álde áfter únmáhte . âne tât. *Non enim quod sunt dispositi aliquo modo unumquodque huiusmodi dicitur.* Ín negíbet man nîeht tîe námen . dúrh táz sîe dárazû beskîpte sîn . únde án dero tâte skînên. *Sed quod habeant potentiam naturalem . uel facere . quiddam facile . uel nihil pati.* Súnder dáz sie máht éigin . únde ín gelâzen sî . dáz únde dáz sámfto zetûonne . álde sîeh . álde gesúnt [A 328] zesînne. *Ut pugillatores . uel cursores dicuntur . non quod sint dispositi . sed quod habeant potentiam hoc facile faciendi.* Álsô dîe genémmet uuérdent chnúttelchémfen . únde strîtlóupfin . tîe íz nîo netâten . únde áber uuóla tûon máhtîn. *Sanatiui autem dicuntur . eo quod habeant potentiam naturalem . ut nihil a quibuslibet accidentibus patiantur.* Únde áber ándere gánze kehéizen uuérdent . túrh táz sîe dîa uéstî hábint . táz ín ánauállungâ nîeht neuuégên . sô uróst . únde hízza íst . únde slége. *Egrotatiui uero . quod habeant inpotentiam . nihil patiendi.* Únde úngánze héizent . tîe uóre sêrhálzi . nîeht fertrágen nemúgen. *Similiter autem his et molle et durum se habet.* Tîen íst kelîh . uuélh . únde hérte. *Durum enim dicitur . quod habeat potentiam non citius secari.* Táz héizet hérte . dáz únspûetigo mág ingúnnen uuérden. *Molle uero . quod eiusdem ipsius* [B 98] *habeat inpotentiam.*

Táz íst uuélh . dáz unmáhtîg íst . téro sélbûn únspûete. *Tertia uero species qualitatis est . passibiles qualitates . et passiones.* Tíu drítta sláhta qualitatis . héizet passibilis qualitas . únde passio. Tîe námen lêrit er únsih hínauúrder ze zuéin uuîsôn uernémin. *Sunt autem huiusmodi . ut dulcedo . et amaritudo . et austeritas . et omnia his cognata.* Tíse sínt íz . sûozi . pítteri . éiueri . únde álliu dîen gelêgeníu. *Amplius autem.* Íz sínt óuh ándere. *Calor . et frigus . et albedo . et nigredo.* Uuármi únde uróst . uuîzî únde suárzî. *Et quoniam hę qualitates sunt . manifestum est.* Nû íst táz óffen . dáz tísiu qualitates sínt. *Quęcumque enim ista susceperint . qualia dicuntur secundum se.* Fóne díu íst íz óffen . uuánda án dîen síu sínt . tíu héizent túrh síh qualia. *Ut mel dulce dicitur . quoniam suscipit dulcedinem.* Álsô hónang sûeze héizet . uuánda diu sûezi ín ímo íst. *Et corpus album . eo quod albedinem suscipiat.* Únde álsô snê uuîzer héizet . uuánda ér dia uuîzi án ímo hábit. *Similiter sese habet etiam in cęteris.* Sô íst íz óuh án dien ánderên.

6. QUOD NON UNO MODO PASSIBILES QUALITATES ET PASSIONES DICANTUR.

Passibiles uero qualitates . et passiones dicuntur . s. dulcedo et calor . et omnia ad gustum . uel ad tactum pertinentia . non quod ea . s. corpora . quę susceperint illas passiones . aliquid patiantur. Tíse qualitates nehéizent nîeht pe díu passibiles . nóh pe díu passiones . táz tíu corpora án dîen sie sínt . fóne ín îeht tóleên. *Neque enim mel idcirco dul*[B 99]*ce dicitur .*

quoniam aliquid passum sit. Hónag nehéizet [A 329] nîeht túrh táz sûeze . táz íz sînero sûezi îeht infínde. *Nec aliquid aliud huiusmodi.* Nóh téro sámelîchôn corporum nehéin . *i. quę ad gustum pertinent. Similiter autem his et calor . et frigus . s. quę ad tactum pertinent . passibiles qualitates dicuntur . non quod ipsa . s. corpora . quę susceperint ea . aliquid passa sint . sed passibiles qualitates dicuntur . quoniam singulum eorum . i. ipsorum corporum . quę dicta sunt . perfectiua sunt passionis . secundum sensus.* Nóh óuh uuármi únde chálti . nehéizent nîeht pe díu passibiles qualitates . táz íro îeht infínden . díu íro corpora . án dîen síu sínt . uuánda diu súnna neinfíndet nîeht íro hêizi . nóh taz îs sînero chálti . súnder uuír infínden íro. Únserên sensibus sínt síu máchârra dólungo. *Mel uero per se passionem efficit . secundum gustum . et calor secundum tactum.* Chórondo infíndên uuír des hónangis sûezî . crîfendo infíndên uuír des zánderin héizî. *Similiter autem et alię.* Sô tûont óuh úns tólunga ándere qualitates . tísên gelîche. Únde fóne díu súlen uuír héizen díse passibiles qualitates . únde díse passiones . tôlemáchîge qualitates. *Albedo autem et nigredo . s. quę ad uisum pertinent . et alii colores . non similiter his quę dicta sunt passibiles qualitates dicuntur.* Uuîzî únde suárzî . únde ándere uáreuua . nehéizent nîeht tísên gelîchô passibiles qualitates. *Sed hoc quod ipse innascuntur ab aliquibus passionibus.* Sîe héizent túrh táz sô . uuánda sîe uuérdent fóne dólungôn. [B 100]

7. SIGNUM UNDE COLORES FIANT.

Quoniam ergo sunt per aliquam passionem multę colorum mutationes. manifestum est. Uuír séhên óftô. dáz síh fáreuuâ uuéhselônt. fóne ételîchero dólungo. *Erubescens enim aliquis. rubeus factus est. et timens pallidus. et unumquodque talium. s. contingit passïone.* Mán irrôtêt óftô uóne scámo. únde irbléichêt uóne uórhtôn. Únde ál démo gelîh. s. chúmet îo fóne dólungo. *Quare et si quis naturaliter aliquid talium passionum passus est. similem colorem oportet eum habere.* Fóne díu mûoz óuh tér sámelîcha uáreuua háben. démo natûrlîcho îeht sóleês kescáh. *Quę enim affectio nunc ad uerecundiam circa corpus facta est. et secundum naturalem affectionem. eadem fiet affectio. ita ut naturaliter et color similis sit.* Tíu ánachómeni. mánne geskíhet fóne scámôn. tíu geskíhet ímo óuh natûrlîcho êr er gebóren uuérde. sô hárto. dáz er óuh natûrlicho sô uâro uuérde. *Quecumque igitur talium casuum ab aliquibus passionibus difficile mobilibus et permanentibus principium sumpserint. passibiles qualitates dicuntur.* Souuéliche sogetâne geskíhte. s. sô uárauuâ sínt [A 330] únde ánderiu mâl. fóne dehéinên dólungôn. stétîgên únde uuírigên dîe héizent îo passibiles qualitates.

8. INUETERATOS COLORES QUALITATES ESSE.

Siue enim secundum naturalem substantiam. pallor aut nigredo facta est. qualitates dicuntur. quales enim secundum eas dicimur. Úbe uóne ánabúrte. pléichi álde suárzi geskíhet. táz sínt qualitates. únde [B 101]

héizên uuír nâh ín quales . i. pléiche álde suárze. *Siue propter egritudinem longam . aut propter ęstum . aut aliquid tale . uel nigredo uel pallor contingit . et non facile preterit . et in uita permanet . qualitates et iste dicuntur . similiter. Quales et secundum eas dicimur.* Álde úbe iz keskíhet . fóne áltero súhte . álde uóne hízzo . únde iz tánne uuérêt . únde án demo mán skînet . táz sínt óuh qualitates . únde héizên îo uuír nâh ín quales.

9. MOMENTANEOS AUTEM COLORES NON ESSE QUALITATES.

Quęcumque uero . s. mutationes . ex his quę facile soluuntur . et cito transeunt fiunt . passiones dicuntur. Sóuuélche uuéhsela áber úns keskéhent . téro dîe síh sámfto gelóubent . únde spûetigo zegânt . tîe héizent passiones . i. tólunga . s. álso óuh tólunga héizent . scáma . únde uórhta . fóne dîen sie uuérdent. *Non enim dicimur secundum eas quales.* Táz íst fóne díu . uuánda uuír náh ín quales nehéizên. *Neque enim qui propter uerecundiam rubeus factus est . rubeus dicitur.* Uuánda dér dúrh scáma irrótêt . tér nehéizet nîeht túrh táz rótendêr. *Nec cui pallor propter timorem uenit . pallidus est.* Nóh tér uóne uórhtôn irbléichêt . neíst úmbe dáz nîeht îo bléih. *Sed magis . s. dicendus est . quod ad aliquid passus sit.* Uuír súln mêr chéden . ér uuárd pléih . ér uuárd rôt. *Quare passiones huiusmodi dicuntur . qualitates uero minime.* Fóne díu héizent sîe dólunga . náls uuîolichîna.

10. ANIMĘ QUOQUE INUETERATAS PASSIONES NON ESSE QUALITATES.

Similiter autem his.et secundum animam passibiles qualitates [B 102] *et passiones dicuntur.* Náh tísên qualitatibus des lîchamen. héizent óuh tîe qualitates tero sêlo. *Quęcumque enim mox innascendo ab aliquibus passionibus fiunt. qualitates dicuntur.* Souuélíu díng mánne geskéhent sâr án dero gebúrte. táz héizent qualitates. *Ut dementia. uel ira. et alia huiusmodi.* Álsô sínnelôsî íst. álde zórnmûotigî. únde dîen gelîchiu. *Quales enim secundum eas dicimur.* Qualitates héizent sie. uuánda uuír nâh ín quales héizên. *Id est iracundi et dementes.* Zórnmûo[A 331]tige. únde sínnelôsê. *Similiter autem et quęcumque alienationes non naturaliter. sed ab aliquibus casibus facte sunt. difficile pretereuntes. et omnino immobiles. etiam huiusmodi qualitates sunt.* Úbe óuh náh tero gebúrte. uóne dehéinên geskíhten mánne únsínnigîna chóment. stétîge únde uuírîge. táz sínt îo sôsámo qualitates. *Quales enim et secundum eas dicimur.* Táz skînet târána. uuánda uuír óuh nâh tîen héizen quales.

11. MOMENTANEAS AUTEM ANIMĘ PASSIONES NON ESSE QUALITATES.

Quęcumque enim ex his quę cicius pretereunt fiunt. passiones dicuntur. Áber dîe mûotegîna. dîe snéllo zegânt. tîe héizent échert tólúnga. únde stúngeda. *Ut si quis contristatus iracundior sit.* Álsô dáz héizet. úbe mán geléidogôter. éteuuáz síh pílget. *Non enim dicitur iracundus. qui in huiusmodi passione. iracun-*

dior est . sed magis aliquid passus. Tér síh sô bílget . tér nehéizet úmbe dáz nîeht âbólgigêr . mán sól chéden . ér uuás erbólgen . únde zórneg. *Quare passiones huiusmo*[B 103]*di dicuntur . qualitates uero minime.* Fóne díu héizent táz . uuórtene stúngedâ . náls uuónente uuîolîchîna. Tîe sô uerlóufenten passiones sínt téro cathegorię . tíu pati héizet . álso óuh álliu participia passiua sínt.

IIII. *Quartum uero genus qualitatis est forma . et circa aliquid constans figura.* Tíu uîerda sláhta qualitatis íst . tíu getât . únde daz pílde . dáz án îouuélemo dínge íst. *Amplius autem ad hęc.* Ferním nóh hárazû . s. uuáz pilde sî. *Rectitudo . uel curuitas . et quicquid his simile est.* Táz íst réhtî . álde chrúmbî . únde dáz tîen gelîh íst . sô slímbî íst . únde scrégehôri. *Secundum enim unumquodque eorum quale quid dicitur.* Náh tîen állên chît man quale. *Triangulum enim . uel quadratum esse quale quid dicitur . et rectum aut curuum.* Tríscôziz álde uîerscôziz . héizet uuîolîh iz sî . únde geréhtiz . álde chrúmbez. *Et secundum figuram uero . unumquodque quale quid dicitur.* Únde náh sînemo bílde . héizet uuíhtelîh quale.

12. QUĘ FALSO UIDEANTUR ESSE QUALIA.

Rarum uero . et spissum . et asperum . et lene . putabuntur quidem qualitatem significare. Skéterez únde gedrúngenez . rûoz únde sléhtiz uuânent sîe qualitatem bezéichenen. *Sed aliena huiusmodi putentur esse a diuisione quę circa qualitatem est.* Mán sól síu dóh uuânen úngehaftîu dîen speciebus qualitatis . tíu án

íro geskídôt sínt. *Quandam enim positionem quodammodo uidentur partium utrimque monstrare.* Síu zéichenint uuîo téilelîh líge . án demo corpore . náls uuîolîh íz sélbez sî. *Spissum quidem est. eo quod partes sibi ipse propinque sint.* Íz íst fóne díu [B 104] gedrúngen . dáz sîniu téil ín sélbên náhô lígent. *Rarum uero . quod distent a se inuicem.* Skéteriz . táz síu [A 332] ín sélbên uérro lígent. *Et lene quidem . quod in rectum sibi partes iaceant.* Únde sléht . fóne díu . dáz sîniu téil ébenhóho lígent. *Asperum uero . quod hęc quidem pars superet. illa uero sit inferior.* Rûoz fóne díu . dáz éin téil gât hôor . ánder téil níderôr. Sîd táz sô íst . sô sínt siu ad aliquid . álsô óuh íro genus íst positio.

13. EXPLICIT DE QUARTA SPECIĘ.

Et fortasse alii quoque appareant qualitatis modi. Nîeht neíst ze uerchúnnínne . núbe óuh ánderíu qualitatis species síh óugên. *Sed maxime dicuntur . hę qualitates.* Tíse sínt tóh tie géngesten.

14. QUALIA DENOMINATIUA DICI.

Itaque sunt quę predicta sunt. Nû sínt íz tîe uóregeságeten. *Qualia uero . quę secundum hęc denominatiue dicuntur.* Únde sínt táz íro qualia . díu uóne ín gesprôchen únde genámôt uuérdent. *Ut a candore candidus . et a grammatica grammaticus . et a iustitia iustus.* Álsô uuîzêr uóne uuîzî . gramátichâre uóne gramátiche . réhtêr uóne réhte genámôte sínt.

Similiter et aliis. Sô uérit íz óuh án ánderên . i. sô uuérdent îo quales . kenámôt fóne qualitatibus.

15. EXCIPITUR.

In aliquibus uero . s. qualibus . eo quod non sint posita qualitatibus nomina . non contingit ea quę dicuntur ab eis . denominatiue dici. Áber dánne námen uúndene nesínt tîen qualitatibus . tánne neuuérdent óuh nîeht fóne ín geskáfôt tîe námen dero qualium. *Ut cursor aut pugillator . qui secundum ualitudinem* [B 105] *naturalem dicuntur . a nulla qualitate denominatiue dicitur.* Álsô déro námo nîeht kescáfôt neíst fóne qualitate . tîe áfter máhtin genémmet uuérdent . loúpfen únde chémphin. *Non enim posita nomina sunt ualitudinibus . secundum quas isti quales dicuntur.* Táz íst fóne díu . uuánda nehéine námen nesínt tîen máhtin uúndene . náh tîen sîe genámôt sínt. *Sicut in disciplinis . secundum quas . uel pugillatores . uel palestrici secundum affectionem dicuntur.* Sô áber démo líste íst fóne dés pegúnste . únde uóne dés áneuuírtedo . die scúldîgen uéhtârra únde ríngârra héizent. *Pugillatoria enim disciplina dicitur.* Tér geûobto líst héizet latine pugillatoria. *Quales uero ab his denominatiue hi qui afficiuntur dicuntur.* Tánnân scáfônt síh téro námen . dîe ín ûobent.

16. ITEM EXCIPITUR.

Aliquando autem et posito nomine . s. qualitatis . denominatiue non dicitur . quod secundum eam quale dicitur. Ióh táz keskíhet . táz tíu qualitas námen

hábet . únde dóh íro quale uóne íro genámôt neíst. *Ut a uirtute studiosus.* Álsô îlîgêr uóne túgede íst . únde dóh náh íro nehéizet. *Uirtutem enim habendo . studiosus dicitur . sed non denominatiue a uirtute.* Sélbûn [A 299] dîa túged hábendo . héizet er îlîg . tóh neíst sîn námo nîeht náh íro námen geskáfôt. *Non autem in plurimis hoc tale est.* Ín únmánîgên uíndet man dóh tîa úngelîchî. *Quę ergo qualia dicuntur . aut denominatiue a predictis qualitatibus dicuntur . aut aliquomodo aliter ab eis.* Tíu îo qualia héizent . téro námen sínt fóne [B 106] qualitatibus keskáfôt . álde éteuuío gespróchen uóne ín . âne skáfunga.

17. INCIPIT QUERERE PROPRIUM EX CONTRARIETATE.

Inest autem et contrarietas secundum quod quale est . i. secundum qualitatem. Án qualitate uuírdet óuh fúnden contrarietas. *Ut iustitia iniustitię contraria est . et albedo nigredini . et alia.* Álsô réht uuíderuuártîg íst únréhte . únde uuîzî dero suárzî . únde ánderiu. *Similiter autem . et ea quę secundum eas . s. qualitates . qualia dicuntur . ut iniustum iusto . et album nigro.* Tíu fóne ín gespróchen uuérdent . tíu sínt sámo uuíderuuártîg. Álsô únréhtez réhtemo . uuîziz suárzemo. *Non autem in omnibus hoc est.* Íz negeskíhet tóh nîeht ín állên qualitatibus. *Rubeo et pallido . aut huiusmodi coloribus qualitatibus existentibus . nihil est contrarium.* Rôtemo únde bléichemo . únde sólên uáreuuôn îo sámoguíssên qualitatibus . neíst nîeht uuíderuuártîgis.

18. SUB UNO SEMPER GENERE CONTRARIA STARE.

Amplius. Ferním óuh ánder. *Si ex contrariis unum fuerit quale . et reliquum erit quale.* Úbe zuéio contrariorum daz éina quale íst . taz ánder sô sámo íst. *Sicut est iustitia iniustitię contrarium.* Álsô án dîen skînet. *Quale autem est iustitia . quale igitur et iniustitia.* Taz éina íst quale . i. qualitas . sô sámo íst taz ánder. *Hoc palam est proponenti . alia predicamenta ex singulis . s. cathegoriis.* Táz uuírdet sâr démo skîn . dér fóne [B 107] állên cathegoriis . fúrezíhet ánderíu exempla. *Nullum igitur aliorum predicamentorum aptabitur . i. opponitur iniustitię.* Nehéin uuídersácho . neuuírdet târ uúnden iniustitię. *Neque quantitas . neque ad aliquid . neque ubi . nec omnino aliud quicquid . nisi quale.* Nóh quantitas . nóh nehéin ánder predicamentum neuuérit síh iniustitię . âne ío qualitas . i. iustitia. *Sic et in aliis . quę secundum quale.* Sô uérit íz óuh án ánderên qualitatibus.

19. QUOD ET MAGIS ET MINUS RECIPIAT QUALITAS.

Suscipit autem qualitas et magis et minus. Album enim magis et minus . alterum altero dicitur . et iustum alterum altero magis et minus. Qualia ládent síh ána úngelîcho íro qualitatem . súmiu mêr . súmiu mín. Álso éin [A 300] réhtera íst . tánne ánder . uuánda íz án ímo mêr réhtis hábit. Únde éin uuîzera íst dánne ánder . uuánda án ímo mêr uuîzi íst. *Sed et ipsa crementum suscipiunt.* Ióh síu sélben . uuáhsint

túrh síh. *Cum candidum namque sit . amplius contingit candidum fieri.* Uuîz uuírdet uuîzera.

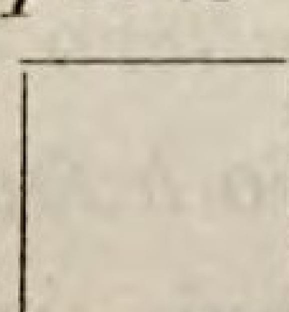
20. EXCIPITUR.

Non autem omnia . sed plura. Íz netûont nîeht álliu díu qualitatis sínt . mánigíu tûont íz. *Iustitia namque a iustitia . si dicatur magis et minus . potest quilibet ambigere.* Uuánda úbe sélbíu iustitia . uuáhse álde suîne . dés mág man zuîuelôn. *Similiter et in aliis affectibus.* Sô mág man óuh zuîuelôn án ánderên hábôn. *Quidam enim dubitant de talibus.* Cnûege zuîuelônt ís. *Iustitiam namque a iustitia . non multum* [B 108] *aiunt magis et minus dici . nec sanitatem a sanitate.* Sîe uerságent sélbun dia iustitiam mêrhéite únde mínnerhéite . únde sanitatem. Uuánda brístet réhte . sô neíst íz réht. Íst íz úbere . sô neíst íz áber réht. *Minus autem habere alterum altero sanitatem aiunt . et iustitiam minus alterum altero habere.* Téro qualium súmelîchiz . iéhent sie mín gánzî . únde mín réhtis háben . dánne daz ánder . i. úngánzera uuésen . únde únréhtera. *Sic autem et grammatica . et alii affectus . s. non recipiunt magis et minus. Sed tamen ea quę secundum eos affectus dicuntur . indubitanter recipiunt magis et minus.* Álsô iustitia únde sanitas síh uuérrent conparationis . sô tûot óuh grammatica . únde sô tûont álle hábâ. Áber díu qualia . díu uóne ín gespróchen uuérdent . tíu hábint comparationem. *Grammatitior enim alter ab altero dicitur . et iustior et sanior.* Táz skînet târána . dáz éinêr réhtero . únde gánzero . únde gramatichis chún-

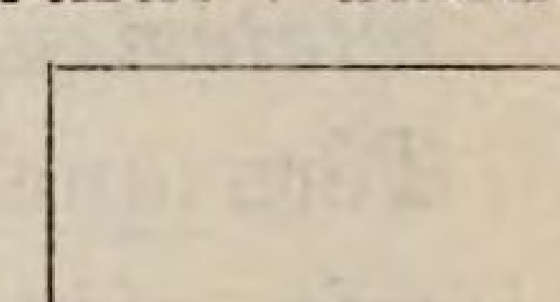
nigêro . gehéizen uuírdet tánne ánderêr. *Sic et in aliis.* Sô íst íz óuh án ánderên . dísen gelîchên.

21. ITEM EXCIPITUR.

Triangulus uero et quadrangulus . non uidetur magis minusue suscipere . nec aliquid aliarum figurarum. Áber dríortêr . únde uîerórtêr . nemág éinêr nîeht mêr sîn . dánne ánderêr . nóh nehéines píldes kescáft hábendêr. *Quęcumque diffinitionem trianguli recipiunt et circuli . omnia similiter triangula . uel circuli sunt.* [B 109] Sôuuélíu îo dríscozis . únde ríngis nôtméz infángen hábint . tíu sínt óuh pe nôte dríscôze únde rínga. *Eorum uero quę non recipiunt . nihil magis alterum altero dicitur.* Tíu íro nôtméz nehábint . téro nehéin neíst mêr . dáz síu sínt dánne ánderiz. *Nihil* [A 301] *enim quadratum magis quam parte altera longior figura circulus est.* Ébenláng



sîtíu uîera . neíst nîeht mêr circulus . dánne díudir únébenlánge sîta hábit.



Nullam enim recipit circuli rationem. Íro neuuéder negât ín dîa zála dis circuli. *Simpliciter autem.* Áber óffeno zeságênne. *Si utraque non recipiunt huius propositi . i. circuli rationem . non dicetur alterum altero magis.* Úbe íro neuuéder . ríngis nôtmez nehábit . sô nehéizet óuh neuuéder mêr ríng . dánne daz ánder. *Non ergo omnia qualia recipiunt magis et minus.* Fóne díu nesínt nîeht álliu qualia mêr únde mín . i. non omnia recipiunt comparationem.

22. QUID SIT EI PROPRIUM.

Horum itaque quę predicta sunt . nihil est proprium qualitatis. Téro uóregenámdôn nehéin neíst úréiche qualitatis. *Simile autem et dissimile secundum solas dicitur qualitates.* Kelîh únde úngelîh . uuérdent fóne qualitate éigenháfto gespró[B 110]chen. *Simile autem alterum alteri . non est secundum aliud . nisi secundum id quod quale est.* Éin gelîh ándermo . neuuírdet nîeht fóne ánderên díngen gespróchen . âne uóne quali. *Quare proprium erit qualitatis . secundum eam simile et dissimile dici.* Fóne díu íst qualitatis tíu súndera . fóne íro gelîh . únde úngelih zechédenne.

23. RATIO DE COMMUNIONE CATHEGORIARUM

Atuero non decet conturbari . ne quis nos dicat . i. reprehendat . de qualitate propositionem facientes . multa de relatiuis interposuisse. Nû zímet tien lectoribus in gûotemo zesînne . nîo íro nehéin únsih neinchúnne . ze êrist fóne qualitate erhéuen . únde áber dáranâh gnûogez fóne relatiuis ságen. *Habitus enim et dispositio horum quę ad aliquid sunt esse dicebantur.* Tés fúrhto íh fóne díu . uuánda habitus únde dispositio . hína ze relatiuis kezélet uuúrtin . únde man íro ánderêst hîer geuûog. *Pene enim in omnibus talibus genera ad aliquid dicuntur.* Sîe súlen uuízen . dáz genera qualitatis . álméistîg sínt ad aliquid. *Nihil autem horum quę singularia sunt.* Táz nesínt áber nîeht íro species. *Nam cum disciplina ge-*

nus sit . ipsum quod est alterius dicitur. Alicuius enim disciplina dicitur. Disciplina uuánda sî genus íst . pe díu íst sî ad aliquid. Éteuués íst îo disciplina. *Eorum quę singularia sunt . nihil ipsum quod est al-* [B 111]*terius dicitur.* Íro specierum nehéinez nechît man éteuués sîn *Ut grammatica non dicitur alicuius grammatica . nec musica alicuius musica.* Álsô nîoman nechît [A 302] relatiue . éteuués grammatica . éteuués musica. *Sed forte secundum genus . et hęc ad aliquid dicuntur. Ut grammatica dicitur alicuius disciplina . non alicuius grammatica.* Taz genus ánaséhendo . mág man uuóla chéden . grammatica íst éteuués kelírn. Ér nechît nîeht éteuués grammatica. *Et musica alicuius disciplina . non alicuius musica.* Sô mág man óuh chéden . musica íst éteuués kelírn . náls éteuués musica. *Quapropter quę per se quidem singularia sunt . non sunt ad aliquid.* Pe díu nesínt tíu species keskídotíu ad aliquid . tóh síu án demo genere úngeskídotíu sîn ad aliquid. *Dicimur enim quales . secundum singula.* Táz skînet târána . táz uuír quales héizên nâh tîen speciebus. *Hęc enim et habemus.* Sîe sínt únsere hába. *Scientes enim dicimur . quod habemus singulas scientias.* Uuír héizên chúnnîge . fóne dero hábo dero specierum. *Quare hęc erunt etiam qualitates quę singillatim sunt . secundum quas et quales dicimur.* Fóne díu sínt tíu species qualitatis . nâh tîen uuír óuh héizen quales. *Haec autem non erunt eorum . quę sunt ad aliquid.* Áber ad aliquid nesínt síu nîeht. *Amplius.* Firním nóh táz. [B 112] *Si contingat hoc ipsum quale . et relatiuum esse . nihil est inconueniens in utrisque hoc generibus annumerare.* Keskíhet óuh éin uuórt péi-

diu bezéichenen . qualitatem íóh ad aliquid . sô neuuírret tir nîeht táz sélba zezéllenne . ze béidên cathegoriis. EXPLICIT.

24. DE FACERE ET PATI.

Recipit autem facere et pati contrarietates . et magis et minus. Tíudír bezéichenent tûon álde dólên . díu sínt ófto éin ánderên uuíderuuártîg. Únde mág uuérden îouuéderes . mêr íóh mín. *Calefacere enim ad frigidum facere contrarium est . et calidum fieri ad frigidum fieri . et delectari ad contristari.* Uuármin únde chûelin sínt uuíderuuártîg . sô sínt óuh uuármên únde chháltên . frô sîn únde léidig sîn. *Sed et magis et minus.* Sô uuírdet óuh án ín . mêr únde mín. *Calefacere enim magis et minus est . et calefieri magis et minus . et contristari magis et minus.* Mán mág uuóla uuármin mêr íóh mín . únde uuármên mêr íóh mín . únde trûrên mêr íóh mín. *Recipit ergo magis et minus facere et pati.* Fóne díu íst uuâr . táz tûonnis únde dólennis . mêr únde mínnera sîn mág. *Pro his itaque tanta dicantur.* Fóne ín sî is sús cnûege.

25. DE SITU.

Dictum est autem et de situ in his quę ad aliquid sunt . quia denominatiue a positionibus dicitur. Fó-[B 113]ne ad aliquid ságendo . uuárt óuh keságêt . táz tíu uerba sedere . únde stare . díu situm bezéichenent . kesprôchen sínt fóne nominibus sessio . statio . [A 333] díu positionem bezéichenent.

26. DE QUANDO . ET UBI . ET HABERE.

Pro reliquis autem . quando . et ubi . et habere . eo quod manifesta sunt . nihil de eis aliud dicitur . quam quę in principio dicta sunt. Fóne uuénne . únde uóne uuâr . únde uóne hábenne . neíst nîeht nû zeságenne . uuánda síu sémfte sínt . âne dáz fóre geságet íst. Uuáz íst táz? *Quia habere quidem significat calciatum esse . armatum esse.* Taz ánahában . bezéichenet keskúhen uuésen . únde gesáreuuit uuésen. *Ubi uero . ut in loco.* Uuâr bezéichenet . ín uuélero stéte. *Quando . ut quo tempore.* Uuénne . ín uuélemo zîte. *De propositis itaque generibus quę dicta sunt . sufficiunt.* Fóne dîen generibus íh pedêh zeságenne . hábo íh cnûoge geságet.

(LIBER QUARTUS.)

1. QUOD MODIS OPPOSITA DICANTUR.

Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter. Ze uîer uuîsôn chît man éin gágen ándermo gestéllit uuérden. *Aut ut ad aliquid.* Álde sô díu gágensíhtîgen. *Aut ut contraria.* Álde sô díu uuíderuuártîgen. *Aut ut habitus et priuatio.* Álde sô hába únde dárba. *Aut ut affirmatio et negatio.* Álde sô néin únde [B 114] iáh. *Opponitur autem unumquod-*

que istorum. Tírro îogelîh uuírdet íngágen stéllet. *Ut sit figuratim dicere.* Mít exemplo zeságênne. *Ut relatiua.* Sô relatiua tûont. *Ut duplum dimidio.* Sô zuíualt íst temo hálblîh. *Ut contraria.* Sô uuíderuuártigíu tûont. *Ut malum bono.* Álsô úbel íst kûotemo. *Ut secundum priuationem et habitum.* Sô man chît hába únde dárba. *Ut est cecitas uisui.* Álsô blíndi íst temo kesíune. *Ut affirmatio et negatio.* Sô uéstenúnga únde lóugen tûont. *Ut sedet . non sedet.* Álsô díu sínt . sízzet . nesízzet.

2. DE RELATIUIS.

Quęcumque igitur ut relatiua opponuntur. Tíu relatiue gágenstéllet uuérdent. *Ea ipsa quę sunt . oppositorum dicuntur.* Tíu héizent ánderro. *Aut quomodolibet aliter ad ea.* Álde éteuuîo séhent siu zu ín. *Ut duplum dimidii ipsum quod est . alterius dicitur.* Álsô zuíuált éteuués zuíuált héizet . táz íz íst. *Alicuius enim duplum dicitur.* Íz sól îo be nôte héizen zuíuált . tánne des hálben téiles sî. *Sed et disciplina disciplinato tamquam relatiua opposita est.* Lêra íst óuh gágenstéllet temo gelêrtin . sámo zû ímo séhentíu. *Et dicitur disciplina ipsum quod est disciplinati .* únde dáz tíu lêra íst . táz uuírt kehéizen des kelêrtin. *Sed et disciplinatum ipsum quod est . ad oppositum dicitur . i. ad disciplinam.* Álso uuírdit óuh táz kelêrta hínagespróchen . [A 334] ze sînero gágenstáltûn lêro. *Disciplinatum enim aliquem dicimus disci*[B 115]*plina disciplinatum.* Uuánda uuír héizên îo den gelêrtin fóne dero lêro gelêrtin. *Quęcumque ergo opposita sunt tamquam ad aliquid.* Tíu îo mít témo

námin déro gágensíhte gágenstáltiu héizent. *Ipsa quę sunt . aliorum dicuntur.* Tíu sínt îo ánderro . táz síu sínt. *Aut quomodocumque ad inuicem.* Álde éteuuîo séhent siu zu éinên ánderên.

3. DE CONTRARIIS.

Illa ergo quę ut contraria opponuntur. Tíu áber dúrh uuíderuuártîgî héizent opposita. *Ipsa quidem quę sunt . nullo modo ad se inuicem dicuntur.* Tíu neséhent nîeht zu éinên ánderên . án díu dáz síu sínt . síu séhent mêr fóne éinên ánderên. *Neque enim bonum mali dicitur bonum . sed contrarium.* Uuánda nîeman nechît . taz cûota íst tes úbelin gûota . ér chît iz ímo sî uuíderuuártîg. *Neque album nigri album . sed contrarium.* Nóh ér nechît . taz uuîza íst tes suárzen uuîza . ér chît iz ímo sî uuíderuuártîg. *Quare differunt hę contrarietates a se inuicem.* Fóne díu sínt contraria geskéiden.

4. DE DIFFERENTIA CONTRARIORUM . I. MEDIUM HABENTIUM . ET NON HABENTIUM.

Quęcumque uero contrariorum talia sunt. Tíu contraria sólih sínt . *ut alterum ipsorum necessarium est inesse . in quibus nata sunt fieri . et de quibus predicantur.* Táz éinuuéderiz îo be nôte ánaíst . tîen síu gesláht sínt . únde uóne dîen man síu sprîchet. *Nihil eorum medium est.* Tíu nehábint nehéin medium. *Quorum uero non est necessarium alterum inesse.* Téro áber éinuuéderiz ána be nôte neíst.

Horum omnium est [B 116] *aliquid medium omnino.* Téro állero íst îo ételîh medium.

5. EXEMPLA DE NON HABENTIBUS MEDIUM.

Ut languor et sanitas in corpore animalis naturam habet fieri. Álsô sîechelhéit únde gánzi lébendên corporibus kesláht íst. *Et necessarium est alterum esse in animalis corpore . uel languorem uel sanitatem.* Únde sól îo be nôte éinuuéder sîn án des lébentin lîchámen . sîechi álde gesúndi. *Sic et par et impar de numero predicatur.* Sô uuírdit óuh fóne dero numero gespróchen . keréd únde úngeréd. *Et necessarium est alterum in numero esse . aut habundans . i. imparem . aut perfectum . i. parem.* Únde íst îo díu numerus úbersláhentíu álde geébenôtíu. *Et nihil est in medio horum . neque inter languorem et sanitatem . neque inter habundantem et perfectum.* Únde nîeht neuíndist tû únder gánzemo únde únganzemo . únebenemo únde ébene[A 335]mo.

6. EXEMPLA DE HABENTIBUS MEDIUM.

Quorum uero non est necesse alterum inesse . eorum est aliquid medium. Téro áber éinuuéderiz pe nôte ána neíst . tíu hábint medium. *Ut nigrum et album in corpore naturam habet fieri.* Álso corpori gesláht íst . uuîz únde suárz uuérden. *Et non est necessarium . alterum horum esse in corpore.* Únde dóh nehéin nôt neíst . éinuuéder ímo ánauuésen. *Non enim omne aut album aut nigrum est.* Uuánda

uuîz álde suárz îogelîh corpus neíst. *Sed et prauum et studiosum predicatur quidem et de homine et de aliis multis.* [B 117.] Cûot únde úbel chît man óuh fóne ménniscôn únde fóne ánderên díngen. *Sed non est necessarium alterum horum inesse aliis . de quibus predicatur.* Únde neíst tóh nehéin nôt íro éinuuéder súmelîchên ánauuésen. *Non enim omnia . uel praua sunt . uel studiosa.* Uuánda díngolîh nîeht pe nôte neíst úbel álde gûot. *Et est horum medium.* Pe díu hábint síu medium. *Albi quidem et nigri . fuscum et pallidum . et quicumque sunt alii colores.* Suárzis únde uuîzis media sínt . pléih únde sátcrâ . únde álle ándere uáreuuâ . *s. ut rubrum . uiride . flauum . furuum . uenetum . fuluum . croceum* . i. rôt . crûene . fálo . sálo . crâ . cóltfáro . chrûogfáro. *Praui uero et studiosi.* Áber úbelis . únde gûotis medium íst. *Quod neque prauum neque studiosum est.* Táz neuuéder neíst cûot nóh úbel. Táz héizent stoici indifferens . álsô rîhtûm íst únde skônî. Tíu sô getânin uuóltôn sîe hábin fúre neuuéder. *In aliquibus itaque nomina sunt his quę media sunt.* In súmelîchên contrariis sínt námen fúndene íro mediis. *Ut albi et nigri . fuscum et pallidum.* Álsô dîen mediis suárzis únde uuîzis sínt . pléih únde crísil. *In aliquibus autem nomina quidem in medio assignare idoneum non est.* In súmelîchên íst úmbechâme íro mediis námin ze gébenne. *Sed per utrorumque summorum negationem quod medium est determinatur.* Núbe diu ûzeren ferságendo . uuírdet íro medium geóuget. *Ut quod neque bonum neque malum est . neque iustum neque iniustum.* Álsô díu námelôs sínt . tíu neuuéder sínt cûot . nóh úbel . réht nóh únreht. [B 118]

7. DE HABITU ET PRIUATIONE.

Priuatio uero et habitus dicitur quidem circa idem aliquid . ut uisio et cęcitas circa oculum. Hába únde dárba uuírt éteuuâr ánagespróchen . álso gesíune únde blíndi án demo óugen gespróchen uuírt. *Uniuersaliter autem dicere est . in quo nascitur habitus fieri . circa hoc dicitur priuatio . utrorumque eorum ordine.* Állelicho zeságenne . sôuuâréna diu [A 336] hába uuírt . târána uuírt óuh tiu dárba . áfter íro béidero órdeno . dáz chît . áfter déro órdeno íro béidero zîtes . uuánda sô is únzît íst . sô nesól man neuuéder spréchen. *Priuari autem tunc dicimus . unumquodque habitus susceptibilium.* Dárbên chédên uuír îogelîchiz tero hábemáhtigôn . tánne. *Quando in quo natum est habere nullo modo habet.* Tánne dáz nehábit . táz háben sólta. *Edentulum enim dicimus . non qui non habet dentes . nec cęcum qui non habet uisum.* Uuír nehéizên tén nîeht áfter réhtemo gechôse zánelôsen . dér zéne nehábit . nóh tén blínden tér óugen nehábit. *Sed qui quando contingit habere non habet.* Núbe dén . dér sie nehábit . sô ér sie hábin sólta. *Quędam enim ex generatione sunt . quę neque dentes . neque uisum habent.* Súmelîchiu sínt tíu uóne ánabúrte . zéne nehábint . nóh óugen. *Sed non dicuntur edentula . neque cęca.* Únde dóh nehéizent . zánelôs . nóh plínt. Uuér mág héizen hólz únde stéin áfter rédo zánelôs . únde hârlôs . únde plínt . [B 119] únde tôt. Nîouuíht neíst tôd . âne dáz îu lébeta . nóh plínt . âne dáz îu óugen hábeta . álde háben sólta . nóh hârlôs . nóh zánelôs . âne dáz síu háben sólta . únde áber nehábit.

8. OPPOSITA SUB OPPOSITIS ESSE . ET NON CUM EIS IDEM SIGNIFICARE.

Priuari uero et habere habitum . non est habitus et priuatio. Tárbên únde éteuuáz hábin . dáz neíst nîeht hába únde dárba. *Habitus enim est uisus . priuatio uero cęcitas .* kesíune íst hába . priuatio uero cęcitas. Plíndi íst tárba . s. des kesíunis. *Habere autem uisum . non est uisus . nec cęcum esse cęcitas.* Hábên gesíune . táz neíst kesíune . nóh plínt uuésen . plíndi. *Priuatio enim est quędam cęcitas.* Plíndi . dáz íst dárba. *Cęcum uero esse priuari . non priuatio est.* Plínt uuésen . dáz íst dárbên . náls dárba. *Nam si idem esset cęcitas . et cęcum esse . utraque de eodem predicarentur.* Úbe éin uuâre . blíndî únde blínt uuésen . sô uuúrtîn síu uóne éinemo dínge gespróchen. *Nunc uero minime.* Nû neíst tés nîeht. *Sed cęcus dicitur homo . cęcitas uero homo nullo modo dicitur.* Uuánda der mán héizet plíndêr . náls áber blíndî. *Opposita autem etiam hęc uidentur . i. priuari et habitum habere . tamquam priuatio et habitus.* Óuh sínt hábên únde dárbên . sámohárto opposita . sô sélbíu hába únde dárba. *Modus enim oppositionis idem est.* Íst ter sélbo mo[B 120]dus . táz chît . tísíu oppositio íst álsô getân . sô diu uórdera. *Nam sicut cęcitas uisui opposita est . sic cęcum esse et uisum habere oppositum.* Uuánda álsô diu blíndi demo gesíune gágenstéllet íst . sô íst óuh plínt uuésen . únde geséhen. [A 337]

9. DE SUBHABITU . ET SUBPRIUATIONE . SIMILIS RATIO.

Non est autem . neque quod sub affirmatione et negatione iacet . affirmatio et negatio. Táz óuh líget únder uéstenúngo . únde únder lóugene . táz neíst nîeht sélbíu díu uéstenúnga . nóh sélbêr der lóugen. *Affirmatio namque . oratio est affirmatiua . s. ut sedet.* Féstenúnga . dáz íst éin uésteníg réda. *Et negatio oratio negatiua . s. ut non sedet.* Únde lóugen . íst éin lóugeníg réda. *Horum uero quę sub affirmatione et negatione sunt . nulla est oratio.* Tíu únder dîen zuéin rédôn sínt . s. ut sedere . non sedere . tíu nesínt nîeht réda. *Concedantur autem etiam hęc esse opposita alterutris tamquam affirmatio negationi.* Nû iéhên óuh tíu uuésen opposita éinánderên . álsô lóugen únde uéstenúnga sínt. *Nam in his oppositionis modus idem est.* Íst îo der éino modus oppositionis. *Sicut enim affirmatio aduersus negationem opposita est . ut quod sedet ei quod non sedet.* Álsô uéstenúnga gágenstéllet íst lóugene . sô dáz íst . sízzet nesízzet. *Sic et res quę sub utroque posita est . i. sedere ad non sedere.* Sô íst óuh táz únder ín béidên stât . íh méino sízzen . únde dáragágene nesízzen.

10. AD ALIQUID DISCERNITUR . [B 121] AB HABITU ET PRIUATIONE.

Quoniam autem priuatio et habitus non sic opponuntur . ut ad aliquid . manifestum est. Uuír uuízzen dáz hába únde dárba . nîeht sólih gágenstélle ne-

hábint sô ad aliquid. *Non enim dicitur hoc ipsum quod est oppositi.* Taz éina nehéizet nîeht tes ánderis. *Uisus enim non est cęcitatis uisus.* Uuánda diu gesíht neíst tero blíndi. *Nec alio ullo modo ad ipsum dicitur.* Nóh ze ánderro uuîs neuuírdet si kespróchen ze íro. *Similiter autem neque cęcitas dicitur cęcitas uisionis . sed priuatio uisionis.* Tánamêr neuuírdet plíndi gehéizen gesíunis plíndi . núbe dárba gesíunis. *Cęcitas uero uisionis non dicitur* . kesíunis plíndi nechît nîoman. *Amplius.* Ferním îo nóh. *Ad aliquid omnia reciprocatiue dicuntur.* Álliu ad aliquid uuérdent kespróchen áfter úmbegánge. *Quare cęcitas si esset eorum quę ad aliquid sunt . utique et conuerteretur.* Úbe óuh tánne blíndi uuâre ad aliquid . sô hábeti si úmbegáng. *Neque enim dicitur ad illud ad quod dicitur . si non conuertitur.* Úbe si úmbe negât . sô neuuírdet si óuh nîeht gágensíhtîgo gespróchen zû démo sî gespróchen uuírdet. *Neque enim dicitur uisus* [A 338] *cęcitatis uisus.* Uuánda nîoman nechît . kesíune íst tero blíndi gesíune.

11. HABITUS ET PRIUATIO DISCERNUNTUR A CONTRARIIS.

Quoniam autem neque ut contraria opponuntur . ea [B 122] *quę secundum priuationem et habitum dicuntur . ex his manifestum est.* Uuîo úngelîcho óuh contrariis hába únde dárba sîn gespróchen . táz keóffenônt tísiu uuórt. *Quorum enim contrariorum nihil est medium.* Téro contrariorum díu medium nehábint. *Necesse est in quibus nata sunt fieri . aut in quibus predicari . alterum ipsorum inesse semper.* Sól

îo daz éina be nôte ánauuésen dîen . án dîen siu múgen uuérden . únde uóne dîen uuír síu múgen spréchen. *Horum enim nihil est medium . quorum alterum necessarium erat inesse susceptibili.* Uuánda díu nehábint medium . téro îo daz éina be nôte sól ánauuésen demo hábemáhtîgen. *Ut in languore et sanitate . et habundanti et perfecto.* Álso iz íst in sîechi . únde in gánzi . únde in únébenemo ióh ébenemo. *Quorum uero aliquid est medium. numquam necessitas est omni esse alterum.* Tíu áber medium hábint . tîen neíst nehéin nôt hértôn ánauuésen. *Neque enim necesse est omni susceptibili . candidum . uel nigrum esse . neque frigidum . uel calidum.* Uuánda nehéin nôt neíst corpori . dáz iz uuîz álde suárz sî . chált álde uuárm. *Horum autem medium aliquid 'nihil prohibet esse.* Íz mág áber ételîh sîn déro . díu únder zuískên stânt. *Horum etiam erat aliquid medium . quorum non erat necessarium alterum inesse susceptibili.* Íz sólta óuh pe nôte sîn daz mítta . tô iz tero ûzerôn neuuéder uuás. *Preter* [B 123] *quibus naturaliter unum inest.* Âne díu lâzo íh fóre dîen natûrlîcho îo daz éina ánaíst . âna daz ánder. *Ut igni calidum esse et niui candidum esse.* Álsô uíure héizi . únde snéuue îo uuîzi ánaíst. *In his autem et determinatiue necessarium alterum esse . et non alterutrum contingit.* Án dísên geskíhet îo guíslîcho ánauuésen daz éina âne hérta. *Non enim possibile est ignem frigidum esse . neque niuem nigram.* Uuánda uíur nemág chált sîn . nóh snê suárz. *Quare omni quidem susceptibili . non est necessarium alterum eorum inesse.* Pe díu neíst nehéin nôt állên corporibus daz éina ánauuésen . âne uuéhsel. *Sed* [Schluss A] *solis qui-*

bus naturaliter unum inest. Núbe échert tîen daz éina gesláht íst. *Et his determinate unum non alterutrum contingit.* Únde dîen daz éina guísso únuer-uuéhselôt íst. *In priuatione uero et habitu nihil horum quę dicta sunt uerum est.* Tés álles negeskíhet nîeht in hábo únde in dárbo. *Nec enim semper susceptibili necessarium est alterum eorum inesse.* Uuánda dáz íst sâr éin úngelîchi . táz íro corpori daz éina îo be nôte ána neíst. Uuîo mág? *Quod enim nondum habet naturam ad uidendum.* Éin uuélf taz nóh únzîtig íst zeséhenne. *Neque cęcum neque uisum habens dicitur.* Táz neheizet óuh nóh neuuéder . plínt nóh keséhende. *Ideoque non erunt hęc contrariorum . quorum nihil* [B 124] *est medium.* Pe díu nesínt nîeht tísiu gelîh tîen contrariis . tíu âna medium sínt. *Sed neque quorum est medium.* Nîeht kelîcheren nesínt siu . dîen medium hábentên. *Necessarium enim est omni susceptibili alterum eorum inesse.* Uuánda éinuuéder sô hába sô dárba sól îo án demo corpore sîn. *Quando enim natum fuerit . ad habendam uisionem aut cęcum aut habens uisionem dicetur.* So iz êrist zîtîg uuírdet zeséhenne . sô héizet iz sâr . plínt álde geséhende. *Et horum non interminate alterum . sed alterutrum contingit . s. determinate.* Únde nîeht únguísso daz éina . núbe guísso geskíhet éinuuéderiz. *In contrariis autem quibus est medium . numquam necessarium fuit omni alterum esse . sed quibusdam et his determinate unum.* Áber in díen contrariis tíu medium hábint . neuuírdet nîeht pe nôte daz éina uúnden in állên . núbe échert in súmên . únde óuh taz éina mít quíssemo námin . s. sô díu héizi íst án demo uíure. *Unde palam est quia secun-*

dum neutrum modum tamquam contraria opposita sunt ea quę secundum priuationem et habitum opponuntur. Tánnân skînet táz hába únde dárba án íro gágenstélledo. neuuédermo modo contrariorum gelîh nesínt. *Amplivs.* Síu skéident síh óuh ze ánderro uuîs. *In contrariis quidem existente susceptibili. possibile est in alterutrum fieri mutationem.* Án éinemo lîchamen mág hértuuéhsel uuérden dero contrariorum. [B 125] *Nisi alteri naturaliter unum insit. ut igni calidum esse.* Ímo nesî échert taz éina gesláht. sô uíure íst hízza. *Namque quod sanum est. possibile est languere. et candidum nigrum fieri. et ex studioso prauum. et ex prauo studiosum possibile est fieri.* Áber gesúnde uuírt sîeh. únde uuîz suarz. cûot úbel. úbel gûot. *Prauus enim ad meliores exercitationes deductus. et ad doctrinas. uel ad modicum aliquid proficiet. ut melior sit. Id est quamuis procliuior est semita a bono ad malum. et difficilis transitus a uitiis ad uirtutem. non tamen est impossibile. quemlibet peccatis obnoxium. per confabulationem sapientum. et quandam boni consuetudinem paulatim ad meliora procedere donec ad perfectionem conscendat.* Scádel ménnisco ze frómôn únde ze lêro gezôhter. kerúcchet îo be déro uuîlo sô uílo. dáz er bézero uuírdet. *Si uero semper uel modicum crementum sumpserit. palam est quia aut perfectę mutabitur. aut satis multum crementum sumet.* Úbe er îo éteuuáz zûléget tánnân uuírdet er éinuuéder uílo gûot. álde uuóla gûot. *Si enim bene mobilior ad uirtutem fiet. uel quodcumque crementum sumpserit a principio.* Úbe er uuóla uáhet ze túgede. álde er síh zu êrist îeht pézerôt. *Ex hoc etiam uerisimile est. amplius eum sumere cre-*

mentum. Tánnân mág man ín uuânen óuh férrôr gerúc[B 126]chen. *Et hoc dum semper sit . perfecte in contrarium habitum restituetur.* Únde dáz îo ánatûendo . chúmet er in ándere chúst. *Nisi forte tempore suspensum sit.* Iz neuuérde úndernomen . únde uóne díu ze léibo uuérde. *Uerum in priuatione et habitu . possibile est mutationem in alterutrum fieri.* In hábo únde in dárbo mág uuóla uuérden uuéhsel . des éinen ín daz ander. *Et a habitu in priuationem fit mutatio . a priuatione uero in habitum inpossibile est.* Ter uuéhsel mág uuérden fóne hábo ín dárba náls áber uóne dárbo ín haba. *Neque enim caecus factus . rursus uidit.* Uuánda erblíndetêr . nîo dáranáh neuuárd keséhentêr. *Neque cum esset caluus . rursus comatus est factus.* Nóh chálo uuórtenêr . neuuárd ánderêst keuáhsêr. *Neque cum esset sine dentibus . dentes ei iterum orti sunt.* Nóh zánelôs uuórtenêr ánderêst nezánta.

12. AFFIRMATIO ET NEGATIO . DISCERNUNTUR A CĘTERIS.

Quæcumque uero tamquam affirmatio et negatio opposita sunt . palam est . quia nullo predictorum modo opposita sunt. Nû íst guís . táz áber lóugen únde uéstenúnga . ín sélbên gágenstéllet nesínt . nâh téro uuîsûn dero ánderro. *In solis enim istis necessarium est semper . aliud quidem eorum uerum esse . aliud autem falsum.* Án dísên éinên . íst iô daz éina uuâr . daz ánder lúgi.

13. CONTRADICTIO DISCERNITUR [B 127] A CONTRARIIS.

Neque enim in contrariis necessarium est semper. alterum uerum esse alterum falsum esse.

14. CONTRADICTIO DISCERNITUR AB AD ALIQUID.

Neque in his quę ad aliquid sunt.

15. CONTRADICTIO DISCERNITUR AB HABITU ET PRIUATIONE.

Neque in habitu et priuatione. Án dien êrerên drín modis . neuíndet nîoman uuâr nóh lúgi. *Ut sanitas et languor contraria sunt . et neutrum neque uerum est . neque falsum est. Similiter autem et duplum et dimidium . tamquam relatiua opposita sunt . et non est eorum alterum neque uerum neque falsum. Sed neque ea quę secundum priuationem et habitum sunt . sicut uisio et cecitas.* Tísíu dríu exempla sínt âne lóugen . únde âne uéstenúnga. *Omnino autem eorum quę secundum nullam complexionem dicuntur . nihil neque uerum neque falsum est. Porro omnia quę dicta sunt . sine complexione dicuntur.* Álliu éinlúzzíu uuórt . nesínt neuuéder uuâr nóh lúgi. Tísíu nû gespróchenen exempla . sínt álliu éinlúzzíu . sô dáz íst sanitas . languor. Únde duplum dimidium únde cęcitas uisus.

16. DE COMPLEXIM DICTIS OPPOSITIS.

Sed ed maxime uidebitur hoc tale contingere in his quę secundum complexionem contraria dicuntur. Állero guíssôst múgen dóh keskéhen . uuâr únde lúgi in contrariis. Uuénne íst táz? Sô man síu sprîchet zesámine geléitero uuórto. *Sanum namque esse socratem . ac languere socratem . contrarium est.* Álso dáz nû in zesámine gelégetên uuórten contrarium íst . sîeh uuésen socratem . únde gesúnde uué[B 128]-sen socratem. *Sed neque in his necessarium est . semper alterum uerum aut falsum esse.* Ióh nóh tánne . neíst nîeht îo daz éina uuâr . daz ánder lúgi. Éteuuénne mág iz sîn. *Cum enim sit socrates . erit aliud quidem uerum . aliud autem falsum.* Tia uuîla er lébet . sô íst taz éina uuâr . daz ánder lúgi. *Cum uero non sit . ambo falsa sunt.* Souuénne ér neíst . sô sínt síu béidiu lúgi. *Neque enim languere neque sanum esse . uerum est . cum ipse socrates omnino non sit.* Uuîo mág er gesúnde . álde sîeh sîn . tánne ér sélbo neíst? *In priuatione uero et habitu cum non sit . neutrum uerum est. Cum sit non erit alterum uerum.* In hábo únde in dárbo . úbe ér neíst . uuîo mág tánne uuâr sîn teuuéder? Táz íst tîen contrariis kelîh. Únde úber íst . taz éina dóh uuîlon uuâr neíst. Táz íst áber úngelîh ten contrariis. *Habere namque uisum socratem . ad id quod est cęcum esse socratem . oppositum est . sicut priuatio et habitus.* Socratem geséhen . álde socratem plínt uuésen . táz íst oppositum dero hábo . únde dárbo. *Et cum sit . non necessarium est . alterum uerum uel falsum esse.* Únde ímo lébendemo neíst nehéin nôt

ein uuésen uuâr . daz ánder lúgi. *Cum enim nondum natus est habere . utraque falsa sunt . et uisum eum habere . et cęcum eum esse.* Êr sînemo zîte . sínt péidiu lúgi . socratem geséhen . ióh plínt uuésen. *In affirmatione autem et negatione semper siue non sit . siue sit . aliud quidem erit falsum . aliud autem uerum.* Áber uéstenôndo . únde [B 129] lóugenendo . socrates sî . álde nesî . uuírdet îo daz éina uuâr . daz ánder lúgi. *Languere namque socratem et non languere socratem . cum ipse sit . palam est . quia alterum eorum uerum . alterum autem falsum est.* Tero zuéio . socratem sîechelôn únde nesîechelôn . únz er íst . uuírdet éin uuâr . daz ánder lúgi. *Et cum non sit similiter.* Únde so er neíst . sô sámo. *Languere etenim cum non sit . falsum est . non languere autem uerum.* Sîechên dóh er nesî . dáz íst kelógen. Nesîechên íst uuâr. *Quare in his solis proprium erit . semper alterum eorum uerum . semper alterum falsum esse . quęcumque tamquam affirmatio et negatio opposita sunt.* Fóne díu íst îo daz éina uuâr . daz ánder lúgi . dánne néin únde iáh . éinánderên begágenent.

17. HUCUSQUE DE DIFFERENTIIS OPPOSITORUM SEQUITUR ADHUC DE CONTRARIIS . QUOD ALIQUANDO QUĘ MALA SUNT . SIMUL MALIS ET BONIS . CONTRARIA SINT.

Contrarium autem est bono quidem ex necessitate malum. Úbel íst îo be nôte uuíderuuártîg cûote. *Hoc autem palam est . per singulorum inductionem.* Táz skînet sâr fóne éinzên gegébenên exemplis. *Ut sanitati languor . et iustitię iniustitia . et fortitudini debilies.*

Álso sîechelhéit íst kesúndedo . únde únreht réhte . únde uuéichi dero stárchi. *Malo autem aliquando quidem bonum est contrarium . et aliquando malum.* Áber úbel íst uuîlôn gûot uuíderuuártîg . uuîlôn éin ánder úbel. *Egestati enim cum sit malum . superabundantia contrarium* [B 130] *est . cum etiam ipsa sit malum.* Kéisen únde úrgúse . sínt uuíderuuártîg . únde béidiu dóh úbel. *Sed in paucis hoc tale quilibet inspiciet . s. ut malum malo sit contrarium.* Séltenôr uíndet man dáz éin skádo sî ándermo uuíderuuártîg. *In pluribus uero semper malum bono contrarium est.* Óftôr íst úbel gûote uuíderuuártîg.

18. NON SICUT RELATIUA SEMPER SIMUL ESSE CONTRARIA.

Amplius. Contrariorum non necessarium est si alterum sit . et reliquum esse. Fernim óuh . táz éin contrarium uuóla uuésen mág . s. in corporibus . âne daz ánder. *Sanis namque omnibus . sanitas quidem erit . languor quidem non erit.* Uuánda án állên ganzên . íst kesúndeda . âne sîechelhéit. *Similiter autem cum omnes sint albi . albedo quidem erit . nigredo non erit.* Únde dâr sie álle uuîz sínt . álso álbize . târ neíst nehéin suárz. *Amplius.* Fernim nóh. *Si socratem sanum esse ad id quod est socratem languere contrarium est.* Úbe uuíderuuártîg íst . ten mán gesúnde uuésen . únde sîeh uuésen. *Cum non sit possibile utraque simul esse eidem.* Sîd siu ímo béidíu nemúgen sáment ánasîn. *Non erit possibile . cum alterum contrarium sit . et reliquum esse.* Sô íst únmáhtlîh . târ daz éina íst taz ánder dáz

imo uuídere íst . sáment ímo dâr uuésen. *Cum enim sit socratem sanum esse.* Sô socrates gesúnde íst. *Non erit languere sanum* [B 131] *socratem.* Sô nemág er gesúndêr . sîeh uuésen.

19. QUIBUS INESSE POSSINT CONTRARIA.

Palam uero est quia et circa idem aut specie aut genere . naturam habent fieri contrarietates. Án dîen múgen uuérden contrarietates . tíu éin sínt specie . álde genere . i. tíu éin speciem . álde éin genus hábint. *Languor namque et sanitas in corpore animalis . naturam habet fieri .* kesúndeda únde sîechi . sínt kesláht tîen corporibus animalium . fóne díu íst animal dero corporum genus. *Albedo autem et nigredo . simpliciter in corpore.* Áber uuîzi únde suárzi . uuírdet kelîcho . án lébentemo . únde únlébentemo corpore. Pe díu íst corpus íro allero genus. *Iustitia uero et iniustitia in anima hominis.* Réht únde únreht án dîen sêlôn déro ménniskôn. Pe díu íst homo íro species.

20. UBI POSSINT INUESTIGARI CONTRARIA.

Necessarium autem est omnia contraria uel in eodem genere esse . uel in contrariis generibus . uel ipsa genera esse. Nôt íst táz állíu contraria in éinemo genere stándên . álde in zuéin uuíderuuártîgên . álde síu sélben sîn genera. *Album enim uel nigrum in eodem est genere. Color enim genus eorum est.* Uuîz únde suárz sínt in éinemo genere. Fáreuua íst íro genus. *Iustitia uero et iniustitia in con-*

trariis generibus. Illius enim uirtus . huius autem nequitia genus est. Réht [B 132] únde únreht . sínt ín uuíderuuártîgen generibus . álso túged únde árg sínt. *Bonum uero et malum non sunt in genere . sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.* Áber gûot únde úbel . nesínt nîeht ín demo genere . síu sínt sélben ánderro genera.

21. DE PRIORE.

Prius autem alterum altero dicitur . quadrupliciter. Latine uuírdet prius ze uîer uuîsôn gespróchen. I. *Primo quidem et proprię secundum tempus.* Ze êrist únde állero réhtôst . zît meinendo. *Secundum quod scilicet antiquius alterum altero et senius dicitur.* Nâh tíu éin díng héizet êrera . únde áltera dánne daz ánder. *In eo enim quod tempus amplius est . in eo antiquius et senius dicitur.* Uuánda des zîtis mêr íst . fóne díu chît man iz sî êrera . únde áltera. II. *Secundo autem quod non conuertitur secundum subsistendi consequentiam.* Ánderêst uuírdet táz prius kespróchen . táz nîeht umbe negât . án dero nôtfólgúngo des uuésennes. *Ut unus duobus prior est.* Álso éin êrera íst . únde êrera héizet . tánne zuéi . uuánda uóne éinemo chóment zuéi. Uuáz sínt zuéi . âne zuírort éinez? *Duobus enim existentibus . mox est consequens unum esse. Uno autem existente . non necessarium est duo esse.* Úbe zuéi sínt . sô íst éin be nôte . íst áber éin . sô neíst zuéio nehéin nôt. *Idcirco non conuertitur ab uno consequen*[B 133]*tia . ut sit reliquum.* Pe díu negât iz úmbe . so éin íst sament zuéin . táz zuéi sîn mít éinemo. *Prius autem*

uidetur illud esse . a quo non conuertitur in eo quod est esse consequentiam. Hoc est . prius est . quod non habet consequentię suę uicissitudinem. Unum consequitur duos . et prius est. Duo uero unum non necessario consequuntur. Táz íst êrera . des consequentia nîeht úmbe negât. III. *Tertio uero secundum quendam ordinem prius dicitur.* Ze déro drítûn uuîs chît man prius . sô iz ordinem bezéichenit. *Quemadmodum in disciplinis et in orationibus.* Álso iz féret in lírnúngon únde in rédon. *Nam et in demonstratiuis disciplinis . est prius et posterius per ordinem.* Táz man zéigondo lêren sól . án démo íst éinez êr in órdeno . dánne ánderez. *Elementa enim priora sunt his quę describuntur per ordinem.* Ánaléita des uuérchis . SÍNT îo êr in órdeno . êr sélbez táz uuérh. In geometrica sól man êr lêren . uuáz punctum sî . únde línea únde figura . êr man begínne sélbun die figuras scáfôn ûzer dîen lineis. *Sed in gramatica elementa priora sunt sillabis.* Pûohstába habint óuh in gramatiche êrerûn ordinem dánne sillabę dîe ûzer ín uuérdent. *Et in oratione similiter.* Sô uéret iz óuh in redo. *Proemium enim prius est narratione per ordinem.* Tíu uóresága . i. prefatio . día rehtores héizent exordium . díu íst êr in órdeno . dánne sélbíu diu sága. IIII. [B 134] *Amplius . supra ea quę dicta sunt . quod melius est et honorabilius . prius naturaliter esse uidetur.* Úber díu . héizet îo nóh prius . taz pézera . únde êrháftera íst. *Consueuerunt autem et plurimi . priores dicere apud se . honorabiliores et magis a se dilectos.* Cnûoge uuéllen únder ín . dîe héizen priores . tîe ín uuérderen únde lîeberen sínt . tánne ándere. *Est quidem et pene alienissimus horum hic*

mos. Tér síto íst tóh nâh ter únréhtesto. *Modi qui dicti sunt de priore . sunt isti.* Sús mániga uuîsa spríchet man uóne priore. V. *Uidetur autem preter eos qui dicti sunt . alter esse prioris modus.* Âne díse uîere íst îo nóh éin modus prioris. *Eorum enim quę conuertuntur secundum essentię consequentiam.* Téro díu úmbegang hábint íro míteuuíste . íh méino dáz îouuéderez nôte mít ándermo íst. *Quod alterius alteri quomodo libet causa est . digne prius natura dicitur.* Sôuuéderez téro dáz ánder récchet . taz héizet mít réhte natûrlîcho daz êrera. *Quia uero sunt huiusmodi . palam est.* Mán bechénnet uuóla sô getâniu. *Esse namque hominem . conuertitur ad ueram de se rationem.* Tes ménnisken . s. únde îouuéles tínges uuésen . hábit úmbegáng mit sînes uuésennes keiíhte. *Secundum essentię consequentiam.* Áfter sámintuuíste . s. îouuéderis mít ándermo. *Nam si est homo .* [B 135] *uera oratio est qua dicitur . quia homo est.* Úbe ménnisko íst . sô íst tíu geiíht uuâr . dáz er sî. *Et homo conuertitur . quia est. Nam si uera oratio est qua dicitur . quia homo est.* Únde úbe díu geiíht uuâriu íst . táz er sî . sô gât úmbe dáz óuh er be nôte íst.

22. HUCUSQUE DE CONUERSIONE . NUNC QUID EORUM PRIUS SIT.

Est autem quidem uera oratio . nequaquam causa . quod sit res. Nû neíst tiu uuârra réda nehéin machúnga des tíngis. *Uerumtamen uidetur quodammodo res causa . ut sit oratio uera.* Áber daz díng . máchôt tia réda uuârra. *Cum enim res est aut non est . uera oratio uera aut falsa dicatur necesse est.* Úbe sélbez taz

tíng íst . álde neíst . târáfter uuírdet tíu réda uuârriu . álde lúkkiu. *Ideoque secundum quinque modos . prius alterum altero dicitur.* Fóne díu chît man ze uínf uuîson . éin demo ándermo uuésen êrera.

23. DE HIS QUĘ SIMUL SUNT.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem et proprie . quorum generatio est in eodem tempore. Mán chît uuésen sáment in álaríhte . únde guíssôst . in éinero uríste . mít éinánderên uuórteníu. *Neutrum uero neque prius neque posterius est eorum.* Téro neuuéder neuerrúcchet taz ánder . s. álso diu súnna únde íro skîmo. *Simul itaque hęc dicuntur . secundum idem tempus.* Tísíu chît man sáment uuésen . íro éina zît ánase[B 136]hendo. II. *Naturaliter autem simul sunt . quęcumque conuertuntur quidem . secundum id quod est esse consequentiam.* Tíu sínt áber natûrlicho úngeskéiden . tíu uóne éinánderên íro uuésen hábint. *Sed nequaquam causa est alterum alteri . ut sit.* Únde doh neuuéderiz máchunga neíst . tes ánderis. *Ut in duplo et medio. Conuertuntur etenim hęc.* Álso zuíuált unde hálblîh. Tíu gânt úmbe. *Nam cum sit duplum . est dimidium . et cum sit dimidium . est duplum . sed neutrum alteri causa est ut sit.* Síu sínt îo sáment . síu nemúgen âne éinánderíu nîeht . íro neuuéder . nemáchôt toh taz ánder. III. *Dicuntur simul naturaliter . et quę ex eodem genere e diuerso diuiduntur ab inuicem.* Tíu sínt óuh sáment natûrlîcho . díu ûzer éinemo genere dîezent. *E diuerso autem diuidi alterutrum dicuntur.* Tíu chît man állên hálbôn ûz tîzen. *Quę secundum eandem diuisionem sunt.* Tíu gelîcho

skéitúnga tuont. *Ut gressibile . uolatile . et aquatile.* Álso gâendez . flîegendez . suúmmendez. *Haec enim alterutrum e diuerso diuiduntur . quę sunt ex eodem genere.* Tíu skídônt síh kelîcho fóne éinánderên . tíu ûzer éinemo genere sih strángont. *Animal namque diuiditur in hęc . in uolatile . et gressibile . et aquatile.* Animal uuírdet keskídôt . in ulígendez . gâendez . suúmmendez. *Et nihil horum prius uel posterius est.* Únde [B 137] déro nehéin neuerrúcchet taz ánder. *Sed simul per naturam hęc esse uidentur.* Sáment kíbet siu diu natura. *Diuiditur autem et singulum horum in species rursus . ut gressibile animal . et uolatile . et aquatile.* Téro îouuélêz . íh méino gressibile . uolatile . aquatile . kât áber in species. *Eru*NT *ergo et illa simul naturaliter quęcumque ex eodem genere secundum eandem diuisionem sunt.* Tíu uóne îouuélemo genere déro drío in ében choment . tíu sínt óuh sáment. *Genera uero semper priora sunt.* Genera uerskîzent îo diu species. *Neque enim conuertuntur secundum quod est esse consequentiam.* Nóh úmbe negânt siu áfter míteuuíste. *Ut cum sit aquatile . animal est.* Álso animal mít aquatili íst. *Cum uero sit animal . non est necesse ut sit aquatile.* Nóh áber aquatile nîeht pe nôte neíst mit animali.

24. REPETITIO.

Simul ergo per naturam dicuntur . quęcumque conuertuntur quidem secundum quod est esse consequentiam . sed nequaquam causa est alterum alteri ut sit. Nû sínt réhto díu sáment . éinánderên nôtfólgîg sínt . únde neuuéder ánder nerécchet. *Et ea quę ex eodem*

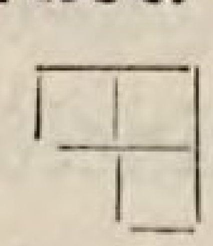
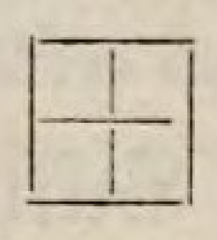
genere e diuerso diuiduntur ab inuicem. Únde óuh tíu ûzer éinemo genere síh strángont. *Et simpliciter simul sunt . quorum generatio in eodem est tempore.* Únde sáment sínt sléhto zeságenne . díu sáment uuórteniu sínt.

25. DE MOTU. [B 138]

Motus autem sunt species sex. Séhs species sínt tero uuágo álde des uuéhsales. *Generatio* . kebúrt . *corruptio* . uuárteda. *Augmentum.* Mêrúnga. *Diminutio.* Mínnerúnga. *Alteratio.* Ánderlîchi. *Secundum locum mutatio.* Fúrderrúccheda. *Alii itaque motus palam est . quia alii ab inuicem* SUNT. Álle motus skéident síh óffeno fóne éinánderên. *Non est generatio corruptio.* Péren . neíst nîeht eruuórteni. *Neque augmentum diminutio.* Noh uuáhsen suînen. *Neque alteratio secundum locum mutatio.* Nóh anderlîchi . neíst stéteuuéhsel. *Similiter autem et alii.* Álso úngelîh sínt sie álle éinánderen.

26. QUOD ALTERATIO A CĘTERIS FALSO UIDEATUR NON DISCREPARE.

In alteratione uero habet quandam questionem. Án dero ánderlîchi . mág man zuîuelôn. *Ne forte necessarium sit id quod alteratur per aliquam reliquorum motionem alterari.* Úbe óuh pe nôte éin ánderuuéhsal . ánderlîchi sî. *Hoc autem non est uerum.* Tés nemág áber nîeht sîn. *Nam pene secundum omnes passiones aut plures alterari accidit . nulla aliarum motionum communicante.* Uuánda uóne állen passio-

nibus . álde nâh állên . sô hízza . únde uróst sínt . keskíhet ánderlîchi . âne ándere uuéhsela. *Nam neque augeri necessarium est . quod per passionem mouetur neque imminui.* Táz skînet fóne díu . uuánda nehéin nôt [B 139] neíst kemêrôt uuérden álde gemínnerôt . taz síh uuéhselôt fóne passionibus. *Similiter autem et in aliis.* Sámo úngeméine íst iz óuh tien ánderên motibus. *Ideoque alia erit preter alios motus alteratio.* Pe díu íst alteratio keskéiden fóne ín állên. *Nam si eadem esset oportebat id quod alteratur mox et augeri et minui.* Úbe iz éin uuâre . sô sólti dáztir keánderlîchôt uuírdet . sâr uuáhsen . únde suînen. *Uel quandam aliarum motionum consequentiam fieri.* Álde ételîcha sámintuuíst hábin dero ánderro uuéhsalo. *Sed non est necesse.* Nû neíst tes nehéin nôt. *Similiter autem et quod augetur aut aliqua alia motione mouetur . alterari oportebat.* Sô sólti óuh keanderlîchôt uuérden . táztir uuáhset . álde ze dehéinero uuîs síh uuéget. *Sed sunt quedam crescentia quę non alterantur.* Tés nemág nîeht sîn . uuánda gnûgíu uuáhsent . tíu síh nîeht neánderlîchônt. *Ut quadrangulus circumposito gnomone creuit quidem . alteratum uero nihil est factum.* Álso quadrangulum uóne gnomone zûgelégetemo uuáhsit . únde nîeht keánderlîchôt neuuírdet. Tíz íst quadrangulum. □ Sô íst tíz gnomo.  Lége zesámine díu zuéi . so íst iz áber quadrangulum.  Mêrôra íst iz . [B 140] náls ánderlichôra. *Sic et in aliis huiusmodi.* Sô íst iz óuh keskéiden fóne dîen ánderên motibus. *Quare alii sunt motus ab inuicem.* Pe díu sínt keskéiden álle motus.

27. DE CONTRARIETATE MOTUUM.

Est autem simpliciter quidem motui quies contrarium. Keméinlîcho zeságênne. íst stílli uuágo uuíderuuártîg. *His autem quę per singula sunt. generationi quidem corruptio. augmento autem diminutio.* Áber éinzên zeságenne. íst iruuérden uuíderuuártîg pérenne. Álso án demo bóume éin ást iruuírdet. ánderer piret. Uuíderuuártîg íst óuh suînen uuáhsenne. *Secundum uero locum motationi. secundum locum quies maxime uidetur oppositum esse.* Sô íst óuh uuíderuuártîg ín stéte stân. demo rúcchenne. *Et forte in contrarium locum motatio.* Únde sélbez rúcchen in uuíderuuártîge stéte. *Ut ei quę inferius est. ea quę superius est. et ei quę superius est. ea quę inferius est.* Álso ûfrúcchen. uuíderuuártîg íst temo níderrúcchen. únde áber níderrúcchen témo ûfrúcchen. *Reliquorum uero assignatorum motuum. s. qui sunt in sexta specie. non facile est assignare quid sit contrarium.* Uuáz áber uuíderuuártîg sî démo séhsten uuéhsale. dáz íst únsénfte zeságenne. *Uidetur autem neque esse aliquid contrarium.* Ímo neíst sâr nîeht uuíderuuártîg. [B 141] *Nisi quis et in hoc secundum qualitatem quiętem opponat. aut in contrariam qualitatis motationem.* Mán nechéde óuh hîer dero qualitatis únuuéhsal. íro uuéhsale uuíderuuártîg sîn. álde uuéhsal dero éinûn in ándera uuíderuuártîga. *Sicut et in motatione secundum locum. aut in contrarium locum motionem.* Álso iz óuh férit in stíllo stânne. únde únstillo. álde in uuíderuuártîga stát zeuárenne. sô er uóre chád. *Est autem alteratio motatio secundum qualitatem.* Nû íst réhto ánderlîchi uuéhsal uuîolîchi. *Quapropter*

opposita erit secundum qualitatem motationi secundum qualitatem quies. Pe díu íst íro uuéhsal . únuuéhsale uuíderuuártîg. *Aut in contrarium motatio qualitatis.* Álde dero éinûn uuéhsal . in ándera uuíderuuártîga. *Ut album fieri . ad id quod est nigrum fieri.* Álsô uuideruuártîg uuéhsal íst uuîz uuérden . demo suárz uuérden. *Alteratur enim . in contraria qualitatis . motatione facta.* Uuánda iz ánderlîchôt síh . éinero qualitate feruuéhselôtero in ándera uuideruuártîga.

28. DE HABERE.

Habere autem multis dicitur modis. Hábên uuírdet kesprócben . ze mánegên uuîsôn. *Aut enim . s. dicimur habere . tamquam habitum et affectum . aut alium quamlibet qualitatem.* Únsíh chît man háben qualitatem . fésta únde únuésta . álde ételîcha qualitatem. *Dicimur enim disciplinam habere . atque uirtutem.* Uuánda únsih chît [B 142] man háben líste . únde túgede . dáz sínt qualitates. *Aut ut quantitatem.* Álde ételîcha geuuást. *Ut quod contingit ei qui habet magnitudinem.* Álso man démo chît . tér mícheli hábit. *Dicitur enim bicubitum.* Óuh chît man éteuuáz háben án ímo zuéio élnôn léngi. *Aut ea quę circa corpus sunt.* Álde chît man únsih ánahában. *Ut uestimentum . uel tunicam.* Álso uuír éigen den rógh . únde ándera uuât. *Aut in menbro . ut in manu anulum.* Álde án dîen líden . sô uuír daz fíngeri éigen. *Aut ut menbrum ut manum uel pedem.* Álde die líde án demo lîchamen . sô uuír hénde únde fûze éigen. *Aut in uase . ut modius grana tritici . aut lagena uinum. Uinum enim habere lagena dicitur . et modius grana*

tritici. In díutiskûn chédên uuír . táz uáz kehébit ten uuîn . ter ság kehébit táz chórn. *Hęc igitur omnia habere dicuntur . ut in uase. Aut ut possessionem. Habere enim domum et agrum dicimur. Aut etiam uxores habere . sed et uxor uirum.* Uuír chédên únsíh hában . dáz in uázze íst . ióh ál dáz in únserro geuuálte íst. Hûs únde éigen . únde chénûn ióh sia chédên uuír hában chárel. *Sed uidetur alienissimus . qui nunc dictus est modus esse . in eo quod est habere. Nihil enim aliud uxorem habendo significamus nisi quia cohabitat.* [B 143] Taz íst tóh uérrôst fóne réhtemo gechôse . táz man chît chénûn hában . uuánda iz échert míteuuíst méinet. *Forte tamen et alii quidam apparebunt modi . de eo quod est habere. Sed qui consuerunt dici . pene omnes enumerati sunt.* Mág keskéhen . táz man óuh ze ánderro uuîs chît hában . diz íst tóh kéngesta.

III.

ANICIUS MANLIUS SEVERINUS BOETIUS

BEARBEITUNG VON ARISTOTELES' SCHRIFT

DE INTERPRETATIONE.

PRĘFATIUNCULA IN PERIERMENIAS.

Aristotiles scréib cathegorias . chúnt zetûenne . uuáz éinlúzzíu uuórt pezéichenên . nû uuíle er sámo chúnt ketûon in perierminiis . uuáz zesámine gelégitíu bezéichenên . an dîen uerum únde falsum fernómen uuírdet . tíu latine héizent proloquia. Án dîen áber neuuéder uernómen neuuírdet . tíu eloquia héizent . téro uersuîgêt er án dísemo bûoche. Uuánda óuh proloquia geskéiden sínt . únde éiniu héizent simplicia . dâr éin uerbum íst . ut homo uiuit . ánderíu duplicia . dâr zuéi uerba sínt . ut homo si uiuit spirat . sô lêret er hîer simplicia . in topicis lêret er duplicia. Fóne simplicibus uuérdent predicatiui syllogismi . fóne duplicibus . uuérdent conditionales syllogismi. Nâh periermeniis . sól man lésen prima analitica . târ er béidero syllogismorum keméina regula syllogisticam héizet . táranâh sól man lésen secunda ana[B 144]litica . târ er súnderîgo lêret predicatiuos syllogismos . tîe er héizet apodicticam . ze iúngist sól man lésen topica . án dîen ér óuh súnderîgo lêret conditionales . tîe er héizet dialecticam. Tíu partes héizent sáment logica. Nû uerním uuîo er díh léite zûo dîen proloquiis.

INCIPIT LIBER PERI ERMENÎẠS.

(LIBER PRIMUS.)

1. INTENTIO LIBRI PRIMA EST.

Primum oportet constituere . quid sit nomen . et quid uerbum . postea quid negatio et affirmatio. Ze êrist sól man ságên . uuáz nomen . únde uerbum sî . ûzer dîen negatio uuírdet . únde affirmatio . táranâh . uuáz síu sélben sîn. *Et enuntiatio.* Únde uuáz íro zuéio genus sî . i. enuntiatio. *Et oratio.* Únde uuáz óuh tés genus sî . i. oratio. *Sunt ergo ea quę sunt in uoce . i. ipse uoces . earum quę sunt in anima passionum . i. conceptionum notę . et ea quę scribuntur i. literę . eorum quę sunt in uoce . i. uocum.* Ferním ze êrist . táz tíu genámden séhsíu . uoces sínt. Samoso er cháde. Nomen. Verbum. Negatio. Affirmatio. Enuntiatio. Oratio . sínt óffenúnga . únde zéichen dero gedáncho . únde áber íro zéichen sínt litere. Tíe sélben gedáncha . tûont tero sêlo ételîcha dólúnga . sô sie conceptę uuérdent in anima. Pe díu héizet er sie [B 145] passiones animę. *Et quemadmodum nec literę omnibus eędem . sic nec eędem uoces.* Únde álso állero líuto scrífte nîeht kelîh nesínt . tánamêr nesínt íro sprâcha. *Quorum autem hę primorum notę . eędem omnibus passiones animę sunt.* Quorum únde primorum . dáz sínt neutra . fúre feminina. Íz chît. *Eędem passiones animę sunt omnibus gentibus . quarum primarum . s. passionum . hę uoces notę sunt.* Állên líuten sínt tie uóregedáncha gelîh . téro zéichen die uoces sínt. *Et quorum hę similitudines . res etiam eędem . i. res etiam eędem sunt . quarum hae . s. passiones . similitudines*

sunt. Ióh tíu díng téro gelîhnísse dîe gedáncha sínt. sínt in állên stéten îo diu éinen. Sô éiueríu díng sínt. únde sûezíu. únde hólz íst. únde stéina. góld únde sílber. únde ándere creaturę. Tíu bíldôt taz mûot. so iz tarána dénchit. *De his quidem dictum est. in his quę sunt dicta de anima.* Iz chît. In his quę dicta sunt de anima. i. de intellectibus animę. de his quidem satis dictum est. Fóne déro sêlo uernúmiste. íst nû ze mâle gnûge geságet. *Alterius est negotii.* Éines ánderes uuérchis íst. fóne íro passionibus zeságenne. *Quemadmodum autem est in anima. aliquotiens quidem intellectus sine uero uel falso. aliquotiens autem. s. est. cum iam necesse est.* [B 146] *horum alterum inesse. sic etiam in uoce.* Tíu uuórt hábint kelîhnísse. dero gedáncho. Álso uuîlôn gedáncha sínt. nóh uuâr. nóh lúgi. únde áber sâr. éinuuéder sínt. sô sínt óuh tíu uuórt. tíu ín uólgent. *Circa compositionem autem et diuisionem. est falsitas. ueritasque.* Substantiam. únde accidens zesámene légendo. álde skéidendo. uuírdet uuâr álde lúgi. Lége homo. únde currit zesámine. sô chît iz homo currit. táz íst uuâr álde lúgi. Skéid síu mít temo aduerbio non. sô chît iz homo non currit. táz íst áber éinuuéder. uuâr. álde lúgi. *Nomina igitur ipsa et uerba. consimilia sunt intellectui. sine compositione. uel diuisione. i. sine est. uel non est;* Sléhtiu uuórt. SÍNT kelîh. sléhtero uernúmiste. tánne siu béidíu sínt âne uéstenúnga. únde âne lóugen. uuánda íro neuuéder íst tánne lúgi. nóh uuâr. *Ut homo uel album. quando non additur aliquid. Neque enim adhuc uerum aut falsum est.* Álso déro neuuéder nóh tanne uuâr. nóh lúgi. neíst. úbe man dénchit. álde chît. homo

uel album . mán nelége îeht tárazû. *Huius autem signum hoc est.* Ih kíbo dir dés exemplum . táz uuâr . nóh lúgi neíst . tóh iz sî compositum. *Hircoceruus enim significat aliquid.* Hircoceruus pezéichenet . táz péidíu sáment íst . póg ióh [B 147] hírz . únde íst compositum nomen. *Sed quod nondum est uerum uel falsum.* Íz íst áber sólih nomen . dáz uuâr . nóh lúgi . nebezéichenet. *Si non uel esse uel non esse addatur . uel simpliciter . uel secundum tempus.* Mán nespréche uerbum dárazû . sléhto âne tempus . álde mít tempore. Dáz chît er . uuánda presens échert keskéite dero temporum íst . únde áber preteritum . ióh futurum . sélbin die tempora sínt. Tû nechédêst . hircoceruus est uel fuit . uel erit . ánderês nemág iz sîn . uuâr . nóh lúgi . dóh iz compositum sî.

2. QUID SIT NOMEN.

Nomen est uox significatiua. Nomen íst éin bezéichenlîh stímma . únde éin bezéichenlîh uuórt . tes tínges . tes námo iz íst. *Secundum placitum.* Áfter dero gelúbedo . dîe iz êrest fúnden. *Sine tempore.* Âne dia bezéichenníssida temporis . tíu án uerbo íst. *Diffinitum.* Kuíssa uernúmist hábintiz . únde guíssa bezéichenníssida. *Cuius nulla pars est significatiua separata.* Tés syllaba . álde dés litera . dúrh síh nîeht nebezéichenit. *In nomine enim quod est equiferus . nihil per se significat.* Uuánda éin uuórt íst equiferus . fóne díu nehábet túrh síh nîeht pezéichenníssedo sîn pars ferus. *Quemadmodum in oratione . quę est equus ferus.* Sô iz hábet án déro rédo . i. péitîg ros . uuánda ferus tánne nîeht neíst pars nominis . núbe sélbez no-

men. [B 148] *At uero non quemadmodum in simplicibus nominibus . sic se habet et compositis.* Íz neuérit nîeht kelîcho in éinlien uuórten . únde zesámene gesáztên. *In illis enim nullo modo pars significatiua est . in his autem uult quidem . i. imaginationem habet significationis.* Án dien simplicibus neíst nóh tés kelîh . an dîen compositis péitet iz síh taz pars . únde túot tés kelîh . sámoso iz îeht pezéichenne. *Sed nullius separati . i. nulla separatae partis significatio est.* Îo dóh nepezéichenet iz nîeht túrh síh. *Ut in equiferus.* Álso iz skînet án demo nomine equiferus. Sîn pars tûot álso iz hábe dúrh síh significationem . téro iz nîeht nehábit. *Secundum placitum uero . quoniam naturaliter nominum nihil est . sed quando fit nota . s. illa naturalis est.* Íh chád nomen uuésen bezéichenlîh . áfter gelúbedo . uuánda iz natûrlicho neuuírdet . so sûmelîh án dir zéichenúnga tûot. *Nam designant et inliterati soni . ut ferarum . quorum nihil est nomen.* Táz chád íh fóne díu . uuánda dero tîero stímma . hábent natûrlîcha bezéichennníssida . únde nesínt nîeht nomina. Pe díu sínt nomina geskéiden . fóne dîen stímmôn dero tîero.

3. DE HIS QUĘ POSSUNT UIDERI NOMINA.

Non homo uero non est nomen. Latine non homo álde in díutiskûn nîmén[B 149]nisko . neíst nîeht nomen. *At uero nec positum est nomen . quo illud oporteat appellari.* Nóh óuh sâr uúnden neíst . uuîo man iz héizen súle. *Neque enim oratio aut negatio est sed sit nomen infinitum.* Íz nemág héizen oratio . sine uerbo. Íz nemág héizen negatio . sine uero et falso. Nû héi-

zên iz nomen infinitum . táz chît únguis námo . uuánda iz állíu díng méinen mág . âne ménnisken . únde dóh téro nehéin guísso neméinet. *Catonis autem uel catoni . et quęcumque talia sunt . non sunt nomina . sed casus nominis.* Obliqui casus nesínt óuh nîeht nomina . uuánda nîoman nehéizet catonis . nóh catoni . íz sínt uuéhsela des nominis. Casus íst flexio . táz chît chêr . flexio íst alteratio . táz chît ánderlîchi . alteratio íst mutatio . táz chît uuéhsel . fóne díu sínt casus uuéhsela. *Ratio autem eius . id est nominis . est in aliis quidem . s. uocibus casuum . eadem.* Áber diffinitionem nominis . fíndest tu án sînên casibus. Álso cato íst uox significatiua secundum placitum . sô íst óuh catonis únde catoni. *Sed differt.* Íst áber dóh keskéiden. *Quoniam cum est . uel fuit . uel erit adiunctum . i. adiunctus casus . neque uerum neque falsum est . nomen uero semper.* Uuánda casus mit uerbo . netûot lóugen . nóh keiíht . nomen tûot áber. *Ut catonis est . uel non est. Nondum enim aliquid . neque uerum dicit . neque falsum.* Tû nelégest mêr zû . [B 150] sô neíst iz . uuâr . nóh lúgi.

4. QUID SIT UERBUM.

Uerbum autem est . quod consignificat tempus. Uerbum íst . táz sáment actione . álde sáment passione . presens álde preteritum álde futurum tempus pezéichenet. *Cuius pars nihil extra significat.* Tés pars nîeht túrh síh nebezéichenet. *Et est semper nota eorum quę de altero predicantur.* Únde íst iz îo bezéichenénde . éin déro . díu uóne ánderên gespróchen uuérdent . sô actio tûot . únde passio . únde állíu acci-

dentia. Uuánda síu uuérdent îo gespróchen . fóne íro subiecto. *Dico autem quoniam consignificat tempus.* Íh chído iz tempus pezéichenne . mít ánderro bezéichennússedo. *Ut cursus quidem nomen est . currit uero uerbum . i. ut sicut cursus nomen est sine tempore . sic currit uerbum est cum tempore.* Táz tu uuóla uuízîst. taz îo nomen . sô cursus íst . tempus neméinet . únde îo uerbum . sô currit íst . tempus nôte méinet. *Consignificat enim nunc esse . i. consignificat presens tempus.* Sáment actu . méinet iz tia gágenuuértûn stúnda. *Et est semper eorum nota . quę de altero dicuntur.* Únde íst îo nota . táz chît hábit iz îo bezéichénníssida déro . quę de altero dicuntur . táz sínt accidentia. Fóne díu chît er sâr nâh. *Ut eorum quę de subiecto aut in subiecto.* Álso déro nota . fóne ándermo gespróchen uuérdent . tíu de sub[B 151]iecto héizent . únde in subiecto. Táz sínt áber accidentia. Sámoso er cháde . íz pezéichenet îo actionem . únde passionem . tîe in subiecto lígent . sô állíu accidentia tûont . únde óuh tánne uuérdent kespróchen de subiecto . sô siv sínt generalia . únde specialia.

5. DE HIS QUĘ UERBA UIDERI POSSUNT.

Non currit uero . non laborat . non uerbum dico. Nelóufit . nerínget . nesínt nîeht mêr uerba . dánne non homo nomen íst. *Consignificat quidem tempus . et semper de aliquo est.* Síu hábint diffinitionem des uerbi . únde nesínt tóh nîeht uerba. *Differentię autem huic . nomen non est positum . sed sit infinitum uerbum.* Currit . táz íst simplex uerbum . fóne démo skéidet síh non currit. Pe díu sô chît er . dírro differentię . i.

tísemo . dáz síh fóne éinemo skéidet . neíst nóh nehéin námo uúndenêr . nû uíndên ín . únde héizên iz infinitum uerbum . i. únguís bezéichenéntez uerbum. Zíu sól iz sô héizen? *Quoniam similiter in quolibet est . uel quod est . uel quod non est.* Uuánda iz fóne díngolîchemo gespróchen uuírdet . ióh fóne demo . dáztir íst . ut homo non currit . ióh táztir neíst . ut chimera non currit. Únde óuh fóne díu . uuánda éina actum uerságet iz . uuélicha iz áber uuélle . dáz neóffenôt iz nîeht. *Similiter autem de futuro curret . uel currebat . non uerbum est . sed* [B 152] *casus est uerbi.* Nîeht mêr neíst uerbum . táz man spríchet in futuro tempore . álde preterito. Sed casus uerbi. Íz héizet casus uerbi. *Differt autem a uerbo . quod uerbum significat presens tempus . illa uero quod complectitur.* Síu sínt târána geskéiden . uuánda daz námaháftesta uerbum . pezéichenet presens . áber díe casus uerbi . díe bezéichenent tíu zuéi tempora . díu úmbe daz presens stânt. Pręteritum únde futurum . stânt in ében . presens . stât in míttemen . futurum . lóufet zû . taz iz presens uuérde . preteritum . dáz presens uuás . lóufet tána . sélbez presens . íst únder hánden. *Ipsa quidem secundum se dicta uerba . nomina sunt.* Sélben díu uerba . sínt nomina . sô siu éinlúzzíu gespróchen uuérdent. Fóne díu spréchent greci . infinitiuum mít articulo . TO TPEXEIN . i. hoc currere. Uuír chédên óuh nominatiuo . mîn lóufen . íst spûotígera . tánne daz tîn . únde in genitiuo . mînes lovfennis spûot páz . tánne dînes. Latini chédent ófto . in nominatiuo . meum uelle . meum esse . meum scire. Tánnân skînet . táz uerba . múgen héizen nomina. *Et significant aliquid.* Únde hábint síu dúrh síh . íro

bezéichennísseda . samoso nomina. *Constituit enim qui dicit intellectum . s. audienti.* Táz skînet târána . uuánda dér iz éinlúzzez spríchet . tér gíbet [B 153] ánauuólga uernúmist temo lósênten . sámoso er nomen sprâche. *Et qui audit . quiescit.* Únde hírmet er sînes lósênnis . sû er iz kehôret. *Sed si est . uel non est . nondum significat.* Áber nóh tánne . neóuget iz nîeht . úbe iz uuâr sî . álde nesî . tû nelégêst mêr zû. *Neque enim esse . signum est rei . uel non esse. Quasi diceret. Neque enim est uerbum solum signum eius rei . de qua predicatur . ad intellegendum esse uel non esse.* Íz nemág úns éinez . nehéin díng keságên uuésen . álde neuuésen. Táz chît . íz neíst nehéin zéichen . affirmationis . álde negationis. *Nec si hoc ipsum est . purum dixeris . ipsum quidem nihil est.* Nóh sélbez est . mít témo álle uéstenúnga uuérdent . nemág éinez proloquium sîn. *Consignificat autem quandam compositionem . quam sine compositis non est intellegere.* Íz pezéichenet aber éteuuaz . mít zesámene gelégetên uuórten . tíu nîoman dúrh síh neuernímet . síu neuuérdên zesámene geléget.

(LIBER SECUNDUS.)

6. QUID SIT ORATIO.

Oratio autem est uox significatiua . cuius partium aliquid significatiuum est separatum . ut dictio. Oratio íst óuh significatiua uox . álso nomen . únde uerbum. Sî íst áber dóh tés . fóne ín geskéiden . táz îo gelîh íro téilo . dúrh síh îeht [B 154] pezeichenet. Álso éin uuórt tûot án dero rédo pezéichenet éteuuáz. *Non ut affirmatio . uel negatio.* Nî dóh nîeth uuâr . álde lúgí . sô proloquia tûont. *Dico autem . ut homo signi-*

ficat aliquid. Íh méino . álso homo íst éin lúzziz uuórt . unde dóh éteuuáz pezéichenet. *Sed non quoniam est . aut non est.* Náls áber nîeht . néin únde iáh. *Sed erit affirmatio . uel negatio . si quid addatur.* Légest tv îeht tarazv̂ . s. doh éin uerbum . sô uuírdet iz . proloquium. Vt homo currit. *Sed non una hominis syllaba.* Aber éin syllaba . ho . alde mo . nemúgen nîeht pezéichenlîh sîn . dúrch síh. *Nec in eo quod est . sorex . rex significat. Uox est sola.* Nóh án démo uuórte sorex . nehábit rex . nehéina sunderîga bezéichennísseda . tóh iz mánne sô dúnche. *Sed uox est sola.* Íz ist échert éin stímma. *In duplicibus quidem significat.* Sámint téro ánderûn syllaba . pezéichenet iz. *Sed non secundum se.* Nî dúrh síh. *Sed quemadmodum dictvm est.* Núbe sô iz târuóre geságet íst . tô man ságeta . úmbezéichenlîh uuésen . partes nominis . sámoso óuh uerbi.

7. ITEM QUA[B 155]LIS SIT OMNIS ORATIO.

Est autem oratio quidem omnis significatiua . non sicut instrumentum . s. ut plato docuit . sed quemadmodum dictum est secundum placitum. Álle orationes pezéichenent îo éteuuáz . náls nîeht natûrlicho . sô instrumentum . núbe áfter gelúbedo . únde áfter mánnis uuíllen . sô iz fóre geságet íst. Táz óuga íst instrumentum dés keséhennis. Natûrlîh íst taz kesíune . natûrlîh íst táz . mít tíu man gesíhet. Sô uuânda plato . mít kechôse . sámoso mít instrumento . keóffenôt uuérden . mánnes uuíllen . únde díu béidiu natûrlîh sîn. Áber aristotiles uéstenôt nomen unde uerbum secundum placitum gespróchen uuérden . uuánda éinen

gentibus . lîchet in éina uuîs zechédenne . ánderên in ándera uuîs. Táz uuír héizên góld . táz héizent latini aurum . greci crison. Uuâre iz natura . déro neuuâre nehéin uuéhsal. Táz skînet târána . uuánda dáz hîer natûrlîcho íst sûoze . álde bítter . táz íst úberál sô. Uuío mág oratio sîn . secundum naturam . sîd íro partes . nomen únde uerbum . áfter líuto uuíllen keskáfôt sínt? Fóne díu íst oratio nota . náls instrumentum . únde [B 156] íst áber díu zúnga . íro instrumentum . uuánda man spríchet . mít tero zúngûn . álso man gesíhet mít temo óugen. Instrumentum chédên uuír . kerúste . keskírre . gezíug . ázâse. Instrumentum íst . mít tíu man díngolîh tûon sól.

8. ENUNTIATIO DISCERNITUR . A CAETERIS ORATIONIBUS.

Enuntiatiua uero non omnis . i. Non omnis oratio enuntiatiua est . sed in qua uerum uel falsum est. Nehéin oratio neíst mêr enuntiatiua . âne díu uuâr . álde lúgi ságet. Uuír múgin óuh tíuten enuntiatio . sága. Sága íst péidiu . uuâr ióh lúgi. *Non autem in omnibus . s. est uerum . uel falsum. Ut deprecatio . oratio est . quidem . sed neque uera . neque falsa.* Áber in állên orationibus . neuíndest tu dóh nîeht téro éinuuéder . s. uuâr . álde lúgi . uuánda deprecatio neuuéder neíst. *Et cętere quidem relinquuntur.* Únde be díu uuérdent hîer die ándere uersuîgêt . i. optatiua oratio . uocatiua . imperatiua . deprecatiua. *Rhetoricę enim . uel poeticae conuenientior consideratio est.* Íro íst . uuára zetuônne poetis . únde rehtoribus . mêr dánne

philosophis. *Enuntiatiua uero presentis speculationis est enuntiatiua.* Éiniu íst tíssis ketráhtedis.

9. DE SPECIEBUS ENUNTIATIONIS . ET ORDINE UNARUM. [B 157]

Est autem una prima oratio enuntiatiua affirmatio. Deinde negatio . s. que natura sunt unę orationes. Alię coniunctione unę. Táz er chît una . dáz méinet er significatione . náls numero. Sámoso er cháde . súmelîche enuntiatiuę orationes sínt éine . sô ze êrist íst affirmatio. Síu íst uuîlôn éiniu naturlîcho . únde sámoso uóne sélbuuáhste. Ut homo animal est. Táranâh íst negatio sô sámo. Ut homo animal non est. Fóne dîen íst tiz pûoh kescríben . ûzer dîen uuérdent predicatiui syllogismi. Súmelîche sínt áber uuîlôn éine uóne bánde. Tíe sínt ûzer zuéin . álde ûzer mánigên . éine uuórtene. Sô dáz íst. Si homo est . animal est. Homo est . animal est . táz uuârîn zuô . úbe si coniunctio ûzer ín éina nemáchôtî. Fóne dîen ságet er in topicis . únde lêret ûzer ín uuúrchen . conditionales syllogismos.

10. QUOD ENUNTIATIONES . I. PROPOSITIONES . SIUE PROLOQUIA UERBIS CONSTITUANTUR.

Necesse est autem enuntiatiuam omnem orationem . ex uerbo esse . uel casu. Álliu proloquia máchôt îo dáz uerbum . éinuuéder . sô presentis temporis . álde preteriti . álde futuri. *Etenim hominis rationi . si non addatur . aut est . aut erit . aut fuit . aut aliquid huius-*

modi . nondum est oratio enuntiatiua. Sámoso er cháde . íh uuí[B 158]le dir ze exemplo gében diffinitionem hominis. Uuíle dû tûon mít diffinitione proloquium . i. propositionem . tû nelégêst tánne uerbum zû déro diffinitione . uerbi gratia hominis . ánderes neuuírdet si nîeht ze proloquio. Chíd homo animal est . táz íst proloquium . únde dáz proloquium héizet diffinitio. Uuíle dû chéden . homo . animal rationale mortale gressibile . âne dáz est . tóh iz mánigíu uuórt sîn . síu nesínt îo nîeht proloquium. Mít párên nominibus nemág nehéin proloquium uuérden. Íz mág áber uuérden mít párên uerbis . sô dáz íst. Ambulare . moueri est. Únde âne nomen . sô dáz íst. Non homo currit.

11. ITEM DE UNIS.

Quare unum quiddam est . et non multa . animal gressibile bipes. Fóne díu uerním éin díng uuésen . tíe drî terminos . íh méino éina enuntiationem . animal . gressibile . bipes . sámoso óuh tíe zuêne . homo currit. *Neque enim eo . quod dicuntur propinque . unum erit.* Nî dóh fóne díu nîeht éin . táz sie átaháfto . únde geslágo nâh éinánderên gespróchen uuérdên. *Est hoc tractare alterius negotii.* Táz íst ánders uuâr zelêrenne. Sámoso er châde . lís mîne metaphisica . dâr lêro íh tíh iz. Áber boetius . ságet iz fúre ín . in secunda editione. Er chît tíu bezéichenên [B 159] éin . tíu uóne éinemo dínge gespróchen uuérdent . sô díu tûont . animal gressibile bipes. Fóne homine uuérdent siu gespróchen . nóh fóne ándermo dínge nehéinemo. Pe díu gât iz sús úmbe. Uuáz íst homo?

Animal gressibile bipes. Uuáz íst animal . gressibile . bipes? Homo. Áber socrates . atheniensis philosophus est . neuuírdet nîeht fóne éinemo gesprochen . uuánda iz úmbegân nemág . táz man chéden atheniensis phylosophus . táz íst socrates. *Est autem una oratio enuntiatiua . quę unum significat . uel coniunctione una.* Tíu éin bezéichenet natûrlîcho . álde uóne bánde . tíu íst éiníu. Nû íst tíu éiníu túrh síh . animal . rationale . mortale . homo est. Tíu íst áber éiníu . fóne bánde. Si dies est . lux est.

12. DE PLURIBUS.

Plures autem quę plura et non unum . s. significant. Tîe sínt mánege . tîe nîeht éin nebezeichenent . ut canis mouetur. Táz mág fóne drín uernómen uuérden . cęlesti marino latrabili. *Uel inconiunctę.* Ióh úngebúndene sínt plures . álso man chéden mág . sol est . pax erit . nox est . cęlum uoluitur. Tîe sínt plures numero . ióh significatione.

13. QUOD SIT TANTUM DICTIO . NOMEN ET UERBUM.

Nomen ergo et uerbum dictio sit sola . quoniam non est dicere . sic aliquid significantem uocem enun-[B 160]*tiare.* Nû sî nomen . únde uerbum échert dictio . náls enuntiatio . uuánda sô bezéichenenta uocem . íh méino sô nomen álde uerbum bezéichenent . nemág nîoman chéden . îeht féstenôn . álde lóugenen. *Uel aliquo interrogante . uel non . sed ipso proferente.*

Mán dúrh síh spréche uiuit . álde er urágêntemo . uiuitne socrates . sus ántuuúrte. Uiuit. Fúogest tû iz . zû démo óberen . táz iz chéde . uiuit socrates . sô íst iz enuntiatio . sô íst iz proloquium. Síhest tu án bárez uuórt . sô neíst is nîeht . álso er uóre ságeta.

14. QUID SIT SIMPLEX . ET COMPOSITA ENUNTIATIO.

Harum autem hęc quidem simplex est enuntiatio . ut aliquid de aliquo . s. predicare . uel aliquid . ab aliquo . s. segregare. Tero enuntiationum . s. uóne dîen uuír chôsoên . íst sumelîchíu sleht . únde sélbuuáhsen . álso dir íst . fóne ételîchemo éteuuáz ságen . ut socrates uiuit . álde uerságen . ut socrates non uiuit. *Hęc autem coniuncta . uelud oratio iam composita.* Súmelîchiu íst kebúnden . sámo siu sî zesámene geléget . ûzer dîen sléhtên. Ut si dies est . lux est. Tíu íst sléht . târ zuêne termini sínt . sô socrates íst . únde uiuit . únde terminorum éinêr geságet uuírt temo ándermo . ut socrates uiuit . álde uerságet . ut socrates non uiuit. Tîe predicationes . tîe gébent . únde nément . socrati dáz uiuere. Táz héizet de aliquo pre-[B 161]dicare . aut predicando ab eo separare. Éin díng hábet éinen terminum . zuéi hábint zuêne . díngolîh hábit sînen . fóne díu uuírt terminus fúre rem gesézzet.

15. DIFFINITIO SIMPLICIS ENUNTIATIONIS.

Est autem simplex enuntiatio . uox significatiua . de eo quod est aliquid . uel non est . quemadmodum

tempora diuisa sunt. Sléhtiu enuntiatio . íst uox . tíudir bezéichenet éteuuáz uuésen . nû . álde íu . álde nóh uuánne.

16. DIFFINITIO SPECIERUM EIUS.

Affirmatio uero est . enuntiatio alicuius de aliquo. Negatio uero . enuntiatio alicuius ab aliquo. Féstenúnga . dáz íst ételîches tínges ánasága. Lóugen . dáz íst ételîches tínges uersága . unde ábesága.

17. DUOBUS MODIS . UERA . UEL FALSA ESSE PROLOQUIA.

Quoniam autem est enuntiare . et quod est non esse . et quod non est esse . et quod est esse . et quod non est non esse . et circa ea quę sunt extra presens tempora . similiter contingit omne . quod quis affirmauerit negare . et quod quis negauerit affirmare. Uuánda man lîegendo . mág chéden . íz íst . álde neíst . únde óuh uuâr ságendo . chéden íz íst álde neíst . souuéder man uuíle sô uóne gágenuuértên díngen . álde ueruárnên . álde chúmftîgên . pe díu geskíhet kelîcho . dáz éinêr uéstenôt án[B 162]deren dés lóugenen . álde dés éinêr lóugenet . ánderen dáz féstenôn.

18. UNDE FIANT OPPOSITA.

Quare manifestum est . quoniam omni affirmationi . est negatio opposita . et omni negationi affirma-

tio. Pe díu skînet . táz îo lóugen stât uuíder uéstenúngo unde uéstenunga uuíder lóugene. *Et sit hoc contradictio . affirmatio et negatio oppositę.* Únde dáz héizet uuíderchétúnga . dánne néin . únde iáh . gágen éinánderên ríngent. *Dico autem opponi . i. oppositionem fieri . eiusdem . s. predicati . de eodem . s. subiecto.* Áber oppositio . sól îo uuérden . mít repetitione éines predicati . fóne éinemo subiecto. *Non sicut ęquiuoce.* Táz iz nîeht ęquiuoce nesî. Álso dáz ęquiuoce íst . úbe mán uóne zuéin alexandris chît . *alexander regnat . alexander non regnat.* Tóh târ daz predicatvm regnat . péidenhálb stánde . uuánda áber daz subiectvm geuuéhsalôt íst . pe díu neíst iz nîeht contradictio . nóh oppositvm. *Et quęcumque cętera determinamus . s. in libro sophisticon . elecheon . contra sophisticas importunitatęs.* Únde sô írrent tie contradictionem állíu diu ánderíu . díu uuír zéigoên . án ánderên bûochen uuíder díen ánagángen déro falsorum argumentatorum.

19. SECUNDUM RES UNIUERSALIA ESSE PROLOQUIA . UEL PARTICULARIA [B 163] ANNUENDO UEL ABNUENDO.

Quoniam autem sunt haec quidem rerum uniuersalia . illa uero singillatim . dico autem uniuersale . quod in pluribus natum est predicari . singulare uero . quod non . ut homo quidem uniuersale . plato uero eorum quę sunt singularia . necesse est enuntiare . quoniam inest aliquid . aut non . aliquotiens quidem eorvm alicui . quę sunt uniuersalia . aliquotiens uero eorvm quę sunt singularia. Sîd tero uuórto . súmelîchíu sínt ke-

méinlîh . súmelîchíu éinlúzlîh . íh chído dáz geméinlîh . táz fóne mánigên gespróchen íst . vt homo. Únde áber dáz éinlúzlîh . táz sô neíst. Ut plato . fóne díu íst nôt îo dáranâh tiu proloquia éteuués zíhen . álde éteuués ferságen . uuîlôn diu geméinen . uuîlôn div súndrîgen.

20. UNIUERSALES PROPOSITIONES ESSE CONTRARIAS.

Si ergo uniuersaliter enuntiet in uniuersali . quoniam est . aut non . contrarię erunt enuntiationes. Úbe man fóne állelîchên . állelîcho ságet néin únde iáh . tíe ságâ uuérdent uuíderuuártîg. *Dico autem in uniuersali enuntiationem uniuersalem . ut omnis homo albus est . nullvs homo albus est.* Uuánda homo uniuersalis íst . spríh óuh tárazû . uniuersaliter omnis álde nullus . táz héizo íh állelîcha ságûn . fóne állelîchemo dínge.

21. INDIFFINITAS NON [B 164] ESSE CONTRARIAS.

Quae autem in uniuersalibus non uniuersaliter . non sunt contrarię . s. sed indeffinitę. Fermîd fóne állelîchên állelîcho zeságenne . s. *vt homo albus est . homo albus non est* . sô nesínt iz nîeht uuíderuuártîge ságâ. *Quę autem significantur est esse contraria.* Fóne dîen sie gespróchen uuérdent . tíu mugen uuíderuuártîg sîn. Uuánda sô er albus níst . sô mág ér niger sîn . díu sint uuíderuuártîg. *Dico autem non uniuersaliter enuntiare in his quę sunt uniuersa-*

lia . vt est albus homo . non est albus homo. Uuíle îoman chéden âne omnis . únde âne nullus . *est albus homo . non est albus homo* . táz héizo íh . únállelîcho ságen fóne állelîchemo. *Cum enim uniuersale sit homo . non uniuersaliter utitur enuntiatione.* Sô chédendo . nesprîchet er nîeht állelîcho daz állelîcha . sô homo íst. *Omnis namque non uniuersale . sed quoniam uniuersaliter consignificat.* Uuánda omnis neíst nîeht taz állelîcha . íz pezéichenet áber állelîcho . sáment temo állelîchen.

22. UNIUERSALITER SUBIECTO DEBERE APPONI . NON PRAEDICATO.

In eo uero quod uniuersale predicatur id quod est uniuersaliter predicare non est uervm. Uuíle îoman sprẹchen dáz uniuersaliter . [B 165] zû démo uniuersali predicato . *ut omnis homo omne animal est* . sô neíst iz uuâr. Spréche iz échert zû demo subiecto . *vt omnis homo animal est* . sô ist iz uuâr. *Nulla enim erit affirmatio . in qua de uniuersaliter predicato uniuersale predicetur . i. in qua uniuersaliter ponatur . cum uniuersali predicato.* Nehéin affirmatio nemág sô getân sîn . daz uniuersaliter stánde sámint temo predicato . *vt omnis homo omne animal.* Taz íst fone díu . uuánda daz prẹdicatum îo mêrôra íst . tánne daz subiectum . álde ébenmíchel. Úbe iz mêrôra íst . sô líuget iz . *ut omnis homo . omne animal est.* Íst iz ébenmíchel . sô íst iz únnúzze . *ut omnis homo . omne risibile est.*

23. UNIUERSALIBUS NON UNIUERSALITER OPPOSITAS CONTRADICTORIAS DICI.

DICO AUTEM OPPONI CONTRADICTOriȩ *affirmationem quȩ uniuersale significat . eidem . i. illi quȩ non uniuersaliter.* Íh chído . áber dîa únállelichûn sága . stân gágen dero állelîchûn in uuíderchétungo. Ál uuíderchît sî . téil neuerságet si. *Ut omnis homo albus est. Non omnis homo albus est. Nullus homo albus est . est quidam homo albus.*

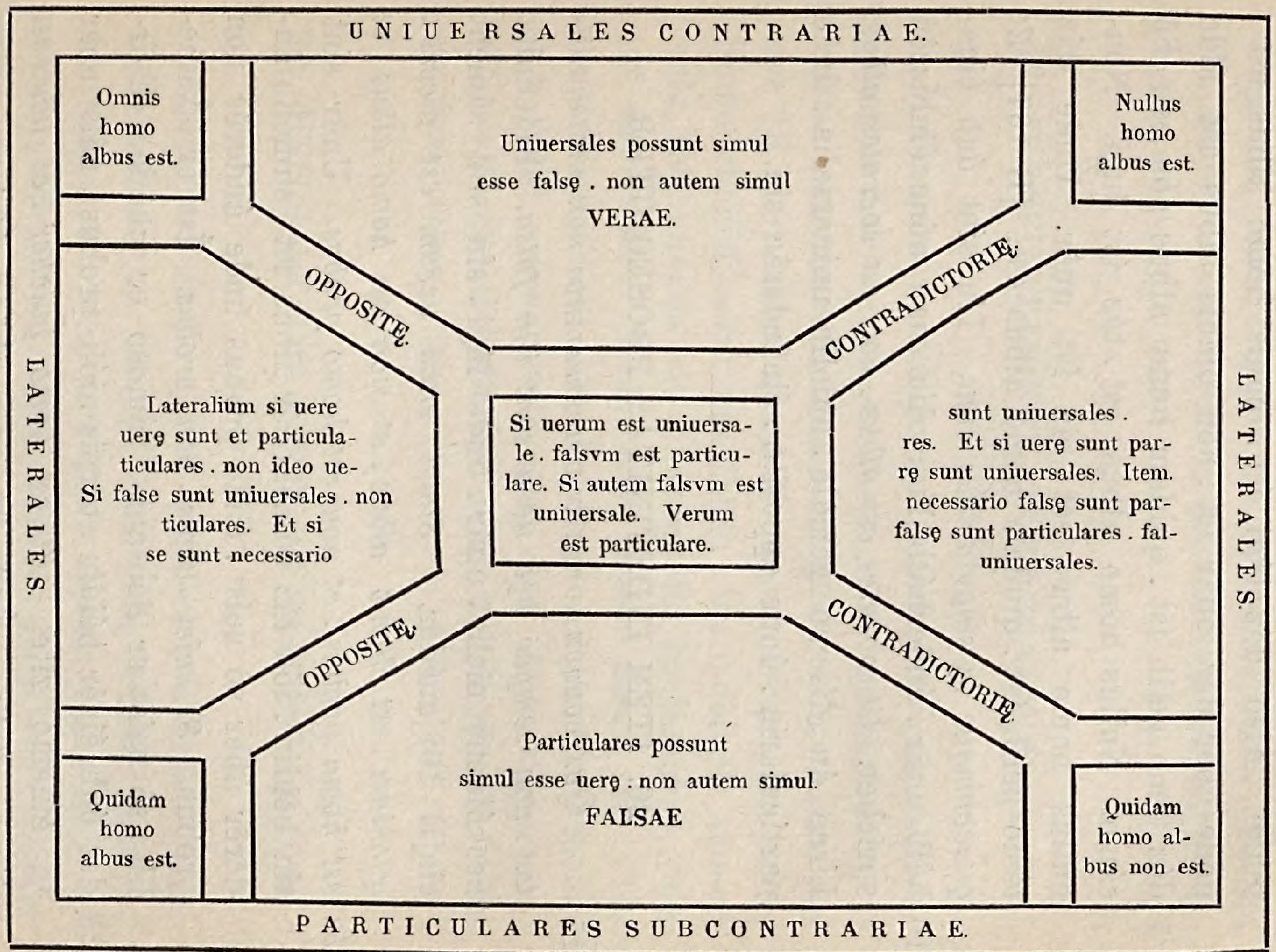
24. CONTRARIAS NON SIMUL ESSE UERAS. EARUM UERO CONTRADICTORIAS ALIQUANDO.

[B 166]

CONTRARIE UERO UNIUERSALEM *affirmationem . et uniuersalem negationem.* Íh chído áber die uniuersales éinánderên uuíderuuártîgo begágenen. *Ut omnis homo iustus est . nullus homo iustus est. Quocirca has quidem impossibile est simul ueras esse.* Fóne díu nemúgen sie sáment keuuâre sîn. *His uero oppositas contingit in eodem.* Íro oppositæ . i. íro uuíderchétigûn múgen sáment keuuâre sîn in éinemo dínge . íh méino. *Non omnis homo albus est. Est quidam homo albus.*

25. CONTRADICTORIȨ OPPOSITARUM UNAM ESSE UERAM . ET ALTERAM FALSAM . SIMILITER ET PARTICULARIUM.

QUȨCUMQUE IGITUR CONTRADICTIONES *uniuersalium sunt uniuersaliter . necesse est alteram esse ueram uel fal-*


UNIUERSALES CONTRARIAE.
Omnis homo albus est.
Uniuersales possunt simul esse falsę. non autem simul VERAE.
Nullus homo albus est.
OPPOSITĘ.
CONTRADICTORIĘ.
LATERALES.
Lateralium si uere uerę sunt et particulares. non ideo ue-
Si false sunt uniuersales. non ticulares. Et si se sunt necessario
Si uerum est uniuersale. falsvm est particulare. Si autem falsvm est uniuersale. Verum est particulare.
sunt uniuersales. res. Et si uerę sunt parrę sunt uniuersales. Item. necessario falsę sunt parfalsę sunt particulares. faluniuersales.
LATERALES.
OPPOSITĘ.
CONTRADICTORIĘ.
Quidam homo albus est.
Particulares possunt simul esse uerę. non autem simul. FALSAE
Quidam homo albus non est.
PARTICULARES SUBCONTRARIAE.

sam. Tie uuíderchétunga dero állelîchôn állelîcho gespróchenero . sínt îo éinehálb geuuâre . ánderhálb lúkke. Álso dáz lúgi íst . omnis homo albus est . únde áber dáz uuâr íst . non omnis albus est . álde dáz témo gelîh íst . quidam homo albus non est. Sô sámo. Nullus homo albus est . táz íst lugi. Nonnullus homo albus est . táz íst uuâr. Únde dáz témo gelîh íst . quidam homo albus est. [B 167] *Et quaecumque in singularibus sunt.* Tíu sínt óuh éinehálb uuâr . ánderhálb lúgi . díu man uóne éinlúzzên spríchet. *Ut socrates est albus . non est socrates albus.* Lírne án dísemo gemâle . uuîolîh uniuersalia . únde particularia . únde opposita . éinánderên sin.

26. ITEM INDEFINITAS PROSEQUITUR.

Quaecumque autem in uniuersalibus non uniuersaliter . non semper hęc uera sunt illa falsa. Indefinita neskéident nîeht . uuâr . únde lúgi . síu sínt sáment éin[B 168]uuéder. *Simul enim uerum est dicere . quoniam est homo albus . et non est homo albus . et est homo probus . et non est homo probus.* Uuâr sínt tíu béidíu . ióh táz súmelîchêr albus íst . súmelîh ánderêr áber sô neíst . únde probus únde ánderêr non probus. *Si enim turpis . non probus.* Íst er skámelîh . sô neíst er lîebsam. Sámoso er châde. Uuírdet óuh éinêr béidíu . turpis . ióh probus . náls aber in éinemo zîte. *Et est homo pulcher . et non est homo pulcher.* Únde íst éinêr skône . ánderêr neíst. *Si enim foedus . non est pulcher.* Uuánda íst er uuídersíhtîh . sô neíst er skône. *Et . s. uerum est . si fit aliquid et non est.* Únde dáz nóh uuírdet . táz neíst

nû. Tér nû uuîzêt . ter neíst nóh nîeht uuîz. Táz chît er áber fóne díu . uuánda éinêr uuírdet péidiu . uuîz . ióh suárz . náls áber in éinemo zîte. Pe díu íst albus . et non albus in místelîchen sáment uuâr . nals in éinemo.

27. INDEFINITAS NON UNIUERSALITER ACCIPIENDAS.

*V*IDEBITUR AUTEM SUBITO INCON*ueniens esse . idcirco . quoniam uidetur non est homo albus significare simul etiam . quoniam nemo homo est albus. Hoc autem neque* [B 169] *idem significat . neque simul necessario.* Súmelîchên dúnchet únmáhtlîh . táz indefinita sáment uuâr sîn . uuánda sîe uuánent éin bezéichenen . *non est homo albus* . únde *nemo homo albus est.* Tés neíst áber nîeht. *Non est homo albus* . témo neuólgêt nîeht . *nemo homo albus est.* Áber *nemo homo albus est* . úbe iz uuâr ist . témo uólgêt pe nôte . non *est homo albus.*

28. UNIUS AFFIRMATIONIS UNAM ESSE NEGATIONEM.

*M*ANIFESTUM EST AUTEM . *quoniam una negatio unius affirmationis est.* Nû íst óffen . dáz éinero geiíhte . éin lóugen íst. *Hoc enim idem oportet negationem negare . quod affirmauit affirmatio . et de eodem.* Uuánda dés man iíhet . tés sól man lóugenen . únde uóne éinemo dínge chéden . néin . únde iáh. *Uel de aliquo singularium.* Sô indiuidua sínt. *Uel de aliquo uniuersalium.* Sô appellatiua sínt. *Uel uniuersaliter.*

Táz chît . mít omnis . únde mít nullus. *Uel non uniuersaliter.* Álde âne síu. *Dico autem . ut est socrates albus . non est socrates albus.* Álso díu béidiu uóne éinemo gespróchen sínt. *Si autem aliud aliquid . s. predicauerit negatio . uel de alio . s. subiecto . idem . s. predicauerit . non erit* [B 170] *opposita . sed erit ab ea diuersa.* Úbe éin ánderez ságet tiu negatio . dánne diu affirmatio ságetî . álde óuh táz sélba uóne ándermo . sô nesíhet sî nîeht gágen íro . núbe uóne íro. *Huic uero quę est . omnis homo albus est . s. opposita est illa . quę est . non omnis homo albus est. Illi uero quę est . aliquis homo albus est . illa opposita est . quę est . nullus homo albus est.* Síh târuóre án dia descriptionem . târ uíndest tu . dáz er chît . i. uuîo angulares angularibus enchédent . únde particulares uniuersalibus? Âne dîe íst nóh tánne . indefinita enuntiatio . fóne déro chît er óuh. *Illi autem quę est . homo albus est . illa opposita est . quę est . non est homo albus. Manifestum ergo . quoniam . s. in oppositis una negatio unius affirmationis est.* Fóne díu skînet . táz in oppositis . îo éin lóugen uuírdet . éinero uéstenúngo.

29. RECAPITULATIO SUPERIORUM.

Quoniam aliae sunt contrariae . alię contradictorię . et quę sint hae . edictum est. Uel quoniam non omnis uera uel falsa contradictio . et quare . et quando uera uel falsa. Nû hábo íh keságet . táz súmelîche propositiones . sínt uuíderuuártîg . sumelîche uuíderchétîg . únde uuélehe dáz sîn. Únde [B 171] dáz álle uuíderchétâ . nîeht neskéident . uuâr . únde lúgi .

únde zíu dáz sî . únde uuánne sie geuuâre . álde óuh lúkke sîn. *Una autem est affirmatio et negatio . quę unum de uno significat . uel cum uniuersale sit uniuersaliter . uel non similiter.* Táz íst îo éin affirmatio . únde éin negatio . tíu éin ságet fóne éinemo . sô er óuh uóre chát . únde íro subiectum . ióh íro prędicatum . mêr dánne éin nebezéichenet . sô iz állelîh állelîcho sî . álde nesî. *Ut omnis homo albus est . non est omnis homo albus. Nullus homo albus est . est quidam homo albus.* An dísên . ist éin uóne éinemo geságet. *Si album unum significat.* Úbe album . éin díng pezéichenet . ih méino . úbe iz ęquiuocum neist.

30. OPPOSITORUM REGULAM . PROPTER AEQUIUOCA TURBARI.

Si uero duobus unum nomen est positum . ex quibus non est unum . non est una affirmatio. Úbe áber zuéin díngen . éin námo gegében íst . túrh tíu zuéi díng . tér námo nîeht éin námo uuésen nemág . fóne démo neuuírdet nîeht óuh . éin affirmatio. *Ut si quis ponat nomen . quod est tunica . homini et equo.* Álsô dáz nû íst . úbe gelîh námo íst tunica . ménnisken . [B 172] únde róssis. *Est tunica alba . hęc non est affirmatio una . nec negatio una.* Tánne neíst nîeht éin affirmatio . uuîz rógh ízzet . nóh éin lóugen . uuîz rógh neízzet. *Nihil enim hoc differt dicere . quam est equus albus et homo.* Táz kât álso man chéde . nû ízzet uuîz ros . únde mán. *Hoc autem nihil differt quam dicere . est equus albus . et est homo albus.* Únde gât óuh táz . álso man chéde . nû ízzet uuîz rós . únde ízzet uuîz man. *Si ergo hę multa signifi-*

cant . et sunt plures . manifestum est . quoniam et prima multa uel nihil significant. Úbe díse propositiones . mêr dánne éin díng pezeíchenent . íh méino . est equus . et homo albus . úbe sîe sínt mêr dánne éin díng . sô skînet . táz óuh tíu êreren . íh meino . est tunica alba . mánigíu díng pezéichenent . álde nehéin díng. Táz man chît est equus albus . et homo . táz nemag éin díng nîeht pezéichenen. *Neque est enim aliquis homo equus.* Uuanda dés nemág uuésen nîeht . táz mennsko rós sî. *Quare nec in his necesse est . hanc quidem contradictionem ueram . illam falsam esse.* Fóne díu neíst nehéin not . in dísên ęquiuocationibus sô getâna contradictionem . éinehálb uuésen [B 173] uuârra . ánderhálb lúkka.

(LIBER TERTIUS.)

31. DE PRĘSENTI ET PRĘTERITO . DEFINITAS FIERI CONTRADICTIONES.

In his ergo quae sunt . et quę facta sunt . necesse est affirmationem . uel negationem . ueram esse . uel falsam. In uniuersalibus quidem uniuersaliter . semper hanc ueram . illam uero falsam. Et in his quę sunt singularia . quemadmodum dictum est. Án gágenuuértên díngen . únde ergángenên . íst pe nôte uuâr . álde lúgî . souuéder man chît . néin . álde iah. Únde íst óuh quís . uuéderez íro sî . uuâr . álde lúgî. Án dîen communibus . communiter sprêchendo . ut omnis homo in diluuio periit . non omnis homo in diluuio periit . fíndest tu îo uuâr dáz éina . daz ánder lúgî. Sosámo tûost tû indiuiduis. Ut in undis noe periit .

non in undis noe periit. Únde íst quís . uuéderez uuâr . álde lúgî sî. *In his quę in uniuersalibus . non uniuersaliter dicuntur . non est necesse. Dictum autem et de his.* Án dien indefinitis . múgen siu béidíu uuâr sîn . álso er dâruóre chád. Ut homo in undis periit . homo in undis non periit. Sámoso er châde. Matusalam periit . noe uero non periit. Nû sínt táz preterita. Sámolîh findest [B 174] tu in presentibus. *Ut omnis homo sapiens est . non omnis homo sapiens est. Socrates est sapiens . socrates non est sapiens. Homo est sapiens . non est homo sapiens.*

32. DE FUTURIS INDEFINITAS FIERI CONTRADICTIONES.

IN SINGULARIBUS UERO ET FUTURIS NON similiter. Hoc est . in singularibus de futuro predicatis . definite uerum aut falsum non reperitur. Án chúmftîgên gehéizen . dîe man fóne éinemo tûot . ut alexander pransurus est . alexander non est . neíst neuuéderez quís. Éinuuéder uuírdet uuâr . dúrh nôt . daz ánder lúgî . uuéderez îo dóh uuâr . álde lúgî sî . dáz nemág man uuízen. Fóne singularibus . uuíle er úns zéichenen . dáz uniuersalia sámolîh SÍNT. Ut omnes captiui in patriam reuersuri sunt. Téro îouuéder . íst sámo únguis. Tîa únguíssi . begínnet er nû stérchen . ze mánigfáltero uuîs.

33. PROPOSITIO.

NAM SI OMNIS AFFIRMATIO . UEL NEGATIO . uera . uel falsa est . s. definite . et omne necesse est . uel esse .

uel non esse . si hic quidem dicat . futurum aliquid . ille uero non dicat . hoc idem manifestum est . quoniam necesse est uerum dicere . alterum ipsorum . si omnis affirmatio . uel negatio . uera . uel falsa est. Utraque enim non [B 175] *erunt simul in talibus.* Úbe ál dáz man ságet . uuâr . álde lúgi íst . únde iz pe nôte sô uáren sól . álde nesól . únde úbe éinêr dáz ságet chúmftîg . dáz ánderêr uuíderságet . sô ságet échert ter éino uuâr péide nemúgen sie.

34. ASSUMPTIO.

Nam si uerum est dicere . s. in pręsenti . quoniam album . uel non album est . necesse est esse album uel non album. Úbe uuâr íst . taz man chît in presenti . íz íst . álde neíst . sô íst is óuh nôt. Sámouuâr iz íst . sámonôt íst is. *Et si est album . uel non album . uerum est affirmare . uel negare.* Únde úbe iz íst . álde neíst . sô íst is uuâr ze iéhenne . álde zelóugenenne. *Et si non est mentitur . et si mentitur non est.* Únde úbe iz neíst . sô líuget er . líuget er . sô neíst iz. *Quare necesse est . aut affirmationem aut negationem . ueram esse . s. definite.* Úbe dáz futurum sámolîh íst . sô íst îo guíslîcho uuâr dáz man ságet . álde uuíderságet.

35. CONCLUSIO FALSA.

Nihil igitur neque est . neque fit . a casu . nec utrumlibet . nec erit . nec non erit . sed ex necessitate omnia . et non utrumlibet. Sól iz tés sîn . sô neíst

tánne nîeht uuórten . nóh îo ána neuuírdet . nóh ze léibo neuuírdet . áfter [B 176] únguíssero geskíhte . nóh after éinuuéder . núbe îo uóne nôte . náls fóne béidero uuâne. Sô íst liberum arbitrium ába . únde állíu sélbuuáltîgî. *Aut enim qui dicit uerus est . aut qui negat.* Íz íst tánne fóne nôte . sîd éinuuéderêr quísso ságet uuâr . der iéhento . álde der lóugenento. Uuâre iz utrumlibet . táz chît péidero uuân . sô gîenge iz kelîcho. *Similiter enim uel fieret . uel non fieret.* Íh méino kelîcho máhtî geskéhen . dáz iz uuúrte . álde neuuúrte. *Utrumlibet enim . nihil magis sic uel non sic se habet aut habebit.* Tiz éinuueder . nebéitet niot mer . zeuuerdenne danne . ze neuuérdinne.

36. UERE PRĘDICTA FUTURA . QUASI TOLLERE UTRUMLIBET.

Amplius. Pesûochên nóh quárôr die futura. *Si est album nunc . uerum erat dicere primo . quoniam erit album.* Táz nû íst . táz máhta man uóre ze uuâre ságen. *Quare semper uerum fuit dicere . quodlibet eorum quę facta sunt . quoniam erit.* Sô máhta man îo ze uuâre fóreságen . dáz nû ergángen íst. *Quod si semper uerum est dicere . quoniam est . uel erit . non potest hoc non esse . uel futurum non esse.* Íst iz îo uuâr . dáz man fóreságet . sô nemág iz ze léibo uuérden . nóh únchúmtîg sîn. *Quod autem non potest non fieri . impossibile est non fieri.* Táz ze léibo uuérden nemág . táz íst únmáhtlîh zeeruuéndenne. [B 177] *Et quod impossibile est non fieri . necesse est fieri.* Únde dáz uuéndîg neuuirdet . táz féret pe nôte

sô. *Omnia ergo quę futura sunt . necesse est fieri.* Fóne díu geskéhent álliu futura be nôte. *Nihil igitur utrumlibet neque a casu erit.* Nîeht neíst âber dánne éinuuéder in únguís . nóh uuîo iz keuálle. *Nam si ex casu . non ex necessitate.* Uuánda mág iz misselîcho geuállen . sô neduuínget iz nehéin nôt . zû démo éinen.

37. NON UT CONTRARIA . SIC CONTRADICTORIA . UTRAQUE FALSA REPERIRI.

At uero nec quoniam neutrum uerum est . contingit dicere . ut quoniam neque erit . neque non erit. Nû íst óuh úngelímfe zechédenne . dáz péidíu gelógen sîn . uuírdet . íóh neuuirdet. *Primum enim cum sit affirmatio falsa . erit negatio non uera. Et cum hęc sit falsa . contingit affirmationem non esse ueram.* Uuánda sô sínt siu hérton gelógen . néin . únde iáh.

38. SI OPPOSITA SIMUL FALSA SUNT . PERIRE UTRUMLIBET.

Ad haec si uerum est dicere . quoniam album est et magnum . oportet utraque esse. Sin uero erit . s. uerum est . dicere esse cras . s. oportet. Si autem neque erit . neque non erit cras . non erit utrumlibet. Chît man dáz . îeht [B 178] sî in presenti geuuâro . táz íst sô. Chît man in futuro sámogeuuâro . dáz iz uuérde mórgene sô uuírdet iz. Ferságet er in guís uuérden . únde neuuérden gelîcho . sô íst utrumlibet ába. *Ut nauale bellum . s. ad exemplum*

erit. Álso man chéden mág nauale bellum . quísso uuérden . únde neuuérden. *Oportebit enim neque fieri nauale bellum . neque non fieri nauale bellum.* Taranâh nemág skéfuuîg uuérden . nóh ze léibo uuérden.

39. PERDITO UTRUMLIBET . QUID SEQUATUR INCOMMODI.

Quae ergo contingunt inconuenientia hęc sunt . et alia huiusmodi. Tés nîeht uuésen nemág . táz íst táz únde dés gelîh. *Si omnes affirmationes . uel negationes . uel in his quae in uniuersalibus dicuntur uniuersaliter . uel in his quae sunt singularia . necesse est oppositionem eorum hanc esse ueram . illam uero esse falsam . nihil autem utrumlibet esse in his quę fiunt . sed omnia esse uel fieri ex necessitate . quare . i. eo pacto . non oportet neque consiliari . neque negotiari . quoniam si hoc facimus . erit hoc . si uero hoc . non erit.* Úbe álle geiíhte . únde álle lóugena . keméinlîche . ióh súnderîge sólih sínt . táz [B 179] éiner guísso líuge . ánderer uuâr ságe . únde dáz únder zuéin héizet ábasi . únde is álles nôt sî . so sî óuh râten . únde chóufon aba . uuánda uuéllen uuír éinez tûon . sô geskíhet fóne nôte ánderez . uuéllen uuír óuh táz . so uuírdet tés tánamêr. *Nihil enim prohibet in millesimum annum hunc quidem dicere hoc futurum esse . hunc uero non dicere. Quare quod ex necessitate erit . quodlibet eorum uerum erat predicere tunc.* Éiner mág lîehto îo fúre ze mánigen iâren chéden . uuáz chúmftîg nesî. Úbe daz îo tánne dúrh

nôt so uérit . so uuás íro fóreságа uuâr. Uuáz feruáhet tánne den râtenten . táz er chît tûen sús . unde sús. Nôt . tíu án dero uóreságûn ist . nehénget iz ímo zeskeffenne. Íz féret îo nâh tero fóreságun.

40. PRESAGIA REBVS NECESSITATEM EUENTUS NON DARE.

At uero nec hoc differt . si aliqui dixerunt negationem uel non dixerunt. Nóh târána nestât is nîeht . úbe man uóreságeti . álde uerságeti. *Manifestum est enim quod sic se habeat res . uel si hic quidem affirmauerit . ille uero negauerit.* Íz kât [B 180] ál ze éine . man iz kehéize álde negeheize. *Non enim propter negare . aut affirmare erit uel non erit.* Uuánda dúrh féstenon . unde dúrh lóugenen . netûot iz neuuéder. *Nec in millesimum annum magis quam in quantolibet tempore.* Nóh úberlang . nóh úber churz. *Quare.* Fóne díu uerním. *Si in omni tempore sic se habeat . ut unum uere diceretur.* Sólti daz éina . îo in zîtegelih uuâr uuésen. *Necesse esset hoc fieri.* Sô sólti iz pe nôte so uáren. *Et unumquodque eorum quę fiunt . sic se habere . ut ex necessitate fieret.* Unde álle geskíhte . sóltin so getâne sîn . táz sie nôte uuúrtin. *Quando enim uere dicit quis quoniam erit non potest non fieri.* Uuanda sô iz îo geuuâro uóregeságet uuírdet . so nemág iz ze léibo uuerden. *Et quod factum est . uerum erat dicere semper . quoniam erit.* Únde dáz nû geskéhen ist . tánnan uuás oî êreron uuâr . zechédenne . iz uuirdet. Nóh tánne

uernim îo dáz tiu gebúreda geuuârit tia uóreságun . náls tiu uóreság̃a dia gebureda.

41. QUID UOLUNTAS UALEAT.

QUODSI HĘC NON SUNT POSSIBILIA . S. *ut omnia ex necessitate fiant.* Úbe dés nîeht uuésen nemág . táz álliu díng [B 181] fóne nôte geskéhen. *Uidemur enim esse principium futurorum . i. sumus enim ipsi aliquibus principium.* Sô skînet . taz uuír bírn ánagénne . únde réccheda dero chúmftîgôn . náls tiu uóreság̃a. *Et ab eo quod consiliamur . atque agimus aliquid . et quoniam est omnino possibile esse . et non.* Ióh tánnân skînet iz . táz uuír râtên . únde únseren mûotuuíllen tûên . ióh tánnân . dáz péidíu íst . ióh possibile quedam esse . uel non esse. An uuélehên íst táz? *In his quę non semper actu sunt . et in quibus utrumque contingit . et esse . et non esse.* Án dîen . díu nîeht nóh in tâte nesínt . núbe in uuâne . únde díu mán mág tûon . únde netûon. *Quare et fieri . et non fieri.* Únde siu óuh fóne díu múgen in futuro uuérden . únde neuuérden.

42. EXEMPLUM EORUM . QUĘ POSSUNT FIERI . ET NON FIERI.

ET MULTA NOBIS MANIFESTA SUNT . *sic se habentia.* Únde uuír bechénnên gnûogíu sô getâníu. *Ut quoniam hanc uestem possibile est incidi . et non inciditur . sed prius exteritur.* Álso dáz íst . táz éin láchen mág ferscrôten . ióh uerskáfen uuérden . únde dóh

tes nîeht neuuírdet. núbe sús únuerscrôtenez ferslízen uuírdet. *Similiter autem et non incidi possibile est.* Sámouuóla mág iz óuh únuerslíze[B 182]nez. ferscrôten uuérden. *Non enim esset eam prius exteri. nisi esset possibile non incidi.* Iz nemáhtî nîeht ólangiz. hoc est. álgánzez. ferslízen uuérden. iz nemáhtî únuerscrótenez ze léibo uuerden. *Quare et in aliis facturis. quę secundum potentiam dicuntur huiusmodi. manifestum est. quoniam non omnia ex necessitate uel sunt. uel fiunt.* Fóne díu íst iz óuh an ánderên díngen. íh méino dîe. in mánnis keuuálte stânt. sámoóffen. táz sie nîeht álle uóne nôte nesínt. nóh neuuérdent. *Sed alia quidem utrumlibet.* Núbe súmelîchíu ze béidên gelîcho. *Et non magis uel affirmatio. uel negatio.* Únde nîeht quíssera neíst affirmatio. tánne negatio. *Alia uero negatio magis quidem in pluribus alterum.* Súmelîchíu sínt. téro éinez in gnûogên dícchôr geskíhet. tánne iz ze léibo uuérde. álso grâuuî tûot in áltên. *Sed contingit fieri alterum. alterum uero minime.* Tóh keskíhet éteuuénne. dáz séltsânera. álso úngrâuuî íst in áltemo. Únde uuírt ze léibo dáz keuuóna. sô diu grâuuî íst in áltemo.

43. DIFFERRE INTER NECESSE ESSE TEMPORALITER. ET SIMPLICITER.

Igitur esse quod est quando est. et non esse quod non est. quan[B 183]*do non est. necesse est.* Nû íst nôt uuésen. dáztir íst. sô iz íst. únde neuuésen dáztir neíst. sô iz neist. Uuánda nôt íst. táz man sízze. sô er sízzet. únde álso nôt íst. táz er nesizze.

sô er nesizzet. *Sed non quod est omne . necesse est . esse . nec quod non est . necesse est non esse.* Áber nehéin nôt neíst témo éinen . dáz iz sî . nóh temo ánderen . dáz iz nesî . s. âne échert tîa uuîla . únz iz íst . álde neíst. Sô er uuíle . sô uuéhselôt er iz. *Non enim idem est . omne quod est esse necessario quando est . et simpliciter esse ex necessitate.* Táz íst fóne díu . uuánda nîeht ze éine negât . pe nôte uuésen . tîa uuîla iz íst . álso sedere íst . unde in zîtelîh pe nôte uuésen . sô dáz íst . mortalem esse. *Similiter autem et in eo quod non est.* Án démo non esse . uérit iz sosámo. Not íst mánne . únz er nesízzet . non sedere . ímo íst áber in zîtelîh nôt . non immortalem esse.

44. SIMILITUDO CONTINGENTIS CONTRADICTIONIS . ET TEMPORALIS NECESSITATIS.

Et in contradictione . eadem ratio est. Án déro uuíderchétúngo dero oppositorum . féret iz óuh álso . dáz chît . éinuuéderez íst uuâr . non simpliciter . álso óuh temporalis necessitas . uuâr íst . non simpliciter. [B 184] *Esse quidem . uel non esse omne . necesse est . s. in oppositis presagiis.* Nôte sól iz állêz uuâr sîn . álde lúgi . taz man uóreságet. *Et futurum esse uel non.* Unde állez chúmftîg sîn . álde nesîn. *Non tamen diuidentem dicere alterum necessario.* Tû neuíndest áber nehéinen . díu zuéi skídônten . únde daz éina stérchenten. *Dico autem futurum quidem esse bellum nauale cras necesse est . uel non esse futurum.* Táz chído íh . táz mórgene skéfuuîg túrh nôt chúmftîg sî . álde nesi. *Sed non necesse est*

futurum esse cras bellum nauale. Turh táz fórechéden . neíst nehéin nôt . táz er sî. *Uel non futurum esse.* Nóh nehéin nôt . táz er nesî. *Futurum autem esse . uel non esse . necesse est.* Nôt íst áber . dáz er sî . álde nesi. Uuéder . dero zuéio uuérde simpliciter . dáz chît quísso . uuér uuéiz taz? éinuuéder uuírdet îo dóh.

45. POSTREMA CONCLUSIO LONGE PRIVS PROPOSITĘ QUESTIONIS DE OPPOSITIS.

Quare quoniam similiter orationes uerę sunt . quemadmodum et res. Fóne díu . uuánda die uóreság . álso geuuâre sínt . sô die nâhchómenten gebureda. *Manifestum est.* Sô skînet. *Quoniam necesse est . s. in his rebus . quęcumque sic se habent ut utrumlibet sint . et contraria eorum contingant.* Táz [B 185] nôt íst in zuîuelîgên díngen tîe uuíder dien gehéizen gebúrren múgen. *Similiter se habere et contradictionem.* Kelîcha uuésen dia uóreságûn . s. dîen nâhkâendên gebúredon. *Quod contingit in his quę non semper sunt . et non semper non sunt.* Táz kebúret án dîen díngen . dîe uuîlon sínt . uuîlon nesínt. *Horum enim necesse est quidem . alteram partem contradictionis . ueram esse . uel falsam.* Án sô getânero díngo strîte . fíndest tu îo daz éina uuâr . álde lúgi. *Non tamen hoc . aut illud . sed utrumlibet.* Ni îo dóh quísso . díz álde éniz . núbe éinuuéderez. *Et magis quidem ueram alteram . non tamen iam ueram uel falsam.* Únde uíndest tu dícchôr án súmelîchên dáz éina uuâr . dánne daz ánder . ni îo dóh nîeht in zîtelîh. Álso dícchôst íst crâuuî . án áltemo hóubete . éteuuénne neíst. *Quare manifestum est . quoniam non est necesse . omnes affir-*

mationes . uel negationes oppositionum . hanc quidem esse ueram . illam uero falsam . s. definite. Fóne díu skînet . táz in állên strîten . dâr man féstenôt . únde lóugenet . táz éina nîeht quísso uuâr neíst . únde daz ánder lúgi. *Neque enim quemadmodum in his quę sunt . sic se habet in his quę non sunt . possibilibus tamen esse . uel non esse . sed quemadmodum dictum est.* [B 186] Nóh sô iz férit in presentibus . tíu ánasínt . sô neuéret in futuris . tíu nóh nesínt . únde dóh fúre múgen uuésen . álde neuuésen . núbe sô ih fóreságeta. Uuáz íst taz? Táz presentia sínt quis . futura sámoúnguis.

(LIBER QUARTUS.)

46. EXPLICIT DE UERITATE TRIUM TEMPORUM. INCIPIT ITERUM OSTENDERE UIM SIMPLICIS ET PRĘDICATIUĘ PROPOSITIONIS.

Quoniam autem est affirmatio significans aliquid de aliquo. Hic suspensio uocis. Uuánda affirmatio éteuuaz ságet fóne éteuuemo. *Hoc autem nomen est uel innominabile. Et hic.* Únde daz . fóne demo sî ságet . nomen íst álde innominabile . taz múgen uuír díutin únnamig. *Unum autem oportet esse et de uno . hoc quod est in affirmatione. Et hic.* Únde sî ein ságen sol . fóne éinemo. *Nomen autem dictum est et innominabile prius.* Únde dârfóre geságet ist uuáz nomen sî . únde innominabile. *Non homo enim nomen quidem non dico . sed infinitum nomen . unum enim significat infinitum. Hic remisior uox . quia interposita ratio est.* Non homo . s. quod est innominabile nemag ih héizen nomen . núbe infinitum nomen . uuánda

iz ein únguis tíng pezéichenet. *Quemadmodum et non currit . non* [B 187] *uerbum est . sed infinitum uerbum erit. Et hic remissa.* Álso ouh non currit uerbum neíst nube infinitum uerbum. *Omnis affirmatio uel ex nomine et uerbo . uel ex infinito nomine et uerbo erit. Hic clausula.* Pe díu uuírdit ío affirmatio . ûzer nomine únde uerbo . álde ûzer infinito nomine únde uerbo.

47. UERBUM IN PROPOSITIONE TENERE PRINCIPATUM.

PRETER UERBUM AUTEM . NULLA ERIT AFFIRmatio uel negatio. Ane uerbum neuuírdet nehéin propositio. *Est enim uel erit uel fuit. Hoc est . preter est . uel erit uel fuit. Uel preter alia huiusmodi uerba quęcumque ex his sunt quę sunt posita.* Ih méino âne substantiua uerba neuuírdet propositio . álde âne ánderiu dâruóre gezéigotiu . sô díu sint currit . uiuit . disputat . regnat. *Consignificant enim tempus.* Síu bezéichenent ío tempus sámint actione álde passione.

48. EXEMPLA SIMPLICIUM PROPOSITIONUM . QUĘ HABENT UNUM SUBIECTUM . ET UNUM PREDICATUM.

QUARE PRIMA AFFIRMATIO ET negatio est . est homo . non est homo. Fóne díu ist tiu êrista . uzer finito nomine. *Deinde . est non homo . non est non homo.* Tíu ánderiu uzer infinito nomine. *Est omnis homo . non est omnis homo.* Tíu drítta uzer uniuersali uniuersaliter. *Est omnis non homo . non est omnis non homo.* Tíu [B 188] uîerda ist . uzer uniuersaliter in-

finito. *Et in extrinsecus temporibus eadem ratio est.* Mít tîen ánderen temporibus . preterito únde futuro . diu âne presens sínt . máht tu sosámo tûon simplicem propositionem. *Ut homo erit homo fuit.* Fernîm échert uuóla . dáz omnis únde quidam . determinationes sínt . náls termini. Táz chît síu sint zéigunga dero terminorum . náls sélben die termini. Únde uóne diu . neuuírdet fóne in nîeht kemêrot . simplex propositio.

49. DE HABENTIBUS UNUM SUBIECTUM ET DUO PRĘDICATA.

Quando est tertium adiacens prędicatur . dico autem ut est iustus homo . dupliciter dicuntur propositiones. Sô est . ter dríto terminus uuírdet . álso er dâr ist . est iustus homo . sô uuérdent ûzer zueîn propositionibus fîere. *Est tertium dico adiacere in affirmatione . nomen uel uerbum.* Taz trítta ih méino est . so iz nomen sî . so iz uerbum sî . daz chído ih háften in propositione . zu ándermo uuorte . so iustus ist. Tóh iz stánde ze êrist . iz neháftet toh nîeht zu subiectiua parte . nube zu declaratiua. Hîer uerním sâr . uuéhleha . zuíualti er méine. Éin oppositio íst . ûzer finito nomine . ih meino . *est homo iustus . non est homo iustus* . ánderiu [B 189] ist ûzer infinito nomine . ih meino . *est non iustus homo . non est non iustus homo.* Fóne dien chît er . daz haranah fólget. *Quare idcirco quatuor istę erunt.* Pe díu uuérdent tero propositionum uîere. *Quarum duę ad affirmationem et negationem sese habebunt secundum consequentiam . ut priuationes . i. eandem uim*

retinent affirmationis et negationis . et similes sunt ad affirmandum aliquid et negandum . his quę sunt priuatorię. Téro zuô tûont álso getâna affirmationem únde negationem . sô priuatorię propositiones. Uuélehe sint priuatorię? *Est iniustus homo . non est iniustus homo.* Uuélehe dirro uîero sínt tîen gelîh? *Est non iustus homo . non est non iustus homo. Duę uero minimę.* Ándero zuô nesínt ín nîeht kelîh. Uuélehe? *Est iustus homo . non est iustus homo.* Infinitę únde priuatorię . habent kelîcha uernúmist. *Dico autem quoniam est aut iusto adiacebit aut non iusto. Quare etiam negatio.* Est háftêt zû iusto únde ze non iusto . sô tûot óuh non. *Quatuor ergo sunt.* Fóne diu sínt tero propositionum uîere. *Intellegimus uero quod dicitur . ex his quę subscripta sunt.* Fóne dero uólgendun figura . dar sie geórdenot sínt spuet is paz zeuernémenne. *Est iustus homo . huius negatio . non est iustus* [B 190] *homo. Est non iustus homo . huius negatio . non est non iustus homo. Est enim hoc loco et non est . iusto et non iusto adiacet.* Fîere sint íro. Án dísen uier propositionibus . háftet est únde non . ze iusto únde non iusto. *Hęc igitur quemadmodum in resolutoriis dictum est . sic sunt disposita.* Tise uier propositiones . únde darazû priuatorię uuérden sus keórdenôt álso ih óuh lêrta in analiticis. *Quare et sequi sese inuicem uidebuntur . i. possibile est esse et non esse.* Téro affirmationis possibile est non esse . uuírt kelóugenet mít téro negatione non possibile est non esse. Fóne díu íst óffen dáz tíu sélba affirmatio possibile est non esse . únde óuh tíu possibile est esse . sámint éinánderên sínt . nals gágen éinánderên. *Non enim contradictiones sibi inuicem huiusmod*

sunt . possibile est esse et possibile est non esse. Sô getâne predicationes . ih méino zuô affirmationes sô dîe sélben sínt . tîe neuuérdent nîeht éinánderên oppositę. *Sed possibile esse et non possibile esse . numquam simul sunt . opponuntur enim.* Áber díse ih méino affirmatio únde negatio . nemúgen sámint sîn . pe díu sínt sie oppositę. *At uero possibile non esse et non possibile non esse . numquam simul sunt.* Uuánda óuh tíseríngent . pe díu nemúgen óuh si sámint sîn. *Similiter autem et eius.* [B 191]

Affirmatio simplex		*Negatio simplex.*
Est iustus homo		*Non est iustus homo.*
Affirmatio priuatoria	Similes.	*Negatio priuatoria.*
Est iniustus homo		*Non est iniustus homo.*
Similes	Similes.	*Similes.*
Est non iustus homo		*Non est non iustus homo.*
Affirmatio infinita		*Negatio infinita.*

Similiter autem se habet . et si uniuersalis nominis affirmatio sit. So uérit iz ouh . ube állelih féstenunga állelîcho getân uuírdet . ih méino . dâr nemag ouh keskéhen daz angulares sámint uuâr sagen. *Ut omnis est homo iustus. Non omnis est homo iustus. Omnis est homo non iustus. Non omnis est homo non iustus. Sed non similiter angulares contingit ueras esse . contingit autem aliquando.* Áber doh neságent íro angulares nieht io in zîtegelih sámint uuâr . éteuuénne geskihet iz. Samoso er châde. Sint tie angulares indifinite . daz chît úngemarchôte . sô sínt sîe gehélle . álso iz taruore skînet an dero descriptione. Sint sie aber definite . i. kemárchote mít témo nomine omnis . so sint sie uuîlon sámint uuâr . also iz skînet ube du

an dero descriptione míssechêrist tia particulares oppositones . unde negationem particularem sezzest under affirmatio[B 192ne] uniuersali. Unde áber affirmationem uniuersalem únder negatione particulari in hunc modum.

AFFIRMATIO UNIUERSALIS *Est omnis homo iustus*		*NEGATIO PARTICULARIS.* *Non est omnis homo iustus.*
	SIMUL UERE.	
NEGATIO PARTICULARIS *Non est omnis homo non iustus*		*AFFIRMATIO UNIUERSALIS.* *Est omnis homo non iustus.*

Ním aber ába daz omnis . taz sie sîn indefinitę . so sint ébengeuuâre die angulares affirmationes . ióh tie angulares negationes in hunc modum.

AFFIRMATIO FINITI NOMINIS. *Est iustus homo.*		*Negatio finiti nominis.* *Non est iustus homo*
	Simul uere. Simul uere.	
Negatio nominis infiniti *Non est non iustus homo.*		*Affirmatio nominis infiniti.* *Est non iustus homo*

An sus ketânen predicationibus . ih méino quę possunt esse et non esse . sint îo sáment uuâr die angulares. Áber an dien quę naturaliter insunt . so die sint . *est homo animal* . *est homo non animal* . alde ouh naturaliter inesse non possunt . *ut est homo lapis* . *est homo non lapis* . nemúgen sie sament uuâr sîn.

50. QUOT OPPOSITIONES FIANT UBI EST TERTIUM ADDITUR.

Hę igitur duę oppositę sunt. Nû sint taz zuo oppositiones . s. die ih nu gesaget habo. Éinu ist tíudir bestât ex finito subiecto . so díu tûot . *est homo* [B 193] *iustus . non est homo iustus.* Ánderiu ex infinito predicato . so díu tuot . *est non iustus homo . non est non iustus homo. Alię autem ad id quod est non homo . ut subiectum aliquod additum. Hoc est alię duę sunt quasi aliquod additum ad id subiectum . quod est non homo.* Nóh sint ándere zuô dero predicata geléget sint zu démo subiecto . non homo. Tero zuéio gíbet er nu exemplum. Éiniu bestât ex infinito subiecto . so diu tûot. *Est iustus non homo . non est iustus non homo.* Ánderiu ist tíudir bestât ex infinitis predicato et subiecto . so díu tuot. *Est non iustus non homo . non est non iustus non homo. Magis plures autem his non erunt oppositiones.* Mánigôrin opposita . nemugen uuérden . so est ter drítto terminus ist. *Hę autem extra illas . ipse secundum se erunt . ut nomine utentes non homo.* Tie áfterin zuô propositiones . sint turh síh . âne die êrerin . infinitum nomen fure nomen hábende . toh iz simpliciter nîeht nomen nesî.

51. NON DIFFERRE INTER CURRIT ET CURRENS EST.

In his uero in quibus est non conuenit . ut in eo quod est currere uel ambulare . idem faciunt sic posita hęc ac si est adderetur. An dien est negelímfet . so iz ist in currere unde in ambulare . taz chit an demo cur-

rit . unde an demo ambulat . tar gât iz . also ouh est tarmíte stûende. *Ut est currit omnis homo . non currit* [B 194] *omnis homo. Currit omnis non homo . non currit omnis non homo.* An dien propositionibus állen mág man chéden currens est . fure currit.

52. QUEM LOCUM OPORTEAT HABERE NON IN PREDICATIONE.

NON ENIM DICENDUM EST NON OMNIS HOMO . *sed non negatio ad id quod est homo addendum est.* Úbe du máchon uuíle infinitum nomen . so nesólst tu nîeht légen non zu démo omnis . nube zu demo homo. *Omnis enim non uniuersale significat . sed quoniam uniuersaliter.* Uuánda omnis uuírdet kespróchen uniuersaliter . iz neíst nîeht selbez uniuersale. *Manifestum est autem ex eo . quod est currit homo . non currit homo . currit non homo . non currit non homo.* An dísen skinet iz. Tíse predicationes sint uniuersales . náls uniuersaliter. *Hę uero ab illis differunt . eo quod non uniuersaliter sunt.* Tíse skéident sih fóne dien êrren . tie mit omnis uniuersaliter gespróchen sint. *Quare omnis uel nullus nihil aliud consignificat . nisi quoniam uniuersaliter de nomine uel affirmat uel negat;* Fóne diu uuírdet io mit omnis . únde mit nullus allelîcho uuaz geuéstenot . alde gelóugenet . fone demo állelichen nomine. *Ergo et cętera eadem oportet opponi . i. inmutata seruari.* Álso gnôto súlen alliu diu ánderiu uuórt íro stat hálten.

53. ITEM DE CONSENTIENTIBUS. [B 195]

Quoniam uero illa negatio quę est quoniam nullum animal iustum est . contraria est ei . s. affirmationi . quę est . omne est animal iustum. Hę quidem manifestum est . quoniam numquam erunt . neque uerę simul . neque in eodem ipso. Uniuersalis affirmatio . unde uniuersalis negatio . tie sint uuíderuuártig . tie nemúgen sament uuâr sîn . nóh in einemo dinge samint sîn . daz ságeta er ouh fóre. *His uero oppositę erunt aliquando.* Aber iro obliqua mugen so sîn . so díu sint. *Non omne animal iustum est . est quoddam animal iustum. Sequitur uero eam quidem quę est nullus homo iustus est . illa quę est . omnis est homo non iustus.* Nu hábe fure éin dîa. Nehéin man neíst rehter . unde dîa . mánnolih ist únrehter. *Illa uero quę est . aliqui iustus homo . opposita. Quoniam non omnis homo non iustvs est.* Ýnde ouh téro zueio opposita . ih méino dîa . ételih man est rehter . unde dia . mánnolih neist nîeht únrehter. *Necesse est enim esse aliquem.* Úbe uuâr ist *non omnis homo non iustus est* . so ist not *aliquem iustum esse.* Táz lerit tisiu descriptio.

UNIUERSALIS NEGATIO FINITI NOMINIS.	*AFFIRMATIO PARTICULARIS FINITI NOMINIS.*
Nullus homo iustus est.	*Quidam homo iustus est*
SIMILES	*SIMILES*
Omnis homo non iustus est.	*Non omnis homo non iustus est.*
UNIUERSALIS AFFIRMATIO FINITI NOMINIS.	*PARTICULARIS NEGATIO INFINITI NOMINIS.*

Hîer uernim daz infinitum nomen keméine ist . ióh infinito subiecto . ioh infinito predicato. [B 196] Uuél-

lest tu óuh keséhen . uuîo dise uîere sin oppositȩ . so sih aber an dísa descriptionem.

UNIUERSALIS NEGATIO.	*SIMILES*	*UNIUERSALIS AFFIRMATIO CUM INFINITO PREDICATO.*
Nullus homo iustus est	OPPOSITE	*Omnis homo non iustus est.*
Particularis negatio cum infinito predicato	OPPOSITE	*Particularis affirmatio.*
Non omnis homo non iustus est	*SIMILES*	*Quidam homo iustus est.*

54. QUȨ NEGANTEM SEQUATUR UERA CONCLUSIO.

MANIFESTUM EST AUTEM . QUONIAM ETIAM IN SINGULAribus si uerum est interrogatum negare . quoniam et affirmare uerum est. Ut putasne socrates sapiens est? Non. Socrates igitur non sapiens est. Socrates ist éinlluzzer so alliu indiuidua sint. Sapiens taz ist finitum . also óuh iustus. Non sapiens taz ist infinitum . also óuh non iustus. Fone diu skînet . úbe man uragentemo uerságen mag . socratem esse sapientem . taz sar uuar ist zechedenne . socratem non sapientem essȩ. Ube er sapiens neist . so ist er non sapiens. *In uniuersalibus uero quȩ similiter dicuntur . non est uera . s. affirmatio . uera autem negatio. Ut putasne omnis homo sapiens est? Non. Igitur omnis homo non sapiens est. Hoc falsum est. Sed uera est . s. negatio Non igitur omnis homo sapiens est.* Ube man uraget sosamo fóne allen . ist mánnolih uuîse? unde ánderer chît néin . unde éner sar fone diu náh spríchet . so íst mánnolih non sapiens . so hábet er gelógen. *Omnis homo non sapiens est* . taz ist infinita affir[B 197]-

matio . unde ist lúgi . samoso er chade negando . nullus homo sapiens est. Spríchet er aber . finitum nomen negando . non omnis ergo homo sapiens est . samoso er chade affirmando particulariter quidam homo sapiens est . taz ist uuâr. *Hęc opposita est . i. non omnis homo sapiens est . illa uero contraria est . hoc est . omnis homo non sapiens est.* Tisiu ist opposita . éniu ist contraria. Opposita léibet in uniuersalibus . contraria neléibet nîeht.

55. QUASDAM FALSÔ UIDERI NEGATIONES.

ILLĘ UERO CONTRAIACENTES . SECUNDUM INFINITA nomina uel uerba . ut in eo quod est non homo uel non iustus . quasi negationes esse uidebuntur . sine nomine uel uerbo . sed non sunt. So getâniu opposita so infinita nomina sint . also non homo . unde non iustus sint . alde ouh infinita uerba . so non currit unde non laborat sint . tiu múgen manne dúnchen uuésen negationes. Taz nesint siu áber nieht . noh uuérden mugen . âne nomen . unde âne uerbum. Zíu chít er âne nomen unde âne uerbvm? Uuánda siu simpliciter nomina nesint . noh uerba. Uuârin siu ouh so . noh tánne nemahti non homo nieht negatio sin . alde ouh non currit. *Semper enim ueram uel falsam esse necesse est negationem.* Uuanda negatio sol io uuar sîn . alde lúgi. Non homo unde non currit . nesint neuueder. *Qui uero dixit non homo . nihil magis de homine . s. quam qui* [B 198] *finitum dixit . sed etiam minus uerus fuit . uel falsus . si non aliquid addatur.* Ter infinitum spríchet non homo . der nesprichit nieht quisseren . danne der finitum sprichit homo . nube er mag ioh mín

heizen uuârer . alde lúkker . er nelége zû mer uuórto. Uuánda guíssera ist homo currit tanne non homo currit . pe diu ist homo nahera dero uuârhéite . danne non homo. Ze erist chit er . non homo neist nieht negatio. Taranah chit er . uuare iz negatio . so bezéichendi iz uuar alde lúgi. Taranah chit er . sîd taz quissera nebezéichenet uuar noh lugi . uuîo danne daz únguissera?

56. QUĘ EX INFINITIS SINT SIMILES.

SIGNIFICAT AUTEM . EST OMNIS NON HOMO *iustus . nulli illarum idem.* Aber díu propositio . alle únmennisken réhte sint . tiu neíst tero óberon neheinero gelih. Omnis non homo . daz ist uniuersale . unde infinitum subiectum . iustus est . taz finitum predicatum. So getân propositio nestât tar nîener uore. *Nec huic opposita . ea quę est. Non est omnis non homo iustus.* Noh tíu dísa lóugenet . ih méino. Nieht uuâr . daz alle únmennisken réhte sin. Tie zuô sint úngelih . allen óberên. *Illa uero quę est . omnis non iustus non homo . illi quę est . nullus iustus non homo . idem significat.* Áber díse zuô sint éin . alle únménnisken . ún[B 199]rehte . nehéine únménnisken rehte. Uuír múgen héizen únménnisken . die âne mennisken sint . sô angeli sint. An dero êrrerun dírro zueio . sínt zuéi infinita . ein an demo subiecto . mit uniuersali . ander án demo predicato. Táranah ist an dero áfterun infinitum subiectum mit uniuersali . unde predicatum finitum.

(LIBER QUINTUS.)

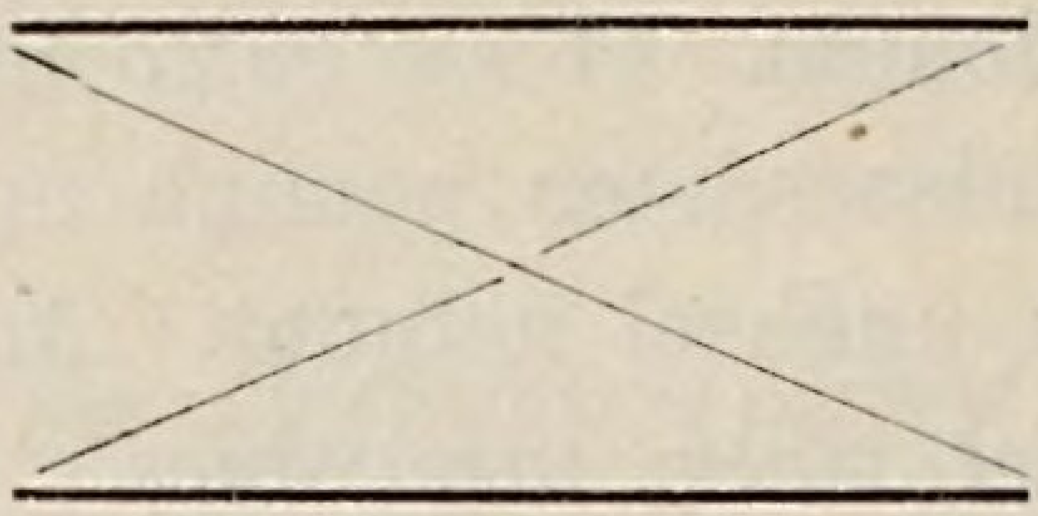
57. NON TRANSPOSITO NOMINE . UEL UERBO . SIGNIFICATIONEM MUTARI . SICUT TRANSPOSITA NEGATUR.

Transposita nomina uel uerba . idem significant. Míssesáztiu nomina alde uerba neuuéhselont nieht ten sin propositionum. *Ut est homo albus . est albus homo.* Also dísiu míssesázten nomina unde uerba . des sínnis nehéinen uuéhsel netuont. *Nam si hoc non est . eiusdem erunt multę negationes.* Uuánda úbe iz só neist . so sulen einero affirmationis uuésin manige negationes. *Sed ostensum est quia una unius est.* Táz ist áber uóregesaget taz échert éin negatio êinero affirmationis ist. *Eius enim quę est . est albus homo . negatio est non est albus homo.* Fóne díu ist échert ein negatio dero affirmationis est albus homo . tíudir chit non est albus homo. *Eius uero quę est . est homo albus . si non eadem est . quę etiam ei que est . est albus homo.* Ube si aber missechêrtiu fone albus homo . ze homo albus . tia selbun negationem nehábit . s. tia si dóh guísso habit. *Erit* [B 200] *negatio.* So uuírt iz ein anderiu . únde so sint íro zuo. *Uel ea quę est.* Alde diudir chit. *Non est non homo albus. Uel ea quę est.* Alde diudir chit. *Non es homo albus. Sed altera quidem est . negatio eius quę est . est non homo albus . alia uero eius quę est . est homo albus.* Aber dero îouuéderiu . habit iro affirmationem . ih méino . est non homo albus . unde est homo albus. Nu hábit tiu affirmatio est homo albus . únbesprócheno dia negationem non est homo albus . uuánda si ouh éna durh not hábit . non est albus

homo . pe díu habit si zuo. Ube nû . est homo albus hábit zuô . so habit ouh est albus homo . die sélbun zuô. *Quare erunt duę unius* . pe diu sint zuô negationes einero affirmationis in hunc modum.

AFFIRMATIO — *UTRIUSQUE CONTRADICTORIA.*

Est albus homo — *Non est albus homo.*



Est homo albus. — *Non est homo albus.*

AFFIRMATIO — *UTRIUSQUE CONTRADICTORIA.*

Quoniam igitur transposito nomine uel uerbo eadem fit affirmatio uel negatio manifestum est. Nû ist aber offen . taz fóne míssesaztemo nomine alde uerbo . nehéin uuéhsel neuuirdet tero affirmationis unde dero negationis. Uuúrte íro dánnan uuéhsel . só man danne chade fone socrate . est albus homo . so neuuúrte daz nieht kelóugenet kelîcho mit témo non est albus homo . unde mit temo non est homo albus.

58. DE DISCER[B 201]NENDIS PROPOSITIONIBUS . QUĘ UNĘ SUNT . QUĘ MULTĘ.

AT UERO AFFIRMARE UEL NEGARE UNUM DE PLURIBUS uel plura de uno . si non est unum ex pluribus . non est affirmatio una . neque negatio. Uuíle du éin ságen . fóne mánigen . alde mánigiu fone énimo . éin species neuuérde uzer ín ánderis neíst iz éin saga nieht . iéhendo noh lóugenendo. *Dico autem non si unum*

nomen sit positum. non sit autem unum ex illis. Id est. dico etiam non fieri unam affirmationem uel negationem. si unum nomen commune positum sit multis rebus. et si ex illis non sit unum. Íh ságo dir daz ouh tánnanûz ein affirmatio alde ein negatio neuuírdet. ube éin nomen geméine fúnde ist mánigen díngen diu éin speciem nîeht keuuúrchen nemúgen. Taz ist tanne. so ein fone éinemo gespróchen uuírdet. ut canis animal est. Tar ist animal gespróchen fone cane. éin fone enimo. unde neist toh taz nieht éin affirmatio. uuánda canis pezéichenet pediu ióh tén béllenten hunt. ioh ten mérehunt. i. latrabilem et maritimum. *Ut homo est fortasse. et animal. et bipes et mansuetum.* Álso ódouuâno daz nieht ein affirmatio neíst. so dísiu uieriu sus únderskéiden uuérdent mit |coniunctione. dáz man chît. homo est. et animal. et bipes et mansuetum. Ioh âne coniunctiones mag man siu undersuîgendo geskéiden. taz síu eina affirmationem [B 202] netûont. Also daz ist homo est unde dánne uberláng animal. so áber bipes so aber mansuetum. Samoso er châde. homo est. animal est. bipes est. mansuetum est. *Sed ex his unum fit.* Aber doh uuírdet éin species ûzer ín geuuúrchet. so man geslágo chît animal bipes mansuetum homo est. Taz sínt mánigiu fóne éinemo. unde doh ein affirmatio. *Ex albo autem et homine et ambulare non unum.* Aber fone homine. unde fone albo. unde fone ambulare. neuuírdet nehéin species. Ter uone uuízemo man gântemo chît. album et ambulans homo est. ter hábet kesprochen zuéi uone éinemo. tíu éin speciem nîeht neuuúrchent. Uuîz unde gân uuélih speciem alde uuéleha naturam uuúrchent tiu? *Quare non*

unum. Fone díu nemag iz óuh éin affirmatio sîn. *Quare nec si unum aliquid de his affirmet aliquis erit affirmatio.* Fone díu spríchet mán éin dirro . fone dien anderen . i. unum de pluribus . so man nu chád . album et ambulans homo est . alde homo et ambulans album est . alde homo et album ambulans est . taz neuuirdet nieht ein affirmatio. *Sed uox quidem una affirmationes uero multę.* Nube éin est sprêchendo uuérdent tar mánige affirmationes. [B 203] *Nec si de uno ista . sed similiter plures.* Noh tánamêr neuuírdet éin affirmatio ube îoman disiu so missechêret . taz plura uóne éinemo gesprôchen uuérdent . ih méino daz tíu uuérdent predicata . diu nû uuâren subiecta . ut album . homo et ambulans est . uel ambulans . homo et album est. ;

59. AD INTERROGATIONEM PLURA SIGNIFICANTEM . UNAM RESPONSIONEM NON SUFFICERE.

Quocirca ergo. Fone díu . s. uuánda éin propositio mánigiu beceichenet. *Si dialectica interrogatio responsionis est petitio. Hic suspensio.* Ube der ántuuurtis kérôt . ter dialectice urâget alsus . est canis animal an non? *Uel propositionis . uel alterius partis contradictionis. Et hic.* Unde er gérôt állero propositionis . sô daz ist animal est . animal non est. Alde téilis . so daz ist . est non. *Propositio enim unius contradictionis est . i. una affirmatio unius est negationis . et hic.* Uuánda ein féstenunga sûochet éinen lóugen. *Huiusmodi interrogationi . non erit una responsio. Depositio.* So getânero frâgo ih méino sús mánigiu díng pezéichenentero nebegágenet nîeht ein

ántuuurte. *Ad hęc nec una affirmatio.* Noh ouh tarazû ein féstenunga. *Nec si sit uera est.* Noh sâr uuâr neist iz . ube iz éin ántuuurte ist . unde éin féstenunga. Uuánda chît er canis animal est taz ist [B 204] in caelesti signo lúgi. Chît er non est animal . taz ist in latrabili cane lúgi unde in marino. *Dictum autem de his est in thopicis. Similiter autem manifestum est . quoniam nec hoc ipsum quidem est dialectica interrogatio.* Ih habo ouh ándersuuar dánnan gesaget. *Si quis interroget quid est . oportet datum esse . i. dari . ex interrogatione . hęc eligere . i. ut possit eligere . utram uelit contradictionis partem enunciare . quia oportet interrogantem determinare . utrum hoc animal homo . an non homo.* Ter urâgento sol demo geurâgeten an sînero urâgo uuála gében uuéderen téil er uuélle dero contradictionis . unde fone díu sol er in béidero iíhten alsus . ist tíz tîer . alde diz monstrum mennisko . alde neist? Contradictio bestât îo fone affirmatione et negatione . so dáz ist . homo animal est . homo animal non est. Fóne diu ist táz dialectica interrogatio . sô man den ántuuurtenten besûochet uuéderez er uuélle . in hunc modum. Putasne homo animal est? Aber der sús urâget . quid est animal? der urâget scolastice nals dialectice.

60. QUOD QUĘDAM SINGULATIM UERA . IUNCTA . ALIAS UERA . ALIAS FALSA SINT.

Quoniam haec quidem predicantur composita . ut unum sit omne predicamentum eorum . quę extra predicantur . alia uero non . quę differentia est . s. dicenda. Ordo est. Quoniam eorum . quę extra . i. singillatim [B 205]

predicantur . hȩc quidem composita sic predicantur . ut unum sit omne predicamentum eorum . alia uero non . ea differentia dicenda est. Vuánda súmelichiu dúrh sih kesprócheniu uuâr sint unde zesámene gelégetiu éin bezéichenent unde sámouuâr sint . tánne aber ánderiu sô nesint . ter únderskeit ist zeságenne . unde mit exemplis zelêrenne. *De homine enim uerum est dicere . et extra animal . et extra bipes . et ut unum.* Fone homine mag man súnderigo chéden . daz er sî animal . unde er sî bipes . unde mág man chéden daz tíu zesámene gelégetiu éin sîn . unde samouuâr sîn . also daz uuâr ist . homo animal bipes est. *Et hominem et album . et haec ut unum.* Unde mág ouh uuâr sîn . ube man ételîh animal sunderigo ságet hominem uuésen . unde album uuésen . unde díu béidiu éin uuésen. *Sed non si cytharedus et bonus . etiam cytharedus bonus.* Chît mán aber daz er súnderigo cytharedus sî . unde er gûot sî dúrh taz neist nehéin nôt taz er gûot cytharedus sî . unde daz sámint uuâr sî . daz éinzen uuar uuas.

61. QUȨDAM SIMUL INCONGRUE DICI . QUȨ PER SE UERE DICTA SUNT.

Si enim quoniam alterutrum dicitur . et utrumque dicitur . multa inconuenientia erunt. Sol man daz samint spréchen . daz súndero uuâr ist . so uuér[B 206]dent târuz manigiu gechôse úngelimphiu. *De homine enim . et hominem uerum est dicere . et album.* Fóne ételichemo ménnisken ist áleuuar zespréchenne . daz er menisko sî . unde er uuîz sî. *Quare et hominem rursus et album.* Fone díu mag man aber chéden .

den selben uuîzen mennisken. ménnisken uuésen ioh uuîzen. *Si et album et hominem.* So chído ih ube man ín uore uuârhafto hîez uuîzen ménnisken. Ube man uone socrate einest uuârhafto chéden mag. taz er uuîz mennisko sî. so mág man anderest sámouuârhafto fone ímo chéden. tiser uuîzo mennisko. ist mennisko unde uuîz. *Quare erit homo homo. albus albus.* Fóne díu lége dáz zesámene. so uuírdet tarûz tíu únnuzza zála. daz ménnisko mennisko sî. uuîz uuîz sî. *Hoc est in infinitum.* Tes ist únmez taz tu spréchen maht fone ímo. ze êrist súnderigo. unde danne sámint. *Et rursus musicus albus ambulans. hęc eadem frequenter simplicitas est.* Also díccho mág ouh keaberet uuérden díu súnderigi ube man uone socrate ze êrist chît taz er sî uuîz musicus kânder. uuánda dû aber chéden maht ter uuîzo musicus kânder. ist uuîz. unde ist musicus. unde ist kânder. So sol man danne sámint chéden drîestunt. uuîz uuîz uuîz ist. unde iro îogelichez trîestunt. [B 207] *Amplius. Si enim socrates socrates est et homo. erit socrates socrates homo.* Ube sunderigo spréchendo uuâr ist. socrates ist socrates. unde aber sunderîgo uuâr ist. er ist ouh mennisko. so uuírt tanne samint zechedenne. daz socrates socrates homo sî. *Et si socrates socrates est. et homo. et bipes. erit socrates homo et bipes.* Tísiu uuort firním samoso er châde. ube diu zû dien zuéin ih méino daz er súnderigo. socrates ist. unde homo ist. taz trítta ouh sunderigo chîst taz er bipes sî. sô sólt tu ouh sámint chéden. déro sélbon zuéi unde sunderigo daz trítta. *Et rursus si hic idem bipes est et homo. erit socrates socrates. homo homo. bipes bipes.* Ube socrates sunderigo

dríu ist . sô sínt sámint zechedenne . diu selben dríu . socrates socrates . et homo et bipes et homo et bipes. Taz socrates ist sunderigo socrates . unde homo . unde bipes . taz kemachot in sament uuésen hominem bipedem. So getân compositio negeuállet nîeht. *Quoniam ergo si quis simpliciter ponat . complexiones fieri . inconuenientia contingere manifestum est . quemadmodum autem ponendum . nunc dicemus.* Uuánda nû uuóla skînet . mánigiu úngelimphe dannanûz uuérden . ube îoman úngeskeideno in alla uuîs zesámene légen uuile díu proloquia . sô ist taz zelêrenne . uuîo er tûon sol.

62. SINGILLATIM SECUNDUM ACCIDENS PREDICATA . SIMUL PREDICARI NON POSSE. [B 208]

Quecumque igitur eorum quę predicantur . et eorum de quibus predicantur secundum accidens dicuntur. Suspensio. Sint taz accidentia díu man spríchet . unde ouh tíu fone dîen man síu spríchet. *Uel de eodem uel alterum de altero. Et hic.* Sô man uone einemo subiecto zuei accidentia spréche in hunc modum . *homo albus est . homo musicus est* . so man daz ander fone demo êreren spréche . in hunc modum . *homo albus est . albus musicus est. Haec non erunt unum. Depositio.* Tiu neuuúrchent nîeht ein speciem. *Ut homo albus est et musicus.* Álso díu accidentia béidiu fone homine gespróchen uuérdent . álde daz éina accidens fone demo andermo . unde aber daz fone homine. *Sed non est . idem musicus et albus.* Síu neuuúrchent toh nieht éin speciem. *Accidentia enim sunt utraque eidem.* Uuîo mugen? Sint péidiu éinis

tínges accidentia . fone accidentibus neuuírt nehéin substantia. *Nec si album . musicum uerum est dicere . tamen non erit album musicum aliquid.* Unde doh uuâr sî . albus est musicus . siu neuuérdent îo nîeht éin. *Secundum accidens enim . musicum album. Quare non erit album musicum.* Taz ist fone díu . uuánda síu béidiu sint accidentia. Fone diu neuuírt nîomer albus durh sih musicus . nube der homo albus . ter ist musicus. Ouh írrèt taz tia predicationem . daz accidentia sih lîehto uuéhselont. Ube socra[B 209]tes nû ist albus musicus . er mág aber an dero súnnun uuérden niger musicus. Fone díu ist sî lúkke. *Quocirca nec cytharedus bonus simpliciter.* Fone díu neuuírdet óuh nîeht éin species . cytharedus bonus . uuánda siu béidiu sint accidentia. *Sed animal bipes. Non enim secundum accidens.* Aber animal unde bipes uuúrchent éin speciem hominis . uuánda síu accidentia nesint. Chît man homo animal est . homo bipes est . taz mág man sáment uuóla chéden . homo est animal bipes;

63. SIMILITER QUĘ INSUNT IN PROLATIONE . UEL NARRATIONE SIMUL IUNCTA NON PREDICARI.

Amplius. Fernémen nóh. *Nec quecumque insunt in alio.* Noh tíu ándermo ánasint . s. díu nemúgen ouh nîeht kespróchen uuérden zesámine gelégetiu. *Quare nec album frequenter.* Fone díu nemag óuh album sô diccho kespróchen uuérden in conplexione sô iz extra mag. Chît îoman . uuîz mán ist callias . callias ist uuîz . taz mág uuâr sîn . chît er dánne sá-

ment . uuîz man callias uuîz ist . taz ist únredelih . uuánda iz âna ist tero prolationi subiectiue partis . taz ánderest prolatum uuírdet an predicatiua parte. Uuîz mán chédendo . uuírt pegríffen . taz er uuîz ist. Pe díu negelímfet nîeht sáment . taz súnderigo gelámf. *Neque homo . homo animal . uel bipes.* Nóh sús ketân [B 210] conpositio netóug . ube sia îoman uuúrchet . ûzer dien extra predicatis. Souuér mit téro báldi . daz er fone socrate chéden mag . socrates homo est et animal . sâr chéden uuíle . homo homo est et animal . taz ist also er châde . homo animal . animal est. Uuîo mág homo . béidíu sîn . ioh homo ioh animal? An díu daz er homo ist . sô ist er animal. Chît ouh fóne socrate . iste homo homo est . et bipes . taz íst áber álso er châde . iste homo bipes bipes est. *Insunt enim in homine . animal et bipes.* An démo námen homo . uuírdet animal uernómen ioh bipes. Ter óuh chît socrates . socrates est et homo . der máhti be díu chéden socrates homo . homo est . uuánda an socrate uuírt homo natûrlicho uernómen;

64. HUCUSQUE AN SINGULATIM UERE PREDICATA . IUNCTA QUOQUE UERA SINT . NUNC ECONTRA QUERITUR . QUĘ UERE PREDICANTUR IUNCTA . AN EADEM UERUM SIT ET SIMPLICITER DICERE.

Uerum est autem dicere de aliquo et simpliciter . aut quendam hominem . hominem . aut quendam album hominem . album. Non semper autem. Tisa sententiam súln uuír urâgendo lésen . alsús. Íst ouh súnderigo

uuâr . daz sáment uuâr ist? iz mág éteuuanne uuâr sîn . náls nîeht îo. Mág sámouuâr sîn hominem currere . samo quendam hominem currere? Alde ist sámouuâr zespréchenne . album curre[B 211]re . sô daz ist quendam album hominem currere? *Sed quando in adiecto quidem aliquid oppositorum inest . quę . s. opposita sequitur contradictio . non uerum sed falsum est.* Iz ist tánne lúgi . so demo adiecto ételih oppositum ánaist . unde demo opposito uólget contradictio. *Ut . s. falsum est mortuum hominem . hominem dicere.* Also daz lúgi ist . ube mán tôten ménnisken . ménnisken héizet. Homo ist predicatum . mortuus ist adiectum. Homo unde mortuus . i. ínsêler . unde âna sêla . díu sint opposita. Tîen uólget súslih contradictio . homo uiuit . mortuus non uiuit. *Quando autem non inest . uerum .* sô demo adiecto sólih oppositum ána neist . so ist súnderigo uuâr daz sament uuâr uuás. Samint ist uuâr . socrates animal bipes est. *Uel etiam quando inest quidem semper falsum . quando uero non inest . non semper uerum.* Alde ióh rehtor zeságenne . sô díu oppositio ánaist tero predicationi . sô ist îo daz súnderigo lúgi . taz sáment uuâr uuás. Tánne aber oppositio târána neist . sô ist iz échert uuîlon uuâr. *Vt homerus est aliquid . ut poęta.* Álso diu ist sine oppositione . homerus ist poęta . unde keskéidiniu lugi ist. *Ergo etiam est . aut non.* Nû uolget témo daz er poęta ist . taz er selbo ist . alde neist. Sih án éna predicationem . sô ist tísiu lúgi. Zíu ist taz? *Secundum accidens enim predicatur esse de homero quia poeta est . sed non secundum se predicatur de homero quoniam est.* Uuán[B 212]da sîn accidens uuárd kezéigot tô man chád poęta est . unde

be díu neuuárd nîeht taz est substantialiter gespróchen fone ímo. Tanne díu predicatio uuâr ist . tíudir chît . homerus est . sô neist sî nîeht teil tero accidentalis . tiudir chît . homerus poęta est. *Quare in quantiscumque predicamentis . neque contrarietas aliqua . aut ulla oppositio inest . si diffinitiones pro nominibus predicantur. Suspensio uocis.* Fone díu uuízzist . taz án dien predicationibus an dîen nehéin contrarietas . unde nehéin oppositio neist . ih méino díu sih pírget an dien nominibus . unde aber danne sih óuget . ube man fure diu nomina so homo ist unde mortuus . iro diffinitiones spríchet . i. animatus et sine anima. *Et secundum se predicantur . et non secundum accidens. Et hic.* Unde sîe durh sih kespróchen uuerdent . náls ánahaftîgo . ih méino . also est háftet zû poęta . unde âne poęta neuuírdet iz predicatum. *In his et simpliciter uerum erit dicere. Depositio.* An dien uuírt iz óuh súnderîgo uuâr. Sô dû chîst fone socrate . hic homo albus est . unde daz uuâr ist . so ist sámouuâr . ube dû fone imo chîst . hic albus est . uuánda albus nechlébêt nîeht zû homo . so est tuot zu poęta. *Quod autem non est . quoniam opinabile est . non est uerum dicere esse aliquid.* Taz áber neist . taz nemag nîeht túrh taz uuésen . daz man iz uuânet uuésen. *Opinatio autem eius non est . quoniam est . sed quoniam non est.* Sîn uuân ist uuórtener fone [B 213] neuuésenne . náls fone uuésenne. Fone díu álso opinabile ist . taz an ímo selbemo neist . álso íst taz uuâr . daz homerus aliquid ist uuánda er poeta ist . unde ist lúgi daz er mit páremo est aliquid sî. Homerum esse . daz ist párez esse . homerum poętam esse . alde eloquentem

esse . das héizet aliquid esse. Substantia getûot ín esse . accidentia getûont ín aliquid esse;

65. INCIPIT DE OPPOSITIONE EARUM PROPOSITIONUM . QUĘ CUM MODO ALIQUO PROFERUNTUR;

HIS UERO DETERMINATIS . PERSPICIENdum est . quemadmodum se habeant negationes et affirmationes . ad se inuicem . he scilicet quę sunt . esse possibile . et esse non possibile . et contingere et non contingere . et de inpossibili et de necessario. Habent enim aliquas dubitationes. Háranâh ist zechîesenne . uuîo ouh tiu proloquia . éinánderen inchéden . díu fone posse uuérdent . unde contingere . unde necesse . uuánda siu zuîuelig sint.

66. IUDICIUM . QUĘ NEGATIO AFFIRMATIONI OPPONENDA SIT.

NAM SI EORVM QUĘ COMPLECTUNTUR . illę sibi oppositę sunt contradictiones . quęcumque secundum esse uel non esse disponuntur. Suspensio. Úbe díu zesámene gelégeten uuórt . uuíderchedâ machont . an dien geiíht uuírt unde lóugen. *Ut eius quę est esse hominem . negatio est non esse hominem .* [B 214] *non autem ea quę est esse non hominem. Et hic.* Also lóugen uuírt tes esse hominem . mit non esse hominem . náls mit esse non hominem. *Et eius quę est esse album hominem negatio est . ea quę est non esse album hominem sed non ea quę est esse non album hominem. Et hic.* Unde also gelóugenet uuírt tes esse album hominem . mit

non esse album hominem . náls mit esse non album hominem. *Si enim in omnibus aut dictio aut negatio uera. Et hic.* Taz chîesen dârbî. Ube in állen contradictionibus taz éina uuâr ist . taz ánder lúgi . unde ouh tero zuéio . est albus homo . est non albus homo . daz éina uuâr ist . taz ánder lúgi. *Lignum erit uerum dicere . esse non album hominem. Depositio.* Sô ist tanne uuâr ze spréchenne . daz holz uuésen non album hominem. Cum lignum falsum sit dicere album hominem esse . erit de eo uerum dicere . esse non album hominem. Ube iz uuésen nemag albus homo . sô sol iz aber uuésen non albus homo. Ube iz neuuéder dero zuéio neist . só nesint síu nîeht opposita;

67. IDEM ESSE . AMBULAT ET AMBULANS EST.

Quodsi hoc modo et in quantiscumque esse non additur . idem faciet quod pro esse dicitur. Ube aber daz esse sús kespróchen neuuírdet . an sumelîchen propositionibus . so hábent ten sélben sín . taz taruúre stât. *Ut eius quę est ambulat homo . negatio est . non ea quę est ambulat non homo . sed non ambulat homo.* Also dû chîesen máht . an de[B 215]ro ságun . ambulat homo . díu mit non ambulat homo gelóugenet uuírdet . náls mit ambulat non homo. *Nihil enim differt dicere . uel hominem ambulare . uel hominem ambulantem esse.* An íro gât tir einis zęchédenne . homo ambulat . alde homo ambulans est.

68. AN REGULA SECUNDUM ESSE ET NON ESSE PREDICANDI . AD POSSIBILE TRANSEAT.

Quare si hoc modo in omnibus . et eivs quę est possibile esse . negatio est possibile non esse . non ea que est . non possibile esse . uidetur idem possibile et esse . et non esse. Fóne díu ube iz so uáren sol an anderen ságon . ih meino ube possibile esse gelóugenet uuírt . mit possibile non esse . náls mit non possibile esse . sô uuérdent siu béidiu uuâr an éinemo dinge. *Omne enim . quod est possibile diuidi uel ambulare . et non ambulare et non diuidi possibile est.* Uuánda an állen dien diuidi unde ambulare uuérden mag . an dien mag iz ouh ze léibe uuérden. Ein láchen mag keteilet uuérden . unde neuuérden. Ter mennisko mág kân . unde negân.

69. SECUNDUM MODUM POTIUS POSSIBILE PREDICARI.

Ratio autem est . quoniam omne quod possibile est . non semper actu est. Aber der únderskeit ist târána . taz tiu so getânen possibilia . nîeht in actu nesint. Uuârin síu in actu . so der hímel ist uuánda er suéibôt . so neuuâre is uuéhsel. *Quare inerit ei etiam negatio.* Fone díu ist in ána negatio [B 216] samoso affirmatio. *Potest igitur et non ambulare quod est ambulabile . et non uideri quod est uisibile* Also án demo skînet . taztir gân mag unde gesíhtig ist . énez mág . kân unde negân . diz mag man séhen . unde neséhen. *At uero inpossibile est de eodem oppositas ueras esse dictiones. Non igitur est*

ista negatio. Nû nemag tes nîeht sîn an dien oppositis . taz tie predicationes béide uuâr ságeen . fóne éinemo dínge. Pe díu neist nîeht posse non esse . lóugen des posse esse. *Contingit autem ex his aut idem ipsum dicere et negare simul de eodem . aut non secundum esse uel non esse . quę opponuntur fieri affirmationes uel negationes.* Hínnan geskíhet einuuéder so daz péide predicationes fóne éinemo dinge uuâr ságent . daz nîo negeskáh . alde sie neinchedent nîeht éinánderen nah esse et non esse. *Si ergo illud inpossibilius est.* Ube aber daz nemag sîn . daz sie béide uuâr ságeen. *Hoc erit magis eligendum.* Sô ist pezzera sie zespréchenne secundum modvm . tánne nah esse et non esse. *Est igitur negatio eius quę est possibile est esse . ea quę est non possibile est esse.* Tero affirmationis tíudir chît possibile est esse . ist tiu negatio . tiudir chît . non possibile est esse. *Eadem quoque ratio est . et in eo quod est contingens esse. Etenim eius negatio non contingens esse.* Also begágenet tero affirmationi ouh contingens esse . diu negatio non contingens esse. An dísen ist îo daz éina uuâr . daz ander lúgi. *Et in aliis quidem simili modo . ut in ne*[B 217]*cessario et inpossibili.* Álso ist óuh an dien anderen negatio zesezzenne . ih meino an demo necessario . unde an demo inpossibili. Temo necessario begagenet . non necessarium . temo impossibili non inpossibile. *Fiunt enim quemadmodum in illis esse et non esse oppositiones . subiectę uero res . hoc quidem album . illud uero homo . eodem quoque modo hoc loco . esse quidem subiectum sit . possibile uero et contingere oppositiones . determinantes quemadmodum in illis esse et non esse ueritatem.* Also an ánderen proloquiis .

uuîlon homo uuîlon albus . subiecta uuâren . unde esse et non esse predicationes uuâren . so mûoz aber an dísen esse uuésen subiectum . unde possibile et contingere predicationes . hîer dia uuârheit skéidende . álso derit tâten esse et non esse. *Similiter autem hę etiam . in eo quod est esse possibile . et esse non possibile.* Tíse oppositiones . ih méino nâh modo geuuórhte . skéident samouuóla dia uuârheit unde lúgi mit possibile et non possibile . álso dérit tûont an dien simplicibus taz esse unde daz non esse. Ube uuir chéden pluuiam esse possibile est . so ist pluuiam esse subiectum . possibile est taz ist predicatum. Chéden uuír âna daz possibile simpliciter . pluuiam esse . ih méino sô daz ist . uideo pluuiam esse super terram . tánne ist pluuia subiectum . unde ist esse predicatum.

70. ORDINATIO OPPOSITIONVM SECUNDUM MODUM.

Eius vero qvę est possibile est non esse. [B 218] *negatio est non possibile est non esse. Quare et sequi sese inuicem uidebuntur . i. possibile est esse et non esse.* Tero affirmationis possibile est non esse . uuírt kelóugenet mit tero negatione non possibile est non esse. Fóne díu ist óffen daz tíu sélba affirmatio possibile est non esse . unde ouh tíu possibile est esse . sáment einánderên sint . náls gágen einánderen. *Non enim contradictiones sibi inuicem huiusmodi sunt . possibile est esse et possibile est non esse.* So getâne predicationes . ih méino zuô affirmationes sô dîe sélben sint tie neuuérdent nîeht éinánderen opposite̜. *Sed pos-*

sibile esse et non possibile esse . numquam simul sunt . opponuntur enim. Aber díse ih meino affirmatio unde negatio . nemúgen sáment sîn . pe díu sint sie oppositę. *At uero possibile non esse et non possibile non esse . numquam simul sunt.* Uuánda óuh tíse ríngent . pe díu nemúgen ouh sie sáment sîn. *Similiter autem et eius quę est necessarium esse . non est negatio necessarium non esse . sed non necessarium esse.* Sosámo neuuírt nehéin lóugen dero affirmationis necessarium esse . mit tero affirmatione necessarium non esse . nube mit tero negatione non necessarium esse. *Eius uero quę est necessarium non esse . ea quę est . non necessarium non esse.* Unde dero affirmationis necessarium non esse . uuírt kelóugenet mit tero negatione non necessarium non esse. *Et eius quę est impossibile esse . non ea quę est impossibile non esse . sed non impossibile esse.* Nóh óuh [B 219] tero affirmationis impossibile esse . mit tero affirmatione impossibile non esse . núbe mit téro negatione non impossibile esse. *Eius uero quę est impossibile non esse . ea quę est non impossibile non esse.* Aber déro affirmationis impossibile non esse . uuírt kelóugenet mit tero negatione non impossibile non esse.

71. IN DECLARATIUA PARTE MODUM ESSE.

ET VNIUERSALITER UERO QUEMADMODUM dictum est esse quidem et non esse oportet ponere . quemadmodum subiecta . negationem uero et affirmationem apponere ad unum hęc facientem . i. ad modum tantummodo. Keméinlîcho uerním uóne állen daz óuh fóre geságet ist . daz tu esse unde non esse háben sólt fúre sub-

iecta . unde affirmationem ih méino est . ioh negationem ih méino non est . sólt tu légen zû demo modo . ter án possibile ist alde an contingens affirmationem unde negationem máchontemo. *Et oportet putare has esse oppositas dictiones.* Unde uone díu súln sie sús stân . sus inchédent sie éinánderen. Uuîo? *Possibile non possibile . contingens non contingens . necessarium non necessarium . uerum non uerum.* Uuíle du uerum est lóugenen . mit uerum non est . taz nemáht tu be díu nîeht uuánda sîn negatio ist . non uerum non est.

72. HUCUSQUE DE OPPOSITIONIBUS MODORUM . NUNC DE CONSEQUENTIIS EORUM.

Et consequentiae uero secundum ordi[B 220]*nem fiunt ita ponentibus.* Tie ouh gehélle sint . unde inne éin iéhent . tie zéigot tíser ordo. *Illi enim quę est possibile esse illa quę contingit esse.* Tero ságun possibile est . uerbi gratia . aliquando esse pluuiam . iíhet tiu contingit aliquando esse pluuiam. *Et hoc illi conuertit.* Unde daz kíltit sî iro . uuánda si iíhet iéhentero. Also possibili uólget contingere . sô uolget possibile demo contingere. *Et non inpossibile esse . non necessarium esse.* Unde énen zuéin . fólgent tísiu zuéi. Uuánda daztir sîn mág taz kebúrit . unde neist nîeht únmahtlîh . nôt neist is aber nîeht. Tísiu uîeriu tûont éina consequentiam. *Illi uero quę est possibile non esse . et contingere non esse . ea quę est · non inpossibile non esse . et non necessarium non esse.* Hîer iehent aber zuéin ándere zuô. Temo máhtlih ist taz iz ze léibe uuérde . unde demo dáz gebúrit

daz iz ze léibe uuérde . temo neist nîeht únmahtlih taz iz ze léibe uuérde . unde démo ist únnôt taz iz ze léibe uuérde. Taz ist ánderiu consequentia. *Illi uero quę est non possibile esse . et non contingens esse illa quę est necessarium non esse . et inpossibile esse.* Hîer iéhent aber zuéin ándere zuô. Taztir sîn nemag . unde negebúrit . temo ist nôt . taz iz nesî . unde únmahtlih taz iz sî. Taz ist tiu drítta consequentia. *Illi uero quę est non possibile non esse . et non contingens non esse . illa quę est necesse esse et inpossibile non esse.* Hîer iéhent aber zuéin ságon ándere zuô. [B 221] Taz ze leibe uuérden nemág . noh taz negebúrit taz iz ze léibe uuérde . taz ist nôte . unde ist únmahtlih taz iz nesî. Taz íst tiu uîerda consequentia. *Consideretur autem ex subscriptione quemadmotum dicimus.* An dírro nâhscrífte séhe man iz.

CONSEQUENTES.

Possibile est esse	*Contingit esse*
Non inpossibile est esse	*Non necesse est esse*

CONSEQUENTES.

Possibile est non esse	*Contingit non esse*
Non inpossibile est non esse	*Non necesse est non esse*

CONSEQUENTES.

Non possibile est esse	*Non contingit esse*
Necessarium est non esse	*Inpossibile est esse*

CONSEQUENTES.

Non possibile est non esse	*Non contingit non esse*
Necesse est esse	*Inpossibile est non esse*

(LIBER SEXTUS.)

73. PRIMAM ET TERTIAM CONSEQUENTIAM CONTRADICTORIE PREDICARI PERUERSO MODO . PRETER NECESSARIA.

ERGO INPOSSIBILE ET NON INPOSSIBILE sequuntur quidem contradictorie . illud quod est contingens et possibile . et non con[B 222]*tingens et non possibile sed conuersim.* An dero dríttun consequentia stânt mit inpossibili . non possibile unde non contingit . án dero êrestun stânt mit non inpossibili possibile unde contingit. Nû órdenoen die alsus.

AFFIRMATIO.	*Inpossibile esse*	*CONTRADICTIO.*	*Non inpossibile esse*	*NEGATIO.*
NEGATIO.	*Non possibile esse*	*CONTRADICTIO.*	*Possibile esse*	*AFFIRMATIO.*
NEGATIO.	*Non contingit esse*	*CONTRADICTIO.*	*Contingit esse*	*AFFIRMATIO.*

Hîer séhen uuír die zuô . dien inpossibile [B 223] unde non inpossibile consequentes sint contradictorie stân . unde conuersim. Conuersim dáz chît místeuuéndîgo . uuánda affirmationi uólgent negationes . únde negationi affirmationes. Táz zéigôt er mit tísen uuórten. *Illud enim quod est possibile esse . negatio inpossibilis . s. sequitur.* Possibile dáz affirmatio íst hábit óbe ímo sîn consequens . íh méino non inpossibile . dáztir íst negatio des inpossibilis. *Negationem uero affirmatio . s. sequitur. Illud enim quod est non possibile esse . sequitur illud quod est inpossibile esse.* Táz ánderhálb stât gágen possibili . íh méino sîn negatio non possibile táz hábit affir-

mationem óbe ímo . íh méino inpossibile esse. *Affirmatio enim est inpossibile . non inpossibile uero negatio.* Uués affirmatio ist si? Táz íst sî non inpossibilis. Tía sélbun míssechêri hábent óuh tíu contingentia. Pe díu uuérdent fóne sex predicationibus tres contradictiones. Táranáh follesézzên die êristun consequentiam mít non necesse esse . únde dia dríttun mít necesse non esse . unde séhen úbe díu tûen quartam contradictionem. Taz ferságet er háranáh.

74. DE NECESSARIO ALIUM MODUM FIERI.

*N*ECESSARIUM UERO *quemadmodum sit considerandum est.* Chîsen óuh táz necessarium. *Manifestum est quoniam non* [B 224] *eodem modo . sed contrarie sequuntur.* Necessaria nehéllent nîeht tíen ánderên contradictorie . núbe contrarie. Sie nesínt nîeht sélbin contraria ér méinet táz íro zuéio taz éina íst contrarium . tes ánderis contradictorio. Táz contradictorium sézzên in míttemen alsús. *Non necesse esse. Necesse esse. Necesse non esse.* Án dero êristun consequentia stât non necesse esse tes contradictio íst necesse esse . án dero uîerdûn démo íst contrarium . necesse non esse . án dero dríttun consequentia. Fóne díu íst tíu mítta . contradictoria déro éinun . contraria dero ánderûn. Die ûzerôstun nesínt neuuéder nóh contradictorie noh contrarie. *Contradictorie uero extra sunt.* Íro bêdero contradictiones sint ûzeren hálb tírro zuéio consequentiarum . ih méino dero êristun consequentię unde dero dríttun. *Non enim est negatio eius quod est necesse non*

esse . non necesse esse. Tise zuô nelóugenent éinándere nîeht. *Contingit enim ueras esse in eodem utrasque.* Táz skînet târana . uuánda sie béide uuérdent fúnden in éinemo dínge. *Quod enim est necessarium non esse . non est necessarium esse.* Tés nôt ist non esse . tes neíst nehéin nôt esse. Nôt íst non esse ignem frigidum unde nehéin nôt esse frigidum. Án démo igne sint tíe predicationes péide uuâr Nû sézzên óuh tia ánderûn . unde [B 225] dia uîerdun consequentiam . tíe aristotiles . úberhúob hoc modo.

Affirmatio.	*Impossibile est non esse.*	*CONTRADICTIO.*	*Non impossibile est non esse.*	*Negatio.*
Negatio.	*Non possibile est non esse.*	*CONTRADICTIO.*	*Possibile est non esse.*	*Affirmatio.*
Negatio.	*Non contingit non esse.*	*OONTRADICTIO.*	*Contingit non esse.*	*Affirmatio.*

Hîer sínt áber drí contradictiones. Sézzên uuír nóh zû diu necessaria . ûzer dîen neuuírdet tánne nîeht contradictio . núbe mêr contrarietas in hunc modum.

NEGATIO.	*Non necesse est non esse.*	*Necesse est esse.*	*AFFIRMATIO*

Téro êrerun predicationis contradictoria tíu hîer uersuíget ist . ih méino necesse est non esse . díu ist contraria déro ánderûn . álso iz fóre fûor.

75. HUIUS DISSIMILITUDINIS RATIO.

Causa autem est cur non sequantur similiter cętęris . quoniam contrarium idem conuersum inpossibile necessario redditur idem ualens. Uuáz méinet taz necessaria nîeht contradictorie negehéllent tíen possibilibus? Táz méinet uuánda inpossibile geuuéhse-[B 226]lôtiz unde in uuíderuuartîga uuîs kesprócheniz ébenuílo gemág temo necessario. *Nam si inpossibile est esse . necesse est hoc non esse. Si uero inpossibile non esse . hoc necessarium est esse.* Táz ist ter uuéhsel . úbe mít inpossibili stât esse . sô stât mít necessario non esse . álso iz ferit án dero dríttûn consequentia. Ube áber mít inpossibili stât non esse sô stât mít necessario esse . álso iz férit án dero uîerdûn consequentia. Âna dén uuéhsel nehábint síu nehéina consequentiam. Tér sélbo uuéhsel uerzíret tia uîerdun contradictionem. An díen aber contradictio uuírdet . tíu nehabent nieht tisen uuéhsel. *Quare si illa similiter . inpossibile et non hec e contrario* Fone díu geskíhet ío dáz uuíderuuártîgo úbe gelîcho uernómen uuérdent . éniz ih méino inpossibile iéhendo . únde dísiu idem necessaria lóugenendo. *Nam idem significat necessarium et inpossibile quemadmodum dictum est contrarie.* Síu bezéichenent éin . uuíderuuartîgo gesprócheniu. Nu sézzên in ében alle díe consequentias mít fîer predicationibus alsús.

Inpossibile esse.	*CONTRADICTORIE.*	*Non inpossibile esse.*
Non possibile esse.	*CONTRADICTORIE.*	*Possibile esse.*
Non contingit esse.	*CONTRADICTORIE.*	*Contingit esse.*

Necesse est non esse. CONTRARIE.	*Non necesse esse.* [B 227]
Inpossibile est non esse CONTRADICTORIE.	*Non inpossibile est non esse.*
Non possibile est non esse CONTRADICTORIE.	*Possibile est non esse.*
Non contingit non esse CONTRADICTORIE.	*Contingit non esse.*
Necesse est esse CONTRARIE.	*Non necesse est non esse.*

Hîer séhên uuír dîa causam . díu dia consequentiam machôt . unde áber írret tía contradictionem.

76. PROPONIT IPSE SIBI QUASI FORTE ERRAUERIT . ITA COLLOCANDO CONSEQUENTIAS.

Aut certe inpossibile est sic poni necessarii contradictiones. Alde uuâno íh sús nemúgen stân contradictiones necessarii náh témo possibili . sô sie nû gesézzet sint . uuánda nah possibili stât non necessarium an dero êristun consequentia. Uuehseloên . unde sézzên fure necessarium . daz an dero uîerdûn stât . unde daranâh possibile . dáz án dero êristun stât. *Nam quod necessarium est esse . possibile est esse.* Táz mág uuóla fóne díu gelímflîh sîn . uuánda daz necessarium íst . taz íst óuh târmíte possibile. *Nam si non negatio sequitur.* Álde úbe ímo possibile neuólget . sô uólget ímo sîn negatio . íh méino non possibile. *Necesse est enim aut dicere aut negare.* Ímo sól be nôte éinuuéder uólgen . possibile álde non possibile. *Quare si non possibile est esse . inpossibile est esse . inpossibile igitur est esse quod necesse est esse . quod est inconueniens.* Fóne díu . úbe necessario possibile

[B 228] nefólget . únde ímo áber non possibile fólget . sô fólget ímo sámint non possibili daz inpossibile . dáz uuésen nemág. *At uero illud quod est possibile esse . non inpossibile esse sequitur. Hoc uero illud quod est non necessarium esse.* Nû fólgee necessario daz uuir sáztôn in quarta consequentia . possibile daz uuir sázton in prima . temo uólget non inpossibile esse . unde démo non necessarium esse . álso uuír dâr séhen múgen an díen consequentiis. *Quare contingit . id quod est necessarium esse . non nesessarium esse.* Sô ist tánne geskéhen contra naturam . táz necessarium íst non necessarium. Târ skînet táz possibile neuólget necessario.

77. QUALITER TRANSLATUM NON NECESSE NON ESSE PRO CONTRARIETATE SUPRA DICTA . CONTRADICTIONEM FACIAT.

At uero neque necessarium esse sequitur possibile esse . neque necessarium non esse. Nû nemág ouh táz sîn . dáz possibili uolgêe necessarium esse . álde necessarium non esse. *Illi enim contingit utraque accidere. Horum autem utrumlibet uerum fuerit . non erunt illa uera.* Táz íst fone diu . uuánda possibili geskíhet peidiu . íóh posse esse . ioh posse non esse . únde sô énero deuuéderiz uuâr uuírdet . íh méino necesse esse . álde necesse non esse . sô uuérdent síu béidiu uertîligôt. Fóne necesse [B 229] esse zegât posse non esse . unde fóne necesse non esse zegât posse esse. Pe díu nehéllênt síu in éin. *Simul enim . s. contingunt possibile esse et non esse. Sin uero necesse esse uel non esse . non erit possibile utrumque.*

Sámint sínt uuâr posse esse unde posse non esse. unde uuánda síu sámint sínt. pe díu zegant síu óuh sámint. sô necesse esse chúmit álde necesse non esse. *Relinquitur ergo non necessarium non esse. ei quod possibile est esse.* Nû mág áber uolgen possibili taztir chit non necesse non esse. Táz ist fone díu uuánda dáztir sîn mág. táz nehábit tia nôt táz iz nesî. *Hoc enim uerum est et de necesse non esse.* Nû íst óuh táz fóne necesse non esse uuâr. Uuáz ist táz? *Hęc enim fit contradictio eius.* Taz éniu predicatio non necesse non esse. iro contradictio íst. *Que sequitur non possibile esse.* Díu sélba íh méino necesse non esse. stât mít non possibili an dero fólgendun descriptione. *Illud enim. i. non possibilę esse sequitur hoc quod est inpossibile esse. et necesse non esse. cuius negatio non necesse esse non esse.* So iíhet áber díu non possibile esse. demo inpossibili óbenân. unde démo. sélbin necesse non esse nídenân. dáz énero lóugin ist íh méino non necesse non esse. *Sequuntur igitur et hę contradictiones secundum predictum modum.* An sús ketânero ordinatione. máchont [B 230] tíu necessaria sámouuóla contradictionem. sâmo díu possibilia. *Et nihil inpossibile contingit sic positis.* Unde neíst nîeht úngelîchis tîen ánderên contradictionibus. sô man die consequentias. sús sézzêt. Táz lêrit únsih tísiu descriptio.

AFFIRMATIO.	*Impossibile esse.*	*CONTRADICTIO.*	*Non impossibile esse.*	*NEGATIO.*
NEGATIO.	*Non possibile esse.*	*CONTRADICTIO.*	*Possibile esse.*	*AFFIRMATIO.*
AFFIRMATIO.	*Necesse est non esse.*	*CONTRADICTIO.*	*Non necesse est non esse.*	*NEGATIO.*

Hínnân skînet táz possibili péidiu gehéllent íóh non necesse esse . íóh non necesse non esse.

78. ITEM QUĘSTIO AN POSSIBILE NECESSARIO CONSENTIAT.

Dubitabit autem aliquis . si illud quod necessarium est possibile esse sequitur. Zuîuel mág óuh sîn ube possibile gehélle necessario. *Nam si non sequitur . contradictio sequitur non possibile esse.* Úbe possibile ímo negehíllet . sô gehíllet ímo áber sîn lougen . non possibile esse. *Et si quis non hanc dicat esse contradictionem . necesse est dicere possibile non esse.* Únde negíbet er ímo dén lóugen sô gibet er áber dísen . i. possibile non esse. *Sed utreque falsę sunt.* Tíu sínt kelógen béidiu. [B 231] Tér possibili uerságet ten lóugen non possibile . tér líuget ter ímo óuh tén ságet possibile non esse . ter líuget áber. Uuíle óuh îoman strîten dáz non possibile necessario uolgêe. Uuáz keskíhêt tánne? Dáz non posse . sámint necessario sî. Tés nemág nîeht sîn. Úbe er ímo óuh fúoget possibile non esse . dáz íst sámoúngelímfe. Tés kíbet er nû exemplum. *At uero rursus idem uidetur esse possibile incidi et non incidi . et esse et non esse.* Nû mág éin díng péidiu uuérden . uerscrôten íóh únuerscrôten . unde uuésen íóh neuuésen. *Quare erit necesse esse contingere non esse.* Ze dero uuîs keskíhêt . taz tes nîeht nesî . dáz tóh nôte ist. *Hoc autem falsum est.* Táz ist kelógen . dáz iz pe note súle uerscrôten uuérden unde dóh múge unde nemúge uerscrôten uuérden.

79. QUĘ CREATURĘ HABEANT POSSE ET NON POSSE. ET QUĘ NON HABEANT.

Manifestum est autem quoniam non omne possibile uel esse uel ambulare . et opposita ualet. Uuír uuîzen dáz álliu possibilia . sô dáz íst possibile esse álde possibile ambulare . nîeht neuuérdent non possibilia. *Sed est in quibus non est uerum.* Ételîchiu sint an díen non possibile lúgi ist. *Et primum quidem in his quę non secundum racionem possunt.* Állero méist an díen . díu posse habent âna uuízze. *Ut ignis calefactibilis.* [B 232] Álso fíur prénnen mág. *Et habet uim inrationabilem.* Unde día máht hábit iz uuízzelôsiz. Íz hábit posse calefaciendi âna non posse. *Ergo secundum racionem potestates ipsę eędem plurimorum contrariorum . i. opositorum sunt.* Tár uuízenthéit íst . târ sínt péide máhte . faciendi ióh non faciendi. Homo medicus mág curare . er mág óuh non curare. *Inracionabiles uero non omnes sed quemadmodum dictum est . ignem non esse possibile calefacere et non.* Díu racionis tárbênt . tíu nehábent nîeht álliu máhte túennis unde netuennis . álso fíur nîeht péide máhte nehábit prénnennis unde nebrennennis. *Nec quęcumque alia semper agunt.* Nóh téro nehéinemo neíst sámint ána posse unde non posse . día îo dáz éina tûont . álso fíur îo prennit. *Aliqua uero possunt et secundum inrationales potestates simul quedam opposita.* Nû sínt tóh ételîchiu inrationalia tíu béidiu gemúgen . ióh uuérden ióh neuuérden . tólên unde nedólên . álso uuîn mág uuérden únde neuuérden . unde éin hût uersníten uuérden unde neuuérden. *Sed hoc quidem idcirco dictum est . quoniam*

non omnis potestas oppositorum est. Fóne díu spráh íh táz fóne díen . díu in actu sínt . fone díu lîez ih [B 233] tíu uóre . uuánda álle máhte . oppositorum nîeht máhtîge nesint. Taz fíur mág taz éina déro oppositorum . âna daz ánder. *Nec quęcumque . s. possibilia secundum eandem speciem dicuntur.* Únde dû uuízîst . taz álliu possibilia nîeht éinis speciei nesínt. Síu nesínt nîeht éin déro rationalium sô der medicus íst . núbe óuh inrationabilium . sô daz fíur íst unde dáz man uersképfen mág.

80. NON UNO MODO DICI POSSIBILE.

Quędam uero possibilitates equiuocę sunt. Súmelîche máhte . sint úngelîche gehéizene. *Possibile enim non simpliciter dicitur.* Taz íst fóne díu . uuánda máht . ze éinero uuîs kesprochen neuuérdet. *Sed hoc quidem quoniam uerum est . ut in actu.* Núbe dánnân uuírt súmelîchiu gespróchen . dáz sî uuâr íst fóne tâte. *Ut possibile est ambulare quoniam ambulat . et omnino possibile est quoniam iam actu est quo dicitur possibile.* Álso an démo skînet . táz fóne díu gât uuánda iz kân mág . unde an déro tâte tíu máht skînet. *Illud uero quod forsitan agit ut possibile est ambulare quoniam ambulabit.* Ánderiu maht íst tés táz nóh tûon sól álso dés íst . táz kân mág . sô iz uuíle.

81. SOLUTIO PRIORIS QUĘSTIONIS ID EST CUI POSSIBILI NECESSARIUM CONUENIAT. [B 234]

Et hęc quidem in mobilibus solis est potestas . illa uero et in immobilibus. Tíu máht faciendi et non

faciendi . díu íst an díen lébenden . áber díu échert faciendi díu íst an díen únlébendên. *In utrisque uero uerum erit dicere . non impossibile esse ambulare . uel esse.* An îouuédermo chît man uuârháfto . dáz iz múge gân unde uuésen. *Et quod ambulat iam et agit . et ambulabile.* Íh méino ióh táz nû îo ánagât . ióh táz kân mág. *Sic igitur possibile non est uerum de necessario simpliciter dicere . alterum autem uerum est.* Sô getân possibile . i. faciendi et non faciendi . táz negehíllet níeht necessario. Táz échert faciendi possibile íst . táz kehíllet necessario. *Quare quoniam partem uniuersale sequitur.* Fóne díu . uuanda parti totum uolget . uerbi gratia dâr homo íst . târ íst animal. *Id quod ex necessitate est . sequitur posse esse sed non omnino.* Tannân uolget necessario dáz posse. Dâr necesse íst târ íst posse. Iz negât aber nîeht úmbe . souuâr posse íst . taz târmítte sî necesse.

82. ITEM DE ORDINE CONSEQUENTIARUM.

Et est quidem fortasse principium quod necessarium est . et quod non necessarium est . omnium uel esse uel non esse. Únde uuóla mág keskéhen dáz necesse únde non necesse hóubet súlen uuésen állero déro ánderro consequentiarum . ih méino [B 235] possibilium esse uel non esse. *Et alia quidem quemadmodum horum consequentia considerare oportet.* Únde necessariis forestânden . diu ánderiu sulen uuésen in geuolgîg.

83. POTESTATEM ORDINE TEMPORIS . NECESSITATEM NATURĘ DIGNITATE PRECEDERE.

Manifestum autem . ex his quę dicta sunt . quoniam quod ex necessitate est secundum actum est. Hínnân skînet . táz îo nôt in tâte íst. Táz îo be nôte íst . álso fíur be nôte héiz íst . táz tûot óuh îo . iz prénnet îo. *Quare si priora sunt sempiterna . s. non sempiternis . et quę actu sunt . potestate priora sunt.* Fone díu . úbe sempiterna . íh méino díu hímelískin díu êuuiga tât hábeNT âna uuéhsel . fórderôren sint non sempiternis . sô sól óuh tíu tât téro non sempiternorum . fórderôra sîn iro potestate. *Et hęc quidem sine potestate actu sunt . ut primę substantię.* Táz chído íh fone díu . uuanda súmelîchiu díng sínt an dero tâte . âna día máht tés non faciendi . sô diuinę substantię sínt. Síe hábent in actu bonum. Hábetîn síe potentiam non agendi bonum . dáz uuâre impotentia. *Alia uero sunt actu cum possibilitate . quę natura priora sunt . tempore uero posteriora.* Sô sínt ánderiu díng . tíu dia tât hábent sámint tero máhte . tero tât íst natûrlîcho fórderôra . iro máht íst áber álterôra. Tíu máht [B 236] fabricandi domum gât fóre táranah fólget tiu tât. Toh éniz êrera sî . diz íst tíu êrera . uuánda díu máht efficiendi . neferfâhet nîeht âna dia effectum. *Alia uero numquam sunt actu . sed potestate solum.* Súmelîchiu nehábent tia tât . núbe échert tia máht. Numerus neíst nîeht in tâte infinitus . ér mág áber uuérden infinitus. Decem alde centum nesínt nîeht infiniti . síe múgin áber uuáhsen in infinitum.

84. EXPLICIT DE PROPOSITIONIBUS SECUNDUM MODUM DICTIS. ALIUD THEMA INCHOAT . ID EST QUESTIO . UTRUM PROPOSITĘ REI NEGATIO UEL MAGIS AFFIRMATIO CONTRARIA SIT.

Vtrum autem contraria est affirmatio negationi . et oratio orationi quę dicit quoniam omnis homo iustus est . ei quę dicit nullus homo iustus est . an ea quę est omnis homo iustus est . ei quę est omnis homo iniustus est. Callias iustus est . callias iustus non est . callias iniustus est . quę horum contraria est? Uuáz íst téro affirmationi uuíderuuártîg . tíudir chît mánnolîh ist reht. Uuédir díu affirmatio mánnolih ist únreht . álde díu negatio . nîoman neíst réht? Íst téro affirmationi callias íst réht mán . díu affirmatio uuíderuuártîg callias íst únreht man . álde díu negatio . callias neíst nîeht réht man? *Nam si ea quę sunt in uoce . sequuntur* [B 237] *ea quę sunt in anima.* Sínt tíu uuíderuuártîg in rédo . díu uuíderuuártîg sínt in mûote. *Illic autem contraria est opinio contrarii . ut omnis homo iustus . ei quę est omnis homo iniustus.* Únde ube dâr uuíderuuártîg íst . tér uuân daz mánnolîh réht sî . démo uuâne . daz mánnolîh únreht sî. *Etiam in his affirmationibus quę sunt in uoce . necesse est similiter se habere.* So uérit iz óuh dúrh nôt . an déro rédo. *Quodsi neque illic contrarii opinatio . contraria est.* Úbe áber in démo mûote . dér uuân déro éinun affirmationis uuíderuuárto neíst sînes uuíderuuárten . íh méino dés uuânes téro ánderûn affirmationis. *Nec affirmatio affirmationi erit contraria . sed ea quę dicta est negatio.* Sô neuuírdet tána mêr an déro rédo . dáz éin affirmatio uuíderuuártîg sî tero

ánderûn . núbe diu negatio. Id est nullus homo iustus est . uuíderuuállôt tero affirmationi omnis homo iustus est.

85. NON UNIUERSALEM PRIUS OPINIONEM AGGREDITUR . UT PERUENIAT AD UNIUERSALEM.

Quare considerandum est. FONE DÍU IST ze séhenne. *Cui falsę opinioni . uera opinatio contraria est.* Uuédermo lúkkemo uuâne . uuârer uuân uuíderuuártîg si. Uuârer uuân ist . táz ter gûoto gûot sî. Tára[B 238]gágene sínt tíe zuêne lúkke . táz ter gûoto gûot nesî . alde er úbel sî. Uuédermo íst er uuíderuuártîg? *Utrum negationi.* Uuéder demo sléhten lóugene dáz er gûot nesî. *An certe ei quę contrarium opinatur.* Álde démo uuíderuuártîgin dáz er ubel sî. *Dico autem hoc modo. Est quędam opinatio uera boni quoniam bonum est . alia uero quoniam non bonum falsa . alia uero quoniam malum. Quę horum contraria est uerę?* Uuéder díu uerságenta propositio . dáztir íst . álde díu ságenta . dáztir neíst . uuíderuuállôt téro ságentûn dáztir ist? *Et si est una . secundum quam contraria?* Unde úbe zuéio uerságentero propositionum éin significatio ist . uuéderiu déro íst contraria? Uuéderiu íst téro propositioni dies est . uuíderuuartig . tíudir chît nox est . alde non est dies? Sie bezéichenent éin.

86. DE FALSA OPINIONE QUAE ORITUR A CONTRARIIS.

Nam arbitrari contrarias opiniones diffiniri in eo quod contrariorum sunt falsum est. Térdir uuânit

uuésen contrarias opiniones . tíe fóne contrariis sint tér íst petrógen. *Boni enim quoniam bonum est . et mali quoniam malum est.* Álso die uuâna fóne contrariis sint . taz man gûot uuânit uuésen daz kûota únde úbel uuésen daz ubela. *Eadem fortasse opinio . et uera siue plura sint . siue una.* Mág keskéhen dáz ist échert éin uuân [B 239] únde uuârer uuân . sô er ein uuân sî . alde nesî. Iz mag ein uuân sîn . uuánda éin uuârheit in béiden ist. Souuéder iz sî . uuâr neist îo nîeht uuíderuuartig uuâre;

87. FALSĘ OPINIONIS DESTRUCTIO.

*S*VNT AUTEM ISTA CONTRARIA . S. QUĘ IN OPINIONE *sunt.* Nû sint ofto uuíderuuartig tiu in mánnis uuân chomint. *Sed non eo quod contrariorum sunt.* Nî doh nîeht umbe daz . taz sie uone uuíderuuartigen chómen sint. *Sed magis quod contrarie.* Nube dánnan . daz sie uone éinemo dínge in uuíderuuartiga uuîs dénchent . sô daz ist . úbe man gûot pediu ahtot uuésen guot ioh . úbel.

88. OPINIONI DE BONO QUONIAM BONUM SIT . OPPOSITAM ET CONTRARIAM ESSE QUĘ EST DE BONO . QUONIAM NON BONVM SIT.

*S*I ERGO EST BONI QVONIAM BONVM EST. Ube éin uuân ist fóne gûotemo daz iz kûot si. *Opinatio est autem quoniam non bonum est.* Unde ánder uuân ist . taz iz nesî . daz iz toh ist . ih méino daz iz kûot nesî . nóh honestum . noh utile . noh expetendum. *Est autem quoniam aliud aliquid quod non est . neque potest esse.*

Unde der drítto uuân ist . daz iz sî . daz iz neist . noh uuésen nemag . ih méino daz iz úbel sî . alde iz quantitas sî . alde iz ad aliquid sî . alde ánderiu díu infinita sint. *Aliorum nulla ponenda est s. contraria . nec quecumque esse quod non est opinatur . neque quecumque non esse quod est s. preter oppositam.* Sô neíst temo uuâne daz taz kûota gûot sî . tero mánigon nehéin uuíderuuartig . tie iz áhtont uuésen daz iz nesî . alde neuuésen daz iz ist . âne sîn oppositum. *Infinite enim* [B 240] *utreque sunt . et quecumque esse opinantur quod non est . et non esse quod est.* Tero uuâno ist únende die iz áhtont uuésen . daz iz neist . alde neuuésen daz iz ist. *Sed s. opposita in quibus est fallatia . s. prima.* Opposita sint îo contraria. Fóne dien chóment tie lúgi . álso daz ist . taz man gûot uuânit neuuésen kûot. Témo uuâne uólgent tíse uuâna . daz bonum nesî honestum . unde iz nesî utile . nóh appetendum . tîe nesint nîeht uuíderuuartig témo . daz man uuânit taz kûota uuésen gûot . uuánda sie ímo opposita nesint. Uuân uóne gûotemo . daz iz kûot nesî . ist uuíderuuartig temo uuâne daz iz kûot sî. *Hęc autem . s. fallatia . ex his ex quibus sunt generationes.* Sî ist tánnan . dánnan álle gebúrte sínt. *Ex oppositis uero generationes quare etiam fallacia.* Fóne oppositis sint álle gebúrte . sô ist óuh tiu lúkkî. Fóne unsûozemo uuírt sûoze . fóne únhertemo uuírt hérte . fóne unsuárzemo uuírdet suárz. Uuánnan máhtin siu uuérden âne uóne iro oppositis? Uuîo mahti sûoze uuérden uóne uuîzemo . alde uóne hertemo? Uuîo mag ouh fallacia uuérden uone táge? alde uone náht . alde fone ánderen díu iro opposita nesint? Fone contradictione ueritatis uuírt fallacia.

Prima fallacia ist. taz man uuânit alde chît éin díng neuuésen daz íz íst. tíu ist uuíderuuártig témo uuâne. ter iz áhtot uuésen daz iz ist. Uuánda dîe zuêne uuâna oppositum máchont. pe díu ist fallacia in oppositis. [B 241]

89. ITEM UALIDIUS ARGUMENTUM DE EADEM RE.

SI ERGO QVOD BONVM EST. BONVM ET NON MALVM EST. et hoc quidem secundum se. illud uero secundum accidens. Úbe daz kûota gûot ist. unde úbel neist. sô ist ímo éinez ánaburte. tiz ist ímo zûgeslúngen. *Accidit ei malum non esse.* Imo ist taz chómen daz iz úbel nesî. *Magis autem in unoquoque est uera. s. oppinio quę secundum se est.* Nû ist ter uuân îo uuârera. ter ánaburtiges tíngis ist. tánne der zûgeslungenis tíngis sî. *Etiam falsa. si quidem uera.* Ube dér uuâro sô ist. tanne ist óuh ter lúkko sô. *Id est falsa oppinio quę secundum se est. fallacior est illa falsa quę secundum accidens est. Ergo ea quę est quoniam non est bonum quod bonum est. secundum se consistens falsa est.* Ter uuân ter daz kûota uuânit neuuésen gûot. ter ist ánaburtîgis tingis lúkke. *Illa uero quę est. quoniam malum est. eius quod est secundum accidens.* Ter aber daz kûota zîhet úbelis. ter ist fólgentis tíngis unde zûgeslúngenis. *Quare magis erit falsa de bono. ea quę est negationis opinio. quam ea quę contraria est.* Fóne díu ist ter uuân lúkkero târ negatio boni ánalíutet. ih méino quoniam bonum non est bonum. danne der sî. dâr malum ánalíutit. ih méino quoniam bonum malum. Malum ist îo contrarium bono.

90. REUERTITUR . UT EX HIS PRĘMISSIS . FACIAT QUĘSTIONIS SOLUTIONEM.

FALSVS AUTEM MAGIS CIRCA SINGVLA . QUI HABET . I. HIC habet contrariam opinationem. Ter an díngolîchemo der lúkkero íst . ter hábet geuángen an dén uuíderuuar[B 242]tigen uuân. *Contraria enim sunt eorum quę plurimum circa idem differunt.* Tiu sint îo uuíderuuartig . tíu an éinemo dínge síh hártôst skeident . also uuîz unde suárz tûont an dero uáreuuo. *Quodsi horum contraria est altera.* Ube éinuuederiu uuíderuuartig ist . ih meino díudir chît . bonum non bonum . alde diudir chît . bonum malum est. *Magis uero contraria contradictionis.* Unde ube diu uerságenta hártor uuíderuuartig ist . ih méino quoniam bonum non est bonum. *Manifestum est quoniam hęc erit contraria.* Sô skînet taz sî héizen sól contraria. *Illa uero quę est quoniam malum est quod bonum . implicita est . i. non simplex est.* Ter uuân daz kûot úbel sî . ter ist zuísker. *Etenim quoniam non bonum est . necesse est id ipsum opinari.* Uuánda dârmite uuânit er iz ouh neuuésen gûot. Pe díu ist ter slehto uuân sléhtemo uuíderuuartig. Sîd taz sô ist . taz témo uuâne der daz kûota chît uuésen gûot . uuíderuuartig ter ist . ter iz chît neuuésen gûot . mêr danne der iz chît uuésen ubel . sô ist óuh pe nôte demo uuâne ioh tero rédo omnis homo iustus est . uuíderuuartig ter uuân unde diu réda nullus homo iustus est . mêr dánne omnis homo iniustus est.

91. ROBORATUR SENTENTIA EXEMPLO.

Amplivs. Ferním nóh. *Si etiam in aliis similiter oportet se habere . et hic uidetur esse bene dictum.* Ist óuh an ánderen uuânen hártor uuíderuuartig contradictio danne contrarii affirmatio . sô habo ih hîer réhto geságet. *Aut enim ubique s. magis contraria est ea quę est con*[B 243]*tradictionis . aut nusquam.* Iz sól uberal sô uáren . daz ter uuân contradictionis sî uuíderuuartig . alde nîener. *Quibus uero non est contraria . de his est quidem falsa . ea quę est uere opposita.* Tiu contrarium nehabent . also homo nehábet . fone dîen uuírdet lúkke . der uuídersagento uuân. *Ut qui hominem non putat esse hominem . falsus est.* Also der uuân lúkke ist . ter den ménnisken neuuânit uuésen ménnisken. *Si ergo hę contrarię sunt . et alię contradictiones.* Sint týse zuêne uuâna uuíderuuartîg . uuánda an in contradictio ist . sô uérit iz óuh târ sô . târ ándere contradictiones sint.

92. OPINIONES QUĘ SIMUL UERĘ SUNT . NON POSSE CONTRARIAS FIERI.

Amplivs. Ferním óuh. *Similiter se habet boni quoniam bonum est . et non boni quoniam non bonum est.* Tîe zuêne uuâna sint ébengeuuâre . daz kûot kûot sî . unde úngûot kûot nesî. *Et super has boni quoniam non bonum est . et non boni quoniam bonum est.* Unde dârmíte sint ébenlukke die zuêne . daz kûot kûot nesî . unde ungûot kûot sî. *Illi ergo uerę opinioni quę est non boni quoniam non bonum est . quę*

est contraria? Uuéler ist temo uuâne uuíderuuartig daz ungûot kûot nesî? *Non enim ea quę dicit quoniam malum est.* Táz nemag ter nîeht sîn . ter ungûot chît úbel sîn. *Simul enim aliquando erit uera.* Fóne díu nemág er . uuánda sie samint múgen uuâr sîn. Uuer zuuîuelôt uuánda úngûot kûot neist . iz nemúge ubel sîn? *Numquam uera uerę contraria est.* Nîomer ne[B 244]uuírt uuâr uuâre uuíderuuartig. *Est enim quiddam non bonum malum.* Ungûot ist uuîlon úbel. *Quare contingit simul esse ueras.* Fone díu uuérdent sie sáment uuâr. *At uero nec illa quę est non malum.* Nóh ter . der ungûot chît neuuésen úbel. *Simul enim et hec erunt.* Uuánda óuh tie sáment uuâr uuérdent. Álso daz kûot nóh úbel neist . ube mán âna dúrfte príchet aba bóume éin lóub. *Relinquitur ergo ei quę est non boni quoniam non bonum . contraria ea quę est non boni quoniam bonum.* Fone díu ist temo uuâne daz úngûot kûot nesî . uuíderuuartig tér uuân . daz únguot kûot sî. *Quare et ea quę est boni quoniam non bonum . ei quę est boni quoniam bonum.* Sô ist óuh ter . daz kûot kûot nesî . demo daz kûot kûot sî.

93. UNIUERSALITER PROPOSITIONUM CONTRARIA FIERI SIMILI MODO SICUT NON UNIUERSALIUM . IN QUO SOLUTA SIT QUĘSTIO.

Manifestvm est avtem qvoniam nihil interest nec si uniuersaliter ponamus affirmationem. Tísemo gelîcho uérit iz óuh tánne . ube uuír sézzen dén álelîchen uuân. *Huic enim opinioni ut est quę opinatur . quoniam omne quod est bonum bonum est . contraria ea erit uniuersalis negatio quę est nihil horum quę*

bona sunt bonum est. Uuánda demo uuâne daz állero gûotelih gûot sî . ist ter uuíderuuartig . daz nehein gûot kûot nesî. *Nam eius quȩ est boni quoniam bonum si uniuersaliter sit bonum . ea est quȩ opinatur quicquid est bonum . quoniam bonum est.* Uuíle dû den uuân daz kûot kûot sî állelîcho [B 245] sprécheu sô chîst tû állêr gûotelih gûot uuésen. *Similiter autem et non bono.* Álso máht tû den uuân daz kûot kûot nesî . máchon állelichen chédendo . daz nehein gûot kûot nesî. *Quare si in opinione se sic habet . s. ut sit ipsa opinio uniuersalis et contraria.* Fóne díu ube iz so ist an démo uuâne . daz er állelîh sî unde uuíderuuartig ándermo. *Sunt autem hȩ quȩ sunt affirmationȩs et negationes notȩ eorum . i. earum passionum quȩ sunt in anima.* Sága sint îo óffenunga des uuânis . unde dero gedáncho. *Manifestum est quoniam etiam affirmationis uniuersali contraria quidem negatio uniuersalis circa idem.* Sô uuírdet tánnan ih méino fóne dero uuíderuuartigi des állelichen uuânis . samouuíderuuartîg éin állelih sága ánderro. *Ut ei quȩ est omne bonum bonum est . uel omnis homo bonus est . ea quȩ est uel quoniam nullum uel nullus.* Álso dero állelichun rédo daz áller gûotelih kûot sî . díu réda uuíderuuartig ist . daz nehéin gûot kûot nesî . alde óuh tero daz mánnolih kûot sî . tiu uuíderuuartig ist daz nehéin man kûot nesî. *Contradictoriȩ autem . aut non omnis homo . aut non omne.* Ube aber non omnis . târ stât fure nullus . sô sint sie contradictoriȩ . nals contrariȩ. *Manifestum est autem quoniam et ueram uerȩ non contingit esse contrariam nec opinionem nec contradictionem.* Nîomer negeskíhet éinen uuân uuârin alde éina ságun uuâra . ánderen uuâren uuideruuartig

uuérden. *Contraria enim sunt quę circa* [B 246] *opposita sunt.* Taz skînet târána uuánda álliu contraria sint opposita. Oppositio ist íro genus. *Circa eadem autem contingit uerum . i. duo uera dicere eundem . s. quod in oppositis impossibile est.* Sô geskíhet éteuuen uuâr sagen . úber ságet éinemo dínge zuéi ánasîn. So turpitudini ánaist ut bona non sit . et mala sit . taz in oppositis nîo geskehen nemág. *Simul autem non contingit eidem inesse contraria.* Fone díu nemúgin ouh contraria uuésin an énemo dínge . uuanda iz iro genus nemag.

EXPLICIT.

IV.

KLEINERE ARBEITEN IM ANSCHLUSS

AN

BOETIUS.

A. DE PARTIBUS LOGICAE.

[D 51v] INCIPIT DE PARTIBUS LOICĘ. [E 91v 267]

Quot sunt partes logicę? quinque secundum aristotilem . Sextam partem addidit aristotelicus porphirius . Quę sunt? isagoge . cathegorię . periermenię . prima analitica . secunda analitica . topica. Quid consideratur in isagogis? quid sit genus . quid species . quid differentia . quid proprium . quid accidens. Quid est genus? [D 52r] *Genus est . quod de pluribus specie differentibus in eo quod quid sit predicatur. Species est quę ponitur sub genere . et de qua genus in eo quod quid sit predicatur. Item species est . quę de pluribus numero differentibus in eo quod quid sit predicatur. Differentia est quę de pluribus specie differentibus in eo quod quale sit predicatur. Proprium dialectici quadrifariam diuidunt . nam id quod alicui speciei accidit soli . etsi non omni . vt homini accidit . medicum esse uel geometrem . et quod omni etsi non soli . vt homini bipedem esse. Et quod soli . et omni . et aliquando . vt homini in senectute canescere. Quartum est in quo concurrit . soli . et omni . et semper . ut homini risibilem esse . quamuis*

non semper rideat . tamen naturam habet ridendi . quia quicquid risibile est . homo est . et quicquid homo est risibile est . et quicquid equus est . hinnibile est . et quicquid hinnibile est ęquvs est. Accidens est . quod adest . et quod abest . id est quod accedit et recedit . propter subiecti corrupcionem . et quod neque genus . nec species . nec differentia . nec proprium est. Quid tractatur in cathegoriis? Prima rerum significatio . et quid singule dictiones significent. Vtrum substanciam . an accidens. Et si substanciam . quid in substancia . utrum [F 268] *corporalem an incorporalem . animatam . uel inanimatam . mobilem an immobilem . uiuam . uel non uiuam . sensatam . uel insensatam . rationalem . uel inrationalem . generalem . uel specialem . uniuersalem . aut particularem.* [D 52v] *Primam an secundam . partes primarum . uel partes secundarum substantiarum. Subiecta an predicata . superiora an inferiora. quid narratur in periermeniis? Quid coniuncte et copulate dictiones significent . utrum simplicia proloquia . aut composita. Simplicia proloquia sunt homo currit . homo non currit . cicero disputat . cicero non disputat . alexander regnat . alexander non regnat. Composita proloquia sunt. Omnis homo animal est uniuersale dedicatiuum . proloquium uerum est. Nullus homo animal est . uniuersale abdicatiuum proloquium falsum est. Quidam homo animal est . particulare dedicatiuum proloquium uerum est. Quidam homo animal non est . particulare abdicatiuum . proloquium uerum est. Quid consideratur in primis analiticis? sillogistica quę est communis regula omnium sillogismorum . necessariorum . et probabilium . cathegoricorum . et ippotheticorum . id est predicatiuorvm et conditionalium. Quid tractatur in secundis*

analiticis? apodictica id est demonstratiua quę demonstrat ueritatem. id est necessarios sillogismos.[H 75ʳ] *Quid consideratur in topicis? dialectica id est sedecim loca argumentorum. Quot sunt loca argumentorum? XVI. Quę? a toto. a parte. a nota. id est ab ethimologia. hęc tria loca argumentorum sunt intrinsecus. hoc est in ipso negocio. extrinsecus. autem sunt ista tredecim.* [D 55ʳ] *quę sequentur. A congugatis. A genere. A specie. Ab adiunctis. A simili. A dissimili. Ab antecedentibus. A consequentibus. A contra*[Schluss F.]*riis. A repugnantibus. Ab efficientibus id est a causis. Ab effectis id est ab euentu. A conparacione quę est triplex. a maiori. a minori. a pari. A toto fit argumentum ad partem. ita. Si mundvs regitur diuina prouidentia. quomodo fiet vt non homo. eius namque pars est non uilis. Item. Si quis habuit argentea uasa et absque liberis moriens alicui legauit totam pecuniam. cuius sunt illa argentea uasa nisi illius cui legauit totam peccuniam? Item omnibus membris validus pede non claudicat. Et tevtonice.* Târder íst ein fúnt úbelero féndingo Tár nist nehéiner guot Vnde dârder íst ein hûs follez úbelero lîuto Târ níst nehéiner chústic. *A parte fit argumentum ad totum ita. Vno membro languente conpatiuntur omnia membra. Et in euangelio. Si oculus tuus fuerit simplex. totum corpus lucidum erit. et si nequam totum corpus tuum tenebrosum erit. Teutonice.* Fóne démo límble so begínnit tír húnt léder ézzen. *A nota hoc est ab ethimologia fit argumentum teutonice* Dir árgo dér íst dér úbelo. Terder stúrzzet dér uállet. [D 53ᵛ] *Latine etiam qui amat parsimoniam non odit abstinentiam. hęc tria loca sunt intrinsecus hoc est in ipso negotio. extrinsecus autem sunt haec*

tredecim quę secuntur. A conjugatis fit argumentum. vt est ciceronis exemplum. si compascuus ager est licet eum compascere. Si rex est oportet eum regere. Si dux est oportet eum ducere. Si consul est oportet eum consulere. Si doctor est oportet eum docere. Si scriptor est oportet eum scribere. Et ęua si de uiro sumpta est uirago est. Et in euangelio. si filivs uos liberauerit uere liberi eritis. Teutonice. Dír scólo dír scóffìcit îo. Vnde dir gouh dér gúccot îo. *A genere fit argumentum ita. Si uirtus bona est castitas* [H 75^v^] *quoque bona est. Vnde in uirgilio varium et mutabile semper est femina. Ergo et dido uarium et mutabile uideatur. Teutonice.* V́be man álliu dîer fúrtin sál nehéin só harto só den mán. *A specie fit argumentum. ita. si homo racionabilis est. non omne animal brutum est. Item possumus coniectari. omne genus mulierum esse auarum. quia euriphila auro uitam uendidit uiri. Ab adiunctis fit argumentum. ita. Vbi dolor ibi manus. ubi amor ibi oculus. ubi mors ibi timor. A simili locatus alicui bos aut equus si casu mortuus fuerit.* [D 54^r^] *non iure repetitur. quia nec seruus alicui comes aut operarius datus si casu mortuus fuerit restituitur. A dissimili. Non si holeribus uesci licet. propterea elleboro aut cicuta herbis uenenosis uesci oportet. Differt namque multum inter hortulanas et agrestes. Nec sic alea sicut trocho ludendum est. Dissimilis est enim simplex et contentiosus ludus. Ab antecedentibus. Si semel et secundo fefellit. forsitan et tertio fefellerit. Et si omnes maiores mortui sunt quomodo minores qui successerunt eis inmortales sunt? Et si nupsit uirgo non est. A consequentibus. Si peperit cum uiro concubuit. Si cicatrix est uulnus fuit. Si mortuus est ante uixit. Si*

senex est quondam iuuenis. A contrariis. Si mors fugienda est vita est apetenda. Et si stulticia est fugienda sapientia est apetenda. Si sanus est imbecillis non est. [Schluss H] *Et si in uiridi ligno haec faciunt. in arido quid fiet?* Ýbe dír wé íst sô níst dír áber nîeht wóla. *A repugnantibus. Non potueris simul parasitus esse et non ridiculus. Qui non colligit mecum. spargit. Et si satanas in se ipso diuisus est. quomodo stabit regnum eius?* Tú nemáht nîeht mít [D 54v] éinero dóhder zeuuena eidima máchon. Nóh tú nemáht nieht fóllén múnt háben mélues únde dóh blásen. *Ab efficientibus id est a causis. Intercessio lunę est defectio solis. Et percussio aeris. vocis est effeccio. Teutonice.* [C 352] Sôz régenôt só názzênt tî bôumá. Sô iz uuât só uuágôt íz. *Ab effectis. uel ab euentu. eodem possumus exemplo. Si audieris sonum scias aerem percussum et si eclipsin solis videas interuentum lunae non dubites. A comparacione tribus modis a magori Ne mireris. qui patrem occidit. si fratrem cedat; Et item Si patrem familias beelzebub uocauerunt. Quanto magis domesticos eius? A minori. Si pro furto quis iure damnatur quid pro sacrileio? et item. Si in minimo infidelis est. quod maius est. quis commendabit ei? A pari. ut apostolus ait. Quoniam qui talia agunt digni sunt morte. Et non solum qui faciunt. sed et qui consentiunt facientibus; Item merito diues ille guttam aquae non impetrauit. qui micas panis lazaro negauit.* Ýbilo tûo bezzeres néwâne.

B. DE SYLLOGISMIS.

[D 28r] 1. QUID SIT SYLLOGISMVS.

Syllogismus grece . latine dicitur ratiotinatio. Teutonice autem possumus dicere . geuuârrahchunga . *uel pluribus uerbis* . éinis tíngis irrâtini . unde guuísheit fóne ánderên; *Item ratiotinatio est . quędam indissolubilis oratio . i.* féste gechôse . unzuîuelîg kechôse . peslózen réda; *Item est ratiotinatio . quædam orationis catena . et inuicta ratio . i.* sígenémelîh kechôse . táz man endrénnen nemág . *in hunc modum. Questio est de quodam . liber sit an non*; Strît uuírdet . úbe éin mán urî sî; *Super qua re ratiotinamur . duo proponentes et tertium ex eis concludentes;* Tánnanûz chómen uuír . zuéi fúrebîetende . unde déro die uuíderuuárten iíhtende . táz trítta dánnân íro úndanchis uéstenonde; *Vnum est si teutonice dicamus;* Sîne uórderin uuâren urî. *Secundum est;* Tía urîheit nehábet er uerscúldet; *Si his non contradicitur;* Ýbe man dés ne[D 28v]mág kelóugenen; *Sequitur;* Pe díu ist óuh ér urî. *Tale est;* Ýbelis

keséllin mág man uuóla ingélten; *Hoc primum est;* Tés man mág ingéltin . tén sól man mîden. *Hoc secundum;* Ýbelin geséllin . sól man uirmîden. *Hoc tercium . ex duobus conficitur. Similiter cum dicitur.* Neâze dû; Nedrúnche dû.*duo sunt quę generant hoc tercium.* Sô bíst tu nûehternîn. *Item queritur de quolibet . quare uxorem non ducat; Et respondetur;* Ýbela neuuíle er. Cûota neuíndet er; *Hæc duo conficiunt hoc tercium;* Pe díu negehîit er; *Item.* Scálh nehábet er; Díu nehábet er; *Sequitur;* Vués hêrro ist er dánne? *Item dubitanti . eat an maneat . proponitur sic.* I. sus crûozit man in. Sús kât man in ána. Tû nemáht pêdiu tûon . pîtin ióh hínarîtin; *Respondet.* Íh uuílæ hínarîtin. *Dicitur ei.* Pe díu nemáht tû bîten; *Item proponitur ei . qui inminente periculo . recusat nudus effugere . et sic se saluum facere.* Vuédir ist pézera . állero únsâldon héime zégebîtenne. Álde állen sâldon. Ze hólz zeindrínnenne. [D 29r] *Assumenti.* Ze hólz. Ze hólz. *Infertur.* Pe díu nebît hîer heîme! *Vulgares syllogismi tales sunt; i.* Tîe die líute ûobint; *Et ex eis uidentur quidam esse qui latine dicuntur predicatiui . alii autem qui dicuntur conditionales; Hęc enim duo sunt eorum genera; Predicatiuus est .* ter gesprócheno âne íba . *conditionalis* . ter gesprócheno mit íba. *Est autem* íba . *quod dicimus* úbe . *coniunctio si; Constat autem omnis syllogismus proloquiis . i. propositionibus; ut homo animal est;* Álle syllogismi uuérdent ûzer proloquiis; *Proloquia dicamus* . crûezeda. *Similiter propositiones* . crûezeda; *Item; Propositiones* . pîetunga ; *Alii dicunt* . peméinunga; Vuémo pîeten uuír sie? Vuémo . beméinen uuír sie? *Vtique illi* .

quem uolumus concludere . tén uuír úberuuínden uuéllên.

2. DE PRĘDICATIVO.

In predicatiuo syllogismo inueniuntur tria proloquia . quorum duo sumpta dicuntur . i. keiíhte; Vués keiíhte? uués iêunga? *scilicet aduersarii. His infertur . tertium . quod inlatio dicitur . i.* nâhspréchunga. *A quo infertur? A conuincente . i.* fóne demo úberuuindâre. *Sumpta conexa sibi sunt . ita ut utrumque* [D 29^{v}] *partem habeat alterius;* Tíe geiíhte . háftent zu éinen ánderên . îouuéderiz ánderis téil hábende. *His duobus conficitur illatio . partem capiens utriusque sumpti*; Fóne dîen zuéin . uuírdit táz slóz . pédero téil hábende; *Ipsius autem proloquii partes . sunt subiectiuum et declaratiuum . i.* táz fúndament . unde dáz úberzímber; *Homo subiectiuum est . animal est declaratiuum.*

3. QVOT FORMAE SINT PRAEDICATIVI.

Tres formę sunt predicatiui . i. tríu bílde. *Prima est . in qua declaratiua particula superioris sumpti . sequentis efficitur subiectiua . aut subiectiua superioris . declaratiua sequentis;* Án demo êristin bílde . uuéhselônt tiu sumpta; Tes êrerin úberzímber . uuírdit tes áfterin fúndament . álde des êrererin fúndament uuírdit tes áfterin úberzímber; *Vt omnis homo animal est; Omne animal substantia est; Omnis homo substantia est;* Ál dáz ménnisco íst . lîbháfte díng ist. Ál daz lîbháfte íst . cáscaft ist. Ál daz ménnisco íst . cáscaft íst. *Declaratiua*

prioris sumpti . facta est subiectiua sequentis. Item. Omnis homo animal est. Omne risibile homo est; Omne risibile animal est; Ál dáz ménnisco [D 30r] íst . lîbháfte ist; Ál daz láchên mág . ménnisco ist; Ál dáz láchêt . lîbhafte ist; *Subiectiua prioris . facta est . declaratiua sequentis; predicantur autem prologuia . uniuersaliter et particulariter . dedicatiue et abdicatiue;* Síu tûont îo éinuuédir . ságent álde uerságent . ál . álde súm;

4. QVOT MODOS HABEAT PRIMA FORMA.

Prima forma nouem modos habet; Taz êrista bílde . hábit níun uuîsun; *Primus modus est;* Tiu êrista uuîsa ist; *In quo conficitur ex duobus uniuersalibus dedicatiuis . uniuersale dedicatiuum directim;* Tíu uóne zuéin áluéstenungôn . éina áluéstenunga máchôt . in ríhtî . i. álso sî befóre bechêrit uuárd; *Vt est omne iustum honestum; Omne honestum bonum; Omne igitur iustum bonum.* Állero réhtolîh . zímîg; Ál zímilîh . cûot; Álliz réht . cûot; *Si reflexim inferas;* Ýbe dû áber dia illationem míssechêrist; *Omne bonum iustum;* Álliz cûot réht . *non sequitur* . táz neíst nîeht uuâr; *Sed particulariter potest inferri;* Áber éines téiles . mág iz uuâr sîn; *Quoddam igitur bonum iustum;* Súmelih cûot . ist réht; *Et efficitur quintus modus; Qui sola inlatione differt a primo modo;* Tér démo [D 30v] êristin úngelîh ist . échert án demo ûzlâze; *Secundvs modus est . in quo conficitur ex uniuersali dedicatiuo et uniuersali abdicatiuo . uniuersale abdicatiuum directim;* Án demo ándermo uuírdit . fóne állis féstenúngo . unde állis

lóugene . éin állis lóugen . in ríhti . *ut est. Omne iustum honestum*; *Nullum honestum turpe; Nullum igitur iustum turpe;* Állez réht . kezâme; Nehéin gezâme . únêra. Nehéin réht únêra; *Si reflectas;* Ýbe du iz míssechêrist; *Nullum igitur turpe iustum;* Nehéin únêra réht; *Efficitur sextus modus; Et sunt similiter isti duo . in clausula tantum dissimiles; Tertius modus est; in quo conficitur ex particulari dedicatiuo. et uniuersali dedicatiuo . particulare dedicatiuum directim;* Ter drítto gíbit . fóne súmis féstenungo . únde állis féstinungo . éina súmis féstinunga. *Vt est quoddam iustum honestum; Omne honestum utile; Quoddam igitur iustum utile.* Súmelîh réht zímelih; Ál zímelîh núzze. Súmelîh réht . núzze; *At si reflectas;* Ýbe du iz áber míssechêrist; *quoddam igitur utile iustum;* Súmelîh núzze réht; *Erit septimus modus; Et hi duo tantum in clausula dissimiles; Quartvs* [D 31r] *modus est . in quo conficitur ex particulari dedicatiuo . et uniuersali abdicatiuo particulare abdicatiuum . directim.* Ter uîerdo máchôt fóne téilis uéstenungo . unde uóne allis lóugene . éinen téilis lóugen . in ríhte; *Vt est; Quoddam iustum honestum; Nullum honestum turpe; Quoddam iustum non est turpe;* Ételih réht zímîg; Nehéin zímelîh únera; Ételih réht . nehéin únera; *Reflecti non potest*; *Quia particulare abdicatiuum et uniuersale dedicatiuum . non semper si conuertantur uera sunt; Octauus modus est . in quo conficitur ex uniuersali abdicatiuo et uniuersali dedicatiuo . particulare abdicatiuum reflexum;* Ter áhtôdo tûot fóne álles lóugene . únde álles féstenungo . éinin téilis lóugin . missechêrtin; *Vt est; Nullum turpe honestum; Omne honestum iustum; Quod-*

dam iustum non est turpe; Nehéin únera zímîg; Ál zímilîh réht; Súmilih réht . nehéin únera; *Nonus modus est . in quo conficitur ex uniuersali abdicatiuo et particulari dedicatiuo . particulare abdicatiuum reflexim;* Ter nîundo máchôt [D 31ᵛ] fóne állis lóugine . únde téilis féstenungo . éinen téilis lóugen míssechêrtin; *Vt est; Nullum turpe honestum; Quoddam honestum iustum; Quoddam igitur iustum . non est turpe;* Nehéin únera zímelîh; Súm zímilîh . réht. Súmelîh réht . neíst únera. *Vbicunque reflexio est, i. conuersio . predicati in illatione;* Sôuuâr míssechêrda uuírdit . tés man spríchit án demo slóze; *Ibi semper fit subiectiuum . quod prius erat in sumptis declaratiuum . aut fit declaratiuum . quod in sumptis prius erat subiectiuum;* Târ uuírdit ío daz fórdera . táz fóre uuás taz áftera; Álde daz áftera . dáz êr uuás taz fórdera;

5. DE SECVNDA FORMA.

Secunda forma est . in qua declaratiua superioris sumpti . eadem est etiam declaratiua sequentis; Taz ánder bílde ist . án démo der áftero téil . tero êrerun geiíhte . áber uuírdit ter áftero . án dero ánderûn geiíhte;

6. QVOT MODOS HABET.

Habet autem quatuor modos; Primus est . in quo conficitur ex uniuersali dedicatiuo . et uniuersali abdicatiuo . uniuersale abdicatiuum directum; Án demo êristen modo [D 32ʳ] uuírdit . fóne állis féstenungo .

únde uóne állis lóugene . éin állis lóugen . in ríhte; *Vt omne iustum honestum. Nullum turpe honestum; Nullum igitur iustum turpe;* Álliz réht zímelîh; Nehéin únera zímelih; Nehéin réht únera; *Si reflectas. Nullum turpe iustum;* Míssechêrist tû den ûzlâz; Nehéin únera réht . *hoc iterum uniuersalis abdicatiua erit . et uerum erit.* Táz cât ál éinis; *Ita et in ceteris tribus modis; Secundus modus est . in quo conficitur ex uniuersali abdicatiuo . et uniuersali dedicatiuo . uniuersale abdicatiuum directum;* Ter ánder máchôt fóne állis lóugene únde állis féstenungo éinen állis lóugen; *Vt est; Nullum turpe honestum; Omne iustum honestum; Nullum igitur turpe iustum;* Nehéin únera zímelîh. Álliz réht zímelih. Nehéin únera réht. *Si reflectas eadem uniuersalis abdicatiua erit . et idem modvs; Tertius modus est . in quo conficitur ex particulari dedicatiuo . et uniuersali abdicatiuo particulare abdicatiuum directim;* Ter drítto máchôt fóne téilis féstenungo . únde állis lóugene . éinin téiles [D 32v] lóugen in ríhte; *Vt est. Quoddam iustum honestum; Nullum turpe honestum; Quoddam igitur iustum non est turpe.* Súmelîh réht zímelih. Nehéin únera zímelîh. Súmelih réht . neíst únera; *Quartus modus est . in quo conficitur ex particulari abdicatiuo et uniuersali dedicatiuo particulare abdicatiuum directum;* Ter uîerdo tûot fóne téiles lóugene . únde álles féstenungo . éinen téiles lóugen; *Vt est. Quoddam iustum non est turpe; Omne malum turpe; Quoddam igitur iustum non est malum.* Súmelih réht . neist únera. Álliz úbil íst únera; Súmelih réht neist úbel;

7. DE TERTIA FORMA.

Tertia forma est . in qua subiectiua superioris sumpti . eadem est etiam subiectiua sequentis; Taz trítta bílde íst . án démo der êrero téil . tés fóregântin sumpti . áber der êrero uuírdit . án demo áfterin sumpto;

8. QVOT MODOS HABEAT.

Sunt autem eius sex modi; Primus est . in quo conficitur ex duobus uniuersalibus [D 33^r] *dedicatiuis . particulare dedicatiuum directum;* Ter êristo tûot fóne zuéin álles féstenungon . éina téiles féstenunga . in ríhte; *Vt est; Omne iustum honestum; Omne iustum bonum; Quoddam igitur honestum bonum.* Álliz réht zímilih; Állez réht cûot; Súm zîmelîh cûot; *Secundus modus est; in quo conficitur ex particulari dedicatiuo et uniuersali dedicatiuo . particulare dedicatiuum directim.* Ter ánder máchôt fóne téilis . únde állis féstenungo . éina téilis féstenunga in ríhte. *Vt est; Quoddam iustum honestum; Omne iustum bonum; Quoddam igitur honestum bonum;* Súmiz réht zímelîh. Álliz réht cûot; Súm zímelîh cûot; *Tertius modus est . in quo conficitur ex uniuersali dedicatiuo et particulari dedicatiuo . particulare dedicatiuum directim;* Ter drítto tûot fóne állis féstenungo . únde téilis féstenungo . éina téiles féstenunga . in ríhte; *Vt est; Omne honestum iustum; Quoddam honestum bonum; Quoddam igitur iustum bonum.* Ál zímelîh réht; Súm zímelîh cûot; Súmiz réht cûot; *Quartus* [D 33^v] *modus est; in quo conficitur ex uniuer-*

sali dedicatiuo . et uniuersali abdicatiuo . particulare abdicatiuum directum ; Ter uîerdo tûot . fóne állis féstenungo . únde allis lóugene . éinen téilis lóugen in ríhte ; *Ut est; omne iustum honestum. Nullum iustum malum; Quoddam igitur honestum non est malum;* Álliz réht zímelîh; Nehéin réht úbel; Súm zímelîh . neíst úbel; *Quintus modus est; in quo conficitur ex particulari dedicatiuo . et uniuersali abdicatiuo particulare abdicatiuum . directim;* Ter uínfto tûot fóne téilis féstenungo . únde állis féstenungo . éinin téilis lóugen; *Vt est; Quoddam iustum honestum; Nullum iustum malum; Quoddam igitur honestum non est malum.* Súmez réht zímilîh. Nehéin réht úbel. Sum zímilîh neíst úbel; *Sextus modus est . in quo conficitur ex uniuersali dedicatiuo . et particulari abdicatiuo . particulare abdicatiuum directim;* Ter séhsto tûot fóne állis féstenungo . únde téilis lóugene . éinen téilis lóugen . in ríhte. *Vt est; Omne iustum honestum; Quoddam iustum* [D 34r] *non est malum; Quoddam igitur honestum non est malum;* Álliz réht zímelîh; Súmelih réht neíst úbel. Súm zímelîh neíst úbel. *Omnes igitur modi certum ordinem tenent. Eiusdemque ordinis ratio est . quę in ipsis formis demonstrata est;* Álle die módi stânt pe hêri; Vuáz tíu hêri sî . táz skînit án sélben tien formis. *Quia merito prima dicitur in qua omni modo concludi potest . uniuersaliter et particulariter . dedicatiue et abdicatiue; Deinde secunda . in qua uniuersaliter et particulariter . nisi per contrarium . i. abdicatiue concludi non potest; Tertia demum in qua tantum particulariter concluditur.* Tíu forma íst hêrista . tíu ze állen uuîson beslózin uuírdit. Tíu dáranâh . tíu ze zuéin uuîsôn; Tíu óuh

táranâh. tíu ze éinero uuîs. peslózen uuírdit; *Item in prima forma illatio fit ex præcedenti subiectiua et declaratiua; In secunda forma. ex duabus subiectiuis præcedentibus; In tertia ex duabus declaratiuis præcedentibus efficitur illatio; Item in prima forma. concluditur. aliquando directim. aliquando re*[D 34ᵛ]-*flexim; In secunda et tertia non nisi directim; Vel si reflectas. modum non mutabis; Possumus autem non uno modo interprætari honestum et turpe; Dicamus* zímîg únde unzímîg. chúisg únde únchuisg. êra únde únera. *uel differentius* êrsam únde únersam; *Sed hæc uidentur unum significare;* Intellegimus tamen êrsam. sámint êron; *Siccut dicimus* lóbesam; Sámint loben; mínnesam. sámint mínnon; Hántsam. sámint hándin; Lústsam sámint gelústin. Râtsam sámint râte; *Nam et antiqui. bonum honestum uirtutem. idem esse iudicabant; Similiter malum turpe uitium. pro uno putabant. Nos autem bonum dicimus omnem dei creaturam. illi eam indifferens uocabant. i. neque bonum neque malum;*

9. DE CONDITIONALI SYLLOGISMO. QVOT MODOS ET PARTES HABEAT.

Sicut decem et nouem modi sunt predicatiui syllogismi; Álso níunzên uuîsun sínt. tés sléhto gespróche[D 35ʳ]nin syllogismi. *sic sunt conditionalis VII. modi.* Sô sint síben uuîsun. tés mít kedíngun gespróchenin. únde mít íbo. *Et sicut eius partes tres sunt. duo sumpta et illatio. ita et istius tres* SUNT. *propositio adsumptio conclusio.*

10. VNDE EIVS PARTES SINT DICTAE.

Reddenda est autem ratio quare sic dicantur partes utriusque. Mán sol uuîzin . zíu sie sô héizên. *Nam ut dictum est . sumpta . i. concessa . aduerssarii sunt . illatio proponentis.* Zuêne téila sínt tés . tén man iíhtet . ter drítto des iíhtâris. *Et nisi prius sumat aduersarius quę ei proponuntur. Non habet proponens . quod inferat.* Ter aduersarius neiéhe . ánderis nebíndit ín . ter iíhtâre. *Illatio uinculum est . ex sumptis factum.* Mít tíu man ín bíndit . táz chúmet fóne sînero geiíhte. *Ergo in sumptis concessio . in illatione uiolentia.* Fóne díu . échert ér zuéio iéhe . tés tríttin íst nôt. *In predicatiuo namque syllogismo . alius sumit et eius sunt sumpta.* [D 35v] *alius infert et eius est illatio.* Án dero sléhtûn slózrédo . téilint síh tiu partes. Zuéi sínt tes éinen . daz trítta des ánderin. *In conditionali autem . cuius est propositio . eius est et assumptio . atque conclusio.* Áber mít kedíngun uuârráchondo . hôrint álliu diu téil . ze éinero hánt. *Sed propositio est .* táz man ze êrist píutet. Assumptio daz ánder . dáz man nímet zûo demo êrerin. *Quare?* Táz man siu béidiu bîete. *Quę duo si conceduntur . eadem lege sicut in predicatiuo . tertia necessitate subsequitur conclusio.* Ýbe dánne déro gebótenôn zuéio geiégen uuírdet . só neurâget nîoman des trítten . uuánda sîn nôt íst. *Namque qui concludit in conditionali . suam sententiam concludit; Qui autem infert in predicatiuo . sumenti . i. concedenti aduersario infert . et ideo non sunt eadem uocabulo . tribus illis partibus et istis.* Án demo conditionali . séhent tie námen dero par[D 36r]tium. Zûo demo éinen

déro strîtenton. Ín demo predicatiuo . séhent siu mêr zûo demo ánderen.

11. DE FORMA EIVS.

Est et illud sciendum . quia conditionalis propositio . componitur ex duabus predicatiuis. Predicatiuę et simplices propositiones sunt . quę singulis uerbis constant ut homo est . animal est. Sine uerbo enim nulla propositio. Compositę et conditionales sunt . quando si coniunctio duas predicatiuas in unam copulauerit. Vt si homo est animal est. Aliæ quoque coniunctiones copulatiuę aut disiunctiuę tales faciunt. Vt aut dies est aut nox. Et sol super terram est . et dies est. Neque sol super terram est . neque dies est. Tiu coniunctiones uuúrchint éina propositionem . ûzer zuéin. *Et quia ipsa propositio . i. prima pars conditionalis syllogismi . ita bifida est in suis partibus quibus composita est . harum partium utramuis assumere necesse est . per affirmationem uel negationem . et dehinc ex ea quę restat con*[D 36v]*cludere . simili affirmatione uel negatione.* Taz êrista stúcche des syllogismi íst zuískiz. V̂zer dés hálben téile . uuírdit taz ánder stúcche des syllogismi . mit lóugene álde mit féstenungo . v̂zer dés kemáchin . uuírdit taz trítta . óuh mít lóugene álde mít féstenungo.

12. VNDE SVMANTVR.

Fiunt autem omnes ypotetici . i. conditionales syllogismi . aut ex naturaliter coherentibus . aut omni modo dissidentibus. Síe uuérdint álle uóne dîen . díu

síh nîo mêr neskéident. álde nîomer zesámene nechóment. *Sedecim loca sunt ex quibus omnia argumenta fiunt. et omnes syllogismi.* Séhscên stéte sínt. tánnân mán álliu díng irrâtit. *Tria tantum ex eis conueniunt ypotheticis syllogismis.* Trîe sínt échert. ûzer dîen díse syllogismi spríngint. *Dicuntur autem precedentia sequentia repugnantia. i.* tíu fóregant. fólgent. ríngint. *Precedentia et sequentia non separantur. Repugnantia dissiliunt.* Fóregânt fólgênt. tíu neskéident. [D 37^r] síh. Tíu áber ríngint. tíu neuuéllin sámint sîn. *Primus ergo fit ex antecedentibus. ut antecedit dies lucem. Secundus a sequentibus. ut sequitur lux diem. Tertius a repugnantibus. ut repugnat diem esse. et lucem non esse. Quatuor deinde uel a repugnantibus uel a contrariis quę medium non habent. Sunt enim contraria quę medium non habent. ut sanus et inbecillis. Sunt et quę habent ut album et nigrum. quorum medium inuenitur. quod neque album est neque nigrum. ut fuscum et pallidum. i.* sátcrâ. pléihcrâ.

13. DE ORDINE MODORVM.

Primus modus est secundum boetium. Quotiens in conexa propositione. primum ut in propositione locatur assumitur. ut consequatur secundum. Tiu êrista uuîsa ist; Sô der êrero téil. déro zesámine háftentûn. pîetungo. áber ánderêst zûo íro gestôzin uuírdit. táz ter gemácho téil geuuârit uuérde; *Hoc modo. Si dies est lux est. Atqui dies est. Lux est igitur.* Ýbe [D 37^v] tág ist. lîeht íst. Íst quísso tág. Pe díu ist óuh lîeht. *Secundus modus est. quo-*

tiens in conexa propositione secundum e contrario adsumitur . quod in propositione locatum est . ut id quod primum est auferatur. Tíu ánderiu uuîsa íst . sô dárauuídere . der áftero téil déro zesámine háftentûn pîetungo . áber ánderêst zû íro gestôzin uuírdit . táz ter gemácho gelóuginit uuérde. *Hoc modo. Si dies est . lux est. Atqui non est lux. Non est igitur dies.* Vbe tág íst . lîeht ist. Nû neíst iz lîeht. Só neíst íz óuh tág. *Tertius modus est . cum conexę propositionis partes ex affirmationibus iunctę . negatione diuiduntur . totique propositioni . negatio rursus adiungitur.* Ter drítto modus ist . sô án dero bîetungo geháftiu díng . álso tág únde lîeht íst . êr geuástiu . án dîen êristen modis . mít lóugene geskéidin uuérdent . únde áber des lóugenis lóugen uuírdit. *Assumiturque quod prius est . ut in propositione est enuntiatum . ut* [D 38r] *e contrario concludatur secundum . quod in propositione prolatum est.* Ióh zû íro áber ánderêst keléigit uuírdit . íro êriro téil . ál sô ér stûont . táz ter gemácho beslîeze. *Hoc modo. Non si dies est . lux non est. Atqui dies est. Lux igitur est.* Náls úbe tág ist . lîeht neíst. Ze uuâre tág íst. Târmíte lîeht íst. *Quartus modus est . cum in disiunctiua propositione primum ponitur ut auferatur secundum.* Ter uîerdo íst . sô déro geskídotlîchun pîetungo . der êrero téil geuéstenôt uuírdit . dáz áber der ánder uerságet uuérde. *Hoc modo. Aut dies aut nox est. Atqui dies est . nox igitur non est.* Álde dág . álde náht íst. Quísso íst tág; sô neíst áber náht. *Quintus modus est . quotiens in disiunctiua propositione aufertur quod prius est. Vt ponatur secundum.* Ter uínfto íst . sô dero infûoctûn pîetungo .

der uórdero téil uerságet uuírdit . táz ter ánder geuéstenôt uuérde. *Hoc modo.* [D 38v] *Aut dies aut nox est. Non est autem dies. Nox igitur est.* Álde tág . álde náht íst. Íz neíst tág. Pe díu ist náht. *Sextus modus est . cum his rebus quę in disiunctionem uenire possunt . i. contrariis uel repugnantibus medietate carentibus negatio preponitur . et copulatiuę coniunctiones adiunguntur.* Ter séhsto ist . tánne ríngintên únde uuíderuuártigên díngin . tíu ío geskéiden sínt . lóugin gegében uuírdit fóre . únde dáranâh fûegi. *Ponitur quoque primum ut id quod est subsequens auferatur.* Ýnde daz êrera uuírdit kesézzit . táz áber diz ánder uuérde zestôrit. *Hoc modo. Nec et dies est et nox. Dies autem est. Nox igitur non est.* Sámint neíst ióh tág . ióh náht. Íz ist tág. Sô neíst íz áber náht. *Septimus modus est . cum in eadem propositione aufertur quod precedit . ut ponatur quod consequitur.* Ter síbindo íst . tánne án dero sélbûn bîetungo . lóugin uuírdit tés . táz fóregât . táz féstenunga uuérde [D 39r] dés . táz nâhkât. *Hoc modo. Non et dies est et nox. Atqui dies non est. Nox igitur est.* Sámint neíst . ióh tág . ióh náht. Ze uuâre tág neíst. Quísso dánne náht íst. *Primus hanc regulam habet secundum ciceronem. Si primum secundum. Primum autem. Secundum igitur.* Ýbe daz êrera íst . sô ist taz ándir. Taz êrera íst . taz ánder ist óuh. *Secundus hanc. Si primum secundum. Non secundum autem; et non primum igitur.* Ýbe daz êrera íst . sô ist taz ánder; taz ánder neíst. Sô neíst óuh taz êrera. *Tertius hanc. Non ut et primum et non secundum. Primum autem. Igitur et secundum.* Nî . táz taz êrera sî . únde daz ánder nesî.

Taz êrera ist; sô ist óuh taz ándir. *Quartus hanc. Aut primum aut secundum. Primum autem. Non igitur secundum.* Álde daz êrera ist . álde daz ándir. Daz êrera íst . taz ánder óuh. *Quintus hanc. Aut primum aut secundum. Non autem primum. Igitur secundum.* Álde daz êrera ist . álde daz [D 39v] ánder. Taz êrera neíst; sô íst áber daz ánder. *Sextus hanc. Non et primum et secundum. Primum autem. Non igitur secundum.* Náls péidiu . ióh taz êrera . ióh taz ánder. Taz êrera íst; pe díu neíst taz ánder. *Septimus hanc. Non et primum et secundum. Non primum autem. Igitur secundum.* Náls sámint . taz êrera . únde daz ánder. Taz êrera neíst. Sô íst taz ánder; *Notandum est diligenter . quia tertius modus qui est a repugnantibus difficilior est cȩteris . eo quod quatuor eius sunt propositiones . et assumptiones conclusionesque totidem . ortȩ de quatuor repugnantibus et manifeste falsis prȩdicationibus. Quȩ ita fiunt . dum preposita si coniunctione . affirmatio affirmationem . et negatio negationem. Et item affirmationem negatio . et negationem affirmatio sequuntur . in hunc modum. Si dies est . nox est. Si dies non est . nox non est. Si dies est . lux non est. Si lux non est . dies est. Ex his duæ prima et novissima predicant* [D 40r] *esse quod non est. Aliæ uero duȩ predicant non esse quod est. Quibus contradicitur in hunc modum. Non si dies est nox est. Non si dies non est . nox non est. Non si dies est . lux non est. Non si lux non est . dies est. Vnius enim modi sunt hæ quatuor propositiones ut dictum est. Qui modus a repugnantibus non diceretur . si non plane repugnantia et falsa conuinceret . et ea destrueret. His propositionibus tales acce-*

dunt adsumptiones et conclusiones. et fit unus modus siue dicas; non si dies est nox est. Atqui dies est. Nox igitur non est. Siue dicas. Non si dies non est. nox non est. Atqui dies non est. Nox igitur est. Aut si dicas. Non si dies est. lux non est. Atqui dies est. Lux igitur est. Hoc solum exemplum prius positum est. Aut si dicas. Non si lux non est. dies est. Atqui lux non est. Dies igitur non est. Fîeruáltêr íst ter drítto modus. fóne uîer sképfedôn déro uuórto. díe álle éina repugnantiam máchont. Sô man díe uîere uerságet. [D 40v] sô sínt tarûz uuórtin uîer propositiones. Tîen uólgênt tánne. sámománege assumptiones. únde conclusiones. Furením dáz uuóla. Álsô der uîerstunt líugit. térdir chídit. úbe tág íst. sô íst iz náht. únde úbe tág neíst. sô neíst iz náht. únde úbe tág íst. sô neíst lîeht. únde úbe lîeht neíst. sô ist íz tág. Álsô ságet tér uîerstúnt uuâr. térdir chídit. táz nemág sîn. nóh táz. nóh óuh táz. nóh óuh táz. Sâr dâr bî. úbe ér uuíle. uóllerécchen den syllogismum. táz uuírdit sús. Nímet ér daz eîna dero úngeskéidenon. án dero assumptione. sô nímet er óuh taz ánder. án dero conclusione. Keloûbit ér síh áber des éinen. sô gelóubet ér síh óuh tes ánderin. Tára ingágene. genímit ér daz éina déro geskéidenôn. án dero assumptione. sô uuérit ér síh tes ánderin. án dero conclusione. Vuérit ér síh áber des éinen. sô neuuérit ér síh des ánderin. *Neque hoc neglegenter* [D 41r] *cernendum est. qualiter ex duobus primis. tertius modus oriatur. Sunt enim sibi conexa dies et lux. Propterea uerę propositiones sunt primi modi et secundi. Si dies est. lux est. Dein si quis apposita negatione hanc uult destruere ueritatem*

dicens. Si dies est non lucet. Hanc falsam predicationem iterum reducit ad ueritatem . qui secundam apponit . negationem dicens. Non si dies est . non lucet. Fiunt ergo primi duo per conexionem naturaliter coherentium . ut si dies est . lux est. Tertius per negationem repugnantium . ut non potest fieri . diem esse et non lucere. Quartus et quintus per disiunctionem repugnantium . ut aut dies est aut nox. Sextus et septimus . per negationem copulationis eorundem repugnantium . ut non et dies et nox. Est ergo in illis septem modis . tota dialectica secundum ciceronem.

14. QVALIS SIT RETHORVM SYLLOGISMVS.

Transeunt uero syllogismi et ad rhetores iam latiores et diffusiores facti. Tie syllogismi zetûont síh tánne báz . sô die rédenâra [D 41^{v}] in dínge álde in sprâcho mítespílent. *Et quia contingit dubitatio propositionis uel assumptionis . datur eis quoque robur approbationis . i.* târ man síu bî chîesen mág. *Quodsi alterius horum fit approbatio . erit syllogismus quadripertitus; Si autem utriusque quinque partibus constabit syllogismus. Horum exempla sunt apud ciceronem in libris rhetoricorum. Ex his unum ponamus adbreuiatum . quod ad quinque partes ueniat. Quęstio est inter philosophos . mundus iste casu an consilio regatur.* Tie uuîsen urâgetôn . úbe diu uuérelt hábe ríhtâre . i. úbe íro díng stánde in skáffe . álde âne skáf. *Hęc quęstio quamuis sit philosophica . syllogismus tamen inde fit . rhetoricus in hunc modum. Propositio est.* Tíz ist ter úrsûoh. *Melius accurantur quę consilio geruntur . quam quę sine consilio administran-*

tur. Approbatio est. Domus ea . quę ratione regitur . omnibus est instructior rebus et apparatior . quam ea . quę temere et nullo consilio am[D 42^{r}]*ministratur. Assumptio est. Nihil autem omnium rerum melius quam omnis mundus amministratur. Approbatio. Nam et signorum ortus et obitus et annue temporum commutationes definitum quendam ordinem seruant . et eodem modo semper fiunt. Conclusio. Igitur consilio hic mundus administratur. Propositio.* Tíu díng uuérdent páz peuuárôt . tíudir bedénchit uuérdent . tánne úmbedénchit. *Approbatio.* Dáz skînet târána uuóla. Dáz hûs . tés réhto únde rédelîcho geflégen uuírdet . táz hábit sâr állen gezîug pézeren . únde íst geréchera . dánne dáz sî . táz in únrûocheskun únbedénchit stât. *Adsumptio.* Sô neíst tánne . nehéin díng keréchera . únde órdinháftera . dánne sélbiu diu uuérelt. *Approbatio.* Vuánda diu zéichin . únde zîte des iâris . hábint keréccha únde geuuíssa uárt . únde día neuuéhselont sia nîeht. *Conclusio.* Fóne díu skînet . táz sî ríhtâre hábit . fóne dés uuíllin iz keskíhet . únde sô órdenháfto [D 42^{v}] uérit. *Haec est summa syllogismi.* Títz íst taz cnôetesta. Réhto geskáfeniu díng . fárint ío gerécho. Nehéines tíngis fárt keréchera . dánne dero uuérelte. Fóne díu ist pe nôte íro uérte . ételîh sképfo. *Predicatiuus est iste syllogismus . aut conditionalis? Si predicatiuus est . cur ei datur propositio . assumptio et conclusio? Si conditionalis est . ubi sunt formule eius.* Vuâr sínt sîniu módul . si . nec . aut . coniunctiones? *Plane ergo predicatiuus est . cuius sumpta et illatio . licite suscipiunt nomen propositionis assumptionis et conclusionis . et approbationem unius partis uel duarum. Nam et omnes*

partes syllogismorum . siue propositio siue approbatio . siue sumptum . siue illatio . siue conclusio . siue ut alii dicunt complexio . aut confectio . communi nomine enuntiatio uocantur. Est autem enuntiatio . oratio uerum aut falsum significans. Hœc teutonice sága *dicitur . quia solemus enuntianti respondere .* tû ságest uuâr . dû neságest uuâr. *Huius species sunt affirmatio et negatio .*[D 43r] *quę tunc tantum propositio uel proloquium nuncupanda sunt . quando his aliquid conficere uolumus. Ergo conficere est ex duobus uel pluribus unum facere. Vt ex duobus sumptis una conficitur illatio.* Sô uuír míte îomannen geiíhten uuéllên sô héizent síu . grûezeda . pîetunga . álde uérrolîh kechôse . álde úrsûoh. *Assumptio dicitur .* dáz man dárazûo légit . i. táz kemácha . dáz man stôzit zûo dero propositione. *Approbatio .* mít tîu man dia propositionem . álde dia assumptionem geuuârit . únde gelóublih ketûot. *Complexio est conclusio .* mít téro man begrîfet tiu êreren zuéi . tíu man uóre sprâch . *in hunc modum.* Ín netóufta mán in netóufta uuîb. V́be in mán netóufta . nóh uuîb netóufta . sô íst er úngetóufet. *Eadem est et confectio;* táz íst áber daz trítta . dáz fóne dien êreren zuéin geuúrchit uuírdit. *Hœc et illatio . quę sumptis illata inuito aduersario .* nâhsprêchunga *ut dictum est potest dici .* álde nôtfólgunga. *Conclusio tamen semper est syllogismi . siue* [D 43v] *illatio dicatur. Siue confectio . siue complexio.* Táz íst ter ûzlâz . táz íst taz slóz . táz íst taz énde; *Item. Propositio est .* mít téro uuír chóroên. *Assumptio* mít téro uuír áber chóroên . úbe man úns uuélle iéhen. *Collectio et conclusio est .* táz uuír némen uóne dîen geiíhtin . únde daz tîen be nôte

uólgêt . úbe man úns fóre iíhet. *Similiter duo sumpta sunt.* Zuuô geiíhte déro uuír bítin. *Illatio* . táz uuír dáranáh féstenoên . unde nehéinero geiíhte nebîtên.

15. ALIA DIFFINITIO SYLLOGISMI.

Item. Quid est syllogismus? Ratiocinatio . disputatio . argumentatio uel argumentum . dissertio . discussio . iudicium . experimentum. Est enim ratiocinari . rationem rerum dare . in hunc modum. Quia si hoc est . illud est . uel si hæc duo sunt . tertium illud erit . Hoc est et disputare . et argumentari . et disserere . et discutere . et iudicium facere . et experiri. Ýbe dû chéden máht . hinnân uuéiz íh iz . [D 44r] úbe dáz íst . sô íst tíz . sínt tíu díng sô . sô íst tíz sús . sólih kechôse héizit syllogismus. Táz héizit rédenôn únde ráchon . irrâtin . chléinchôson . ersûochin . ze úrtéildo uuérfen . beuínden. *Prodest quoque et originem eorum nominum scire.* Vuízîn óuh uuánnân die námen chómene sîn. *Ratio est quę ostendit rem. Ratio est indita uis animę . ad discernendum bonum et malum . uerum et falsum. Hæc est qua facti sumus ad imaginem et similitudinem dei. Hæc est . qua distamus a brutis animalibus.* Tíu máht dero sêlo gegébin íst . kûot únde úbel zebechénnínne . únde uuâr únde lúgi . dáz íst réda. Tía hábendo íst ter mán cóte gelîh . ánderên dîerin úngelîh. *Faciamus deriuationem . ut a nomine quod est ratio . fiat uerbum ratiotinor . i. ratione loquor . uel rationabiliter loquor. Hinc iterum uerbale nomen . ratiocinatio . i. rationabilis oratio.* Ze

êrist chídit [D 44v] man réda . dánnân chídit man rédenôn . únde rédenúnga. *Item disputare est diuersos diuerse putare . ut philosophorum alii mundum ex igne . alii ex aqua . alii ex aere factum putabant . et disputabant. Intellegitur tamen disputare . cum ratione aliquid affirmare uel negare . aut per coniecturam probabiliter dicere . quod solemus interpretari* ráchôn. *Item argumentum uel argumentatio dicitur . ut boetio placet . quod rem arguit . i. probat. Nos autem dicimus argumentum* . tánnân man iz uuízen mág . álde irrâtin mág . álde daranâh chómen mág . uuórtzéichin . quíssunga . irréchida . iruáreni . cloûblîchi. *Item est dissertio uerbum quod inter duos seritur . donec diligenter inuestigatur. Ideo dissertus est* chléinchôsiger rédospáher . *i. explorator rationis uel orationis . quia* spéha *exploratio est* . réda *utrumque potest significare . rationem* [D 45r] *et orationem . hinc et dissertio* rédospáhi *dicitur. Item discutere est . diligenter rem quatere . i.* úrsûochenon . *inde et discussio est* úrsûoh. *Item iudicare est ius dicere* . réht fínden . réht spréchen. *Est autem iudicium facere* réht frúmmin . ze úrteildo uuérfen. *Ipsum autem iudicium dicimus* geríhte. *Sed si de syllogismo iudicium dicitur* . pesûecheda unde chîesunga *interpretatur. Item experimentum est . quasi extra operimentum . ipsa detectio rei . et manifestatio.* Táz man beuíndet únde geéiscôt tia uuârheit . táz ist experimentum . táz ist syllogismus.

16. QVID SIT INTER APODICTICAM ET DIALECTICAM.

Querendum autem magnopere est . quare cicero dialecticam in ypotheticis tantum constituerit syllogismis . dum plures sint cathegorici . i. predicatiui syllogismi. Tés ist cnôto zeurâgenne. Zíu échert tíe [D 45v] síbin modos cicero dialecticam hîeze . âne dîe êrerin nîunzêne. *Est enim medius inter aristotilem et stoicos.* Ér gât únder zuísken . nóh aristoteli neiíhet er nóh stoicis. *Stoici uero solebant omnem necessariam argumentationem . siue predicatiuam . siue conditionalem . dialecticên nuncupare.* Stoici uuóltôn álle geuuâre syllogismos dialecticam héizen . mít íbo . únde âne íba gespróchene. *Aristotiles autem . conditionalibus syllogismis . et argumentis probabilibus . propter communes eorum sedes . quę in topicis numerantur . hoc nomen aptauit.* Tén námen gáb aristotiles . tîen síben geuuâren syllogismis ypotheticis . únde dien gelóublîchen argumentis . tíu sámiNT ín uúnden uuérdint in séhzên stétin . tîe stéte . der genémmit sínt in topicis. *Prę*[D 46r]*dicatiuos uero syllogismos . in quibus semper est ueritas . placuit ei apodixen . i. demonstrationem apellare;* Áber die geuuâren níunzêne syllogismos . âne íba gespróchene . hîez er zéigun . s. uæritatis. *Cicero deinde argumenta omnia preter ea quæ tribus locis supradictis sumuntur . ad rhetores potius pertinere dixit quam ad phylosophos . quia magis similitudinem ueritatis astruunt . quam ipsam ueritatem.* Táranâh skîed ûz cicero . díu uóne drín stétin genóminin argumenta . díu ne-

héinêst netrîegent . tíu úngeuuísserin díu fóne dîen ánderên drínzênin chómint . chád er uuésin núzerin sprâhmánnin . únde díngmánnin . dánne uuîstûomis flégerin. *Tria uero tantum loca quę excepta sunt ab eo . dialecticorum esse propria dixit . et in septem modis syllo*[D 46^{v}]*gismorum inde prolatis . totam dialecticam constituit.* Échert tríe stéte . únde dáz tánnan chúmit . káb er dialecticis. *Propterea boetius aristotilem in thopicis dialecticam . et in secundis analiticis apodicticam docuisse testatur.* Fóne díu ságet boetius . aristotilem zuô sláhta syllogismorum lêrin in zuéin bûochin. *Est enim dialectica nominatiuus casus . ut apparet in declinando . cum dicimus . ars dialectica . artis dialecticę . artem dialecticam . sed in interprętatione sonat ablatiuus. Grece uero ipsa ars dialecticę̂ dicitur . quod interprętatur de dictione . i.* fóne chédenne. *Apud illos enim dia prepositio est . lecton autem dictionem significat;*

17. *DE POTENTIA DISPVTANDI . I.*

Fóne dero máhte des vvîsprâchônis.

Si ergo satis intellectum est . [D 47^{r}] *omnem apodicticam constare in decem et nouem modis syllogismorum . et dialecticam in septem modis syllogismorum . non sit dubitandum totam earum utilitatem esse . in inuenienda ueritate.* Ýbe níunzen slóz apodicticę . únde síbeniu dialecticę . uuóla gelírnet sîn . sô uuízin man dârmíte . dáz sie núzze sínt . álla uuârheit mít ín zeeruárenne. *Omnia enim his constant . quę in humanam cadunt rationem.* Ál daz ménniskin irrâtin

múgin . táz uuírdit hínnân guuíssot. *Diuina excedunt humanam rationem . intellectu enim capiuntur.* Tíu gótelîchin díng . uuérdent keîstlîcho uernómen . âne dísa méisterskáft.

18. QVID SIT DIALECTICA VEL APODICTICA.

Ergo diffinienda est dialectica siue apodictica. Nû sól man ze getâte chéden uuáz apodictica sî . unde dialectica. *Pos*[D 47v]*sunt enim et œandem suscipere diffinitionem . in hunc modum.* Sîe mág man glîcho nôtmézôn . mít tísen uuórtin. *Dialectica est siue apodictica . iudicandi peritia. Vel ut alii dicunt . disputandi scientia.* Méisterscáft chîesennes . únde ráchonnis . táz íst dialectica . táz ist óuh apodictica. *Prius diximus . quia ratio est quę ostendit rem.* Réda skéinit uuáz iz íst. Pí dero rédo . sól man chîesen . úbe iz uuésen múge. Síhet er dés cnôto . daz héizet chîesen. Táranâh mág er ráchôn . *i. disputare* . ióh uuârráchôn . *i. ratiocinari.* Tér mán ráchôt . tér rádochôsot . spûetigo chôsôt . râtiscôt . cloûblîcho chôsot. Tér uuârráchot . tér mít rédo stérchit . unde ze uuâre brínget . táz er chôsot . *in hunc modum. Cęlum si rotundum est . uolubile est.* Íst ter hímel sínuuélbe . sô mág er uuálbôn. *Rotunditas . ratio est uolubilitatis.* Tiu sínuuélbi . máchot tia [D 48r] uuálbi. Taz éina . stérchit taz ánder. Ýbe hímel sínuuélb neuuâre . nóh uuárblîh neuuâre. Ýbe sêla únde lîchamo neuuârîn . nóh ménnisco neuuâre. Éin uuírdit fóne zuuéin. Ýbe zuuéi neuuârin . daz trítta neuuâre. Réda errîhtet únsih állis tés man strîtet. Tér día chán uín-

den . dér íst iudex . tér íst ratiocinator . tér íst disputator. Tér íst argumentator . tér íst dialecticus . dér íst apodicticus et syllogisticus.

19. SIMILI MODO INTERPRĘTATA SENSV.

Nec parum hoc attendendum est . quantum intellectu quędam distant . quę simili modo solent interpretari . ut sunt . uerbum sermo dictio. In eodem enim uerbo . in eodem sermone . in eadem dictione . indiscrete interpretamur . dicentes . in éinemo uuórte. *Quę si unum significarent . nequaquam sermo daretur philosophis . dictio uero rhetoribus; ut auctores do*[D 48v]-*cent. Nam et aristotiles dialecticam quę interpretatur de dictione ad rhetores traxit . et uoluit eam esse in argumentis rhetoricis . i. probabilibus . quę ille iudicauit non esse discernenda a necessariis argumentis . de quibus fiunt ypothetici syllogismi . et tota dialectica . ut cicero docuit. Loca enim omnium argumentorum siue credibilium . siue prorsus necessariorum . sedecim in topicis ipse aristotiles connumerauit . ut dictum est. Dignior est namque sermo et grauior . ut sapientes decet. Dictio humilior est et plus communis . data rhetoribus. Verbum autem omnium est. Et in interpretando proprie sermo* sága *dicitur . sic et enuntiatio . quę similiter philosophis tradita est . et disputantibus necessaria est . quia inest ei semper uerum aut falsum. Nam sermonem facere populo . hoc est .* ságen demo líute . lêrin . únde brédigon. *Predicare autem est inquit boetius . aliquid de aliquo* [D 49r] *dicere . i.* éteuuaz ságen fóne éteuuiu. *Unde et predicamentum dicitur . et predicatio .* éinis tíngis kespró-

cheni fóne demo ándermo. *Ut sol splendet . ueritas uirtus est.* Tiu súnna skînet . tiu uuârheit tóug. *Dictio namque interpretatur* chéda . *unde et dicere* chéden. *Sermo enuntiat quid uerum quid falsum. Hoc possunt soli philosophi. Dictio uero suadet . ueris et uerisimilibus. Hoc est officium rhetorum. Deinde uerbum* uuórt *dicitur . quod omni professioni famulatur. Sed hęc confuse pro inuicem ponuntur.*

C. DE ARTE RHETORICA.

[H 47r] *Si omnis uita nostra philosophię disciplinis proficit . et usu ualet . primo omnium mihi insinua . quid sit philosophia? M. Naturarum inquisitio . humanarum diuinarumque rerum cognitio. D. Et quis finis eius? M. Honestas uitę . studium bene uiuendi meditatio mortis contemptus seculi. D. Ex qua materia constat? M. Scientia et opinatione. D. Quid est scientia? M. Scientia est . cum res aliqua certa ratione percipitur . ut eclipsis solis obiectu fit lunaris corporis. D. Opinatio quid est? M. Opinatio est cum certa res latet . et nulla firma ratione diffiniri potest . ut magnitudo cęli . uel profunditas terrę. D. In quot partes diuiditur? M. In phisicam. Ethicam. Logicam. D. Quid est phisica? M. Naturarum scientia inde . et phisicus . qui de rerum natura disputat . ueluti dicimus solis ignem aqua nutriri . multoque hunc luna ampliorem. Lunam uero terra esse maiorem. D. In quot species phisica diuiditur? In arithmeticam . astronomiam . astrologiam . mechanicam . medicinam . geometriam . musicam. D. Quid est arithmetica? M. Numerorum scientia. D. Quid est astro-*

nomia. M. Lex astrorum qua oriuntur . et occidunt astra. D. Quid est astrologia? M. Ratio astrorum . natura . et potestas . cęlique conuersio. D. Quid est mechanica? M. Fabricę artis peritia . in metallis . in lapidibus . et in lignis. D. Quid est medicina? M. Curationum scientia . ad temperamentum et salutem corporis . et locorum inuenta. D. Quid est geometria? M. Disciplina spatia mensurandi et magnitudines corporum. D. Quid est musica? M. Diuisio sonorum uarietas uocum . et modulatio canendi. Inde et musa dicitur . apo tu muson id est a querendo . quod per eam primitus inueniebatur uis carminum . et modulatio uocis. D. Quid est ethica? M. Moralis scientia. D. Quomodo moralis? Quia de moribus hominum constat. D. In quot species diuiditur? M. In prudentiam . [H 47v] *iusticiam . fortitudinem . temperantiam. D. Quid est prudentia? M. agnitio ueritatis. D. Quid est iusticia? M. Dilectio dei et proximi. D. Quid est fortitudo? M. Diaboli mortisque contemptus. D. Quid est temperantia? M. Honestas uel moderatio uitę. D. Et quis finis earum? M. Mores ornant . merita cumulant . diabolum uincunt . cęlum aperiunt . prima intellegit . secunda diligit . tercia uictoriam dat . quarta modum inponit. D. Quid est logica? M. Rationalis scientia. D. Quomodo rationalis? M. Quia uim rationis humanę idoneę constringit. D. In quot species diuiditur? M. In dialecticam . et retoricam. D. Quid est dialectica? M. Disciplina rationalis . querendi . diffiniendi . et disserendi . uera a falsis discernens . dicta autem dialectica . quod de dictione disputat. D. In quot species diuiditur? M. In ysagogas . et cathegorias . in formulas syllogismorum . in diffiniciones . in topica . in pe-*

riermenias. D. Quid sunt . ysegoge? M. Introductiones . eo quod introducunt . nos per uarias diuisiones rerum ad proprietatem cuiuslibet rei. D. Quę sunt partes earum? M. Genus species differentia proprium accidens. D. Quid est genus? M. Genus est proprie quod speciebus differt . et quid sit ea substantia de qua queris communi uocabulo ostendit ut animal. D. Quot modis dinoscuntur genera? M. Ab altitudine unius . a procreante . a loco . ex genere dialectico. D. Ab altitudine unius quomodo? M. Quemadmodum romani a romulo nomen receperunt. D. A procreante . quomodo? M. Vt orestes a tantalo . tantalus . ab hercule genus habere dinoscitur. D. Quomodo a loco? M. Quemadmodum plato thebanus fuit in genere. D. Quomodo ex genere dialectico? M. Quemadmodum dicimus genus esse cui subponitur species . genus ut animal . species ut homo . et est genus proprię quod de pluribus et differentibus specie in eo quod quid sit predicatur. D. Quid est subalternum genus. M. Quod species superiorum [H 48r] *genus predicatur inferiorum. D. Quid est genus generalissimum? M. Supra quod non sit aliud genus superueniens. D. Quid est species? M. Species est quod de pluribus et differentibus numero non specie in eo quod quid sit predicatur . ut homo . una enim species est hominum . secundum naturam . sed multi secundum numerum. D. Quid est specialissimum? M. Post quod non erit alia species inferior. D. Quid est differentia? M. Differentia est . quę quale sit hoc uel illud animal ostendit . ut si interrogas . qualis sit homo dico animal rationale mortale. D. Quot modis fit differentia. M. III. D. Quibus. M. Communiter . proprie et magis proprie. D. Quomodo communiter?*

M. Vt stare . sedereque omnibus communiter accidunt. D. Quomodo proprie? M. Quando inseparabili accidenti unum ab alio distat ut acylo . simus. D. Quomodo magis proprie. Quando specifica differentia destiterit . ueluti homo ab equo specifica differentia differt . idem rationabilitate. D. Quid est proprium? M. Quando una quelibet species naturaliter aliquo certo additamento ualet designari. Et ab omni aliarum specierum communione separari. D. Quot modis erit proprium? M. IIII. D. Quibus? M. Proprium est quod soli alicui speciei accidit . et si non omni . ut homini medicum esse. Et proprium est quod omni accidit . et non soli . ut hominem bipidem esse. Et proprium quod soli et omni et aliquando ut homini in senectute canescere. Et proprium est . quod omni . et soli . et semper . ut homini risibilem esse . quod etiam singulare proprium est. D. Quomodo? M. Quia semper conuerti potest . ut quicquid homo est . risibile est . et quicquid risibile est . homo est. D. Quid est accidens? Quicquid abest . uel adest . preter substantię corruptionem . ut color . candidus . uel niger . stare . uel iacere . esurire . uel saciari. D. In quot diuiditur? M. In separabile et inseparabile. D. Quomodo? M. Est separabile accidens dormire . uigilare. Insepa[H 48v]*rabile uero ut curuitas naris . angustia uel latitudo oris. D. Quid sunt cathegorię? M. Predicamenta. D. Quomodo? M. Dum de aliqua re loquor . tum de ea predico. D. Quot modis fit illa predicatio uel locueio? M. In duobus modis fit locutio nostra . aut de substantia aut de accidentibus. D. Quid est substantia? M. Substantia est quę maxime . et proprie . et principaliter dicitur . quę nec in subiecto est . neque de subiecto pre-*

dicatur. D. Quomodo? M. Substantia est plato . cicero. In subiecto est caluus et crispus . de subiecto est scribit . uel disputat . et ideo substantia non est in subiecto . neque de subiecto . sed potius subiectum quia in illa sunt alia . non illa in aliis . uel de aliis. D. Vnde dicitur substantia? M. Substantia dicitur quia subsistit . et est unaqueque natura in sua proprietate. D. Quot sunt accidentia? M. Corporalibus naturis nouem. D. Quę. M. Quantitas . ad aliquid . qualitas . facere . pati . situs . ubi . quando . habere . his nouem iunctis ad substantiam . quam greci usian uocant . fiunt decem cathegorię. D. Quid est quantitas? M. Mensura longitudinis . latitudinis . et altitudinis. D. Quid est longitudo? M. Ante et retro. D. Quid est latitudo? M. Dextrum et sinistrum. D. Quid est altitudo? M. Sursum et deorsum. D. Quid est sola longitudo? M. Grammaton . id est linearis mensura. D. Quid est longitudo cum latitudine? M. Epifanion . id est superficialis mensura. D. Quid est altitudo cum latitudine et longitudine? M. Solidum corpus. D. Est magis aut minus in quantitate? M. Non. D. Quare? M. Quia magis bipedale uel minus bipedale dici non potest. D. Quodsi magis longum uel minus longum dicimus esse in quantitate? M. Non. Sed in cathegoria ad aliquid est. D. Quid est ad aliquid? M. Quod id est quod dicitur ex altero . et sine cuius necessitate esse non possit . ut duplum [H 49^r] *simpli dicitur duplum . et simile simili dicitur simile. D. Quid est uere et proprium ad aliquid? M. Quod sub uno ortu atque occasu . id quod iungitur . et id cui iungitur inuenitur . ut dominus et seruus . pater et filius . utrumque uel simul est . uel simul non est. D. Quomodo? M. Quia si subtrahis dominum uel patrem . etiam ser-*

uus et filius non erit. Vnde et arrius mentitur . filium secundum tempus posteriorem esse patri . cum secundum dialecticę rationis necessitatem filium esse patri coęternum constat. D. Quid est qualitas? M. Qualitas ut puta dulcedo . austeritas . albedo . nigredo. D. Quid est quale? M. Quale est quociens album aliquid dicimus . uel nigrum . dulce . uel austerum. D. An qualitas communicatur cum cathegoriis? M. Certe cum omnibus. D. Quomodo? M. In usia inuenitur . ut homo grammaticus. In quanto . ut alba uel nigra epifania. In ad aliquid ut prudens pater. In facere ut dure saltat. In pati . ut fortiter fert uulnera. In loco ut obscurus locus. In tempore ut calidus mensis . in iacere ut pronus . aut supinus . in habere ut decenter armatus. D. Quot habet species hęc cathegoria? M. IIII. quas quidam genera uocant . uidelicet habitum uel affectionem . potentiam naturalem . uel impotentiam . passiuam qualitatem . uel passionem . formam . uel figuram. D. Quid est habitus uel affectio? M. Habitus est quod animus longo tempore habet . ut uirtus . et disciplina . affectio est mutabilis mentis inpulsio . ut cupiditas . uel iracundia . uel amor. D. Quid est inter uirtutem et disciplinam? M. Disciplina est in rationabilitate animę . uirtus uero in omnibus partibus animę. D. Quot sunt partes animę? M. Rationabilis . irascibilis . concupiscibilis. D. Potentia naturalis quid est? M. Cum quid posse . uel non posse facere aliquis per naturam uidetur. D. Quomodo? M. Visis corporibus puerorum dicamus in futuro uel cursores . uel pugillatores fore . uel non fore. [H 49ᵛ] *D. Passiuę qualitates uel passiones quę sunt? Albedo et nigredo . et eorum media . rubor uel pallor. D. An hęc ex animę*

uel corporis passione nascuntur? M. Profecto nascuntur . ut puta nigredo corporis . pallor uel rubor passio animę . quę cum diu perseuerent . passiuas qualitates . sin autem passiones nominamus. D. Quid est figura uel forma? M. Figura in animalibus tribuitur . ut puta trigonus uel tetragonus . forma autem animalibus in quibus formosos aliquos uel deformes asserimus. D. An qualitas contrarietatem recipit? M. Aliquando recipit . aliquando non . saluti enim contrarius est languor . iusticię iniustitia . fusco autem uel pallido triangulo uel tetragono . nil est contrarium. D. Sin magis aut minus recipit? M. Interdum magis album uel magis nigrum dicimus . magis autem trigonum uel tetragonum dicere minime ualemus. D. Habentne per se quid proprium . aut singulare . hę IIII cathegorię? M. Habent ut puta usia singularitatem ut homo contrarietatem ut sanitas uel egritudo . quantitatis proprium par uel impar est magnitudine huic homini. Ad aliquid uero proprium conuersio . ut seruus domini et dominus serui . qualitatis autem singulare iuxta qualitatem simile aut dissimile . ut dulce dulci . albo album . calido calidum . nuncupari solet. D. Quid est facere et pati? M. In quibus maxime uerborum ratio constat . et semper pariter esse necesse est. D. Vnde procedunt? M. Ex fonte qualitatis. D. Quomodo? M. Vt puta quod calidum facit calidum sit . necesse est . et qui docet cum docet doctor est . et discipulum facit. Vnde etiam in calido et in doctore uel discipulo quale esse sentimus. D. An contrarietatem recipiunt? M. Etiam ut dulce et amarum. D. Quomodo? M. Necesse est amarum dulce non esse . ut dulcedinem recipiat alienam. D. An magis aut minus recipiuntur? M. Vtique. D. [H 50r]

Quomodo? M. Vt magis uel minus docet . et magis uel minus doctus est. D. Quid est iacere? M. Situs uel positio corporis si iaceat quis . stet uel sedeat . nam semper in loco esse quolibet modo sit necesse est omne solidum corpus. D. Quid est ubi et quando. M. Vbi in loco . et quando in tempore est. Omne enim corpus locum aliquem in quolibet tempore occupat. D. Quid est habere? Habere multis modis. D. Quomodo? M. Vt puta disciplinam iustitiam uirtutes . uel uitia in animo habere. In corpore ut albedinem nigredinem. Ex quantitate ut quatuor uel V pedum dicitur quid habere longitudinem. In parte corporis ut anulum in digito. Circa corpus ut uestem et indumenta. Partes corporis ut caput . pedes . et manus. Aliquod uas uinum uel far . Ex possessione ut dominum uel rus dicimus habere. D. An licitum est dicere patri filium uiro uxorem filio genitorem habere? M. Non. D. Quare? M. Quod non potest haberi . quod habet habentem . sed potius patri esse filium uiro uxorem filio genitorem esse dicere debemus. D. An plena oratio ex his X cathegoriis constare potest? M. Potest. D. Quomodo? M. Augustinus . magnus orator . filius illius stans in templo hodie . infulatus . disputando . fatigatus. D. Quid sunt formule sillogismorum? M. Affirmationes rei dubię. D. Vnde constant? M. Ex adnuntiatione. D. Quid est adnuntiatio? M. Oratio uerum aut falsum significans in nominatiuo casu cum est et non est. D. Quomodo? M. Vt homo est homo non est. D. Quid in aliis casibus? M. Nihil uerum significans addito est uel non est nisi addantur alie partes. D. Da exemplum. M. Vt puta in genitiuo hominis est ut sit mortalis rationalis . sic in ceteris casi-

bus. D. Ex quo sillogismi confici debent. M. Aut ex uniuersalibus aut particularibus aut singularibus aut indiffinitis [H 50v] *propositionibus. D. Vniuersalibus quomodo? M. Vt omnis homo iustus est uel non est. D. Particularibus quomodo? M. Vt quidam homo iustus est . uel non est. D. Singularibus quomodo? M. Vt homerus iustus est . uel non est. D. Indiffinitis quomodo? M. Ut homo iustus uel non est. D. Quomodo appellantur hę propositiones? M. Predicatiuę et sunt simplices. D. Quomodo predicatiue? M. Quia homo substantia est iusticia accidens et de homine predicatur. D. Suntne alię predicationes. M. Etiam sunt quę dicuntur condicionales. D. Quomodo condicionales? M. Quibus aliqua condicio supponitur . ut omnis homo si bonus est iustus est . ita homo iustus est si bonus est. Et ita cęlum si rotvndum est uolubile est . ita cęlum uolubile est si rotundum est. D. Qualiter sillogismus confici debet. M. Sepissime ex tribus. D. Ex quibus. M. Ex duobus propositionibus et conclusione. D. Quomodo? M. Ut omnis uirtus utilis est . castitas autem uirtus est . castitas autem utilis est. D. Quid est diffinitio. M. Sensuum circumpositio. D. Quomodo debet incipere uel finiri. M. Incipit ergo a genere paulatim transiens per species . et peruenit ad proprium. D. Quomodo? M. Vt homo animata substantia est rationalis . mortalis . risibilis. D. Quot species sunt diffinitionis? M. Quindecim ex quibus octo dialecticorum VII sunt rethorum. D. Da species dialecticorum. M. Prima est substantialis ut homo est animal rationale mortale sensus disciplineque capax. Secunda notitialis ex actione ut beatus uir qui in lege domini meditabitur die ac nocte. Tertia qualitatiua .*

ut speciosus forma pre filiis hominum et cet. IIIIª differentia ut rex pius et modestus . tyrannus autem impius et inmitis . V . priuatiua ut deus neque corpus neque animal . neque ullum elementum neque sensus noster neque intellectus neque aliquid quod his capi possit . VI indigentiua . ut quadrans est cui deest dodrans ut sit assis . VII diffinitiua ut lex domini inreprehensibilis conuertens animas etcet. VIII est iuxta rationem ut ho[H 51r]*mo est microcusmus. Cuius parti dialecticę artis hę diffinitones adherent? M. Maxime topicis. D. Quę sunt topica? M. Sedes argumentorum . fontes sensuum . origines dictionum. D. In quot species diuiduntur? M. In tres. D. In quas? M. Aut enim a negotio aut a rebus . aut extrinsecus adsumuntur. D. A negotio quomodo? M. A toto a partibus . a fine. D. Quomodo a toto? M. Totum duobus modis est . aut genere aut particulari. D. Quomodo a genere? M. Vt omnis uirtus utilis est . iusticia autem uirtus est . ergo iusticia utilis est. D. A particulari quomodo? M. Vt si mundus dei prouidentia regitur . homines autem pars mundi sunt. Humanę igitur res dei prouidentia reguntur. D. A partibus quomodo? M. Vt si depelli morbos salutemque seruari . mederique uulneribus utile est . quę sunt partes medicinę . utilis est igitur medicina. D. Quomodo a fine? M. Vt si beatum esse bonum est . et iusticia bona est. D. Argumenta topicorum quę aliunde adtrahuntur quot species habent? M. Tredecim. A coniugatis a genere a specie . a similitudine . a differentia . a contrariis . ab antecedentibus . a consequentibus . ab adiunctis . a repugnantibus . a causis . ab effectis . a comparatione. D. A coniugatis quomodo? M. Vt si conpascuus ager est*

ius est conpascere. D. A genere quomodo? M. Ut si libidinosus . et adulter est. D. A specie quomodo? M. Vt si crudelis est crudeliter agit. D. A similitudine quomodo? M. Similitudo fit aut ex contrariis . aut paribus . aut sub eadem ratione. D. Ex contrariis quomodo? M. Vt si his ignosci conuęnit qui imprudentes leserunt . his qui necessario profuerunt non oportet gratiam habere. D. A paribus quomodo? M. Ut locus in mari sine portu intutus est nauibus . sic animus qui sine fide est . non potest amicis esse portuosus. D. Sub eadem ratione quomodo? M. Vt qui filium uendidit . iniquam [H 51v] *rem fecerit . et quiemit . inique fecit. D. A differentia quomodo? M. Vt uirgilius non diomedis equos . non currum cernis achillis? D. A contrariis quomodo? M. Vt si honestum est . aliquid turpe non est. D. A consequente quomodo? M. Vt si mulier peperit . cum uiro concubuit. D. Ab antecedentibus quomodo? M. Vt tibi precedit predicatio . sequitur et factum. D. Ab adiunctis quomodo? M. Ab adiunctis queritur quid ante rem . ut apparatus . quid in re . ut strepitus pedum . quid post rem ut pallor et rubor. D. A repugnantibus quomodo? M. Ut ea die qua cedes romę facta est . athenis fui . cedi interesse non potui. D. Quomodo a causis? M. Vt qui lucrificandi causa uenit in templum sacrilegus est. D. Ab effectis quomodo? M. Vt degeneres animos . timor ostendit. D. A comparatione quomodo? M. Tribus modis comparatio fit . a maiori. Ut tu potes unanimos amare in prelio fratres. A minori . ut si adulterum licet occidere licet et loris cedere. A pari . ut tu potes ęneam manibus subducere graium. Nos aliquid contra rutilos iuuisse nefandum est. D. Quid*

sunt periermenię. M. Interpretationes specierum orationis. D. Quomodo interpretationes? M. Omnis utique res quę una est . et uno sermone poterit significari . aut per nomen aut per uerbum . demonstratur per nomen substantia . per uerbum actio uel passio . ut homo currit . uel homo uritur. D. Quid harum singulare partium? M. Totum interpretantur quicquid mens conceperit ad loquendum . quia quod mens intellegit . elocutio interprętatur per catafasin . uel apofasin. D. Quot species sunt periermeniarum? M. Septem. D. Quę? M. Nomen . uerbum . oratio . enuntiatio . affirmatio . negatio . contradictio. D. Nomen quid est? M. Vox significatiua . [H 52r] *secundum placitum . sine tempore . diffinitum . aliquid significans in nominatiuo casu cum est . et non est . in obliquis uero casibus nihil cuius nulla pars significatiua separata ut socrates. D. Quomodo uox significatiua? M. Omne enim nomen significat aliquid uisibile uel inuisibile . substantiale uel accidens. D. Quomodo? M. Nam omnis natura quę substantia est . cui aliquid accidat necesse est . ut homini in corpore color . in anima disciplina. D. Si omnis natura quę est . substantia est . et omni substantiæ aliquid accidat necesse est . quid igitur deo accidit . cum et ipse substantialis natura est? M. Non ei accidit quippiam ut puta neque bonitas . neque iusticia . sed ipse est bonitas ac iusticia et cetera talia. D. Quomodo est nomen uox significatiua secundum placitum? M. Id est secundum compositionem gentium singularium. D. Quomodo? M. Nam res eędem omnibus sunt gentibus nomina uero earum situ linguarum composita. D. Quomodo nomen sine tempore? M. Nomen itaque tempus minime sicuti uerbum attrahit. D.*

Quomodo significat aliquid diffinitum? M. Nam omne nomen cum substantiale sit in nominatiuo casu aliquid certum significat . in affirmatione uel negatione. D. Quid in aliis casibus? M. Nihil nisi additis aliis partibus ad plenam significationem. D. Quomodo nominis nulla pars significatiua separata? M. Socrates trissillabum nomen est . quod si per sillabas separas; nec so . nec cra . nec tes . per se aliquid significat. D. Quodsi domus diuiditur . in do . et mus . an utriusque significatiuum? M. Significatiuum quid est . nam mus nomen . do . uerbum. Sed nihil pertinet ad prioris nominis significationem. D. Verbum quid est? M. Vox significatiua secundum placidum . cum tempore [H 52v] *diffinitum aliquid significans et accidens. D. Quid est diffinitum aliquid significans et accidens? M. Omne uerbum actum et passionem significat . et cuilibet substantię necesse est ut accidant. D. Quomodo? M. Vt hominis uidere uel uideri accidens est . et cetera talia. D. Si omnia uerba actum uel passionem significant . unde neutralia? M. Non ideo quod unum ex his non significant sed quia uniformiter semper proferuntur. D. Quomodo uniformiter? M. Aut actum solum ut manduco . uel passionem solam ut uapulo. D. Oratio quid est? M. Ordinatio partium congruam perfectamque sententiam demonstrans cuius partium aliquid separatum est significatiuum. D. Quomodo separatum significatiuum? M. Vt uirgilius eneidas cecinit . hęc tria separata aliquid per se significant. D. Quid est enuntiatio? M. Oratio ueri falsique significatiua. D. Quomodo? M. Nam sunt principales orationis species quinque uidelicet enuntiatiua . interrogatiua . imperatiua . deprecatiua . uocatiua. D. An omnes pertinent ad dialecticos?*

M. Sola enuntiatiua dialecticorum . cęterę autem grammaticorum. D. Enuntiatiua quę est? M. Quę aliquid uerum uel falsum significat . ut homo est non est. D. Quid hinc commune cum philosophis? M. Quod in ea omnes suas posuerunt controuersias siue de ueritate rerum uel falsitate disputauerint. D. Quid est affirmatio? M. Alicuius de aliquo . ut socrates est . uel alicuius . de aliqua re . ut cęlum uolubile est. D. Negatio quid est? M. Alicuius ab aliquo ut socrates non est . uel alicuius de aliqua re . ut cęlum uolublie non est. D. Contradictio quid est. M. Oppositio affirmationis et negationis . ut socrates disputat . socrates non disputat. D. Quid est rethorica? M. Disciplina ad persuadendum quodque ido[H 53r]*nea. D. Quę distantia inter dialecticam . et rethoricam? M. Dialectica ad inueniendas res acuta. Rethorica ad inuentas dicendi facunda. Vnde et dicitur apo tu rethoreum . id est a copia dicendi. D. Quod eius officium aut finis? M. Officium uero eius est ad persuasionem apposite dicere . finis autem dictione persuadere. D. Ex qua materia constat? M. Ex ratione ciuili. D. Quid est ratio ciuilis? M. Omnis patria quicquid agit . ratio ciuilis dici poterit. D. In quot diuiditur? M. In eloquentiam et sapientiam. D. Eloquentia quid est? M. Exercitatio dicendi. D. Vnde capitur? M. Arte . siue studio . uel natura. D. Quid est ars? M. Quę significantiam sui plenam non habet red intellegitur ad aliquid pertinere. D. Quomodo? M. Vt puta aut ars grammatica . aut ars rethorica est. D. An ars simplex est? M. Minime sed duplex. D. Quomodo? M. Aut erit intrinsecus . aut extrinsecus. D. Quomodo? M. Ars extrinsecus solam scientiam tradit . intrinsecvs*

autem traditam . quibus rationibus agatur ostendit. D. Quid est studium? Pertinatia animi ad aliquid agendum. D. Natura quid est? M. Omne quod perfectum est . natura est . sed alia sensibilis . alia insensibilis. D. Sensibilis quę est? M. Quę naturali ingenio disciplinę capax est . ut puta humana. D. Sapientia quid est? M. Quę diuina atque humana nouit. D. Si rethorica constat ex ratione ciuili . ciuilis autem ratio in eloquentia et sapientia uersatur . necessariumne est rethoricam arte studeri ab aliqua natura sensibili? M. Necessarium est scilicet ab humana . quę cum racionalis est . etiam prestantia artificiosę rationis preferri necesse est. D. Spiratione preferri necesse est . cur rethorica in omni humana natura non est? M. Est quidem . sed sicut studiosis exercitio capitur . hique uilissimi . atque ami[H 53v]*cissimi ciues patrię aluntur. D. Quomodo neglegitur? M. Qui eloquentiam solam sine sapientia posse decernunt. D. An sapientia sine eloquentia oberit? M. Oberit quidem quia per eloquentiam uim suam exierit sapientia uerumtamen sapientia prodest sine eloquentia . eloquentia autem numquam proderit . sine sapientia. D. Quę distantia est inter oratorem . sophistam . et rethorem. M. Retor est doctor . litterarum et artis . atque traditor eloquentię . sophista apud quem dicendi exercitium discitur . orator uero qui in causis priuatis ac puplicis . plena et perfecta utitur eloquentia. D. Quot sunt partes rethoricę artis? M. Quinque. D. Quę? M. Inuentio . dispositio . elocutio . memoria . pronuntiatio. Partes esse quo spectent insinua? M. Per inuentionem orator . excogitat uem aut uerisimilia dicenda. D. Quomodo? M. Nam duo genera argumentorum . necessarium et*

probabile in uerisimilibus. D. Per dispositionem quomodo? M. Vt inuenta necessariis locis prout presens ratio utilitatis aut decoris exierit ponantur. D. Per elocutionem quomodo? M. Scilicet aut in singularibus uerbis non sit barbarismus ne in pluribus sollecismus quatenus uerba et sententias competenter applicet ad inuenta et disposita. D. Per memoriam quomodo? M. Quatinus argumenta uel uerba satis elocuta . firmiter teneat. D. Per pronuntiationem quomodo? M. Vt rem magnam dicturus pompa corporis uocisque perpendatur . rem autem humilem dicturus . hęc eadem moderatius ostentat. D. Si ciuilis ratio materia est artis rethoricę . materia uero causam in se habere de qua status conficitur . necesse est an ipsa causa genere cognoscitur? M. Cognoscitur . nam aut demonstratiua est . aut delibe[H 54r]*ratiua . aut iudicialis. D. Demonstratiua quę est? M. Quę est in laude uel uituperatione certe personę. D. Deliberatiua quę est? M. Quę posita in publicis rebus assertionis suę sententiam . dicit in suasione uel dissuasione. D. Iudicialis quę est? M. Quę in iudicio cuius posita duo agit . aut accusat aut petit . econtra aut defendit aut negat. D. Quot circumstantiis causa firmatur? M. Septem. D. Quibus? M. Persona . facto . tempore . loco . modo . occasione . facultate. D. Status causarum quot sunt? M. Rationales quatuor . legales quinque. D. Quid est status? M. Vbi contrauersio consistit inter partes. D. Da status rationales? M. Primus facti uel coniecturę . secundus nominis . tertius qualitatis . quartus translationis. D. Quomodo facti? M. Utrum factum sit an non. D. Quomodo nominis? Ut puta utrum factum . sacrilegium an furtum sit nominandum. D. Quomodo*

qualitatis? M. Utrum factum utile an inutile . an iustum an iniustum sit . quin etiam status dicitur generalis . et habet partes duas. D. Quas?. M. Iuridicialem et negocialem. D. Negocialis quę est? M. In qua quid iuris sit ex ciuili more pensatur. D. Iuridicialis quę est? M. In qua ęqui et iniqui . et premii . aut penę ratio queritur. Quę diuiditur in duas partes. D. In quas? M. In absolutam et assumptiuam. D. Absoluta quę est? M. Quę in se continet iuris et inuidię questionem. D. Assumptiua quę est? M. Cum qua factum defenditur . aliquo foris argumento assumpto . quę quatuor habet partes. D. Quas? M. Comparationem . relationem . remotionem . concessionem. D. Comparatio quę est? M. In quo aliud aliquo factum rectum aut utile contenditur. D. Rela[H 54v]cio quę est? M. In qua factum actitari . alterius demonstratur inductione. D. Remotio quę est? M. In qua intentio facti in causam aut rem remouetur. D. Concessio quę est? M. In qua non factum probatur . sed petitur ut ignoscatur . quę diuiditur in purgationem . et deprecationem. D. Purgatio quę est? M. In qua non factum sed uoluntas facientis defenditur . quę diuiditur in inprudentiam . casum . necessitudinem. D. Inprudentia quę est? M. In qua non negatur factum . sed inprudenter actum esse. D. Casus quis est? M. In qua demonstratur aliqua uis fortunę uoluntati obstitisse. D. Necessitudo quę est? M. In qua factum quadam ui defenditur actitari. D. Deprecatio quę est? M. In qua confitetur factum consulto agi . et petitur gratia ignoscendi. D. Translationis quomodo? M. Cum apud quem . aut qui . aut cum quibus . aut quomodo . aut apud quos . aut quo iure . aut quo tempore . factum agi queritur. D.

Statu autem causę inuento . quomodo erit considerandus? M. Vtrum simplex . an coniuncta sit questio. D. Da status scriptionales? M. Primus ex scripto et sententia. Secundus ex ambiguo. Tercius ex contrariis legibus. Quartus ex ratiocinatione. Quintus ex diffinitione. D. Ex scripto et sententia quomodo? M. Cum alter uerbis ipsis quę scripta sunt utitur . alter ad id quod scriptorem se scisse dicet . omnem adiungit dictionem . uel cum in quocumque scripto nascitur controuersia. In legibus . testamentis . pactis . edictis. D. Ex ambiguis quomodo? M. Ut puta . aio te aeacida romanos uincere posse. D. Ex contrariis legibus quomodo? M. Dum de una re alia lexaliter cauet . aliter et altera. D. Ex raciocinacione et diffinitione quomodo? M. Dum scriptum alter alia ratione interpretatur . alia aliter. D. An in quo[H 55r]*libet statu aliqua sunt consideranda? M. Sunt quidem. D. Quomodo? M. Disceptatio . ratio . iudicatio . firmamentum. D. Disceptatio quę est? M. Ut puta iure non fecisti . iure feci. D. Ratio quę est? M. Vt puta quare iure fecerit. D. Iudicatio quę est? M. Iurene fecerit. D. Firmamentum quid est? M. Firmissima defensoris argumentatio. D. Quot generibus auditorem causa commendat? M. Honesto . ammirabili . humili . ancipiti . obscuro. D. Honesto quomodo? M. In quo auditor opinionem sequitur . sine oratione. D. Ammirabili quomodo? M. In quo alienatus mente . capitur insinuatione. D. Humili quomodo? M. In quo inimicitia eius attentione recuperatur. D. Ancipiti quomodo? M. In quo est causa turpis et honesta . sed auditor capi beniuolentia suggeritur. D. Obscuro quomodo? M. In quo per inplexam causam beniuolus attentus et*

docilis capi debet auditor. D. Quot sunt partes orationis? M. Sex. D. quę? M. Exordium . narratio . particio . confirmatio . reprehensio . conclusio. D. Exordium quid est? M. Oratio quę auditorem idonee adipiscitur per principium . et insinuationem. D. Quomodo? M. Si aut fidem facit per beniuolentiam . attentionem . docilitatem . aut commouet per apologorum attributionem. D. Quid est narratio? M. Rerum gestarum . aut ut gestarum expositio. D. Quomodo? M. Gestarum rerum expositio negociorum ciuilium . et historiarum . aut ut gestarum . expositio commediarum . fabularum et thematum. D. Narratio quomodo probatur? M. Vt sit breuis . aperta . et probabilis. D. Quid est particio? M. Diuisio rerum ad ipsam causam . de qua loqueris pertinentium. D. Quomodo perspicua esse dinoscitur? M. Distri[H 55v]*butione et concessione. D. Concessione quomodo? M. Quę ostendit quid aduersarius profitetur . quidque in disceptatione uersetur. D. Distributione quomodo? M. Ut auditor certas res animo teneat . quodque breuitati. absolutioni et paucitati insistat . quatinvs luculenter necessariis dictionibus insudat. D. Confirmatio quid est? M. Argumentatio . qua fidem et auctoritatem orator nititur adipisci . quę ętiam duobus modis fit. D. Quibus? M. Aut ex personis aut ex negotiis. D. Ex personis quomodo? M. Nam per nomen . naturam . uictum . fortunam . habitum . affectionem . studia . consilia . facta . casus . orationes . possunt fieri . argumentationes . aut in laude uel uituperatione. D. Ex negotiis quomodo? M. Ex quibus tres sunt argumenta sumenda. D. Quę. M. Quid ante rem . quid in re . quid post rem. D. Quomodo? M. Ut puta*

ante rem spes lucri . causa inimicicie. In re . nox . somnus. Post rem cruento gladius . rubor uel pallor. D. An uniformis est argumentatio? M. Non sed probabilis aut necessaria esse debet. D. Necessaria in quot diuiditur? M. In conplexionem . in enumerationem . in simplicem conclusionem. D. Probabilis in quot diuiditur. M. In opinionem et similitudinem . ex quibus similitudo in contrariis et in paribus spectatur. D. Suntne alię argumentationes? M. Sunt . quę per inductionem . uel ratiocinationem fiunt. D. Inductio quid est. M. Oratio . quę per certas res quędam incerta probat . et nolentem ducit in assensionem. D. Quomodo? M. Ut in euuangelio interroganti de proximo per inductionem . sacerdotis leuitę et sama-[H 56r]*ritani quis sit proximus eius manifestabatur. D. Ratiocinatio quid est? M. Argumenti confirmatio. D. Quomodo? M. Proposicione assumptione conclusione . quod est tripertitus syllogismus. D. Reprehensio quid est? M. Oratio . quę post confirmationem dicentis . oppositam confirmationem elimmat. D. Quomodo? M. Aut per falsum . aut commune . aut per remotum . aut per leue . aut per offensum . aut per aduersarium . argumentum roboratur . aut per incomplexionem . et enumerationem. D. Quid est conclusio? M. Tocius causę exitus . uel determinatio. D. In quot diuiditur? M. In enumerationem . indignationem . conquestionem. D. Quid est enumeratio? M. Per quam disperse res orationis coguntur in unum. D. Quid est indignatio? M. Odium in aduersarium uel offensio in eius causam. D. Quid est conquęstio? M. Oratio auditoris misericordiam captans in qua primum mitem et misericordem . animum eivs conficere oportet.*

[G 58^{r},a,Z.34] *OLIM DISPARUIT CVIVS FACIES DEPINGENDA EST. et quę nostram excedit memoriam.eam qualis erat formare difficile est . quia multi dies sunt ex quo desiuit esse. Oporteret eam inmortalem esse . cuius amore languent . ita homines .ut abstractam tam diu . et mundo mortuam resurgere uelint . vbi cato . vbi cicero domestici eius? Nam si illi redirent ab inferis . hęc illis ad usum sermonis famularetur . sine qua nihil eis certum constabat . quod uentilandum esset pro rostris. Quid autem est . quod in suam non redigatur originem? Naturalis eloquentia uiguit . quousque ei per* [H 56^{v}] *doctrinam filia successit artificialis . quę deinde rhetorica dicta est. Hęc postquam antiquitate temporis extincta est . illa iterum reuixit. Unde hodięque plurimos cernimus . qui in causis solo naturali instinctu ita sermone callent ut quę uelint quibuslibet facilę suadeant . nec tamen regulam doctrinę ullam requirant.*

Similes isti sunt his qui ab initio plurimum potuerunt eloquio . quos deinde alii admirati et emulari conantes . dum obseruant eos loquentes . temptauerunt quendam huius rationis modum rapere . et scripto legare . qui sibi et posteris pro magisterio reseruaretur. Ergo omnis ars . imitatio est naturę.

Uerbi gratia. Quis nesciat ad aliquem nuntius directus . salutationem premittere . qua se suamque legationem commendetur? Hoc prius in consuetudine ualuit . deinde inter rhetorica precepta traditum . ars dici coeperat. Ut ergo augustinus dicit antiquorum sapientiam . quasi ducem comitata est eloquentia . ideo sapientię non potuit deesse eloquentia . ex eodem fontę

manans naturę. Tu autem lector . tria obseruando rhetor eris. Haec autem sunt de quibus uicissim dicetur . precedens materia . et quę hanc hauserit ars. Et hinc effusa oratio. [D 71^{v}] *Omnis res argumentando confirmatur . aut ex eo quod personis . aut ex eo quod negotiis attributum est. Ac personis has res attributas esse putamus. Nomen . naturam . victum . fortunam . habitum. Affectionem. Studia. Consilia. Facta. Casus. Orationes. Nomen est unicuique personę quo suo quęque proprio ac certo vocabulo nuncupatur . naturam ipsam diffinire diffi*[H 57^{r}]*cilę est. Partes autem eius enumerare eas quarum ad hanc preceptionem indigemus facilius est . hę autem partim diuino . partim mortali in genere uersantur.*

Mortalium autem pars hominum pars bestiarum in genere numeratur. At hominum genus . et in sexu consideratur uirile . an muliebre sit. Et in natione . patria . [D 72^{r}] *ętatę . cognatione. Natione graius an barbarus sit. Patria atheniensis . an lacedemonius sit. Ętate . puer . an adolescens . natu grandior uel senex sit. Cognationę quibus maioribus . uel quibus consanguineis sit. Pręterea commoda . aut incommoda considerantur ab natura data animo et corpore hoc modo.*

Ualens aut inbecillis . longvs uel bręvis uelox an tardus . memor aut obliuiosus . formosus . uel deformis . acutus an hebetior comis . officiosus . pudens . patiens . an contra sit.

Et omnino omnia quę ab natura dantur animo et corpori considerantur . et in hęc quidem natura consideranda est. In uictu oportet considerare apud quos . aut quo more aut cuius arbitratu sit educatus . quos habuerit artium liberalium magistros . quos uiuendi

preceptores . quibus amicis utatur . quo in negotio quęstu . an artificio sit ocupatus . quomodo rem familiarem administret qua consuetudine domestica sit. In fortuna queritur seruus sit an liber . pecuniosus . an tenuis . priuatus an cum potestate. Si cum potestate iure . an iniuria . [D 72ᵛ] *felix . clarus an contra sit . quales liberos habeat . aut si de uiuo quęritur . etiam quali morte sit affectus erit considerandum. Habitum autem hunc appellamvs . animi aut corporis . constantem et absolutam .* [H 57ᵛ] *aliqua in re perfectionem . ut uirtutem . aut artis alicuius perceptionem . aut quamuis scientiam. Et item aut corporis aliquam commoditatem . non natura datam sed studio . et industria partam. Affectio autem est animi aut corporis ex tempore aliqua de causa commutatio . ut lęticia . cupiditas . metus . molestia . morbus . debilitas . et alia quę in eodem genere reperiuntur. Studium autem est animi assidua et uehemens . ad aliquam rem applicata magna cum uoluntate ocupatio . ut philosophię poetrię geometrię litterarum. Consilium est aliquid faciendi aut non faciendi excogitata ratio. Facta autem casus et orationes tribus ex temporibus considerabuntur. Quid fecerit . quid sibi acciderit . quid dixerit in preterito tempore. Quid faciat . quid sibi accidat . quid dicat in presenti tempore. Quid facturus* [D 73ʳ] *sit quid ipsi casurum sit . qua sit usurus oratione . in futuro tempore . ac personis quidem hęc attributa esse uidentur;*

1. [D 59ʳ] DE MATERIA ARTIS RHETORICĘ.

Quid est materia? taz man haben scal ze uuerche. *Ut causa est quam exigit rhetorica . sine qua ipsa*

nihil operis habet. Res et negotia de quibus fiunt controuersię . causę dicuntur . i. machunga dis strites. *Uerbi gratia. Orestes de quo legitur in troiana hystoria . matrem suam occidit clitemestram . eo quod ipsa occidit patrem suum agamemnonem. Hoc factum . causa dicitur . i. effectio. Cuius? utique controuersię. Quomodo? Quia ipse et defensores sui . iure factum dicunt. Aduersarii autem eius dicunt . non iure factum. Ecce causa quę propterea dicitur* strît . *quia effectrix illius est.*

2. QUOT SINT GENERA CAUSARUM.

Est autem triplex. Iudicialis . i. tiu dinchlicha . *quę considerat . quid* [H 58r] *ęquum* [D 59v] *quid iniquum quid iustum quid iniustum. Uersatur autem tota in accusando et defendendo . in petendo ueniam aut pęnam . ut illa est in orestem. Deliberatiua . i.* tiu sprâchlicha . *quę deliberat . i.* pimeinit uel gechíusit . uel ahttot . *quid faciendum . uel non faciendum sit. Hęc considerat . quid utile . quid inutile . et uersatur tota in suadendo et dissuadendo. Ut in bethulia presbiteri . deliberant . tradere ciuitatem holoferni. Suadet ergo multitudo. Iudit autem sola dissuadet. Demonstratiua . i.* tíu zéigonta . vnde díu chîesenta . *subauditur . quis dignus sit imperio uel episcopatu. Hęc quid honestum in eo sit uel turpe considerat . et uersatur tota in* [G 58r,b] *laudando eum uel uituperando.*

3. QUAE SIT HARUM TRIUM DIUISIO.

Item quęlibet harum trium diuiditur in status legales . et rationales. Legales sunt qui oriuntur de uerbis in lege scriptis . dum ea diuersi diuerse student interprętari. Rationales sunt dum rationem facti uel consilii aliis approbantibus alii reprobant.

4. QUID SINT LEGALES.

Legales quinque sunt . scriptum et sententia . scrift . unde uuillo . *subauditur legislatoris. Ambigue leges. Contrarie leges.*

Diffinitio rechtsaga uuaz iz si . *subauditur . de quo controuersia est. Ut apud ciceronem . quid sit nauim relinquere . uel in naui remanere. Opus est diffinire sic. In naui saucium se facere. Hoc est nauim relinquere. Egredi . et de scafa nauim gubernare. Hoc est in naui manere. Ratiotinatio i.* éinis dinges irrateni fone andermo . *i. quod non sit scriptum . de eo quod scriptum est.*

5. QUID SINT RATIONALES.

Item status uel constitutiones rationales sunt . quatuor [H 58v] *Coniectura . i.* ratisca . *subauditur feceritne. Ut de susanna daniel coniectatus est. Hinc liber et miles singulari certamine seruus autem ignito ferro probatur. II. Diffinitio uel finis* des námen forderunga *uel* scafunga . *uel* endunga . *subauditur nominis facti. Ut aliquando contenditur . factum eius qui*

equum sustulit . furtum an rapina dicendum sit. Grauius namque punitur rapina quam furtum. III. Qualitas . subauditur facti . bonum an malum sit. Iustum an iniustum sit. IIII. Translatio uuehsal . *subauditur personę . uel loci . uel temporis . uel criminis . uel penę. Ut olim erat contentio . quia oportuit baptizari . utrum apud arrianos . uel apud catholicos.*

6. DE PARTIBUS QUALITATIS SUBALTERNIS.

Qualitas diuiditur in iuridiciale . i. strît . umbe daz tietreht . *et negociale . i.* strît umbe daz quoneheite. *Item iuridiciale partes habet . assumptiuum i.* táz ántseidiga . *et absolutum . i.* taz pára. *Est enim assumptiuum quod assumit defensionem . i.* antsêgida *et est absolutvm . quod non assumit defensionem. Assumptiuum. IIII. partes habet. Quę sunt? Concessio i.* keiicht *. s. facti. Remotio . i.* abenemunga *non facti . sed criminis . s. a se in alterum. Relatio . i.* uuirderuuerfunga . *non facti . sed criminis . s. a se ledente in eum qui prior prouocauit. Conparatio criminis . minoris ad maivs. Item de concessione fit purgatio . i.* unsculdigunga. *Et deprecatio . i.* gnadonfleha. *De purgatione . inprudentia . casus . necessitas .* únuuizenheit . úngeuuandiu gesciht . nôt.

7. QUID SINT STATUS ET CONSTITUTIONES ET UNDE CONSTENT.

Status et constitutiones . i. stata . unde gestellida . *ipsa* [H 59r] *bella sunt eorum quorum causa est se-*

dente iam iudice et auditoribus ceteris in hunc modum. Non iure orestes occidisti matrem tuam. Hęc est intentio . i. malize. *At ille. Iure occidi. Hęc est depulsio . i.* uueri *. s.* dis unrehtis *. i. intentionis. Et subiungit. Illa enim occidit patrem meum. Hęc est ratio . i.* antseida *. s. 'sui facti. Item aduersarius. Non ergo oportuit te ulcisci patrem tuum in sanguine matris. Hęc est infirmatio . i.* luzeda *. s. rationis eivs. Respondit ille. Mihi quoque mortem meditata est . et uniuersę familię nostrę . i.* gemágedo. *Parua sunt hęc. Maius scelus ausa est . ita ut in ipsum senatum extendere manus . et rempublicam delere conata sit. Hoc est firmamentum . i.* festinunga *suę rationis. Hæ sunt partes uniuscuiusque constitutionis et status. In coniectura tantum sunt intentio et depulsio. In cęteris additur ratio et infirmatio . preter deprecationem. In ea namque confessio est cum penitentia quia deest ratio facti. In quibusdam et firmamentum est . quia verbis decertantes . contra se inuicem statuuntur et constituuntur. Solemvs autem status et constitutiones .* strît *interpretari . sicut et causam. Deinde uertitur disceptatio . constitutionis . ab his quorum causa est . ab oreste scilicet et eius aduersariis ad cęteros qui in iuditio adsunt. Et dum contendunt iurene fecerit . occidendo matrem in ultionem patris . et defensionem suę uitę totiusque senatus et reipublicę . hęc controuersia quęstio dicitur. Est autem quęstio ex diuersa opinione nata dissimilis sententia. Hęc quoque* strît *dicitur. Materia talis est.*

8. QUID SIT IPSA RHETORICA.

Sequitur. Vt oratores quos sibi parauerunt ac utraque parte . orestes et aduersarii eius [H 59v] *finem faciant huius dissensionis suadendo cęteris et maxime iudicibus . utrum pęnam uel inpunitatem orestes meruerit. Illam artem et illam scientiam qua hęc fieri rationabiliter possunt . rhetoricam dicimus. Hęc in anima oratoris sedet. Materia uero artis non in ipso sed exterius posita est . in disceptatione scilicet . orestis cum aduersariis suis. Primum semper materia datur . deinde artificium exspectatur.*

9. UNDE SIT SUMENDA ORATIO.

Ecce orator parat se . ut in oratione sua defendat orestem. Habet materiam orationis suę causam obiecti criminis . ostendat artificium defensionis. Quantum ipse oratione est ualidus . tantum ille apparebit innoxius.

10. DE EXORDIO NARRATIONIS.

Et mox in exordiendo . tres ipsius exordii debet ostendere uirtutes . vt iudices faciat beniuolos . i. taz si in gûotomo sîn. *Attentos . i.* zûze ímo lôseende. *Dociles . i.* firnúmstige. *Quomodo . hęc fiant a cicerone in rhetoricis discendum est.*

11. DE PARTITIONE ET NARRATONE. [G 58v,a]

Sequitur partitio. Deinde narratio. Iste tres partes orationis ab oratoribus acceptę . ętiam apud hystoriographos inueniuntur . prologus capitula . textus. Prologus lectores attentos et dociles facit. Beniuolentiam comparare non opus habemus in hystoriis . et in commentariis . sed in causis rhetoricis. Capitula sequentis libri distinctionem faciunt. Textus vero ipsam rem expedit. Textus siue narratio in causis oratoriis . et in libris hystoricis tres uirtutes habet . sicut exordium. Ut breuis sit . i. spûetich. *Lucida . i.* offin . *probabilis . i.* keloûplich. *Pro his quoque uade ad ciceronem;* [H 60r]

12. DE CONCLUSIONE ET CONFIRMATIONE.

Post narrationem. Si orestis aduersarii eam reprehenderint. Oportet eius defensorem argumentis instare . et narrationem suam confirmare. Si conuicerit eos . et si iam iudices post se inclinauit concludat breuiter . uel indignando super improbitate eorum uel mouendo auditores super innocentia orestis . sicque peroratum est.

13. DE IUDICATIONE.

Iudicatio ergo sua et aliorum sibi consentiens inpunitum eum et immunem a crimine facit. Quę forte talis est. Orestem . qui sceleratissimę suę matris necę non suam sed communem generis humani calamitatem

extinxit . non parricidam sed patrię liberatorem . et premio dignum adiudicamus. Hoc exemplum relatiue constitutionis est;

14. DE CONIECTURA.

De ceteris quoque constitutionibus uel statibus sicut et apud ciceronem exemplum tradendum est. Nam in coniectura de intentione et depulsione facti . constitutio dinoscitur. Ut ante regem salamonem duę meretrices contendunt. Dormiens inquit altera oppressit filium suum. Et contrario illa dicebat. Mentiris;

15. DIFFINITIO.

In diffinitione autem non factum negatur . sed nomen facti. Ut in exemplo ciceronis . qui sacra uasa de domo priuati subtraxit . sacrilegii arguitur . confessus furtum . sacrilegium negat.

16. TRANLATIO.

In translatione . autem minime certatur de facto . aut de nomine facti. Non oportere tamen dicitur fieri ubi factum est . ut in platea missas celebrare. Aut quando factum est. Ut archiepiscopum pallio uestiri die non solemni. Aut a quibus factum est. Ut ab hereticis baptizari. Aut quo crimine. Ut si scismaticus est . hereticus scribatur. Aut qua pęna factum est. Ut morte affici qui uerberibus castigandus sit; [H 60ᵛ]

17. QUALITAS.

In qualitate i. in generali constitutione queritur . hoc quod factum est bonum sit an malum . utile aut inutile . ęquum aut iniquum . iustum aut iniustum . ut in partibus eius declaratur . sunt enim negotiale et iuridiciale.

18. DE NEGOTIALI.

Negotiale [D 60ᵛ] *dinoscitur dum inuoluta est quęstio . et ex utraque parte uerisimile uidetur . quod dicitur . nec facile pars altera alteri concedit. Ut quidam uxorem in quadragesima duxit . quę ex eo filium genuit . patre iam mortuo . et germani fratres eius hereditatem conantur subripere filio dicentes. Non potest heres fieri . qui de tali matre natus est quę tempore ducta non legitimo facta est ipsa non legitima. Defensores eius dicunt. Quomodo quę patri eius licita erat non legitima quoque esset? et si licita matrimonia illicite pater contraxerat et iniquę . filius non portabit hanc iniquitatem patris.*

De quibus verbis hinc et inde oriuntur plurima . quę in iure ciuili inplicitas generant quęstiones. Ergo ciceronis de hac constitutione exemplum aliquantum abhorret a nostra consuetudine.

19. IURIDICIALE.

Iuridiciale autem planivs est quia in eo quid equum uel quid iniquum sit secundum iura naturę re-

quiritur . non secundum consuetudinem iuris ciuilis . et ideo iurediciale vocatur ista constitutio . quia in ea de iure dicitur . scilicet naturali.

20. ASSUMPTIUUM ET ABSOLUTUM.

Habet ergo partes. Assumptiuum . s. defensionis extrinsecus . et absolutum . s. a defensione . i. mit ántseido . únde âne ántseida. *Ut qui seruum distraxit . obiurgatus ab aliquo nil defensionis aliunde requirit . lice*[H 61r]*re sibi hoc tantum dicit. Hoc absolutum est. Assumptiuo sunt quatuor partes. Comparatio. Relatio. Remotio. Concessio;*

21. COMPARATIO.

Agnoscitur autem comparatio dum ille qui arguitur de aliqua inprobanda re . ea se dicit maius damnum uitasse . ita ut [D 61r] *eius consideratione laudandum sit quod ipse fecit. Ergo quidam piscator . socium lapsum de naui dum cerneret mergi . retraxit eum unco ferreo . quem habuit ad piscandum . oculo eius infixo. Qui postea ductus in iudicium . pro lesione eius oculi . defendit se comparatione maioris periculi . quod non aliter euaderet mortem.*

22. REMOTIO.

Remotio autem talis est . vt defendat se quis neglegentie dicens . non ad me pertinuit ut hoc facerem . aut si arguitur facti . alterius iussu ad quem hoc pertinet se fecisse dicit . vt minister qui panem obtulit .

obiurgatvs cur et potum non dederit . remouet a se culpam . et pincernam hoc officii habere dicit. Et si arguitur sumptuose agere . non se . sed dominum sibi iubentem hoc agere ostendit.

23. DE RELATIONE.

Relatio est. Quando culpa retorquetur in prouocantem . vt de oreste dictum est.

24. DE CONCESSIONE.

Concessio criminis duplex est. In deprecatione et purgatione.

25. DE DEPRECATIONE.

Deprecationem cottidiana exempla docent . quando delinquentes in iudicio ueniam postulant et nil defensionis aliunde parant. Sicut et dauid confessus est peccata sua dicens . peccaui domino . et nathân propheta . indulgentiam promisit . atque respondit . dominus transtulit peccatum tuum . o dauid.

26. DE PURGATIONE.

Purgatio sequitur triplex . inprudentia . casus . necessitas.

27. DE INPRUDENTIA.

Inprudentia purgat se . qui patrem . uel fratrem in tumultu non agnouit . et occidit. Paulus [D 61v] *quoque confessus est inprudentiam* [H 61v] *dicens . nesciui eum esse principem sacerdotum . scriptum est enim principem populi tui non maledices. Et item blasphemus et persecutor eram . sed ueniam consecutus sum . quia ignorans feci.*

28. DE CASU.

Casus defendit eum . cui aliquid iniungitur . et preuentvs morbo . aut uulnere . aut hostili gladio . aut subita inundatione fluuii . aut aliqua re graui et inopinata . non potest obedire. Non sicut ille qui ait. Uxorem duxi . et ideo non possum uenire. Potuit enim . sed noluit.

29. DE NECESSITATE.

[G 58v, 2] *Necessitatem docet quod sepe audiuimvs . ui obpressam mulierem . et innoxiam iudicari.*

30. DE STATIBUS LEGALIBUS . SCRIPTUM ET SENTENTIA.

Status legales sunt . contrauersiae de legibus orte. Ut pro equo inustę ablato quidam reddere uoluit . XII. *solidos secundum legem alamannorum. Repetitor hos recusauit suscipere dicens. Uile sibi precium offerre .*

pro ęquo preciosissimo. At ille satis fecisse se ait secundum iustitiam legis . nec eum posse statutum legis recusare . nisi uelit ipsam legem dissoluere. De lege inquit nihil umquam incommodi uenit . nec ad hoc data est ut noceat . sed omnium utilitatibus consulat. Et dum euangelium cui nulla lex christiana contradicit . si quid aliquem defraudaui reddo quadruplum . dicat quomodo tu qui fraudem fecisti . nec tantum pro eo quod fraudasti restituere cogitas? Eme talem tanto si potes. Ea sola ratio est . que suadeat mihi . quod offers . suscipiendum esse et tam carum estimare. Eo pacto qui legem dedit credendus est scribere de solutione damni . et aliquem modum de restituendo ęquo ponere uel boue uel asino . quo eum non [H 62r] *deberet quisquam carius emere. Iste status uocatur scriptum et sententia quia alius legislatoris scripto nititur . alius scriptum interpretando . de sententia . i. uoluntate scriptoris . scripto contradicit.*

Cicero huius statvs nobile dedit exemplum de greca historia . quomodo epaminondas dux thebanorum . dum annuam potestatem haberet . successori suo statuto tempore exercitum secundum scriptum legis non reddidit. sed pro utilitate rei publice . diutius aliquantum secum retinuit . seque contra scriptum sententia scriptoris rationabiliter defendit.

31. DE AMBIGUIS LEGIBUS.

Ambiguę leges sunt . ut est ciceronis exemplum. Meretrix coronam auream ne habeto . si habuerit publica esto. Potest dubitari . meretrix an corona publicetur. Apud nos autem paulus legem statuit

dicens . vnvsquisque habeat suam uxorem propter fornicationem. Melius est enim [D 62r] *nubere quam uri. Ambiguum enim uidetur . an de laicis . uel etiam de clericis dixerit.*

32. DE CONTRARIIS LEGIBUS.

Contrarię leges uidentur . quę huiusmodi sunt. Ne respondeas stulto . secundum stulticiam suam . ne efficiaris ei similis. Et item. Responde stulto secundum stulticiam suam ne sibi sapiens uideatur. Sed utraque per discretionem suscipienda sunt. De romanis legibus exemplum est. Qui tyrannum occiderit . rem quam uelit a senatu pro premio accipiat. Item altera lex est. Tyranno occiso . eius quinque proximos cognatione magistratus necato. Contigit alexandrum tyrannum ab uxore interfici. Haec filium suum quem ex tyranno habebat . sibi in premii loco depoposcit . sunt qui consentiant . sunt qui puerum occidi ex lege dicant.

33. DE DIFFINITIONE.

Diffinitio communis status est . quia sicut rationalis . ita et le[H 62v]*galis est in hunc modvm. Diuina lex est diliges proximum tuum sicut te ipsum . fit questio . quis est meus proximus? fit diffinitio . qui facit misericordiam. Cicero de naui exemplum legale dedit ita. Lex est. Qui nauem in tempestate reliquerit . amittat uniuersa quę sua sunt in naui. Duo quidam iactati sunt in alto . quorum alterius nauis et alterius onus fuit. Uident interim naufragum quendam . na-*

tantem . et manus ad se tendentem. Misericordia vero moti nauem . ad eum applicarunt . hominem ad se sustulerunt; Mox et illos tempestas in tantum urgebat vt dominus . nauis . cum idem gubernator esset . in scapham confugeret et inde funiculo qui a puppi religatus scapham adnexam trahebat naui quod posset moderaretur . ille autem cuius merces erant . in gladium ibidem in naui incumberet. Hic ille naufragus ad gubernaculum accessit . et naui quod potuit est opitulatus. Sedatis fluctibus nauis in portum deuehitur. Ille autem qui in gladium incubuerat . leuiter saucius . facile ex uulnere est recreatus. Nauim cum onere horum trium suam quisque esse dicit. Diffinitionibus . namque quid sit nauem relinquere aut in naui manere discernitur.

34. DE RATIOCINATIONE.

Sequitur status qui ratiocinatio dicitur. Et talis est. Quidam indicatus est parentem occidisse . et statim eo quod fugiendi potestas non fuit ligneę soleę ei in pedes inditę sunt. Os autem obuolutum est folliculo . et pręligatum. Deinde est in carcerem deductus . ut ibi esset tantisper dum culleus compararetur . in quem coniectus in profluentem deferretur. Interea [H 63^r] *quidam eius familiares in carcerem tabulas afferunt . et testes adducunt heredes quos ipsis libet scribunt . tabule obsignantur de illo ; post supplicium sumitur. Inter eos qui heredes in tabulis scripti sunt . et inter agnatos . de hereditate controuersia est. Hic certa lex . quę testamenti faciendi potestatem adimat his qui in eo loco sunt nulla profertur. Ex ceteris legibus . et*

quę hunc ipsum supplicio eiusmodi afficiunt et quę ad testamenti faciendi potestatem pertinent . per ratiocinationem ueniendum est ad eiusmodi rationem . ut quęratur . habueritne testamenti faciendi potestatem. Tale est et illud. Famis tempore auditum est de quodam qui humanis carnibus uescebatur . et eo ducto in iudicium . non est inuentum qua poenitentia . uel poena dignus sit. Hęc exempla de iudiciali tantum causa data sunt. In cęteris generibus faciliora sunt . quia preter coniecturam raro inuenies aliam constitutionem in eis;

Ergo causę de legibus ortę! status legales dicuntur. Ceterę vero que aliunde oriuntur . constitutiones uel status rationales dicuntur quia in eis ratio facti exquiritur. Ut de horeste . cur occiderit matrem suam.

35. UNDE DICATUR STATUS ET CONSTITUTIO . QUOT MODIS QUĘSTIO DICATUR.

Discendum est . et illud . quia et proprie dicitur quęstio ut est feceritne . et communiter causę . omnesque partes earum . i. constitutiones et status et earum partes . i. intentio . depulsio . ratio . et infirmatio uel iudicatio . quęstiones dicuntur. Et hę sunt quę ciuiles dicuntur . quia inter ciues agitantur . sunt enim ciues purchliute . *ciuiles . i.* púrclîche strîte. *Ciues dici possunt etiam qui in agris habi*[H 63ᵛ]*tant . i.* in demo geuue. *Alię sunt philosophicę. Ut ergo discernantur! philosophicę quęstiones sunt . controuersię in dicendo positę . sine certarum personarum interpositione. Ut cęlum rotundum est . cęlum non est rotundum. Hae ad oratorem non pertinent.*

Ciuiles autem quęstiones sunt . controuersię in dicendo positę . cum certarum personarum interpositione . i. táz sint dîe strîtę dîe éinliche quísse menniscin ánagant. *Ut est feceritne . s. susanna concubitum cum iuuene . uel iurene fecerit . s. orestes occidendo matrem suam.*

36. ITEM PLUS DE GENERIBUS QUĘSTIONUM.

Ergo philosophicas . quęstiones thesin dicunt . i. propositum quasi a longe [G 59ʳ,a] *et in absentia positum . quia philosophi non requirunt eorum aspectum . de quibus disputant. Ut puta de naturalibus rebus . huius mundanę molis . aut de deo . aut de moribus in hunc modum. Uerine sint sensus . quę mundi sit forma . quę sit sola magnitudo . quid sit bonum preter honestatem . an philosophandum sit an casu cuncta constent . uel diuina prouidentia regantur. Ciuiles autem quęstiones ipothesin dicunt . hoc est subpositum . ut persona subposita est oculis illa de qua quęstio mouetur. Considerant enim illi de his quę preponuntur . quid uerum quid falsum sit. Isti autem in his quę facta sunt . uel quę facienda sunt . quid bonum quid malum equum aut iniquum iustum aut iniustum . utile . honestum . aut turpe . possibile aut inpossibile . necessarium aut non necessarium sit. Illi ut sciant quid affirmandum sit quid negandum. Isti ut sciant quid suadendum . quid dissuadendum sit. Illi in disputando . isti* [H 64ʳ] *autem in dicendo. Illi fugientes frequentiam hominum. Isti sine coetu . et sine multitudine hominum nihil facientes. Ergo dissimilis est quęstio et causa . thesis . et ipothesis . quod philosophicum est et quod ciuile.*

Et causa quidem . i. ciuilis quęstio . materia est artis rethoricę . i. ipsi oratori . ad ostendendam suam scientiam . iudicando et inueniendo in iudiciali genere . quid ęquum quid iustum sit. In deliberatiuo i. in consiliis et consultis rei publicę . suadendo quod utile est. In demonstratiuo . i. comprobandis et creandis ordinandisve magistratibus . ostendendo quid in singulis honestum et laudabile sit . et dignum honore . et quid contrarium. Quęstio vero que thesis est similiter est materia philosopho ad exercitandum suum ingenium in discernendo verum a falso.

37. RATIO REPETITIONIS.

De constitutionibus et statubus secundo dicere ut exemplis clarescerent opus fuit quia materia quę semper danda est ante artificium obscura non debet esse . nec aliunde potest ipse orator 'dinoscere qualis esse debeat sua que materiam secutura est oratio . nisi ex ipsius introductione materię. Hinc exordium orationis sumitur . hinc narratio et partitio . i. distinctio narrationis . et confirmatio . reprehensio quoque assertionis contrarię et epilogus quomodo disponi debeant . considerantur. Huic congruere hoc est commodas facere omnes has quas nunc partes orationis diximus. Parum ab ea dissentire . uitiosissimum est. De quibus precepta tam plura data sunt . in libris rethoricorum ut ea [H 64v] *breuiter nemo compręhendere ualeat . propterea magisterio ciceronis discenda sunt. Ad hoc humanum ingenium nouas sibi cottidie parit rationes suadendi et dissuadendi.*

38. QUOT GENERA SINT ORATORUM.

In quibus rationibus alii sunt grauiores ut romani . alii acutiores ut greci . alii ornatiores ut attici. alii copiosiores ut asini.

39. DE GRAUI.

Documentum est . ad grauitatem aliquando magnifice loqui . et ita narrare quamlibet rem . quatenus salua ueritate . nil pęne possit de ea maius estimari. Ut medo prandente epota sunt flumina . eo transeunte constrata sunt maria . nauigati sunt montes . excitę sunt gentes . commotus est orbis. Re uera flumina non sufficiebant ad potandum exercitui eius et bosforum . mare ex nauibus ponte constructo copiis meabile fecit. Athon thessalię montem a continenti abscindens . et mare adducens nauigabile prebuit. Sed hęc de homine pene incredibilia . aucta sunt quoque arte loquendi. Cicero ad herennium de graui locutione . exemplum iuditiale protulit his uerbis. Nam quis est uestrum iudices qui satis idoneam possit in eum penam cogitare . qui prodere hostibus patriam cogitaret? Quod maleficium cum hoc scelere comparari . quod huic maleficio dignum supplicium potest inueniri? In his qui uiolassent ingenuum . matremfamilias constuprassent . uiolassent aliquem . aut postremo necassent . maxima supplicia mai[H 65^{r}]*ores consumpserunt . huic truculentissimo ac nefario facinori . singularem pęnam non reliquerunt. Atqui in aliis maleficiis . ad singulos aut ad paucos . ex alieno peccato iniuria peruenit . huius*

sceleri qui sunt affines . uno consilio uniuersis ciuibus atrocissimas calamitates machinantur. O feros homines o crudeles cogitationes o derelictos homines . ab humanitate . qui id agere ausi sunt . aut cogitare possunt quo pacto hostes reuulsis maiorum sepulcris deiectis moenibus ouantes irruerunt ciuitatem . quomodo deum templis spoliatis . obtimatibus trucidatis aliis abreptis in seruitutem matribusfamilias et ingenuis . sub hostilem libidinem subiectis urbs acerbissimo concidat incendio conflagrata. Qui se non putant id quod uoluerint ad exitum perduxisse . nisi sanctissimę patrię miserandum scelerati uiderint cinerem. Nequeo uerbis consequi iudices indignitatem rei sed neglegentius id fero . quia uos mei non egetis. Uester enim vos animvs amantissimus reipublicę facilę edocet ut eum qui uoluerit omnium fortunas prodere . precipitem proturbetis ex ea ciuitate . quam iste hostium spurcissimo dominatu nefario uoluit obruere. Quid his uerbis ciceronis grauius? uuîo machter iz heuigor chôsón? *Et ille hoc in causis. Ambrosius noster in inuitatorio christi non tenuior est dicens. Ueni geminę gigas substantię carnis tropheo cingere et cetera. Plus miranda sunt pauli toni-*[H 65ᵛ]*trua qui fugiens sapientiam uerbi . excellentia tamen et grauitate sermonis supergressus est cunctos . non arte sed spiritu sancto.*

40. QUID SIT ACUTE LOQUI.

Item acute . loqui est . argumentis rem declarare. Hoc modo Rufum ne fidelem dicas. Uel sic. Tu auarum dicito et ego fidelem intellego.

41. QUID SIT ORNATE LOQUI.

Item ornatus causa . circuitione uel similitudine uel aliquo scemate uerborum aut sententiarum utimur. Ut uino madens pro ebrius et extrema pati pro mori . uel asinum sapit pro stultus est uel sicut uirgilius. Magnarum uirium est clauam erculis ui extorquere de manibus eius. Hoc est Difficile est homerum imitari. Sed et hęc grauitatis sunt . sunt enim eis communia precepta quia et decet et grauius est genus et speciem pro indiuiduo totum pro parte superlatiuum pro positiuo pluralem numerum pro singulari ponere. Sed post de elocutione [G 59ʳ,b] *dicturi . quę ad ornatum proprie pertinent docebimvs.*

42. QUID COPIOSUM SIT.

At copiosum est . propositionem rethoricam multis rationibus affirmare. Ad hunc modum. Propositio est. Melius accurantur quę consilio geruntur quam quę sine consilio amministrantur. Approbatio est. Domus ea quę ratione regitur . omnibvs est instructior rebus . et apparatior . quam ea quę temere et nullo consilio amministratur. Similiter exercitus is cui prepositus est sapiens et callidus imperator . omnibus partibus commodius regitur . quam is qui stultitia et temeritate alicuivs administratur. Non enim facile [H 66ʳ] *discuntur hęc genera orandi . quia proprii et magni operis sunt singula . et quia scemata . i. figurę orationum . argumenta quoque et ratiocinationes . et diffinitiones . et precepta grauitatis . et omnia precepta non solum rhetoricę artis . sed et quedam grammaticę et dialec-*

ticę artis . ad hęc genera et ad has partes orationis aptantur . et auctores artium in his tota studia consummabant;

43. QUID SIT OPUS ORATIONIS.

[D 63v] *Agit ergo . omnis orator ut aduersarios frangat . iudices et auditores attrahat . et ut cicero dicit persuadeat dictione. Quid persuadeat? utique hoc* [D 64r] *factum quod ipse defendit iustum . bonum et honestum esse uel utile aut necessarium esse. Uel econtra quod impugnat . noxium esse . turpe et pudendum . et ab omni religione atque iustitia alienum;*

44. UNDE SUMATUR ORATIO.

Ergo prima est materia . i. causa . de qua diximus . deinde oratio . quam nunc dicimus . quę osten[D 62v]*dit causam qualis sit. Ipsa oratio ex oratoris procedit scientia . quam rethoricam uocitamus. Ut bene intellegatur eam extrinsecus haurire de materia quid ipsa de intus propinet in oratione. Eadem ergo quid sit . diffiniatur.*

45. QUID SIT RHETORICA.

Rhetorica est bene dicendi scientia. Diffinitio interpretatur gnotmezunga *. i. nihil plus . nihil minus . potest et aliter dici . ut ante ostendi. Quid est bene dicere? apposite . i. apte uel congrue aliquid dicere ad persuadendum uel ad disuadendum. Vnde quis hęc potest? natura administrat ea . doctrina uero nutrit et auget.*

46. QUĘ SINT PARTES EIUS.

Partes eius sunt quinque. Inuentio . dispositio . memoria . elocu[H 66v]*tio . pronuntiatio. Non solum orator . sed et predicator . et qui nuntium fert . et quicumque uult uiua uoce narrare . his partibus indiget. Scriptores autem librorum . etsi non quinque . quatuor tamen partibus fretos esse oportet. Et cum sex sunt supradictę partes orationis illius qua orator utitur in causis. Exordium. Particio. Narratio. Confirmatio. Reprehensio. Conclusio . earum nulla nisi his quinque poterit partibus expediri. Enimuero. Quicquid in in omni locutione reprehenditur uel laudatur. ad harum quamlibet partivm pertinet.*

47. DE UITIIS HARUM QUINQUE PARTIUM.

Ipse cicero. Falsę inuentionis arguebat . ermagoram . in rethoricis dicens. Nec quid dicat attendere nec quid polliceatur intellegere uidetur. Sic terentius sciens comicum debere uerisimilem materiam habere derisit lucilium emulum suum . inuentionis . quod non esset idonea . sed uilis et friuola . per caliopium recitatorem suum dicentem. Poeta uetus . nouum poetam maledictis ne scribat deterrere parat . quia nusquam insanum scribit uel scripsit adolescentulum . ceruam uidere fugere . et sectari canes . et eam plorare et orare ut subueniat sibi. Sic etiam uirgilium multi culpant uitiosę dispositionis . quando errores eneę . non a principio sed ex medio itineris cępit describere dicens. Uix e conspectu siculę telluris in altum uela dabant

lęti. Teoctistus preceptor prisciani . grammatici arguebat probum itidem gramma[H 67r]*ticum . quod non haberet in memoria excipere satur saturi . quando scripsit omnia in ur desinentia tertię declinationis esse. Elocutionem reprehendimvs . cum barbarismum et solloetismum solemus audire . uel alia decem uitia que connumerantur . uel cum aliquid minus urbanum profertur. Unde cicero dixit. Quemquam mandare litteris cogitationes suas . qui nesciat eas rite disponere . uel ornare hominis est abutentis otio et litteris. Quid de pronuntiatione loquor? quę non minus in legentibus et canentibus obseruatur quam in oratoribus cuius uitia cauere post docebimus.*

48. DE INUENTIONE.

Inuentio est excogitatio rerum uerarum . aut uerisimilium . quę causam probabilem reddunt . s. quam defendere uis in iudiciali genere causę . uel suadere in deliberatiuo genere causę . uel lau[D 63r]*dare in demonstratiuo genere cause. Cur aliter defendatur suadeatur . laudetur . nisi sit probabilis? i.* lóbesam *uel* cloûblich. *Excogitauit enim salomon rem . qua probauit . quę ex duabus meretricibus mater esset infantis uiui . dicens . diuidatur gladio . hoc mater audire noluit quia quę mater est diligit filium . quę autem mater non erat . hoc postulauit fieri. Sic et danihel inuenit argumentum . quo probauit . falsum testimonium prolatum esse contra susannam. Quia sub cino et sub prino repugnant . et non possunt simul stare . causam igitur susannę quam ipse defendit . fecit probabilem i.* cloublicha. *Hęc sunt in coniectura iudiciali. In coniec-*

tura autem deliberati[H 67v]*ua iudit rationem inuenit . qua holofernem occidendo . hostes fugando causam suam quę est . non oportere tradi ciuitatem . reddidit probabilem . i.* lobesama. *In coniectura autem demonstratiua . samuhel ostendit saulem populo dicens . hic est quem elegit deus. Fit controuersia in populo. Alii salutant eum dicentes. Uiuat rex. Filii autem belial dicunt. Num saluare nos poterit iste? Deinde pergunt simul saul et samuel cum populo . contra filios ammon . et reuersi sunt cum uictoria. Inde rationem inueniunt qua suam causam probabilem faciant . hi qui studiosi erant partium saulis et samuhelis .* [D 63v] *dicentes ad samuhelem. Ubi sunt uiri qui dixerunt . non regnabit saul super nos? date nobis illos ut occidamus eos. Sed et athenienses quondam obiurgati . cur claudum regem haberent . defenderunt se hac ratione inuenta quod melius est regem claudicare quam regnum. Et hic status comparatio dicitur in demonstratiuo genere.*

Petrus defendebat se per remotionem criminis contra iudeos . in iudiciali genere iurgantes quare gentiles introduceret ad fidem. Inuenit ergo rationem . quę probabilem fecit rem. Dum orarem inquit in solario . et esuriens uellem gustare . celitus mihi uas summissum est plenum bestiis et serpentibus cum hac uoce . macta et manduca . [G 59v,a] *et ego inquam . absit a me quia inmundum et commune numquam comedi. Et statim audiui. Quę deus mandauit . tu ne commune aut inmundum dixeris . ut intellegerem quia deus non est personarum acceptor* [H 68r] *sed in omni gente . qui facit uoluntatem eius. Hic acceptus est illi. Et qui sum ego qui contradicam deo. Remouit ergo a se in deum auctoritatem facti. Paulus quoque*

eodem statu cur iudaismo derelicto ad euangelium se conuerteret iudeis reddit rationem dum narrabat eis quę sibi contigerant . in uia quando epistolas portabat in damascum contra christianos; Item in alio loco . magistratus et pharisei ad apostolos. Nonne precipiendo precepimus uobis . ne in nomine iesu predicetis? At petrus. Oportet inquit magis obedire deo quam hominibus. Sic ergo in omnium generum diuersis constitutionibus agnoscenda est inuentio . que ualidior est cunctis rhetorice reliquis partibus.

49. DE DISPOSITIONE.

Dispositio est rerum inuentarum et sententiarum in ordinem distributio. Táz chît scáfunga . vnte órdenúnga des kechôsis. *Bona dispositio est rem eo ordine quo gesta est narrare . non est hoc obseruatum in libris regum nouissimis . ubi prepostero ordine . quorumdam regum obitvs . deinde quid in uita gesserint . narratur. Rationabilis dispositio lucidam facit orationem.*

50. DE MEMORIA.

Memoria est firma animi rerum et uerborum ad inuentionem perceptio. Dáz chît kehúgída . dés tú gedâhtôst . zespréchénne.

Sufficit de memoria dicere . si non sit naturalis artificiosam parere quod solet fieri . uigiliis et assiduis meditationibus. Solemus etiam [H 68v] *succurrere obliuioni scribendo et notando quę cogitauimus . et*

monitores substituendo. Nam . ut solinus dicit . bonum memorię facile elabitur uel morbo . uel aliquo casu.

51. [D 64r Z. 4] QUID SIT ELOCUTIO.

Elocutio est idoneorum uerborum ad inuentionem accommodatio. Elocutio . daz chit reht kesprache . uel reht kechose ist. *Idoneorum uerborum accommodatio ad inuentionem.* Dero sculdigon uuorto legida ze dinen gedanchin . ze demo so du sprechen uuellest. *Quodsi hoc non feceris . acyroloyam paris.*

Item . elocutio est perfecta locutio. Sicut enim ebibe . est . totum bibe. Ita est eloqui ad integrum loqui.

Idoneorum uerborum accommodatio ad inuentionem . i. propriorum et conuenientium uerborum adiunctio ad excogitationem. Ergo elocutio pars eloquentię . quia elocutio ipsa et ceterę quatuor partes pariunt eloquentiam. Quarum si deest aliqua siue memoria siue dispositio siue pronuntiatio euacuatur dignitar eloquentię.

52. QUID BIPARTITA SIT ELOCUTIO.

Elocutionis duplex ratio est. Vna qua in singulis uerbis lumen apparet. Altera ut dignitas eloquendi copulationis ipsius decore seruetur. Et structurę totius elocutionis cicero duo fundamenta posuit . latine loqui . planeque dicere . duo fastigia . copiose ornateque dicere . propria uerba rebus dare . hoc est plane dicere. Hęc propterea fun[D 64v]*damenta sunt . quia stabilem*

intellectum et cer[H 69r]*tum constituunt. Sunt tamen et alia propria precepta . quem̄admodum plane quis dicat. Translata uerba et aliena . ad ornatum pertinent. Nam dum uilescunt propria . requiruntur aliena . ut eis splendida et illustris efficiatur oratio. Propter hanc sublimitatem . hęc quasi fastigia dicuntur. Nostri itaque scriptores plerique in fundamentis studiosi fuerunt . fastigia uero quasi superuacua refutauerunt. Ergo ad inuentionem idonea sunt propria uerba . aut pro eis aliena quę decenti similitudine sint propinqua uel contraria . ut . si minus intellegentem stultum dicamus proprium est. Si asinum uel insulsum . alienum est . commodum tamen propter similitudinem. Si sapientem plus alienum est . sed per contrarium non minus commodum est ad intellegendum. In propriis simplex locutio est. In alienis figurata locutio est. His et dominus usus est. Nam quod dixit. Ite dicite iohanni . simplex et propria locutio est. Ite dicite uulpi illi pro herodi . per similitudinem figurata locutio est. Illa autem . quid existis in desertum . uidere harundinem uento agitatam? uel hominem . mollibus uestitum? per contrarium similiter figurata est locutio. Aliquando desunt propria . quęruntur aliena . ut gemmare uites .* [D 65r] *i.* ougen die reba *dicimus et lętas segetes . i.* sconiu chorn . *non inuenientes quid aliud dicamus. Aliquando sunt propria . quę quia non sunt ornata . requiruntur aliena . ut fluctuare segetes pro moueri dicimvs. Non solum autem singula uerba idonea . sed et sententias oportet fieri idoneas. Sunt namque et ipsę simplices et figuratę. In*[H 69v]*tendendum est caute . quia quod orator dicit ad inuentionem pertinet . qualiter dicat . et quo ministerio uerborum aut*

sententiarum ad elocutionem pertinet. Si quodcumque causa remedium requirat. hoc paratum habeat. ex inuentionis abundantia est. vt si irati sunt iudices. et ille sciat rem uel personam introducere. qua illos placatos et beniuolos faciat. Hic non parum refert. splendidis an festiuis. tagaltlichen. *an grauibus instet. quia grauem rem aut personam grauibus uerbis. iocosam rem aut ridiculosam. sicut est parasiti. festiuis conuenit explicare.*

Hoc ad elocutionem pertinet.

Ergo omnis locutio simplex uel figurata. siue in sententiis. siue in singulis dictionibus idonea fieri potest ad inuentionem. Simplex intellegentiam rei amministrat proprietate uerborum. figurata commendat se etiam uenustate compositionis artificiosę. aut significationis alienę. vt apud uirgilium. Marsa [D 65v] *manus peligna cohors festina uirum uis. Ma. et na. gna. et sa. ors. et ars. uis. et ui. similes sillabę. dissimilibus distinctę gratam quodammodo concinnitudinem et concordem uarietatem dant. et fit per industriam talis compositio. in omni lingua. causa delectationis. sicut et illud teutonicum:*

Sóse snél snéllemo
pegágenet ándermo.
sô uuírdet slîemo
firsniten sciltrîemo.

Et item:

Der heber gât in lîtun
trégit spér in sîtun.
sîn báld éllin
nelâzet in uéllin.

Hę figurę lexeos grece di[H 70r]*cuntur . i. dictionis .* [G 59v,b] *in quibus sola placet compositio uerborum.*

Alię sunt dianoeos i. sententiarum . ubi aliud dicitur . et aliud intellegitur . ut est illud. Porcus per taurum sequitur uestigia ferri. Nam synecdochice . de opere sutoris dicitur . totum dicitur et pars intellegitur . uel yperbolice . ut uirgilius dixit de caribdi . atque imo baratri ter gurgite uastos . sorbet in abruptum fluctvs rursusque sub auras. Egerit alternos et sidera uerberat unda . nam plus dicitur . et minus intellegitur. Sicut et teutonice de apro.

Imo sínt fûoze
fûodermâze.
ímo sínt búrste
ébenhô fórste.
únde zéne sîne.
zuuélifélnîge.

Hęc aliena . sed propinqua sunt. Item per contrarium intelleguntur sententię . vt in conuetudine latinorum interrogantibus . quesiuit nos aliquis [D 66r] *respondetur . bona fortuna . i.* Hel unde salida . *et intellegitur nemo . quod durum esset . i.* unminnesam . zesprechenne. *Similiter teutonice postulantibus obsonia promittimus sic.* Alles liebes gnuoge . *et intellegitur per contrarium propter grauitatem uocis. Sed hi modi numerati sunt in grammaticę tropis. Hic tantum dicitur . quia aliquando idonei sunt ad inuentionem. Ad hoc pertinet scire alias orationes esse continuas . alias uero per membra distributas. Continua est. Christus assistens pontifex futurorum bonorum per*

amplius et perfectius tabernaculum . non manu factum . i. non huius creationis . neque per sanguinem hircorum aut uitulorum . sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta. Hec non recurrit . sed semper ultra tendit . [H 70v] *quia non possunt superiora intellegi . nisi proxima consequantur . propterea finis totius sententię expectatur . ut intellegatur. Alia autem est districta . cuius omnes partes per se intelleguntur . quę dicuntur cola et commata . hoc est membra et cęsurę . ut est illud. Noli mihi molestus esse . iam ostium clausum est . et pueri mei mecum sunt intvs in cubili . non possum surgere et dare tibi. Haec periodos dicitur et potest constare duobus membris . uel tribus . uel quatuor . uel sex. Si uno membro* [D 66v] *sententia constat . non periodos sed colon dicitur. Deum nemo uidit umquam. Martianus pene similem diffinitionem de colo et commate dat plura uerba absoluta membris . duo uerba . uel plura itidem absoluta cęsis tribuens. Cęsum est autem pars eius . quod colon dicitur . et per se non intellegitur . ut est . omnis plantatio quam non plantauit pater meus celestis. Hic necessario ad plenum intellectum . subiungendum est . eradicabitur . et fit colon ex duobus commatibus. Sed cęsum est . quando sensus per se non stat statim autem subinfertur ita. Nisi dominus edificauerit domum . cęsum est . mox sequitur . in uanum laborant qui edificant eam . et impletur sententia . fitque colon commate diuisum.*

53. DE UITIIS SINGULARUM DICTIONUM.

Dicendum est quoque de uitiis elocutionis quę cauenda sunt in singulis et compositis dictionibus . et

quę non sunt idonea ad inuentionem. In singulis . ut sunt barbara . corrupta . inpropria . antiquata . turpia . differentia . longe repetita . insolenter prolata . barbara . i. Éndírskiu álder froemidiu *qualia donatus dicit. Mastruga. cateia . magalia . et in legibus alamanno*[H 71r]*rum plurima leguntur . ut* nahisteit. *et* uueregeldum . *et* fredum. *Corrup*[D 67r]*ta . i.* sâmerartiu . *ut est cirographum pro chyrographum . perfodiri . vt quidam legunt in euangelio pro perfodi . et peiurvs pro periurvs . intelligere pro intellegere . et omnes barbarismi. Inpropria sunt . i.* tiu unsculdigen . *quas grammatici achirologias . grece dicunt . et interpretari possumvs manuales dictiones . ut sperare pro timere. Sicut in illo uersu. Hunc ego si potui tantum sperare dolorem. Nam sperare de bonis dicimus . timere de malis. Tale est . iusto itinere pro recto itinere . aut ueniam dei pro gratia dei. Antiquata . i.* firniu *uel* uiruuorfeniu . *vt alucinari cerritum . caperratum . quę antiquis in usu fuisse martianus testatur. Huiusmodi apud plautum sunt plurima . iam obsoleta. Intellegitur enim alucinari uana somniare. Est autem proprie alucinare titiones agitare . ut lumen uideatur. Cerritvs est insanus a cerere dictus. Caperratus hispidus et pilosus . uel rugosus . sicut est cornu capri . et apud plautum plurima iam obsoleta.*

Turpia sunt . i. unchiusciu . *ut arrige aures . pamphile . quod in romana lingua de erectione uirilis membri dicitur . et si clodius pro malicia sua stercus curię dicatur . et si propter uirtutem africani morte eius castrata res publica dicatur.*

Differentia sunt aliena . i. úngeháftiu . *quę secundum martianum sine ulla ratione dicuntur . ut si ho-*

minem neque corpore durum neque ingenio stolidum lapidem dicamus. Longe repetita sunt . i. ze uerro genomeniu . *vt si uastam caribdim luxuri*[D 67ᵛ]*osam dicamus. Insolenter prolata sunt . id est* uuider geuuoneheite . *quę per deriuationem aut interpretationem nouantur* . [H 71ᵛ] *i. noua inueniuntur . et potuissent quidem dici regulariter . sed non solent . vt a capite capitatus . manu manuatvs . ala alatus . remo remitus . a quibus temperandum est propter insolentiam . i.* seltsani alde ungeuuoneheite. *Sic ciceroni insolens uisum est soterem interpretari saluatorem . quod apud nos sollemne et celeberrimum est . et ait qui salutem dedit.*

54. DE UITIIS CONIUNCTORUM UERBORUM.

In coniunctis autem uerbis aliquando structura . aliquando clausula fit uitiosa.

Malam structuram soloecismum grammatici uocant. Cuius species sunt moitacismi . lautacismi . iotacismi . polysigmia . omoeoprofora . diprofora . hiatus . freni . collisiones . turpia quoque . uel cuiuslibet literę assiduitas repetita . uel multę breues sillabę.

Moitacismi . lautacismi . iotacismi . polisigmia sunt ubi hę literę m. l. i. s. uel plurimum sonant . uel male distinguuntur a sequentibus uocabulis . m. ut bonum aurum . bonum amicum . l. ut sol et luna . cęlo lucent et luna luce lucet aliena . i. vt iure iuno ioui iuncta est . uel non est istud iudicium iudicii simile . iudices . s. ut sosias sedens in solario suo suebat soleas suas.

Omoeoproforon est similis pronuntiatio . vt apud ennium. O tite . tute. [D 68r] *tati tibi tanta* [G 60r,a] *tyranne tulisti. Diproforon bis prolatum . vt protere pede pedem.*

Hiulcę sunt compositiones quę hiatum oris faciunt multis uocalibus concurrentibus . vt insulę ionio in magno.

Collisę sunt multis consonantibus duriter concurrentibus . vt multum ille et terris iactatus et alto. Freni dicuntur uoces . quę in ore his [H 72r] *similes sunt . vt fratres terrore prostrati. in terram ruunt.*

Turpis compositio . ut iuuat ire et dorica castra uidere. Caca in romana lingua est uentrem purga. Sic et numerum cum nauibus ęquat . turpe est . quia cunna una tantum litera distante ostium muliebris uuluę significat. Vnde et latini fugiunt dicere cum nobis ac prepostero ordine dicunt nobiscum ne turpiter sonet. Assiduitas cuiusque literę in odium repetitę est . i. vnlustsamo geaberter buostab . *ut casus cassandra canebat. Et apud ciceronem. O fortunatam natam me consule romam. Diuina uero pagina non est obligata his regulis . ut interpres timeret dicere. Omnis homo primum bonum uinum ponit . uel hoc . si conresurrexistis cum christo . quę sursum sunt . querite. Plures quoque sillabę breues uitandę sunt . ut quam timida leuipedis animula leporis. Sanctum tamen est canere. Magnificat anima mea dominum. Hęc ante finem sententię cauenda sunt. Dehinc clausulę quę pessimę sunt . non minus cauendę. Sed bonas prius doceamus.*

55. DE BO[D 68v]NIS CLAUSULIS.

Monosyllabę dictiones . ubi colon aut comma finiuntur . melius ponuntur . quam in fine sententię. Ergo si in longam desinat . ut lex . aut nox . precedat trocheus . ut cicero . non scripta . sed nātă lēx. Item ipse. At debet esse legum in re publica prīmă uōx. Si autem in breuem desinat . anapestus . aut iambus precedat . vt salustius. Tota autem insula modica et cultibus uărĭīs ĕst. Hęc monosillaba dictio positione longa . natura et accen[H 72v]*tu breuis est. Item filius filii mei meus nĕpōs ĕst. Dissillabę dictiones aptiores sunt claudendis sententiis. Fit quidem bona clausula iambus et spondeus . vt est . felix patria quę continet bŏnōs cīuēs. Aut iambus et trocheus . vt est. Corona ambiat căpūt rēgĭs. Bene quoque ponuntur duo trochei . vt illud est. Lex est bonorum ciuium māgnă cūră. Similiter placent trocheus et spondeus . vt est. Hęc sunt quę maximi principes sōlă cūrānt. Trissillabam clausulam . si uelis molliter fluere eam . fac trocheum . et molosum . vt illud tullii. Mare fluentibus lītŭs ēiēctŭs. Similiter decent trocheus et ionicus minor. Ut est. Mare fluctuantibus lītŭs ăgĭtāntī. Item pulchra erit . si media molosi in duas breues soluitur. vt lītŭs ēmĭlĭē. Vel si terciam solueris in duas breues . vt lītŭs ̄ęquābĭlĕ. Item fit elegans . si penultima trochei et prima molosi soluatur . vt est curas rĕgĕrĕ ănĭmōrūm.*

56. ITEM DE UITIOSIS.

In monosillabis . si aut breuis [D 69r] *breuem aut longa longam sectatur in colo aut commate . non sine uituperatione est . vt illud. Ista rĕs mĕă ĕst. Et ut cicero pro ligario. Non tu eum patria priuare . qua caret . sed uītā uīs. Quod uoluntate orator non errore composuit. Dissillabę displicent duobus iambis . vt est . inueni ŏuēs mĕās. Uel spondeo et iambo . vt tenui sēruōs mĕōs. Aut spondeo et pirrichio . vt est. Cōnsūl uĭdĕt. Aut duobus iambis . vt est . pugnare iuuenes pro parentĭbūs sŭīs. Aut iambus et pirrichius . vt est pugnare iuuenes pro sŭīs părēntĭbŭs. Displicet ualde pirrichius* [H 73r] *post pirrichium . ita perdidi bŏnă mĕă. Aut pirrichius et trocheus . ut est. Conqueritur sŭă fāctă. Aut pirrichivs et spondeus . ut est. Imputat sĭbĭ dēmēns. Aut trocheus et iambus . vt est. Omnia nēmpĕ uĭdēs. Aut trochevs et pyrrichius ut est. Aspice fāctă mĕă. Talis clausula finem elegiaci pentametri turpiter reddit.*

In trissillabis pessima conclusio est spondeus et molosus . vt est. Mare fluctuantibus rūpēs ēiēctīs. Item pessima pirrichius et molosus . ut est. Mare fluctuantibus ăpĕx ēiēctīs. Item uiciosa . si molosi ultimi prima breuis sit syllaba . quia heroicum comma nascitur . ut est . lĭtŭs ămīcīs. Item cauendus est spondeus ante molosum . s. in tercia syllaba resolutum . vt est. Si te semel ad meas cāpsās ād[D 69v]*mīsĕrŏ. Item ne incurras in endecassillabi phalleutii petulantiam . ut est illud ciceronis. Successit tibi lutius metellus. Sic omnes fines metricis similes uitiosi sunt. Quos*

tamen nec cicero pre magnitudine operis sui potuit uitare.

57. DE ELOCVTIONIS DIGNITATE.

Post inuentionem maximam uim habet elocutio. Cicero in libris rethoricorum . de sola inuentione tractat. De ceteris partibus in libro ad herennium scripsit. Debetur namque elocutioni . nimium exercitationis . quia nimium habet industrię . ita ut inuentio parum prosit . si non elocutio assit. Sic demum apparet excogitatio . si sequitur eius per uerbum explicatio. Nam quorum maxime miramur ingenia . in his duabus partibus clari erant . alius in inuentione . et alius in elocutione. In hac palmam habet [H 73v] *uarro . in illa tullius cicero. Dicente augustino in libro de ciuitate dei. Quantum iuuat uarro studiosum rerum . tantum delectat cicero studiosum uerborum. Tam grata semper est elocutio . vt a quibusdam postponeretur inuentio . vilem estimantibus materiam . quę non esset eloquio decorata . vt hieronimus testatur in expositione euangelica dicens. Quia multi accesserunt legere nostras scripturas . sed abhorruerunt ab exteriori cortice . antequam peruenirent ad interiorem medullę dulcedinem. Et augusti*[D 70r]*nus in libro confessionum de iuuentute sua locutus . discernit inter eos . quorum auditor erat ipse . inter manicheum scilicet et ambrosium . quod aliquanto ornatius esset eloquium manichei quam ambrosii. De cetero autem nullam haberet comparationem. Tribuens his uerbis utilitatem sensuum ambrosio . uanitatem nitidi sermonis manicheo. Tanta enim dignitas elocutionis apud antiquos fuit . ut sine*

magisterio uerbi pene ingratum esset . omne quod audiretur . et cicero [G 60r,b] *eum . ut predictum est abuti literis iudicaret . qui eas nesciret decorare et artificio commendare.*

58. DE PRONUNTIATIONE.

Pronuntiatio est . ex rerum et uerborum dignitate uocis et corporis moderatio. Possumus hęc uerba sic interpretari. Pronuntiatio dáz ist tíu gerértida dero stímma.ióh tis lîchamin . nâh tero geríste déro uuórto . únde déro díngo.

Item . quid est pronuntiatio? kerértida . [H 74r] kebárda . kehába . keuúrftîgí . kezâmi . síntsâmi . zúhtîgi. *Item pronuntiare dicimus* férrenân ságên . *i. preuenire uerba gestu corporis et qualitate uocis. Quid est gestvs?* Ántpâra . tâtuuîchúnga . ánterúnga . uuérbida. *Et quid est moderatio?* scáfunga . mézunga . métenscáft. *Hinc apparet bene illum pronuntiare . qui loquens digne* [D 70v] *his rebus de quibus loquitur continere se sciat. Ad hęc in oratore . uox . uultus . gestus . et habitus oris obseruantur. De his singulis precepta rethorice digesta sunt. Bonitas uocis constat . claritate . firmitate . suauitate . quę etsi natura tribuit . nutriuntur tamen cibi . potus . coitus temperantia . precipueque ut corpus deambulando moueatur intra breue spacium reditu maturato. Qui motus cum digestionem facilem prestat . sine dubio purgat et uocem. Nimia excursio et longa deambulatio . extenuat et fatigat uocem. Post hanc deambulationem . statim se orator ad studia conferat . priusque quam sit dicendum uocem lectione suscitet. Nec ab inicio*

clamandum . sed tenui murmure inchoandum . vt paulatim in uocem possit crescere. Vultus quoque pro sententię dignitate mutandi sunt . sed non ita ut ystrionibus mos est . i. ánterârin . *qui ora torquendo . i.* prîeken máchondo . *ridiculos motvs . i.* spílelîche gebârda . *spectantibus prestant. In hac parte oculorum magna est moderatio . i.* mézáftîgî . *qui tum hilaritate . tum intentione . i.* ánaseungo . *tum minaci mouentur aspectu. Nec nimium grauioribus superciliis premendi aut petentibus frontem nudandi sunt oculi . i.* ûf únde [H 74^{v}] níder[D 71^{r}]gándên din brâuuôn níst ze uínstrínne nóh ze uuîtsehônne. *Quod in pisone tullius amare uituperat . i.* hántegô scíltit. *Nec molliter agitandi sunt gestus . i.* nóh ze lîso nerûore síh . *nec muliebriter deducenda sunt latera .* nóh uuîblîcho neuuánchôe mít ten sîtôn *nec iactanda deformiter ceruix .* nóh nehálsuuérfôe ze úngezêmero uuîs . *ne in illas hortensii illecebras . i.* únzúhte . *quibus etsi uenuste tamen non uidebatur uti uiriliter . i.* dî ér téta zîero nî dóch kómelícho. *Ad summam gestus non is oratori tenendus est . quo scenę placere dicuntur . actores . i. recitatores . s. fabularum comicarum uel traicarum . manus in contentionibus fusa porrectius . i.* ze uérro hínagerártêr árm strîdendo . *in sermocinatione . uel narratione contracta . i.* únde aber uuídere gezúhtêr ságendô. *Pręcipue in hac parte prestandum est . ut deceant cuncta . quod magis prudentia quam ulla preceptionis huius arte seruatur.*

59. EPILOGVS.

Has quinque partes rethoricę . qui tenet ipsam . tenet et partes . cum ipsa nihil aliud sit . quam quod partes eius. Latet autem in oculto . sicut omnis scientia . videlicet in intimo cordis . ubi et anima sedem habet . qua sine hęc locum habere non posset. Sed in-[D 71v]*uenta occasione manifestam se prebet . et in multitudine populi . ubi sunt iudicia plebis . et consilia principum . curam regni ministrantium . ibi maxime gloriatur . ex his quę defo*[H 75r]*ris hausit quam uera deintus eructuet. Hoc namque totum opvs est rethorum . qualis sit ipsa . et ingrediens ad eam materia atque de ea egrediens* ORATIO.

V.

MARCIANUS MINEUS FELIX CAPELLA

DE NUPTIIS

PHILOLOGIAE ET MERCURII.

MARTIANI MINEI FELICIS CAPELLAE AFRICARTAGINENSIS . LIBER PRIMUS INCIPIT . DE NUPTIIS PHILOLOGIAE . ET MERCURII.

Remigius lêret unsih tisen auctorem in álenámen uuésen gehéizenen martianum . únde mineum úmbe sîna fáreuua . felicem úmbe héilesôd . capellam úmbe sînen uuássen sín . uuánda capra apud grecos dorcas a uidendo gehéizen íst. Áber díse fîer námen óugent úns . táz er romanus uuás dignitate . dóh er búrtîg uuâre fóne cartagine díu in africa íst. Sô mánige námen nemûoson ándere háben . âne romani ciues. Romani ciues hîezen béide . íóh sélben die búrgliute . dâr gesézzene . íóh tie ánderesuuâr gesézzene . mít íro geédele . álde mít íro túgede . álde mít íro scázze úmbe sie gefréhtoton . táz sie in íro dignitatem gâben . únde sie romani ciues hîezen. Pe díu chád lisias in actibus apostolorum. Ego hanc ciuitatem multa summa consecutus sum. Tía dignitatem mág ke-

éiscôn dér suetonium líset. de uita cęsaris augusti. Táz er mercurium ságet kehîien ze philologia. mít tíu lêret er únsih. dáz îo uuízze súlen sîn mít kesprâchi. únde réda netóug. târ uuízze nesínt. Ze déro ságûn bítet er hélfo. únde héilesodes himeneum dén álte líute hábeton fúre[J 3]hîgot. únde fúremáchare állero natûrlichero míteuuist. Tén grûozet er nû ze êrist án demo prohemio. sámoso sîn fru —. den quędam satira fúre ín spréche. Áber satiram súln uuír férnemen dîa deam. díu dien poetis ingeblîes satirica carmina. Nû fernémen uuáz sî chéde.

1. SATIRA IN HONORE HIMENEI UOS PRECINIT UERSUS.

Tu quem psallentem thalamiis . quem matre camena progenitum perhibent . copula sacra . i. nati per copula sacra . deum. Himenee chît tiu satira . dú bíst tér . dén diu chínt tero góto ságent síngenten . dáz chît quónen zesíngene in dien brûtechémanaton . únde dén síe chédent sîn dero sángcúttenno sún . uuánda dû sólih sángare bíst. Tû bíst ter dén uirgilius héizet amorem . filium ueneris. Fóne démo ér chît . omnia uincit amor. Tû tûost uuónên díngolih ze ándermo. *Qui stringens . i. stringis pugnantia semina . archanis uinclis.* Tie ríngenten sâmen . dáz chît quatuor elementa . duíngest tû mít tóugenên bánden. *Et foues sacro complexu dissona nexa.* Únde dû stâtist íro úngelichen nústâ . mít cótelichemo gehîleiche. Dáz chît . tû stâtist íro gehîleih mít úngelichemo bánde. *Namque ligas . i. compescis elementa uicibus mundumque maritas.* Hérton gestíllest

tû diu uuéter . íh méino gehéi . únde [J 4] gene . únde mít tíu gebérhaftôst tû dia uuérlt. Úbe diu hérta neuuâre . sô nebâre diu érda. *Atque auram mentis . i. spiritum uitę . corporibus socias.* Tû gíbest tien lîchamon lîbhafti. *Foedere complacito sub quo natura iugatur.* Mít lîebsamero gezúmfte . mít téro des cómenes únde dero brûte natura gesíppôt uuírt. *Sexus concilians . et sub amore fidem.* Ín únde sía gemínne tûonde . únde tríuua mít mínnôn stérchende. *O himenee decens . qui maxima cura es cipridis.* Uuólge nû uuólge . dû zîmigo hîmachare . tû dînero muoter zéizesto bíst . in papho ciuitate cypri sízzentero. *Nam hinc tibi flagrans cupido micat ore.* Dáz skînet tir ána . uuánda dánnan bíst tu sô únder oûgon brínnende nîet. Fóne dír chád sî. *Nate mee uires mea magna potentia solus. Tibi . s. perhibent placuisse cantare choreas ad thalamos.* Tíh ságent sie gérno singen diu brûtesáng. Apollinis lóbesáng héizent choreę . quia ipse preest choris. Ér méinet áber hîer epithalamia . dáz chît nuptialia carmina . déro iû síto uuás. *Seu quod bachus tibi pater est.* Táz íst tir gesláht. Sô iz tánnan sî . dáz tir uuîngot tîn fátir íst. Uuánda uuîn máchot kelúste. *Seu genitricis habes . comere florentia limina . uernificis sertis.* Álde fóne dînero mûote rslâhet tíh ána . daz hûs zeblûomonne mit [J 5] lénziskên blûomen . díe óuh kelúste récchent. *Seu gratia . i. soror ueneris dedit tibi consanguineo trina . s. dona . i. pulchritudinem . uocem . et gestum.* Álde dîn mûoma gáb tir drî géba . díe ze mínnesami zíhent . íh méino scôni . únde stímma . únde gebarda. *Caliopea componens conubium diuum probat te annuere auspicio carminis.*

Sélbiu diu sángcúten díu dero góto gehîleih scáfôt. tíu lóbet tíh ze demo héilesode des sánges.

2. MEDITATIONEM PATRIS FILIUS SCRUTATUR.

Cum crebrius cano istos hymenei uersiculos. nescio quid moliens inopinum intactumque. Tô íh tícchost álso míh tiu satyra lêrta díse uérsa sáng fóne himeneo. neuueîz. s. uuánda íh peripatheticus pín. uuáz únchundes fórderônde. únde úngehándelotes. Dáz chît er. uuánda peripathetici neuuéllen nîehtes quís sîn. *Non perferens martianus respersum uerticem capillis albicantibus. et decuriatum incrementis lustralibus aggarrire ineptas nugulas. interuenit dicens.* Mîn sún ándonde daz mîn grâuua hóubet. únde fóne áltere zîtigez ze dero curia. kérmenon chíndisliche in uuíhtheît. pechám er mír sús chédende. *Quid istud mi pater. quod nondum uulgata materie cantare deproperas?* Uuáz sángo íst táz fáter mîn. táz tû sô ferhóleno síngest? Tû neságest uuáz iz sî. dóh tu iz síngest. *Et priusquam fores aditumque reseraris gimnologisis ritu nictantis pontificis.* Únde dáz tú síngest êr dû ze túron chómêst. nâh témo síte des uuácheren bíscofes. *Quin* [J 6] *potius edoce quid apportes. et reuelato quorsum predicta sonuerint.* Nû nehíl iz. núbe ságe uuáz tú líudoest. únde uuára daz sáng hélle.

3. FATETUR SE NUPTIAS DEORUM PATER MEDITARI.

Ne tu inquam desipis. Neuuéist tu iz tánne na . chád íh? *Et noscens egiriminon perspicui operis creperum sapis?* Únde sîd tu uuéist taz mâra uuérh egeriminon . i. resurrectionum . sólt tu is tánne zuíuelôn? Táz íst éin bûoh apud grecos kescríbenez fóne dero apothesia . dáz chît fóne dero deificatione . uuánda iz ságet uuío ménnisken ze góten uuérdên. *Nec liquet himeneo prelibante disposita nuptias resultare?* Únde nebechénnest tu dáz íh fóne nuptiis uuíle ságen . himeneo díu sáng fóresíngentemo . díu dárazû benéimet sínt? *Si uero properus scrutator inquiris concepta . s. carmina . cuius scaturriginis uena profluxerint.* Úbe dú áber gnôto fórscôst ûzer uuélero ídun síu ersprúngen sîn. *Explicabo tibi fabellam ni prolixitas perculerit . quam edocuit satyra comminiscens mecum lucernas marcescentes hiemali peruigilio.* Sô ságo íh tir daz spél . léngi nebenéme mir iz tánnan síu ersprúngen sínt . dáz míh lêrta diu satyra . míh inchúnnende sámoso díu tímberenten náhtlîeht fóne dero uuínterlîchun dúruuacho.

4. EXEMPLIS CĘTERORUM DEORUM . ET MATRIS INSTINCTU . CILLENIUM UELLE UXOREM.

Cum undique inter deos fierent sacra coniugia procreationis numerosę . liberique preclues . ac [J 7] *nepotum dulcium ętheria multitudo. Suspensio uocis.* Tánne únder dien góten iû in állen sínt tes hímelis

uuúrtîn héilige gehîleiche . únde dánnan uuúrtîn édeliu chínt . ióh mínnesamero néfôn hímiliskiu mánigi. *Et inter se potirentur quodam complexu ac foedere cęlicolarum. Et hic.* Únde sie síh ál zesámine gehálset únde gezúmftet hábetîn . sô der hímilbûon hálsen gétân mág sîn. *Pręsertimque potissimos conubialis bearet adiectio. Et hic.* Únde die námohaftisten meîst kesâligoti díu gehîleihlîcha mêrunga. *Et id debitum mundo loquax humanitas triuiatim dissultaret. Et hic.* Únde dia géba dero uuérlte gelâzena . uuîto mârti díu gezúngela ménnisgheît. *Et poetę precipue . secuti euagrium cytharistam . et suauiloquam . senectutem cęcutientis meonii . epica liricaque pagina consonarent. Et hic.* Únde állero méist tie poetę nâh euagrio fáhende demo citharista . únde nâh témo sûozen gechôse des álten blínden meonii . mít lóbesamero . únde mít mísseliutigero pagina daz ságetin. *Nec aliquid loquerentur ioui inter ętherias uoluptates dulcius una coniuge. Et hic.* Únde sie ságetin nîeht lîeberen uuésen ioui únder dien hímeluuúnnon . dánne dia uuíniun. *Hisque accederet promptior fides. Et hic.* Únde ín dés iáhe díu guíssagiôra fides. *Quę suadente aruspicio grandeuos pontifices in testimonium conuocat . cum quid iupiter hominum uotis trepida curarum ampage suspensis multa in*[J 8]*placabilis hostia denegaret . exorata eius matrona prouenire.* Díu fóne ôpferuuîzegungo álte bíscofa dés ze úrchunde zôh . souués iuppiter dero líutô fléhôn in ángisten únde in zuíuelheiten mániges fphysical frískinges nerûochender erzígen hábetî . fóne dero fróuuun uuírde dáz geskéhen. *Et quicquid ille dictauerit ex promta sententia . asseruante pugillo par-*

carum . delinitum amplexibus suade coniugis . iussuque remouere. Et hic. Únde souuáz er fréisiges kespróchen hábeti zetûonne . dero brîeuaron scrífte dáz kehalténtero . fóne dero chénun hálsenne . ín dés eruuánten uuésen . únde daz ferbîeten. *Nec solum superum regem attestabatur . s. fides uxorium . idque etiam diti propositum . idque portuno . certumque esse gradiuum torreri amore coniugis nerienis nerinę. Et hic.* Únde nîeht éin chád si . dén hímelchúning uuínegernen . núbe daz óuh in mûote sîn demo héllegóte . únde demo méregóte . núbe óuh ten uuîgcot chélen nâh nerine filia nerei. *Aesculapio quoque non dispar affectio. Et hic.* Sámilih uuíllo chád si íst óuh ána demo árzatgóte. *Et mestissimum seniorem deorum transduci simili persuasione ope coniuga cybeleque permulsa. Et hic.* Únde chád si ióh ten áltcót saturnum trúregen . s. fóne des súnes âhtungo . án den sélben rât pechêret uuésen . sînero gemâlun berecinthia gelúhtero . tíu óuh ops . únde cubele heîzet. [J 9] *Et ianus utraque effigie . miratur argionam. Et hic.* Únde so si chád ianus ter zuihóubito . sáh ío án argionam . déro ín lángeta. *Nam memphiticam reginam dependisse tantvm marito . ut obsita perpetuo luctu numquam contenta sit eum inuenire. Et hic.* Isidem ságeta si échert chélen nâh osiride íro ferlórnen chárle sô hárto . dáz sî nâh ímo feruuûoftiu . síh nîomer negetrôste ín fúnden hában. Tóh si ín fóne sînemo brûoder tiphone erslágenen fúnde in memphitica palude . sî neuuólta síh tóh tés trôsten . dáz sî ín fúnden hábeti. *Hac igitur fama . et his alternis amoribus deorum . motus concitusque cillenius . simulque quod cunctorum affectiones et thalamos conspicatur . dum paret .*

i. obedit ad auxilium plurimis.uxorem ducere instituit. Depositio. Fóne démo mâre . únde fóne sólên uuíneskéfen dero góto óuh cillenius nîeteg uuórtener . uuánda er iû gnûogen hélfendo ióh sélbo sáh íro állero mínneglîchen gehíleîcha . kéinota óuh er síh zegehîenne. *In quam sententiam illum mater anxia inpulerat . cum salutaret eum annua zodiactea peragratione in pliadum numero.* Án dén uuíllen bráhta ín sîn mûoter maia . dô si ín chátta . án der iârúmbeuérte des zodiaci . únder dien ánderen pliadibus dero sî éiniu íst. Táz téta si in maio mense . sô îo mercurius mít tero súnnûn dara[J 10]chúmet . ángestendiu daz er âne chínt uuás. *Presertimque quod corpus exercitum palestra . et crebris discursibus . toris lacertosis . in excellentiam iuuenalis roboris . uirili quadam amplitudine renitebat.* Târumbe méist . táz sîn lîchamo án demo ríngenne . únde án dien émizelóuften geûopter . mít chníurigen ármin áfter déro púrlîchi iúnclichero stárchi in gomelîchero fóllelídi skéin. *Ac iam pubentes ienę seminudum eum incedere . et indutum eum parua clamide . nudatum cętera . obnubere cacumen humerorum . sine magno risu cypridis non sinebant.* Únde ín sîne bártenten hîefelin nelîezen âne míchelen hûoh ueneris . sâmodáhten gân . únde ánderesuuâr nácheten . échert tie áhsela mít temo mántelline bédecchen . álso die palestrite gîengen. *Rationabili igitur proposito constituit pellere cęlibatum.* Fóne díu uuás rédolih táz er gehîien uuólta.

5. DUBITARE EUM QUAM PRE CȨTERIS SIBI ELIGAT.

Itaque pro industrię dignitate quam conueniret accipere . cuncta merito longe deliberationis alternat. Tô dâhta er in állen sínt lángo tráhdonde . álso is túrft uuás . uuélicha er némen máhti . nâh téro geríste sînero bíderbi. *Nam sophian ipse miro quidem cupiebat ardore . quod prudens sanctaque sit . intemeratiorque cunctis . pulchriorque uirginibus.* Hárto gérno uuólti er sophiam . dáz chît sapientiam . uuánda sî uuízzig únde héilig [J 11] íst . únde ungeuuártôsta íst . ióh skônista íst . únder állen mágeden . dáz chît állen uirtutibus. *Sed quod sororis eius collactea . et indiscreto amica foedere uideretur . perindeque ad innubas ipsa quoque transisse . eam in palladis iniuriam non placuit coaptari.* Uuánda si áber gesoûga uuás íro suéster mineruę . dáz chît tero inmortalis . únde si íro lîeba uuás in ungeskeîdenero mínno . ióh sie sámint sólton mágede sîn . pe díu neuuólta er sia mít íro ungemûote némen. *Non dispar illum forma desiderabilis . grataque luculentas in manticen quoque succenderat.* Sámolih scôni . únde sámolîebsam frôlutti . getéta ín óuh ze mantice húgen . dáz chît ze diuinatione. *Nam et nobilitas illam quippe pronoeę maior est filiarum . et prouidum perspicacis prudentię commendabat ingenium.* Íro geédele uuánda sî diu áltesta tóhter íst prouidentię . únde der fúredâhtigo sín iro únbetrogenun frûoti gelîebta ímo sîa. *Sed ipsis diebus forte inmensi amoris inpatientia . ultro iuuenem consecuta appollini fuerat copulata.* Sî uuás áber dô iû . íh

uuâno fóre míchelero uuínegerni íro dánches zûfâhendo . ze demo iúngen appolline gehîet. Uuánda diuinatio íst îo diuini. *Uoluit saltem endelichię ac solis filiam postulare . quod speciosa quam maxime magnaque deorum sit educata cura.* Sô uuólta er dóh to gérno psichen dia tóhter solis únde endelichię . dáz chît absolute perfectionis . uuánda sî unméz scône uuás . únde gezógen mít míchelên rûochon dero góto. [J 12]

6. DE UIRTUTIBUS ANIMĘ . QUAM ADAMAUIT.

Nam ipsi psichę . ianimę natali die dii ad conuiuium corrogati . multa contulerant. Álso dârána skeîn . dáz íro dia góta . ín íro sélbero gebúrte tâge . íh meîno án démo sî gebórn uuárd . ze góumo geládete . míchela gíba gâben. *Iupiter quippe diadema quod ęternitati filię honoratiori detraxerat . capiti eius apposuit.* Iouis gáb íro ûfen íro hoûbet táz diadema . dáz er sînero geêretostûn tóhter ęternitati ábanám. Uuánda fóne ęterna dei sapientia . íst animę sempiternitas kelâzen. *Iuno quoque ex purgatioris auri splendente uena addiderat crinibus sociale uinculum.* Sîn uuírten gáb iro . uáhsuuíttun . án dero díu ída gleîz lûtteres cóldes. Ratio animę . dáz íst tíu uuítta mít téro crines uirtutum zesámine gechnúpfet uuérdent. *Tritonia etiam interula resoluto ricinio . strophio flammarum instar e coco . atque ipso sacri pectoris ac prudentis amiculo uirginem uirgo contexit.* Ióh minerua diu máged . cáreta daz mágeti mít íro smóochen . ábagenómenero spénelun . únde mít íro púrpurînen gúrtele . fíure gelîchemo .

únde mít témo béndele íro uuîhun . únde íro frûotun brúste. Sô gezímit animę . dáz si intima sî sapientię . únde mít caritate sî gegúrtet . mít temperantia beduúngen. *Delius quoque ut ramale . i. ramum laureum gestat . diuinatrice eadem coniecturalique uirga . uolucres illi ac fulgurum iactus . atque ipsius* [J 13] *meatus cęli siderumque monstrabat.* Apollo zeîgota íro óuh mít sînero uuîziglichûn gérto . día er îo lôrboumina tréget . álle fógelrárta . álle blígscúzza . ióh sélben die hímelférte . únde dero stérnôn . fóne dîen er diu uuîzegtûom nímet. Der lôrboum hábet tía natura . úbe sîn ást ûfen slâfenten mán geléget uuírt . táz ímo uuâr tróumet. Pe díu íst er apollini geéichot . tér áltero líuto uuîzego uuás. *Anię autem . prenitens speculum . quod inter donaria . eius aditis sophia defixerat . quo se renoscens etiam originem uellet exquirere . clementi benignitate largita est.* Áber anię dáz chît recognitio gáb íro uuílligo dén spîegel . dén óuh íro ze gíbo gáb sapientia . únde ín íro gíbohûs kestálta . dáz sî dârínne síh pechénnende . íh méino dés . táz sî cęlestis íst . uuídere gesínnen chúnne ze íro ánagenne. *Lemnius quoque faber illi insopibiles ęternitatis igniculos . ne caligantibus tenebris nocteque cęca opprimeretur incendit.* Uulcanus ter smíd zúnselota íro fiúr dáz nîo erlósken nemág . dáz sia ín dero náhtfínsteri bechlépfet neuuúrte. Uuánda dero sêlo lîehtet naturale ingenium . dáz nû hîer lemnius bezéichenet.

7. DE ILLECERBIS EIUSDEM.

Omnes uero illecebras circa sensus cunctos apposuit afrodite. Áber álle lúcchedâ bôt íro uenus ze állen íro ûzeren fínf sínnen. *Nam et unguentis oblitam . floribusque redimitam halatu pasci fouerique docuit.* [J 14] Sî lêrta sia mít sálbe bestríchena . únde mit plûomon gezîerta . in stángsûozi gehéfenot . únde gemámmentsámot uuérden. *Et melle permulserat.* Unde sûozta sî íro mít hónange. *Et auro ac monilibus inhiare . membraque uinciri . honorationis celsę affectatione persuaserat.* Únde rîet si íro gîien ze gólde . únde ze állen uuîbzîerdon . únde mít tîen ál úmbenúsket uuérden . únde ín gíredo uuésen hóhero êron. *Tunc crepitacula tinnitusque . quîs infanti somnum induceret adhibebat quiescenti.* Únde in résti lígentemo mágetine téta si prúnnôda . únde chlíngelôda . dánnân sî inslîefe. *Preterea ne ullum tempus sine illecebra oblectamentisque decurreret pruritui subscalpentem . circa ima corporis . i. circa genitalia apposuerat uoluptatem.* Nóh tánne . nîo si nehéinest nedárbeti lúcchedon . únde lústsami . crûozta sî sia chúzelondo án dero níderun stéte . ze nîetegi. *Sed uehiculum ei ac uolatiles rotas . quîs mira possit celeritate discurrere tradiderat ipse cillenius.* Áber sélber íro sûocho . gáb íro reîtuuágen mit trâten réderen . ûfen démo sî spûotigo fáren máhti. Uuánda íro uuíllo uuírt spûotigo gezúcchet . eîna uuîla ad cęlestia . ánder uuîla ad terrestria. *Licet eam auri compedibus illigatam memoria pregrauauerit.* Día snélli gáb er íro . dóh sia dea memoria mít cúldinen

drúhen héftendo suârti. Uuánda daz anima in mûot kenímet . CHECKtáz kebíndet . únde gestâtet memoria . fílo tîurlicho.

8. HUIUS QUOQUE AMORIBUS ILLUM FRUSTRARI.

His igitur pysichen opimam superisque ditatam muneribus . atque mul[J 15]*ta cęlestium collatione decoratam in conubium arcas superiorum cassus optabat.* Sús keûfota dîernun . únde sús rîcha . únde gezîerta mít hímelisken gébon geuúnne gérno cillenius . tô er ênero nehéina geuuínnen nemûosa. *Sed eam uirtus . s. dea . ut adherebat forte cillenio . pene lacrimans nuntiauit . in potentia faretrati uolitantisque superi . de sua societate correptam captiuamque adamantinis nexibus a cupidine detineri.* Áber uirtus tíu ódeuuâno mít ímo dô uuás . ságeta ímo sámoso uuéinondiu . sía fóne íro geskéidena . únde gezúhta . ióh keéllendota ín des skîezenten . únde flîegenten gótes keuuált cupidinis . fásto uuésen fóne ímo gebúndena. Uuánda álso sélbêr martianus ín sînero rethorica chît . facundia nemág sîn mít libidine . únde mít intemperantia coitus. *Super his igitur uirginum thalamis . dum eum deliberate sortis blandimenta frustrantur . nec facile quępiam preterea . i. post ea . quę congrua parilitate tonantis nurus deligeretur occurrit . amplius deliberandum suggerit uirtus.* Sô er dô sînes cnôto geáhtoten lôzes án demo gehîleiche sús petrógen uuárd . nóh ín dîe zârta álle neferfîengen . nóh ímo dáranâh nehéiniu nebechám díu ioui ze snórun gerísti . dô scúnta ín uirtus nóh tô dârúmbe gnôtor

zeáhtonne. *Neque eum sine apollinis consilio quicquam debere decernere . aut fas ab eius congressibus aberrare . cum zodiaca eum hospitia premetantem . numquam abesse menstrua precursione permitteret.* Únde âne des [J 16] brûoder rât chád sî ín dáz nesúln áhton . nóh nehéina mûoza sîn síh fóne ímo boreférro zeskéidenne . sîd er ín hérebergónten sámint ímo an demo zodiaco . ze eînemo mânode fúreréison nelâze. Uuánda stella mercurii negât nehéinest pórférro nóh porlángo fóre dero súnnun. *Igitur constitutum ubicumque locorum frater esset adiretur.* Tô uuárd kespróchen . souuâr er uuérlte uuâre . dáz man dára ze ímo fûore.

9. PITHIUS A FRATRE PER DIUERSA REQUIRITUR.

Ac tunc uolatilem uirgam . uirtuti de more permittit . uti secum mundi penita permeare . etheriosque recessus irrumpere parili celeritate posset . ipse pedibus talaria nectit aurea. Únde dô gáb er uirtuti áfter sînemo síte sîna flúgegérta . íh méino caduceum . dáz si ímo gefólgen máhti . únde ébenspûotigo eruuállon . die tóugenen . únde die gesuâsen stéte . des hímelis únde dero uuérlte . únde sîn sélbes fûozen téta er ána sîne gefíderten súftelara. Petasum héizent greci singulariter alatum calciamentum mercurii . úmbe dia spûot sînes stérnen. Áber sîn uirga héizet latine caduceus . uuánda si getûot lites cadere. Táz íst tíu ríhti des kechóses . mít téro der strît ferzórn uuírt. *Et nunc sagaci inuestigatione in fanis eum disquirunt . quibus aut uaticinia fundebantur obliquis*

[J 17] *ambagibus . aut denuntiata pecudum cęde . phisiculatis prosicis extorum uiscera loquebantur . quibusque . s. solitus erat . sortitus . i. diuinationes excedere . uel . logia personare.* Tô sûohton sie ín gnôto . in állen sînen chîlechon . dâr er chrúmbiu ántuuúrte gáb . álde dâr frískingen irslágenen . tíe ín hérderen uuîzegoton mít natûrlichen ságon . únde dâr er guón uuas . uuîlon fermîden díu uuîzegtuom . uuîlon óuh ántuuurte gében. *Sed his aditorum fastigiis specubusque uiduatis . nihil eius potuit inueniri . absque paucis foliis admodum arentis lauri . uittisque semiuulsis . quas in cumano antro post sibillam tinearum morsus cariesque carpebant.* Áber dien chîlichon ióh tien hólen ôde stânden . neuuárd sîn nóh tes sînes târ mer fúnden . âne dúrriu lôrbleter . únde die errózeten uuítta . díe nâh sibilla ín íro hóle ze cumis . míleuua únde uuórmmélo frézen hábeton. *Per aerios etiam tractus . quibus formare solitus . et uolucrum diuersos meatus . et oscinum . i. ore canentium linguas . et prepetis . i. priora petentis omina pennę . frustra incassumque disquiritur.* Ióh áfter dero uuîtun lúfte sûohton sie in in geméitun . dâr er ána geuuón uuás zesképfenne . dáz chît zeskéidenne die férte dero fógelo . uuáz tie bezéichenen . únde dero síngenton rárta . únde díe héilesoda dero in ríhte fúre síh flîegenton. *Iam pridem quippe offensus contami*[J 18]*ne monendorum . dedignatur augur pithius nuncupari.* Fóne díu nefúnden sie ín dâr . uuánda er íu fórn úrdruzze uuórtener dero frískigo blûotes héizen negeuuérdeta pithius ter augur. Uuánda pitho chît grece interrogo . be díu hîez er pithius. Ín frâgeton sie alle sámoso prophetam. *Item eum in elicona*

delon lyciumque sectantur. Sie sûohton óuh in elicone monte archadię . únde in delo insula sûohton in . únde in licio sînero chîlechun . díu dâr ze delo uuás. *Sed alibi lauros primores arentesque ederas . alibi cariantem tripodem . crepidasque situ murcidas . i. marcidas presagiorumque interlitam memoriam repererunt.* Áber in súmelichen díen stéten fúnden sie . álte lôrbouma . únde dúrriu ébeuue . in súmelichen fúnden sie sînen uuórmazigen dísg . únde fóre álti fermúlite ástericha . álde sô súmeliche chédent kerúmfene scûha . únde fertîligota gehúht tero uuîzigtuomo. *Tandem fama . s. dea nuntiante cognoscunt . quod phebo gaudet parnasia rupes . licet inde quoque . ad indici montis secretum obumbratumque scopulum nube perpetua posterius migrasse perhibebant.* Tóh tô ságeta ín fama . dáz er ze parnaso uuâre . dóh in ándere ságetin dánnan gefáren uuésen ze éinemo ándermo sînemo gesuâsen bérge in india dér nisa héizet . únde îo mít uuólchene bedáhtemo. *Tamen ad chirreos tunc recessus . et sacrati specus loquacia antra conueniunt.* Tóh châ[J 19]men sie ze dîen gesuâsen stéten . únde ze dien gesprâchen lúcheren cirrę. Cirra íst éin búrg epiri . in focidis campis . dáz chît in dien gefílden . dâr focenses kesézene sínt. Álde er néimet parnasum montem . dér zuô ékka hábet . cyrram únde nisam.

10. IN ANTRO APOLLINIS OMNIUM MORTALIUM FORTUNAS ASSISTERE. ET NEMUS EIUS CĘLESTEM ARMONIAM RESONARE.

Illic autem circumstabat in ordine quicquid imminet seculorum. fortune urbium. nationumque. omnium regum. ac totius populi uidebantur. Târ stûont úmberínget ál dáz îo zîto uuárd. álde uuírdet. únde díe uuîlsalda állero búrgô. állero dîetô. állero chúningo. állero líutô. *Alię transacti cursus emenso spacio fugientes.* Súmelichę irlítenero íro férte uuâren íu in flúhte. *Consistebant alię sub conspectu.* Súmeliche stûonden nóh tô ze gágenuuérti. *Adueniebantque quam plures.* So slúngen zû ándere. *Ita nonnullis eminus uanescebat desperata. i. negata prolixitas. ut uelut fumidę caligationis incredibilis haberetur aura.* Súmelichên ingîeng tíu ín benómena lángseimi. sámoso iz éin rúclih tóum uuâre. Álso die in rúcches uuîs zegânt. tie sâr erstérbent sô sie gebórn uuérdent. *Inter hęc mira spectacula fortunarumque cursus. motusque nemorum. etiam susurrantibus flabris canora modulatio melico quodam crepitabat appulsu.* Únder dísen séltsa[J 20]ninôn. únde sús ketanen férten dero uuîlsaldon. óuh temo uuínde dîezentemo. bóumen uuágonten. scál dâr lûtreiste sáng. fóne gehéllemo ánastôze des uuíndes. Tes uuíndes ánastôz kemétemêta den dôz ze sûozemo sánge. *Nam eminentiora prolixarum arborum culmina perindeque distenta. acuto sonitu resultabant.* Uuánda die oberôsten uuípfela dero hôhestôn bóumo. férrôst keráhte. die súngen chleînost. *Quicquid uero terrę confine ac propinquum ramis acclinibus fuerat. grauitas*

rauca ¦*quatiebat.* Táz áber in níderen ésten dero érdo síh nâhta . daz lûtta gerôbo. *At media . s. arborum . per annexa . i. coniuncta sibi spacia concinebant . ratis succentibus . duplis . ac sesqualteris . nec non etiam sesquitertiis . octauis etiam iuncturis sine discretione . licet interuenirent limmata.* Áber die míttinâ dero bóumo . die gehúllen an íro fûoginon áfter dísen guíssen gerértedon . íh méino in zuíualtên lûton . únde des hálben ióh tes trítten déiles úberslâhenten lûton . sámouuóla óuh in úberáhtoden gerértedon . dóh semitonia darúndere lûttin. *Ita fiebat ut nemus illud armoniam totam . superumque carmen . modulationum congruentia personaret.* Sô geskáh . táz ter uuáld álla gehélli . únde sélbez taz hímelsáng . án sînero níumon kefélligî geánteroti. *Quod quidem exponente cillenio uirtus edidicit . etiam in cęlo orbes parili ratione* [J 21] *aut concentus edere . aut succentibus conuenire.* Cillenio daz állez récchentemo . geíscota uirtus . óuh hímeliske spêras ze sámelichero uuîs . in éin héllen . álde únéinên gehéllen. Díe éinlíutig sínt . táz chît unisonę . álso ueneris stella íst . únde mercurii . díe tûont concentum . díe éinlíutig nesínt núbe dispares . álso die ándere sínt . íh méino . lunę . solis . martis . iouis . et saturni stellę die tûont succentum. Dáz lêret macrobius in somnio scipionis. *Nec mirum quod apollinis silua ita rata modificatione congrueret . cum cęli quoque orbes . idem delius moduletur in sole.* Únde nehéin uuúnder uuésen ságeta er íro . dáz apollinis uuáld ze sô geuuíssero rárto geuuérbet uuáre . sîd er óuh án dero súnnun die hímelspêras kerérte. *Hincque esse quod illic phoebus . et hîc uocitetur auricomus.* Únde er

be díu dâr genámôt sî níuuer . hîer góldfáhser. Uuánda an hímele chúmet tágeliches tiu súnna níuuiu . áber demo uuálde gíbet íro skímo góldfáreuua. *Nam solis augustum caput perfusum circuactumque flammantibus radiis . uelut auratam cesariem rutuli uerticis imitatur.* Mít réhte hábet sol dén námen . uuánda sîn scôna hóubet . fóllez ióh úmberíngtez fíurinero skîmon síh kelîchez máchot kúldinemo fáhse . in rôtero skéiteliun. *Hinc quoque sagitarius . hinc quoque uulnificus . quod possit radiorum iaculis icta penetrare.* Hínnan héizet er scúzzo . únde uuúntmachîg . uuánda er [J 22] ánageskíneniu díng . mít tien skîmon dúrhkân mág.

11. SEPTEM PLANETAS PROPTER LUBRICUM MEATUM AMNES UOCAT.

Demonstrabat preterea uirtuti cillenius . amnes quosdam cœlitus defluentes . quos transeundos esse perhibebat . ut ad deum ipsum quem reperire cura est peruenirent. Âne daz óugta er íro . fóne hímele rínnente áhâ tíe sie sólton úberfáren sô er chád . dáz sie ze démo góte châmin : dén sie sûohton. *Uerum eosdem amnes diuersicolor fluentorum discrepantium unda raptabat.* Áber fílo úngelîchiu uuâren díu uuázer déro sélbon áhôn. *Quippe primus diffusioris ac prolixi ambitus gurges . liuentis aquę uolumine nebuloso . atque algidis admodum pigrisque cursibus hesitabat.* Tíu êrista áha . díu uuîtesten únde léngesten úmbesueîft téta . díu uuás in íro rúnso plâuuiu . únde nébulgiu . únde lázota cháltiu in íro trâgun

férte. Tíu fárt íst saturni. *Interius alius lactis instar candidęque lucis . mitis omnia quietisque motu . undas uoluebat argenteas.* Innôr rán éin ánderiu . míliche únde uuîzemo uuétere gelîchiu . álemámmendo . únde álegemáhsamo fárendiu . díu fûorta sámoso sílberîne úndâ. Dáz íst circulus iouis. *Tertius uero nimio rubroque . i. nimium rubro igne rutilans . festinataque rapiditate precipites fragososque cursus . an*[J 23]*hela sulphureus celeritate torquebat.* Áber diu drítta uuás fílo rôt . únde in sô hírlîchemo scúze uuâren íro férte . dáz si fóre gáhî pláchesonde . in únhírmîgero spûote síh suébelgiu drâta. Dáz íst circulus martis. *Qui hunc sequebatur auratus ac fulgidus . et flammis coruscantibus rutilans . sed diuersitate fluminum utrimque coniunctus . quibusdam riuulis intermixtis quantum pensabat moderatio temperabatur.* Tíu dáranâh rán . díu uuás cóldfáro . únde skîmbare . únde in blícfáreuuemo fíure rútemhafte. Áber díen ánderen áhôn úmbe síh rínnenten . getéta sì mít íro gîezôn únder sîe gemístên . día métemscaft tíu dárazû gelámf. Uuánda diu súnna gât únder mítten díen planetis . únde gescáfot ín íro fárt. Fóne íro chréfte uuérdent sie retrograde . anumalę . stationarię. *Uerum interior ille resplendebat amnis purior electro.* Áber ínnôr rán . díu lûterora uuás tánne electrum. Táz íst circulus ueneris. Sô góld únde sílber zesámine gerennet uuírt . táz íst electrum . dáz héizet in uuálascun smaldum. Óuh uuírt in érdo fúnden sô man ságet natûrlîh electrum. *Quem preter cęteros fortunarum ille consistens populus appetebat.* Tés uuázeres kérota díu mánigi dero uuîlosâldon . diu ín demo hóle stûont. *Quarum alias eius odor et halatus*

illexerat . alias lenis undę canori permulsere modulatus. Súme[J 24]liche lústa íro stánches . súmeliche dero mámmendun úndo sánges. *Gustum autem haustumque quam plures ex eodem dulcissimo gurgite sitiebant.* Únde gnûoge getrúnchin gérno sô sûozes uuázeres. *Nec deerant qui eadem foueri abluique limpha ac se in illam iacere cupiebant.* Únde uuáren die síh uuólton gérno míte gebáhet . únde gebádot uuérden . únde darín scrícchen. Táz uuás ál fóne díu . dáz sįe síh uuândon fóne stella ueneris háben uoluptatem . álso síe óuh uuândon dia sêla síh háben fóne dero súnnun . únde den lîchamen fóne demo mânen . únde blûot fóne marte . gesprâchi fóne mercurio . héili fóne ioue . lâzi fóne saturno. *Preterea duo restrictiores ac sinu ambituque paruo raptabantur interius.* Âne die rúnnen zuô ínnôr únlengerun in íro férte . ín éngen bíugon . únde in lúzzelmo úmbesuéifte. Táz sínt tíe circuli mercurii . únde lunę. *Quorum uterque pro aliorum uicinia et confinio coloratur . exiguum proprium saporis haustum traxere . mutabilis multa ammixtione.* Téro îouuéderiu uuás kefáreuuet nâh tíen ánderen . áfter íro îogelîchero náhi . únde hárto geuuéhselotiu fóne íro mískelungo . hábeta sî lúzzel éigenes kesmágmen. *Nam alter nimia celeritate festinus ac plerumque consistens relabensque ferebatur.* Uuánda éiniu gâhota uuîlon . uuîlon gestúlta sî . uuîlon eruuánt si. Also uuír séhen in cælo díe pla[J 25]netas inęquales . stationarias . retrogradas. *Alius uero quandam originem undarum gestans . flexuosisque anfractibus errabundus . spumabat cunctis seminibus fluentorum.* Ãnderiu fûorta sámoso ánagenne dero názi . únde in chrúmben chêren scránchelondiu . féimda sî sâmen

álles sóuues. Tes mânen tóu íst ánagenne únde sâmo . sáphes únde márges.

12. IN HIS SEPTEM AMNIBUS FORTUNAS HOMINUM QUATI.

Hi igitur amnes discoloris cursus . predictas rerum nationumque fortunas . inmensis primo sinibus ambiebant. Sús míssefáreuue áhâ . úmbegríffen ze êrist . mít chréftigên bíugôn . álle dîe uuîlsalda déro uuérlte . ióh tero dîetô. Uuáz mág in uuérelte sîn . íz neuuérde úmbefángen mít tíen ríngen dero planetarum? *Tunc diuersa undarum uiolensque rapiditas . singulas quasque peruadens . inprouisa ui . per decliuis aluei precipites lapsus . rapidis turbinibus pertrahebat.* Táranâh kesuárb îogeliche fortunas . tíu mísselicha . únde díu chreftiga drâti dero sélbon uuázero . únde fûorta sie ze tále . mít káhen uuándôn. Fóne ín uuírt tero ménniscon lîb pestúrzet sô mathematici uuânent. *Ita ut alius easdem . plerumque alteri transfunderet fluuio.* Sô drâto dáz sie ióh kebólôt uuúrtin ûzer éinemo ín daz ánder. *Et quam ille exercitam longa collisione uexarat. alter aut ripe redderet. aut amne mersaret.* Únde dîa éin áha [J 26] lángo múhendo ferchnísti. ánderiu ûzuuúrfe. álde besóufti. Uuánda uuîlon eruuétet mán ûzer sînero nôte. uuîlon líget er darínne. *Non tamen fortunas omnes inuolutas . illi gurgites sanguineus . aut ceruleus rapiebant.* Tíu rôta martis . únde díu plâuua saturni negenâmen síe dóh nîeht álle. *Plerumque illius lactei prenitens unda repente correptas eminentis tractus uertice subuehebat.* Uuîlon uuás taz tíu únda dero uuîzun iouis áhô. Káhes túnses síe ánauuért

frámbâro fûorta. *Atque fluctu elatiore suspensas . in illum cruentę similitudinis reiciebat ęstum . aut in torrentem liuidum uorandum . i. ad uorandum . hiatu piceo . despuebat . i. propellebat.* Únde ûf in óbenáhtîga uuéllun erháuene . uuárf sî sie in dia blûotfáreuuun zéssa martis . álde gáb sie dero blâuuun áhô saturni . zeferslíndenne in hárzegemo slûche. *Alterna igitur permixtione fluuiorum . ille fortunarum populus agebatur.* In sús hértuuíhselîgero mískelungo dero áhôn . uuárd keuuérfôt tíu mánigi dero zuîfelsâldon. *Neque enim ulla prorsus erat quę ab omni inmunis . i. inofficiosa incursu . cunctoque esset gurgite feriata.* Nóh tíu neuuárd fúnden . díu álles ánablastes fermíten uuâre . únde erlâzen álles uuâges. Uuér íst sô sâlig táz er in uuérlte âne árbeite sî? *Denique uirtus secuta cillenium dum sola cunctos interrite transmearet . licet eam magno fragore colliserint . tamen* [J 27] *opprimere non quiuerunt.* Tánne áber éiniu uirtus cillenio fólgendiu páldo daràna fûore . dô nemáhton sie sîa álle níderferstôzen . tóh sie sia gnûoge mít míchelmo bróchesôde ánastôzendo chnístîn. Táz íst fóne díu uuánda sapientes neúberuuíndet neheîn aduersitas . tóh sî sie múhe.

13. ULTRA FLUMINA INUENTUM APOLLINEM . ET EUM UICISSIM URNAS QUATUOR TEMPORUM APERIRE.

Tandem trans fluuios qui ad quoddam phoebi spectaculum ferebantur . cum uirtute mercurius constiterunt. Tóh tô chám cillenius mít uirtute úber díu uuázer diu sîe áber ze ánderen apollinis spîegulen

léiton. *Ac tunc latoium conspicati edito considentem . arduoque suggestu . atque in conspectu quatuor urnulas adopertas . uicissim atque alternis inspectionibus enudare.* Únde dâr sâhen sie latonę filium púrlîcho in hóhemo chúningstûole sízzenten . únde fóre ímo bedáhtiu fîer éimberiu . únde díu hértôn indûon . únde éinzen darín sêhen. Uuér betûot tie zîte . únde uuér indûot sie âne diu súnna? *Quę diuersa specie metallisque formatę.* Tíu uuâren mísselîches píldes . únde mísselîches kezíuges. *Nam una ex ferro quantum conici potuit duriore . alia ex argenti fulgentiore materie . tertia liuentis plumbi fusili robore uidebatur At uero propior deo perlucentis uitri salo* [J 28] *renitebat.* Éinez uuás sô man iz uuízen máhta îsenin . ánderiz sílberin . daz trítta plîîn . daz fîerda daz ímo náhesta uuás . kelîh temo gláseuáreuuen mére. *Singulę autem rerum quedam semina . elementaque gestabant.* Sâmen únde máchunga állero díngo uuâren darínne. Uuánnan châmîn álle sácha . úbe diu úngelîchi dero zîto sie neráhti? *Nam flamma flagrantior et ab ipsius kacauminis exanclata . i. exhausta fomitibus ex ferri predicta anhelabat urna.* Ûzer demo îseninen éimberine dáz ten súmer bezéichenet . slûog taz héiza fîur . kehóletez ûzer díen zínselôden sélbero dero scádeli. Uuánda in súmer scádôt ófto diu hízza. *Quę tamen uertex . i. uis mulciferi dicebatur.* Táz éimberi híez chráft uulcani. Ér íst mulciens ferrum . dáz chît er uuílchet taz îsen mít temo fíure. *Alia etiam quę fuerat ex argenti materie preferebat serena fulgentia . et uernantis cęli temperie renitebat.* Táz sílberina daz ten lénzen bezéichenet . táz máchota skîmbâra héiteri . únde gléiz álso in

lénziskemo uuétere. *Hanc dicebant risum iouis.* Taz híezen sie iouis láhter. Uuánda demo íst taz uuéter gelîh in lénzen. *Illa uero metalli grauioris . plena erat . úndosę hiemis . atque algidi frigoris . nec non etiam pruinarum.* Táz plîîna éimberi . daz ten uuínter bezéichenet . táz uuás fól úngeuuíteris . únde fróstes . únde rîfon. *Hæc saturni uocabatur exitium.* Táz híez zâla álde suîd saturni. Uuánda uuínter íst álles tínges suéndi. *At uero ali*[J 29]*a . sali resplendentis . atque ad ipsius dei dexteram sita . aeris tocius seminibus erat referta.* Áber dáz temo mére gelîh uuás . únde den hérbest pezéichenet . únde ze apollinis zéseuuun stûont . táz uuás fól álles lúftlîches sâmen. *Hanc iunonis ubera memorabant.* Táz híezen sie iunonis tútten.

14. EX URNIS SALUTEM AUT PESTEM EMITTI.

Ex his igitur urnis deus alternatim quantum dispositis sat erat hauriebat. Ûzer dien nám hérton apollo . sô fílo is cnûocta ze díen benéimden . díu er tûon uuólta. *Nam quotiens orbi complacito uitalis spiritus salubres ministrabat auras . ex illa argenti clementia . aeris hausti permiscens semina temperabat.* Uuánda sô ófto er hóldero uuérlte gáb . ze lîbe zîhendiu uuéter . sô hábeta er gnâda getémperot zû demo lúftsâmen dén er scángta . ûzer demo sílberuáze. *Cum uero pestem diram commeritis mortalibus minabatur . æri similiter anhelos ignes . aut torpentis frigoris uenena miscebat . et in afligendum meare cogebat orbem.* Sô er áber uuêlicha súht scúldigen ménniskon drôlicho benéimda . sô mískelôta er héiz fíur .

zû dero lúfte . íh méino plígfiur . álde ábelâges fróstes uuêuuun . únde frúmeta siu an dia scúldigun uuérlt. *Tali dei temperamento uirtus ammonita . magisque cum eum salutaris auras miscere conspiceret . cęci poetę graium uersum . mercurio comprobante* [J 30] *commemorat.* Fóne dero témparâtun . únde dánnan méist kemánetiu dáz sî in sáh mískelon héilesama lúft . spráh uirtus tísen chrîechisken uérs . tes plínden meonii . mercurio den lóbentemo.

sol

Phoebos

auricomus pestis nebulam resoluit

crisocomes limu nephelem . aporiki. Ex quo . s. uersu pestem fugari posse mercurius . si uoces primę uestigiis eius accederent admonebat . subdendę tamen . s. pestes . i. adscribende tamen sunt . clario fidibus personanti . atque inter serta laurigera infularum . lubrico inplexoque crine redimito. Tánnan chád mercurius . síh óuh múgen súhte búozen . úbe ímo darúmbe dígî châmîn . sie sól man îo dóh chád er iéhen úndertâne uuésen apollini . mít séiton spílentemo . únde gezîertemo mít láurînen hóubetpéndelen . únde mít hâlemo ióh réidemo fáhse.

15. QUAM HONORIFICE SUSCEPTUS SIT MAIUGENA.

Talia conserentes ut procul pithius aduentare conspexit . causamque aduentus primis aspectibus recognouit trono quo insedebat exsurgens . musas iussit occurrere. Sô sie sús chôsonte pithius férrenan gesáh chómen . únde er sâr bechnâta uuánda er uuîzego uuás . uuáz íro fárt méinda . do stúnt er sélbo

ûf gágen in . únde híez ín sîne musas fúrelóufendo begágenen. *Quę licet in maiugenę officium properare uiderentur ratis tamen incessibus mouebantur.* Únde dóh tie mercurio ze dîeneste gágene îltin . dóh líufen sie sámoso gemézenên stépfen . álso óuh an íro níumôn guíssiu mâza íst. *Ac tunc germano in participatum operis consessumque suscepto . prior* [J 31] *orsus est phoebus.* Únde demo brûoder zûze ímo gesáztemo . únde sînes uuérches ze gehélfen genómenemo . íh méino ûzkébendo . dáz in díen eîmberînen uuás . fúrefîeng er sús mít ímo rédondo.

16. CUI EUM OPORTEAT NUBERE FRATER INSINUAT.

Cum anxia sententia nutat in trepidis rebus . aut cum ignota sors fluctuat in incertis futuris . consultet mortale genus . quodque indiga cura ueri facit dubium . uel incerta spes fatigat. Ménniscon chúnne chît apollo daz tero uuârheite zuîfel getûot sórgen . únde dáz únguissiu gedíngi múhet . táz frâgee únsíh cóta . dánnan sîn mûot uuánchôe . álde sîn lôz ze únchundi zîhe . in gnôten díngen únde únguíssen. *At nobis prescire uacuum est.* Úns íst áber kelâzen fóreuuízen diu díng. *Cunctatio nulla est quod superi uoluere.* Ṫáz tie góta uuéllen . des neíst nehéin tuâla. *Licet defixis pectore . s. deorum caret preobtare . si quod placet atque . i. quam necesse est.* Souuío dero fersnûortôn man nedúrfe mûotôn . úbe er ánderes uuíle . dánne so is nôt íst. Prouidentia dei nelâzet ánder geskéhen . âne dáz sî benéimet hábet. *Sed consilium meum uis ferre . quod nondum uenit tibi*

mansura uoluntas. Nû uuíle dû háben mînen rât. uuánda dir nóh tîn uuíllo nebechám. *Sic semper ab omni uelle capis socium . s. me . atque addita faciunt mentem . s. quietam.* Sô sólt tû nû . únde îo háben mîna hélfa. Únde mîne râta getûont tir [J 32] mûotrâuua. Tíz íst ter tóugeno ánafáng . tér in rhetorica héizet insinuatio . dér dáz ánterôt . táz mán in den bûosen sloûfet.

17. PRECONIA EIUS QUAM SUADET DUCERE.

Est igitur prisci generis doctissima uirgo . conscia parnasio coetui. Eîn uuîse dîerna íst . édelis kesláhtis . chúndiu dien ze parnaso gesézenen . musis únde poetis. *Cui fulgent sidera.* Téro hímeliskiu díng indân sínt. *Cui nec claustra possunt occultare tartareos recessus . nec rutilantia fulmina iouis arbitrium.* Téro nehéiniu slóz ferstân nemúgen díe héllelîchen tóugeinna . nóh tie fíurînen blíccha ferbérgen nemúgen iouis uuíllen. *Spectans qualis est sub gurgite fluctigena nereus.* Pechénnendiu uuîolih únder . uuâzere sî . des méres sún nereus. *Quęque norit tuos recursus per fratrum regna.* Tíu óuh tîne férte uueîz mercuri . áfter dînero brûodero rîchen . martis únde apollinis. Sî bechénnet tíh únder dien planetis. *Peruigil.* Uuácheriu. *Penetrans archana inmodico labore.* Túrhcrúndende toûgeniu ding mít míchelen árbeiten. Uuáz nehínderstât ratio . uuáz irdríuzet sia zeirríngenne? *Quę possit docta cura preuertere totum . quod superis prescire datum.* Tiu ióh hínafúre chán uuízen ál daz chúmftiga díng . táz tien góten gelâzen íst. *Quin crebrius ius habet illa*

in nos deos . urgens coactos in iussa. Ióh án úns cóten hábet sî geuuált . únsíh tuuíngende ze íro gebóte. *Et scit . s. se posse inuito magno* [J 33] *ioue . quod nulla potestas superum queat temptare.* Únde uuéiz sî síh táz múgen hínderstân . iouis úndanches . dáz ánder geuuált tero góto nehéiner nebestât. Uuáz mág táz sîn? *Stent ardua.* Dáz ter hímel stánde. Dóh er îo in suéibe sî . ratio bechénnet uuénne er nesuéibôt. Sî tûot fóne ímo sús ketânen sillogismum. Omne quod mouetur instabile est . quod instabile est transit . cælum quoque quod mouetur transit. Mág ter hímel transire . sô mag er óuh stare. *Alterutrum cumulat parilem meruisse iugalem.* Íuuer îouuedermo íst êra ze gelîchemo gehîen.

18. QUOD EI NOMEN SIT PHILOLOGIA . ET UIRTUS EAM FATEATUR COGNATAM . ET IN CĘTERAS UIRGINES MUNIFICAM

His apollinis dictis letabunda uirtus . quod tam excellentis uirginis suasum uidet esse coniugium . ut nihil amissum duceret ex dignitate superdictarum . nomen tamen eius inquirit. Uirtus síh tô fréuuentiu . dáz er ímo gerâten hábeti . ze sô tugedîgero mágede án déro nîeht nebrâste dero êreron hêri . frâgeta si íro námen. *Quod ubi cognouit philologiam esse . de qua foedus instabat tanta gratulatione alacritateque concutitur . ut aliquanto de ingenito rigore descendens . etiam corpore moueretur.* Sô si dô gehôrta dáz iz philologia uuás . tía er néimda . sô uuárd sî is sô frô . dáz si ióh éteuuáz íro guónun hártûn intlâzeniu . den lîchamen erscútta. Taz láhter scútta sia. *Quippe*

propinquam esse commemorat. Iáh sia uuésen íro gelégenun. *Et laudate illius mantices* [J 34] *patronam.* Únde mágezohun dero geêretun mantices. *In ipsam quoque sophian . suppellectilis multa remuneratione largissimam.* Ióh uuíder sélbun die sapientiam állero gébon míchellicho mílta. Ratio díu íst administrans sapientiam. *Nam psichen incultam ac ferino more uersantem . apud hanc asserit expolitam . ita ut si quid pulchritudinis ornatusque gestaret . ex philologię sibi cultibus arrogarit.* Animam chád sî îu úngereitenota únde uuíldlîcho lébenda fóne íro geslífena . sô dáz sî nîeht scônis únde zîeris ána netrûoge . âne daz si dero íro gáreuui . síh ánageléget hábeti. Anima nechóndi nîeht úbe íro iz ratio negâbe. *Quę ei tantum affectionis inpenderit . ut eam semper immortalem facere laborarit.* Tíu íro sô férro mínna geskéinet hábeti . dáz si sîa immortalem getûon uuólti. *Nihil igitur inmorandum . quippe cum impiger gerendorum sciat esse cillenius.* Chád si nîeht uuésen zebîtenne . sîd óuh cillenius sînero díngo unspûotig sîn nechóndi. *Sed acceptis apollinis fatibus respondit ipse maiugena.* Áber infángenen ráten apollinis ántuurta ímo der brûoder.

19. APOLLINIS ESSE OPTIMA CONSILIA . ET APUT IOUEM FIRMANDA.

Certum est lauripotens . i. diuine decusque diuum . i. illuminator siderum nostrum pectus uenire ex contiguis. Nû íst quís uuîzego . únde lîehtmáchere des mânen . únde ánderro stérnon . únser zuéio uuíllen . dáz chît únser zuéio stérnen síh îo náhen. Mercu-

rius lóufet îo mít sóle. *Et socium ciere numen.* Únde îo míh éiscon únde frâgen dîna mir síppun gótheit. *Et probare quicquid rerum ego tibi iunctus compererim . s. a te.* Únde dáz kelóuben souuáz íh pefíndo fó[J 35]ne dír . uuánda dú uuîzego bíst. *Sed numquam mage uelle disparamus.* Áber nîomer negeskéidên uuír únseren uuíllen . mêr dánne er îo ánaíst. Ér sól îo úngeskeîden sîn. *Et fit conlibitum manere in iussis . i. persuasione . quam meare cum deliaco fatu . i. quam obtemperare consilio delii?* Únde sól íh tánne gérnôr îo mannes râtes fólgên dánne apollinis? *Cura atque arbitrio monemur isto . i. tuo.* Tés uuírdo íh kemánot mít tînero áhto . únde mít tînemo chóste . táz íh ándermo sô uuóla negetrûee. *Hunc quippe ambiguum nefas putamus.* Sólchen zuîuelon sô du bíst . táz íst méin. *Et quęcumque fuit perit uoluntas . s. cęlibatus.* Únde úngehiennes uuíllo dér íst mír nû ingángen. Dû hábest mir in ábagenómen. *Quocirca officio decentiore . paret precliuibus libens profatis arcas . in thalamos uenire iussus.* Pe díu lósêt tír zímigor arcas . fóne dînemo édelen râte gescúnter zegehíenne. *Sed tu delie instes . quo tonantis exstet compar propositum . uolensque nutus.* Nû hílf mir échert . táz iouis uuíllo darána si . únde sîne únste. *Nam solitus ciere pectus . et preuersa sensa uigil monere.* Tú bíst quón sîn mûot zebesûochenne . únde ín sînes únuuíllen geuuáro zemánonne. *Illum contribuas fauere iussis . et cęptis sacra fulserit uoluntas.* Ín getûo fólgên dînên uuórten . únde er mír únne . dés íh pegínne.

20. UNUM SINE ALTERO ADIRE IOUEM NON OPORTERE.

Hæc mercurio dicente . quin potius inquit uirtus uterque uestrum iouem uoce conciliet. Sús chédentemo mercurio . ántuuurta uirtus. Pézera íst chád sî . dáz íuuer îouuéderer iouem chétte. *Nam et hic eius consiliorum consci*[J 36]*us . et tu preceptionis archanus.* Tîn brûoder uuéiz sînen uuíllen . dû fernímest sîn gebót. Sînes kebîetennes píst tû ímo gesuâs. *Ille mentem nouit . tu uerba componis.* Êr uuéiz ten uuíllen . tû ántfristôst in. *Phoebo sueuit instante concedere . tibi pectus solitus aperire.* Phoebo íst er guón sînen uuíllen ze óffenonne . únde be dír zeinbîetenne. *Addo quod uos numquam conuenit disparari.* Tárazû légo íh táz . táz ir íuuih skéiden nesúlent. *Et licet hic cursor apollinei plerumque axis . i. currus celeritate uincatur . ac remota statione consistens . captat . i. cupit . demum festinata . s. a sole preuertere . tamen dum consequitur . s. solem . ita libratus . i. adequatus anteuenit . ut cessim . i. gradatim plerumque recursitans gaudeat occupari . i. precedi a sole.* Únde dóh mercurius ófto fúrelóufen uuérde fóne dero súnnun . únde er dúrh síh stânde dénche uuío er áber sía fúrelóufe . dóh keskíhet . táz er íro síh ébenondo sô fúregeîle . dáz er eruuíndendo síh áber lâze fúreîlet uuérden. Mercurium fúrelóufet tiu súnna . sô er stationarius íst . tánne geskíhet táz er eruuégeter . únde sia éteuuaz fúreloufender retrogradus uuírt . únde áber sî fúrefahet. *Unâ igitur uestrum iouem pia pignora conuenite.* Chóment sáment fúre íuueren fátir chínt. *Certum quippe est*

quod et phoebeo conibens splendore succumbat . et cum stilbonte incedens . conubiorum copulis allubescat. Táz íst quís . taz iouis stella gehéngig uuérde derò sûnnun skîmen . uuánda sî getûot sia mít íro radiis stationariam . únde [J 37] mít mercurio gángendiu in eînemo zeîchene sô mathematici ságênt . héilesod tûe demo gehîleiche.

21. ELEUANTUR MIGRATURI IN CĘLUM MERCURIUS APOLLO CUM UIRTUTE.

His dictis . uirtus precedentis officio . i. instinctu . ac mercurialis uirgę perflatione concussa . in cęlum itura sustollitur. Sâr déro uuórto . uirtus eruuégetiu . fóne des fóreleisen scúndedo mercurii . únde fóne déro drâti dero flúge gérto . hûob sî síh ze hímele. *Augurales uero alites ante currum delio constiterunt . uti quis uellet uectus ascenderet.* Tô uuâren gáro ze apollinis reîto sîne uuîzeg fógela . rábena únde álbisze . dén zefûorenne . sôuuér mítefáren uuólti. *Nam futura plerumque conformans . his presagire consueuerat.* Uuánda mít tîen uuîzegota er . sô er chúmftigiu scáffota. *Petaso autem ac talaribus concitatis . coepit preire mercurius.* Témo flúgescuhe ióh tîen súftelaren gesuúngenen . floûg fúre mercurius. *Sed scandente phoebo . musarum pedissequus adherensque comitatus . candenti canoraque alite uehebatur.* Áber sáment apolline síndota díu geuuóna mánigi dero musarum ûfen síngenten álbizen.

22. ASCENDENTIBUS MUNDUS ADPLAUDIT.

Tum uero conspiceres totius mundi gaudia conuenire. Úbe dû dâr uuârist . sáment tû gesâhist álle uuérltméndina. *Nam et tellus floribus luminabat . i. per lumina renitebat . quippe ueris deum conspexe*[J 38]*rat subuolare mercurium . et apolline conspicato aeria temperies sudis tractibus . i. spaciis renitebat.* Ze érist ergléiz tiu érda fóne blûomon únder óugôn . uuánda sî mercurium sáh ze hímele fáren . dér gót tes lénzen íst . únde deus sationum héizet . táranâh ergleîz tiu lúft in íro héiterûu uuîti . sô si apollinem gesáh. *Superi autem globi orbesque septemplices . s. planetarum suauis cuiusdam melodię armonicis tinnitibus concinebant . ac sono ultra solitum dulciore.* Tíe hímelisken sperę . únde íro síben rínga . súngen in eînhéllên lûton . sûozor dánne dû êr hôrtist. *Quippe musas aduentare presenserant . quę quidem singillatim circulis quibusque metatis . i. electis . ubi suę pulsum modulationis agnouerant constiterunt.* Síe uuúrten guár die sángcútenna darzû fáren . dîe ûfen dîen ríngen eînzen gesâzen . dâr îogelichiu íro rárta bechnâta. *Nam urania stellantis mundi speram extimam concinit . quę raptabatur sonora acuto tinnitu.* Urania díu celestis héizet . tíu skéllit tía óberostun hímelsperam . díu drâtost férit . mít chleînero lûtun. *Polymnia saturnium circulum tenuit.* Polymnia dáz chît plurima memoria . díu begreîf tén ríng saturni. *Euterpe iouialem.* Ten iouis ríng pegreîf tíu delectatio uoluntatis heizet. *Erato ingressa martium modulatur.* Erato chómentiu dáz chît inueniens similem geébenota síh martis rínge. *Melpomene medium . ubi sol*

conuenustat mundum flammanti lumine. Meditationem faciens kerárta síh ze demo mítten rínge . án demo díu súnna dísa uuérlt kezîeret. *Terpsicore uene-*[J 39]*rio sociatur auro.* Bene delectans sáng sament temo scônen ueneris stérnen. *Caliope orbem complexa cillenium.* Sonoritas pechám cillenio. *Clyo, citimum circulum . hoc est in luna collocauit hospicium.* Bona fama begreîf tén níderosten ríng . íh méino ûfen demo mânen gestáteta sî. *Quę quidem graues pulsus modis raucioribus personabat.* Tér geróbe lûta . in héisa uuîs ráhta. *Sola uero thalia quod uector eius cignus inpatiens oneris . atque etiam subuolandi . alumna . i. nutritoria stagna petierat . in ipso florentis campi ubere derelicta residebat.* Éiniu thalia dázter chît ponens germina . díu uuárd ze leîbo in eînemo félde scônemo . uuánda íro álbiz flóug ze sêuue . dô sî dia búrdi . ióh ten hôhflúg erlîden netrûuueta. Dáz súlen uuîr poeticę fernémen.

23. UTERQUE IN SUUM SIDUS MUTATI.

Interea tractus aerios iam phoebus exierat. Ínin diu uuás phoebus . ióh hína úber dia lúft. *Cum subito ei uitta crinalis inmutatur in radios . laurusque quam dextera retinebat . in lampadem mundani splendoris accenditur.* Tô uuárd ímo gáhes ter fáhspendel . in skîmen beuuéndet . únde der láurîno ást . tér an sînero hánt uuás . dér irskeîn álso lampas . sô uuît sô diu uuérlt uuás. *Fiuntque uolucres qui currum delium subuehebant . anheli flammis lucis alipedes.* Únde dîe fógela dîe sîna reîta fûorton .

uuúrten flúgeros . fnâhtentiu fóre dero heîzi sînes lîehtes . dáz chît sînes lîehtenten fíures. Tero rósso sínt fíeriu. Eritreus . acteon . lampas . philogeus. Táz chît rubeus . splendens . lucidus . terram amans. *Atque idem pallio rutilante . ac reserato stellantis poli lumine . sol repente clarus emicuit.* Únde sîne[J 40]-mo láchene in rôti bechêrtemo . ióh temo hímellîehte indânemo . erskéin er gâhes héiteriu súnna. *Cyllenius quoque in sidus uibrabile . i. coruscum astrumque conuertitur.* Sîn brûoder uuárd óuh pechêret . in sînen glánzen stérnen. *Atque ita metamorphosi supera . i. transformatione cęlesti pulchriores . per geminos proprietate quadam . i. fiducia signi familiaris inuecti . augusto . i. nobili refulsere cęlo.* Unde álso scône uuórtene fóne ûfuuértigero mûzungo . únde gesuâslîcho ínfárende ze geminorum zéichene . mít tero brûodero báldi castoris únde pollucis . clízen sie in hímele. *Ac mox tonantis palatium petiuerunt.* Únde châmen sâr ze hóue.

24. IAM IN CAELO IOUI ASSISTENTES PER IUNONEM OPTATA TEMPTANT.

Qui postquam introgressi . et coram data copia fandi . ut uidit clarius consortio patrem iunonis herentem . quam nouerat suffragari plurimum ac fauere conubiis . lętus primo omine ipsamque concilians . in cuius arbitrio positam nouerat mariti uoluntatem . ita mitis affatur. Sô síe darachâmen . únde íro ârende tûon mûoson . únde apollo gesáh sînen fáter ze iunone síh kesuâsenten . día er bechenâta gérno hélfen ióh fólchete uuésen gehîleiches . fróuuêr sâr

sólches héilesodes . únde sia chéttende in déro râte er iz uuíssa ál stân . trát er íro sús zû.

25. PER EXORDIUM . RHETORICE . BENIUOLOS FACIT QUIBUS SUPPLICATURVS EST.

Possem pubeda uixdum . i. adhuc . uel paterna contremens precepta . mi[J 41]*nore ambiens fiducia solum adire tonantem pro foedere pignoris . ni iugata consortia cęlitum . omen pararent prosperum tabensque . i. quieta diuum nunc moneret nexio.* Íh máhti jóh chíndisker . únde mînes fátir uuórt in zuuíuelîgero unbáldi fúrhtender . mêr dánne íh nû fúrhte . álles éinen uuóla grûozen úmbe sînes súnes kehîleih. úbe mir dero ánderro góto gehíleicha héilesod netâtin . únde míh is íh méino des héilesodes íro mûozeglichen zesámene gehéfteda nemánetîn. *Quis deorum nollet iunone conscia thalamos rogare?* Uuélih cót sólti nû âne iunonis uuízentheit kehîennes kéron? *Cum eadem profecto pronuba futura queque suffragabitur?* Sîd sî diu hîreisâra íst . tíu is táranâh álles hélfen sól? *Iugalis ergo blanda . nutus prestrue.* Lîeba sîn uuírten . getûo dû in is uuíllîgen. *Et suada . i. suadens . quo allubescat nostris nisibus.* Únde scúnde ín . dáz er únstig sî únserro begúnste. *Te nunc . s. deposco parentem principemque maximum . s. iouem . fatumque nostrum . i. deorum.* Únde nû bíto íh tíh is fáter . únde fúrsten . uuánda iz iuno gérno râtet. Tíh únsera féstunga bíto ih is. *Quippe parcarum chorus humana pensat . tuque sortem cęlitum.* Dîne brîeuâra scáfont téro ménniscon díng . tû scáffôst tero góto díng. *Tuum uelle est ante pre-*

scientias . i. uoluntates . s. aliorum deorum. Tîn uuíllo gât fóre dero ánderro góto uuíllen. *Ac mente gestas quicquid instabit diis.* Únde dû trégest ín dînemo mûote . dáz úns cóten chumf[J 42]tîg íst. *Cuiusque nutu gignitur necessitas.* Tîn uuíllo . dáz íst nôt. *Cuius decretio illigat . i. cogit futura.* Táz tû beneîmest . táz íst nôte chúmftîg. *Instatque quicquid uelle . uel serum potes.* Tír íst kágenuuerte . sôuuáz tû uuíle ióh spâto geskéhen. Álso gescriben íst . deus fecit quę futura sunt. *Te igitur deposco illo numine quo benignus es . o blanda cęli temperatio . piumque culmen . iure qui diuum pater . concede proli quo nepotum prouehat numerum.* Tíh píto íh fóne déro góte máhte sô dû uuólauuíllig píst . álso dînen stérnen mathematici zîhent. Mánmendiu métemscaft tés hímeles . s. uuánda er sô rôt neíst sô der martis . nóh sô bleîh sô der saturni . cûotuuíllig hóhi . s. dáz áber mars neíst . nóh saturnus. Dû mit réhte fáter héizest tero góto . gelâ dînemo súne . dáz er mánegi néfôn geuuínne. *Qui . s. nepotes uibrant astra . i. coruscare faciunt . in supernis polis.* Tíe in hímele sínt . skînende stérnen . s. náls nóh sîne . núbe dero ánderro góto. *Maię tuumque sacrum pignus flagitat iugetur thalamis uirginis doctissimę.* Tîn sún . únde maię . kerôt zegehíenne ze dero gelêrtun dîernun philologię. *Sed si te stringit . i. tangit pia cura parentis . par est ut potens conuoces coetum deorum . sanciens conubium cum ipsa coniuge.* Úbe dû iz fáterlicho méinest . sô íst réht . táz tû die góta zesámine uuîsêst . mít iunone geáhtonde sînen gehîleih. *Quo prolis exstent nuptię supera lege . perpesque uinculum signet decor . i. consilium celitum.*

Táz tînes súnes héimleiti uuérde in hímelscun. únde dero góto rât féstenoe dia hîtat.

26. IUNONEM PROPERAS UELLE NUPTIAS. IOUEM AUTEM [J 43] EAS RETARDARE.

Hic postquam delius conquieuit. conuersus ad coniugem iupiter. quid eius uoluntas haberet inquirit. Sô delius kedágeta. dáranâh frâgeta iouis sîna chénun. uuáz íro uuíllo darána uuâre. *Uerum illa multa ratione permulsa. primo quod ei phoebus orabat. i. supplicabat. qui ei placiditatem afferre solitus est. Suspensio uocis.* Áber in mániga uuîs sî geuuílligôtiu. ze êrist táz sia phoebus flêhota. dér íro guón uuás uuúnnesami zetûonne. uuánda uuúnnesam uuírt tiu lúft. sô diu súnna sia dúrhskînet. *Quique etiam a se eruditas eiusdem filias. ad parentum quoque conspectum fecerat euolare. Et hic.* Tér óuh íro tóhtera uuóla gelêrte. dára téta chómen ze gesíhte. demo fáter ióh tero mûoter. Íh méino musas. tíe iouis únde iunonis tóhterun gehéizen sínt. uuánda uox îo uuírdet fóne ęthere únde aere. Tíe lêret apollo. uuánda ér gât míttêr dero planetarum. únde métemêt íro musicam. *Dehinc nuptiis iuno non solita refragari. Et hic.* Óuh táz sî nîo gehîleiches uuídere neuuás. *Tunc etiam cyllenium diligebat. quod eius uberibus educatus. poculum immortalitatis exhauserat. Et hic.* Mínnota sî óuh cyllenium. uuánda er fóne íro gesoûgter. êuuigheit infángen hábeta. *Perindeque et matris gratiam conferebat. Et hic.* Légeta si óuh tárazû sînero mûoter mínna maię. Sîd alle iouis chébesa iuno házzeta. zíu mín-

nota si dánne maiam? Âne daz iuno íh méino diu lúft. tánne uuármên gestât. sô díu súnna in taurum gât. târ maia inter pliadas lósket. *Accrescebat uotis. quod multa eam clari*[J 44]*us conciliatione. i. blanda oratione sua deuinxerat. Et hic.* Uuás sî is óuh téste uuílligora. dáz er sélbo sîa is fílo mínnesamo férgota. *Faciendum profecto accelerandumque persuadet. ne itidem cillenius cypridis lactatus illecebris. ermafrodito fratrem gignere succensus optaret. Depositio.* Tô chád sî is spûotigo uuésen zehélfenne. nîo cillenius fóne ueneris spénsten áber ferlúhter. únde nîetig uuórtener. den gemáchen uuídellen bi íro neîlti geuuínnen. Petrógen gechôse dáz uuârheite gelîh íst. táz ánterot ten uuídellen. uuánda er hábet uuîbes líde dóh er man sî. Tánnân héizet er uuídello. sámoso uuíbello. dáz chît ter uuîblído. Sô man uuállicho chósot. táz man lóterlicho méinet. sô chíndot mercurius pe uenere. únde sô geuúnnet er be íro ermafroditum. *Stimulabat paulolum iouem. ne uxoris cyllenius fotibus repigratus. somnolento repente marcore torperet. etiam uelut maritali uacatione feriatus. discursare sub preceptis iouialibus denegaret.* Iouem lázta dáz éin lúzzel. dáz chît er sórgeta. nîo cyllenius in sînero chénun bárme fóne slâfergi ze trâgi gefîenge. únde er sámoso hîmûoziger. sîn ârende sô er gebúte trîben nemáhti. *Nam illum iam pridem ait philologię sentio amore torreri.* Íh uuárd íu fórn guár chád er. ín nâh philologia chélen. *Eiusque studio comparatas habere quam plures in famulitio disciplinas.* Únde úmbe íro mínna ze dîeneste gechóufet hában. néuueîz uuîo mánige disciplinas. *Ipsum*

lingue insignis ornatibus fandi nimiam [J 45] *uenustatem quo placeret uirgini consecutum.* Únde íro ze lîebe geuuúnnen háben . zû dero zîerdo dero édelon uuórto . hárto êrsam gesprâche. *Deinde barbita aurataque cheli . ac doctis fidibus personare.* Únde meîsterlicho síngen . án hárfun . ióh án lŷrun. *Addo quod celebrat mirabile prestigium . elegantiamque pingendi . cum uiuos etiam uultus aeris aut marmoris . signifex animator inspirat.* Tárazû uuéiz íh táz er zóuferlîcha . ióh lîeblicha séltsani mâlennes ûobet . únde sámoso lébendiu ióh kesêliu bílde uuúrchet . êriniu unde mármoriniu. *Totum certe complacitum est . quicquid comit decorem iuuenalium gratiarum.* Únde lîeb íst mir tríuuo . sôuuáz ímo iúnglîchero râtsaminon zîerda tûot. *Se igitur eos iam pridem amore mutuo colligatos . idcirco paulolum distulisse . ne in thalamum . primeua affectione festinans . cum discurrendum esset totis noctibus . repigratior paululum simularet anomalum.* Únde chád er síe íu fórn gemínne . dárúmbe gefrístet hábeti . nîo er sô frûo gehíende . dánne er náhtes loûfôn solti . úmbe trâgheit síh lîchesoti inequalem . dáz chît únebenfértigen . únde fóne díu gespâtten. Sîn stérno neíst tánne níeht ébenfertig . sô er dia bréiti des signiferi ze férro begrîfet . únde er deste spâtor diu zéichen dúrhkât . tóh er gâhoe.

27. IOUIS SOLLICITUDINEM . IUNO CONATUR ABRUMPERE.

Tunc iuno ait. Tô ántuuurta dés iuno. *Atquin eiusdem conuenit uirginis subire uinclum . que illum*

etiam quiescere cupientem coniuere non permittat. Tánnan sól er chád sî ze déro gehíen . tíu ín nelâze slâfen dóh [J 46] er óuh uuélle. *An uero quisquam est qui asserat se nescire laborata peruigilia philologię . et pallorem lucubrationum perennium?* Íst íoman der síh chéde neuuízen dia árbeitsamen uuáchâ philologię . únde dia bléichi íro émezîgen únslâfes? *Quę autem noctibus uniuersis . cęlum . freta . tartarumque discutere . ac deorum omnium sedes curiose indaginis perscrutatione transire?* Uuéliu ánderiu uuás nóh quón táges únde náhtes crúnden hímel . únde mére . únde héllа? Ióh állero góto gesâze . geuuárlicho scródondo irfáren? *Quę textum mundi . circulorumque uolumina . uel orbiculata parallela . uel obliqua decusata . i. ornata polose . i. alte limmata . axiumque uertigines . cum ipsorum puto siderum multitudine numerare . nisi hęc philologia . gracilenta quadam adfixione consueuit?* Uuéliu uuás quón zéllen daz keuuúrche dero uuérlte? Únde die píugen dero planetarum míngo? Álde díe sínuuelben fínf ringa díe latine héizent ęque stantes? Álde díe zîero in hóhi háldenten únderlâza dero planetarum míngo? Únde die uuárba dero áhson? Uuér zálta dáz ál sáment sélbero dero stérnon mánigi sô íh uuâno . âne philologia . mít chléinnero ánalígungo? dáz chît tíu dien állen chléino ánalág? *Quotiens . s. memini . conquestos deos super eiusdem coactione et instantia . cum quiescentes eos silentio concubię aut intempestę noctis . ad se uenire inaudita quadam obsecratione compelleret?* Uuío ófto nehórta íh tie góta síh chlágon . íro nôtegungo únde íro duíngennes . tánne sî sie râuuente ze bétte gâht álde ze míttero náht .

mít únmezîgero flêho ze íro bâte chómen. *Tam uero abest ut sub hac possit pigrescere intricarique . i. inmo*[J 47]*rari cyllenius . ut commotis ab eadem suscitatisque pennis extramundanas petere latitudines urgeatur.* Sô férro íst táz tánnan . dáz er sáment íro îeht múge trâkon álde tuâlon . dáz sî in nôtte erbúretên únde gesuúngenen féttachen . die uuîtina eruuállon . die ûzerhálb tes hímeles sínt. Uuánda ratio lêret únsih ióh chóson fóne dien . díu ûzerhálb tero uuérlte sínt. *Cur igitur rex optime differuntur? Cum pro sola athlantide . i. mercuriali sollertia . duos uigiles repromittam.* Zíu súlen dánne die brûtloûfte gespâret uuérden sîd íh míh flígo zuéio uuácherro fúre éinen?

28. SUPERUENIENS PALLAS ADHIBETUR CONSILIO.

Hæc cum iuno adfixa ut adherebat elatiori plurimum ioui . acclinatis eius auribus intimaret. Suspensio uocis. Únz iuno háftentiu ze ioue hóhor sízzentemo únde dára ze íro gehältemo sús rédeta. Dáz chît er.uuánda ęther hóhera íst tánne aer. *De quodam purgatioris uibratiorisque luminis loco allapsa sensim pallas corusca descendit. Depositio.* Ínin díu lîez síh níder lángseimo díu scôna pallas fóne íro stéte . díu héiteren lîehtes íst únde hírelichoren. Uuánda sapientia chît fóne íro sélbun. Ego in altissimis habito. *Atque ita ut uidebatur iouiali uertici inherere superuolans . tandem constitit sublimiore quodam annixa suggestu.* Únde óbe flógerzende sámoso ze iouis hóubete háftendiu . kestáteta sî dóh

ín eînemo búrlîchemo séze. *Quam cum iuppiter ut iugali elatior adherebat . de proximo contiguoque suspexit . sic exorsus.* Sô día iuppiter álso er óberoro uuás sînero uuírtenno . uuíder sélb síh kesáh . spráh er íro sús zû. *O uirgo nostri pars melior . s. quia de capite meo nata es . oportune* [J 48] *uotis intermixta maiugenę.* Uuólge dîerna . mîn deîl der bézesto . uuánda dû mînes hóubetes tóhter bíst . ze státo bíst tu chómen mercurio maiun súne. *Quę siue uocibus permulsa descendis . siue absque te iouis non erat formare consilium . seu consensus noster ne mutilus uideretur approperas . noueris tamen philologię cyllenium nuptias postulare.* Tú hárachómen sîst kebéteniu . álde daz mîn rât âne díh nesólta sîn . álde dârúmbe dû chómêst . táz mîn uuíllo ze leîbo neuuérde . uuízist quísso cyllenium uuéllen ze philologia gehîen. *Nondum mea prompta . i. prolata sententia . exspecto quid suadeas.* Íh nehábo nóh tarána níeht penéimet . fernímo gérno uuáz tu ís ratêst. *Noui quippe quam eiusdem uirginis incessabilis tibi labor semper acceptus . et ut tuis numeretur illa pedissequis.* Íh uuéiz uuóla . uuío ántfanglîh îo dîr sîn . íro unerdrôzenen árbeite . únde uuío sî bezélet sî ze dînen mítegengon. *Par est igitur ipsa presertim decernas quicquid de eius conubio prouisura dispensas.* Fóne díu íst réht . táz tû námohaftôst kechîesest . únde gesképfest . ál dáz tû an íro kehileîche uuéist zebeuuáronne.

29. ALIOS POTIUS DEOS AD HOC CONSILIUM PALLAS DICIT INUITANDOS.

Tunc pallas aliquanto summissior ac uirginalis pudoris rubore perfusa . oculosque peplo quod rutilum circum caput gestabat obnubens . inprobrabat aliquantulum . quod super nuptiis uirgo consulitur. Sî dô éteuuaz síh mîdentiu . únde fóre mágedlîchen scámon errótendiu . únde mít íro róten hóubettûoche diu óugen ferfâhende . úberlégeta sî ioui . dáz er sîa máged frâgeta des kehîleiches. *Presertimque eius quam propter* [J 49] *consociationis officia . manere cuperet semper intactam.* Óuh meîst téro gehîleiches tía sî úmbe íro geséllescaft îo gérno uuíssi úngehîta. *Dedignatur preterea huiusmodi adhibere consensum . cum ita expers totius copule censeatur . ut neque de ulla permixtione progenita neque ipsa procreare quicquam arithmetica teste monstretur.* Âne dáz inthêrêta sî síh tísses râtes . târúmbe . dáz sî állero hîtâte sô ûzenan sî . dáz sî in arithmeticam zeiéhenne . nóh hîlîcho nebére . nóh sélba hîlîcho gebórn nesî. Septenarium numerum ságet arithmetica palladi gelîchen . uuánda er ûzer ánderro numero geuuórht neíst . nóh sélbo ánderen neuuúrchet . sô díe álle díe fóre ímo . únde nâh ímo sínt . únz án zêhne. Duo tres quatuor quinque die uuúrchent. Áber octo nouem decem sínt ûzer ín geuuúrchet. Eîner septenarius íst úngeuuúrchet . ióh únuuúrchende. *Ac tunc septem radiorum coronam soliuaga uirginitas renudauit . ne futurarum . s. nuptiarum causis et copolis interesset.* Sâr dârmíte erbárota sî éinfára máged . téro ánderiu gelîh neíst . día coronam síben skîmon .

mít tîen septem liberales artes gezeîchenet sínt . nîo sî dára nechâme ze déro gemeînsami dero brûtloufto. Dáz íst fóne díu . uuánda sî uuíle rationem âne día uuáhî dero uuórto. *Quia tamen eius optauerat iupiter exegeratque consilium . suadet deos maritos dearumque grandeuas in hæc decernenda conduci.* Uuánda dóh iuppiter gnôto fórderota íro rât . pe díu chád sî gehîte góta . únde getrâgene gútenna ze demo râte súln geuuîset uuérden. *Quippe conuenire cyllenio . ut pro premiis potissimorum officiorum . fauor celitum eius uincla sanciret.* Únde êra uuésen cyllenio . dáz ímo dero ánderro góto gelúbeda . dén gehîleih scûofe . ze lône sînes námohaftesten dîenestes . dén er ín [J 50] dûot pótescaft trîbendo. *Augustius quoque tum fieri iouiale decretum . cum coetu deorum attestante depromitur . ipsamque nupturam deo conuenire non posse . nisi super senatus consulto mortalis esse desineret.* Únde iouis peneîmeda sô fáren chéiserlichost . sô si fóre dien góten ersprénget uuírdet . únde día brût ánderes negezémen cillenio . sî neuuérde mít tes hértuomis râte úndôdig ketân. Táz si mortalis sî . dáz slâhet sia ána fóne íro mûoter frónesi . dáz chît prudentia uuánda prudentia sęculi nemág inmortalitatem nîeht kefrêhton âne mít tîen uuérchen dero uuârun sapientię. Uuéliu íst táz? Táz íst spiritalis et angelica uita. *Id genus plurima suadente tritonia . regum coniugum uterque consentit.* Sô si dés cnûoge rédeta . sô gefólgeta íro is iouis únde iuno. *Ac mox iouis scriba precipitur pro suo ordine . ac ratis modis . cælicolas aduocare . precipueque senatores deorum . qui penates ferebantur tonantis ipsius . quorumque nomina . quoniam publicari secretum cęleste non*

pertulit . ex eo quod omnia pariter repromittunt nomen eis consensione perfecit. Tô híez man iouis prîeuarun . éina dero parcarum . áfter órdeno . únde státelicho . die hímelsazen dárauuîsen. Ze érist tie hêrosten . die iouis íngesîde hîezen . dero námen diu hímeltoûgeni neuuólta gelíutpâret uuérden . únde ín geméinen námen gáb fóne éinrâtigi . uuánda sie álliu díng sáment ioue kehéizent. Tér námo íst penates . sámoso panates . dáz chît omnia consentientes.

30. QUI CȨLICOLUM PRIMI UOCATI SINT.

Uulcanum uero iouialem ipse iuppiter poscit . licet numquam ille de sede corusca descenderet. Sînen brûoder uulcanum eîscota iuppiter ímo sélbo . souuío er nîo ába sînemo fîurinen stûole neerbeîzti . uuánda er íst aetherius ignis. *Tunc etiam ut inter alios potissimi rogarentur . ipsius college iouis . qui bis seni cum eodem tonante numerantur.* Tô [J 51] uuárd kebóten . dáz tie námohaftesten geeîscôt uuúrtin . sîn sélbes kemeînskezzen . déro sáment ímo dóh zuélife sínt. *Quosque distichum complectitur ennianum.* Tíe óuh ennius in zueîn uérsen sús pegrífen hábet. *Iuno uesta minerua ceresque diana uenus mars. Mercurius iupiter nereus uulcanus apollo. Item et septem residui . qui inter duodecim non uocantur.* Únde nóh tánne síbene . âne díe zuélife. *Post quos complures alti pro suis gradibus cȩlites conuocandi . ac deorum omnium populus . absque inpertinentibus.* Uuâren dáranâh zeládonne . gnûoge hóho gesézene áftir íro grâdin . ióh álliu díu góto mánegi . âne die úngefélligen .

sô manes sínt . únde discordia . fóne dîen er nóh ságen sól. *Nec mora . milites iouis per diuersas cęli regiones approperant . quippe discretis plurimum locis deorum . singuli mansitabant.* Sâr âne tuuâla îlton iouis hérechnéhta in mísseliche hálba des hímelis . uuánda îogeliche dúrh síh súnderigo sâzen. *Et licet per zodiacum tractum nonnulli singulas uel binas domus animalibus titularint . in aliis tamen habitaculis commanebant.* Únde dóh íro súmeliche áfter déro léngi des zodiaci eîna sélda . álde zuô hábetin . álso macrobius lêret in somnio cipionis . sîe uuâren óuh tóh ín ánderen. *Nam in sedecim discerni dicitur cælum omne regiones.* Uuánda áller der hímel uuírt ketéilet in séhzen lántskefte.

31. DE SEDECIM REGIONUM DIIS.

In quarum prima sedes habere memorantur post ipsum iouem . dii consentes . penates . salus . ac lares . ianus . fauores . opertanei . nocturnusque. Ín dero êristun sínt kesézen náh sélbemo ioue sîne râtkeben . hûsinga . sâlda . únde hérdcota . ánagángonnes cót . líumendinga . toûgeninga . náhtolf. *In secunda itidem mansitabant preter domum iouis . quę ibi quoque sublimis est . ut est in omnibus prediatus . quirinus . mars . i. pacificus . mars militaris.* Ín dero ánderun bûent âna iouem dér óuh târ hóho gesézen íst . sô er ín ál[J 52]len íst . tér eîgeno flégare . únde dér ínbúrgo mars . ióh ter fórebúrgo. *Iuno etiam ibi domicilium habebat.* Târ hábeta óuh iuno gesâze. *Fors etiam.* Dér zuîfelgót. *Limphe.* Nícchessa. *Diique iouensiles . i. tonsores iouis.* Iouis skérara . uuánda

tonsor in greca linga silen héizet. *Sed de tertia regione unum placuit corrogari.* Fóne dero dríttun uuólta er échert éinen dárageládot uuérden. *Nam iouis secundani . et iouis opulentię . mineruęque domus illic sunt constitutę. Sed omnes circa ipsum iouem fuerant in presenti.* Târ uuâren ínne gesézene iouis spûotkében . únde sîne ôtpudela . únde minerua. Die uuâren áber álle dô ze hóue . sáment ioue . ín sînero ánaougi. *Discordiam uero ac seditionem . quis ad sacras nuptias corrogaret?* Uuér sólti áber strît únde úngezúmft tíe óuh târ sízzent . ze brûtloufte ládôn? *Presertimque cum ipsi philologię fuerint semper inimicę?* Sîd síe óuh îo únhóld uuâren sélbero philologię? *De eadem igitur regione solus pluton . quod patruus sponsi est conuocatur.* Eîner dér fîurgót uuánda er des prûtegomen fétero íst . tér uuárd tárageládot. *Tunc linsa siluestris . i. bestiarum dea . mulciber . lar cęlestis . necnon etiam militaris fauorque ex quarta regione uenerunt.* Tô châmen dára fóne dero fîerdun . lúhsa diu uuílda . únde dér díu uuólchen smélzet ze régene . únde eîn lar des hímeles . ánderer des héreies . únde dârmíte iouis sún sékko. *Corrogantur ex proxima transcursis domibus coniugum regum . ceres tellurus . terręque pater uulcanus et genius.* Fóne dero fínftun uuúrten geeîscôt . sô iouis únde iunonis hóf fúrefáren uuárd . díu chórngéba . únde der érdcot . únde dero érdo fátir uulcanus . únde der ánaburto. *Uos quoque iouis filii pales et fauor . cum celeritate solis filia . ex sexta poscimini.* Fóne dero séhstun uuúrtent óuh ir geládot iouis súne . [J 53] dû fûotergót . únde dû spélsékko . sáment spûote dero súnnûn dóhter. *Nam mars quirinus*

et genius superius postulati. Uuánda dér búrghalto uuîgant . únde der stétegót tér óuh ánaburto héizet . tíe uuúrten fóregeládot. *Sed etiam liber ac secundanus pales . uocantur ex septima.* Ter uuîngot . únde der frámspûotesâre pales . uuúrten óuh keládot fóne dero síbendun. *Fraudem uero post longam deliberationem placuit adhiberi . quod crebro ipsi cillenio fuerit obsecuta.* Úndriuua uuólton síe óuh tára . áfter lángemo getráhtede . uuánda sî díccho cillenio dîenota. Uuár dîenot sî cyllenio? Ane sô rhetorica únréhto uádôt . únde sî uerisimilia chôsot . fúre uera. Pe díu chád philosophia fóne íro in consolatione boetii. Quę tunc tantum recto tramite incedit . dum nostra instituta non deserit. *Octaua uero transcurritur . quoniam ex eadem cuncti superius corrogati . solusque ex illa ueris fructus adhibetur.* Tiu áhtôda uuárd fúrefárn . uuánda dánnan álle die óberen geuuîset uuúrten. Eîner des lénzen níuuo rât . uuárd tánnan dárageuuîset. *Iunonis uero hospitio genius accitus ex nona.* Fóne dero nîundun . uuárd kelâdet genius ûzer iunonis séldon. *Neptune autem et lar omnium cunctalis ac neuerita . tuque conse ex decima conuenistis.* Áber dû méregot . únde hérdcot . únde dû állero díngo sámaháfting . ióh tû unfúrhta . únde dû uuíllolf ir châment fóne dero zêhendun. *Uenit ex altera fortuna et ualitudo faborque pastor manibus refutatis . quippe hi in conspectum iouis non poterant uenire.* Fóne déro éinliftun chám díu uuîlsalda . únde uuílmaht . únde fabor der hírte . díen únhólden feruuórfenen . uuánda die nemahton chómen fúre iouem. *Ex duodecima sancus . i. qui sancit res et affirmat tantummodo deuocatur . fata uero ex* [J 54]

altera postulantur. Fóne dero zuéleftun uuárd échert ter féstenâre geládôt. Fóne dero dríttezendun châmen úrlaga. *Cęteri quippe illic dii manium demorati.* Die ándere dâr gesézene . uuâren dero únholdon góto gezûahtes. *Ex bis septena saturnus . eiusque cęlestis iuno consequenter acciti.* Fóne dero fîerdozendun uuárd keládot ter áltcót . tér sáte machot . únde sîn hímeliuno . dáz íst sîn uuírten ops. *Ueiouis . i. malus iouis . qui et pluto et orcus ac dii publici ter quino ex limite conuocantur.* Ter hélloiouis . únde die lîutcota . die châmen fóne dero fínftezêndun. *Ex ultima regione . nocturnus ianitoresque terrestres . i. qui finibus presunt similiter aduocati.* Fóne dero séhszêndun . uuárd náhtolf . tér óuh ín dero êristun sáz . únde die márchônhûotela geládôt. *Ex cunctis igitur cęli regionibus aduocatis diis . cęteri quos azonos . i. extra zonas habitantes uocant . ipso commonente cillenio . conuocantvr.* Sô sie fóne állen lánden des hímelis dáz chît fóne állen zónis sús keládôt uuúrten . sô uuúrten dô die ûzenan rínges héizent . fóne sélbes tes prûtegomen mánungo geládôt. *Tunc elementorum presules atque utilitatis publicę mentiumque cultores . omnisque populus potestatum.* Únde dáranâh . tîe méistera dero gaskéftô . ióh frôno núzzedo . ióh tíe des sínnes hûotent . únde álliu díu mánegi dero ánauuáltôn. *Quis eos numę multus successor indicat?* Uuér mág sô gnôte . dáz chît sô chúnnig áfterchomo sîn numę . dáz er sie gezélle? Numa uuás ter ándir chúning, ze romo nâh romulo. Tér ánazócchota síh . táz er sáment tien góten sélbo sprâche . únde sie ín lêrtin uuélichiu sacrificia álde uuéliche cerimonias ér ín bríngen sólti. Sîd er sîe bechenâta

únde ín so gesuâs uuás . sô máhta er síe óuh zéllen. *Qui confestim omnes* [J 55] *iouis imperio conuocati . in aulam cęlitem conuibrantibus uenere sideribus.* Tíe gesámenoton síh álle fóne iouis kebóte ín die hímelfalenza . ín skînenten stérnôn . uuánda sô mánig cót sô mánig stérno.

32. EX CONGREGATIS ALII PRECINGUNTUR AD OFFITIA.

Tunc ianus in limine militesque iouis . ante fores regias constiterunt. Tô hûota ianus tero túron . iouis sárlinga stûonden fóre dien túron. *Ingressuros etiam cunctos . nominatim uocabat fama preconans.* Álle dîe dâr íngân sóltôn . dîe uuîsta be námen dáraín fama lûto rûofendiu . uuánda sî uuéibeles únde scúltheizen ámbaht hábeta. *At intra consistorium regis . quędam femina quę adrastia dicebatur . urnam cęlitem superamque sortem . inreuocabilis raptus celeritate torquebat.* Áber ín demo iouis státahûs . íh méino ín sînemo fórziche . dâr die lîute guón sínt zestânne . dâr tréib trâtero spûote dáz únuuendiga hímellôz éin uuîb tíu adrastia héizet . táz chît petrosa. Sî uuás tés lîeza . uuénne îoman sólti gebórn uuérden álde erstérben. *Excipiebatque imarmene ex uolubili orbe decidentes speras . i. giros peplo inflexi pectoris . i. inflexo peplo pectoris.* Imarmene dáz chît continuatio temporis . infîeng tíe fóne dero uuérbûn spríngenten rínga . mít íro geuuúndenen brústtûoche. Uuánda ín zîtogelih uuérdent únde irstérbent ménnisken. *Cloto uero lachesis atroposque . quoniam sententias iouis orthographe studio ueritatis accipiunt.*

Suspensio uocis. Uuánda áber tres parcę iouis prîefarun . sîne réda fílo geuuâro scrîbent . íh méino cloto dáztir chît euocatio . s. hominum de non esse in esse . únde lachesis táztir chît sors . s. qualiter uiuant . únde atropos [J 56] táz chît absque ordine . s. moriendi . uuánda sie in állen álteren erstérbent. *Cum senatum curiamque contrahi cernerent hoc est cum cernerent in curiam contrahi senatum. Et hic.* Tánne síe gesâhîn daz hêrote síh sámenon ín daz sprâchhûs. *Et cum cernerent ipsum tonantem indusiari . i. indui exuuiis publici magistratus . hoc est ornamentis regalis imperii. Et hic.* Únde sélben iouem síh chúninglicho gáreuuen. *Accuunt stilos . utpote librarie superum . archiuique custodes . cerasque componunt . in acta . i. decreta et consultum cęlestium. Depositio.* Sô uuáztôn sie íro gríffela . álso scrîbun súln . únde dero bûocchamero flégerun . únde blânoton íro tabellas . zescrîbenne dîe tâte únde dén rât tero hímiliscon.

33. PER INSIGNIA IOUIS MUNDI FIT DESCRIPTIO.

Tunc iupiter assumens publica indumenta . quę assumit contracturus senatum . apponit primum uertici regalis serti flammantem coronam. Iupiter sîn gegáreuue dô ánalégende . dáz er échert ánalegeta . sô er ín sprâcha gân uuólta . ánasázta er demo hóubete chúninglîchero smîdo glîzenta coronam. *Contegitque ex posticis . i. ex posteriore parte caput . quodam uelamine rutilante . quod ei presul operis pallas ipsa texuerat.* Únde bedáhta er den nól mít éinemo

rôtemo tûoche . dáz ímo pallas tíu uuérihméistera uuórchta. Táz íst ter septænarius numerus palladis . tén sî gegében hábet tíen rôtenten planêtis. *Dehinc uesti admodum candidę . obducit amictus . yalinos . i. uitreas.* Táranâh úmbetéta er sînemo uuîzen geuuâte . sô diu lúft ze óberost íst . clásefareuue hélina . sô diu luft níderor íst. *Quos . s. amictus stellantibus oculis interstinctos . crebri uibratus ignium illuminabant.* Tîedir getópfôte mít stérnahten oûgon · mánige skîmen dúrhskínen. Uuánda dúrh tia lúft skînent tie stérnen. *Tunc duos globosos orbes . quorum unus* [J 57] *auro . electro alius prenitebat . dextra porectiore corripuit.* Tô réihta er mít tero zeseuuûn zuéi sínuuelbiu chlíuue . dáz chît zuô spêra . eîna gelîcha gólde . sô diu súnna íst . ándera gelîcha electro sô der mâno íst. *Leua enneaptongon chelin innitenti similis imprimebat.* Mít tero uuínsterun ferdrúhta er sámoso línendo . sîna níunliutigun lyrun . uuánda sî níun séiten hábet. Síbene dero síngenton planetarum . den áhtoden dero lûtreistun hímelspero . den níunden dero uuázero dôzes hîer in érdo. Tén eînen dôz hôret man . die ándere sínt sô ferdrúcchet . táz sie nîoman nehôret. *Calceos autem herbosos fluctu . i. colore smaragdine uiriditatis . uestigiis eius tellus . s. dea annexuit.* Tellus skûohta ín mít crásefáreuuen scúhen . sámogrûonên sô smaragdus íst. *Insidebat autem ex pauonum pennis intertextę oculatęque pallę.* Ér sáz áber án eînemo bízucche . ûzer fâuuenféderon geuuébenemo . únde gefêhtemo. Uuánda diu lúft sízzet . án dero geblûomôtun érdo. *Ex qua multi coloribus notulis . uariata pictura uernabat.* Fóne démo lôzta in mánega uuîs ketópfotiu .

ióh kefêhtiu fáreuua . álso ín lénzen diu érda getân íst. *Sub calceis uero fuscinam deprimebat.* Únder dien fûozen bárg er eîna drízinga fúrkun . díu neptuni íst. Uuáz pezéichenet tíu âne tres naturas aquę . íh méino dáz sî mobilis únde potabilis únde liquida íst?

34. ITEM EIUS DESCRIPTIO PER INSIGNIA IUNONIS.

Huius suggestui subditus iunonis consessus . haud indecenter ornatus. Iunonis stûol stûont níderor . geríst-lîcho gegáreter . Níderor fóne díu . uuánda aer níderor íst dánne ęther. *Ipsa uero tecta capite . lacteo quodam calumnate prenitebat.* Sî sáz kehúltiu mít íro uuîzhullun. *Cui . s. iunoni . gemmis insitum diadema preciosis.* Uuás íro óuh ánagetân . íro hóubet-pánt . keuuórhtez ûzer tíuren gímmon. *Nam neque skithidis uirecta . nec cerauniorum uibrans fulguransque lumen . nec flucticolor iacyncti credebatur abesse profunditas . i. uarietas.* Târ uuás ána díu grûoni skithidis lapidis . tér fóne skithia chúmet . únde dánnan genámot íst . ióh tér drâto blígskîmo ceraunio-rum díe fíurfáreuue sínt . únde fóne demo blícche genámot sínt . uuánda ceraunium grece fulmen chît latine . ióh tíu blâuua mísselichi des iacyncti. *Sed totum illud sertum capitis fulgurantis . thaumantias obtulisse reginę cęlitum ferebatur.* Día hóubetzîerda álla . brâhta iunoni taumantias táz chît mirabilis . tíu óuh yris héizet. Yris in nubibus . táz íst sertum iunonis. Târ sîhet man ána día fáreuua skithidis . únde ceraunii . únde iacyncti. *Ipsius uero diue*

uultus . assidua perlucens gratia . i. serenitate fratri consimilis. Íro ánalútte uuás íro brûoder gelîh . dúrhsíhtigez fóne gnûog émezigero lîebsami. Uuáz mág ętheri gelîchera sîn . dánne aer . sô heîter íst? *Nisi quod ille inmutabili letitia renitebat . hęc commotionum assiduarum nubilo crebrius turbabatur.* Âne dáz ér îo ín gûotemo íst . sî grúnzet áber dícchо fóne úngeuuítere. Aęther íst îo stille . aer uuírt ófto getrûobet. *Nam uestis eius ialina . sed peplum fuit caligosum.* Íro uuât uuás kelîh yali lapidi dêr lútterer íst . áber daz hóubettûoh uuás tímberez. Uuánda diu lúft íst túrhsíhtig . uuólchen únde nébel sínt trûobe. *Quod tamen . s. peplum . si appulsu cuiusque luminis tangeretur . inter obumbran*[J 59]*tes nebulas sude perspicuitatis gratia preniteret.* Úbe áber lîeht tarána châme . sô skíne sâr únder díen úmbehábenten nébulen . ételih clíz tero héiteri. Álso iz tánne féret . sô diu uuólchen únde der nébul síh pegínnent skeîden. *Hæc fulmen dextra . leua sonorum bombis . i. uocibus terrentibus tympanum sustinens . sub quibus plurimum sudans . ima subiecta roscidis . i. aquosis uidebatur inundare fluoribus.* Sî ín dero zéseuuun den blíg hábende . únde án dero uuínsterun éina timpanun mít prútelichen chláfleichen . jóh târúndere hírlîcho ersuízzende . téta sî dia érda fóne démo flôdere ernázen. Táz íst poeticum . dáz ter régen sî iunonis suéiz. *Huius uero calcei admodum furui . quorum maximę solea . atrę noctis nigredine coloratur.* Íro scúha uuáren sáleuue . áber diu sóla . zôh ze náhtfáreuuo. Uuánda míttiu náht íst îo fínsteriu . âne ín plenilunio. *Nam eiusdem genua zona quidem diuersicolor ambiebat . quę nunc perfulgido resplende-*

bat orbe . nunc uanescentis gratię tenuata uarietas . ita penitus ablegabat . i. euanescebat . tamquam nihil ante habuisset discolorum. Úmbe diu chníu hábeta sî éina bíndun míssefareuua . díu oûgta síh uuîlon óffeno . uuîlon uuárd taz tíu fêhi darána zegândo síh kedúnnerota . únde sô gáreuuo fersuánt . sámoso dârfóre nîeht sólches neuuáre. Táz íst kesprôchen fóne dero féhi des méris . únde állero suébeuuázero.

35. DE INTELLECTUALI MUNDO.

His igitur regum indumentis decenter ornata . ante consessum in suggestu sidereo positam quandam speram . celatam uarietate multiplici conspicantur. Sús chúninglicho gáro sízzende . scoûuoton sie fóre ín éina speram . ûfen éinemo stûole lígenda . ín mánigfalta uuîs kezéichen[J 60]da. *Quę ita ex omnibus compacta fuerat elementis . ut nihil abesset quicquid ab omni creditur contineri natura.* Tíu fóne állen elementis sô zesámene gedûhet uuás . táz nîeht târána nebrâste . álles tés tiu natura begrîfet. Állez taz uuérltpílde uuás sáment fóre iouis óugon . uuánda ín gótes mûote . únde ín gótes prouidentia . uuás îo gebíldot . únde sáment pegríffen . díu súnderiga mísselichi állero creaturarum. Táz íst tíu primordialis causa . día plato ideam héizet . nâh téro dísiu ánasíhtiga uuérlt keskáfen íst. *Illic cęlum omne . aer . freta . diuersitasque telluris . claustraque fuerant tartarea.* Án déro spera uuás ter hímel áller . lúft únde uuázer . érda únde hélla. *Urbes etiam . competa . cunctarumque species animantium . tam in specie

quam in genere numerandę. Ióh púrge únde geuuígke . ióh állero sláhta tîer . únderskeitigo ióh sáment. *Quę quidem spera imago quędam uidebatur ideaque mundi.* Tíu spera uuás tírro uuérlte gescáft . únde bílde. *In hac quid cuncti . quid singuli nationum omnium populi . cottidianis motibus . i. uoluntatibus agitarent pedeire . i. perficere . formantis . s. dei speculo relucebat.* Uuáz álle . únde uuáz îogelîche lîute állero dîeto . tágeliches îlen getûon . dáz skînet ál ûzer démo spîegule des píldonten gótes. Táz uuírt ál erséuuen ín déro spera. *Ibi quem augeri . quem deprimi . quem nasci . quem occidere iupiter uellet . manu propria ipse formabat.* Uuén ér uuólti lâzen gedíhen . álde míssedíhen . únde uuén gebórn uuérden álde erslágen uuérden . dáz píldota er ímo ál dâr sélbo [J 61] mít sînero hánt. *Quam terrarum partem disperdere . quam beare . quam uastam . quamque celebrem cuperet . fictor arbitrarius uariabat.* Uuélih lánt er uuóltî férdôsen álde gesâligon . uuûoste uuésen . álde bûhafte . dáz kemísselichota er ál . sélbchostiger scáffare. *Hoc igitur fatum publicum conspicans componensque . deorum senatum iussit admitti.* Tísen állelichen úrlag ín déro spera scóuuonde . ióh sképfende . hîez er ínlâzen dáz hêrote dero góto.

36. SATURNUS ET OPS . ET CĘTERI PROCERES ADMISSI.

Quamuis intus intrarent . quos innominabiles sacra uis testatur . tamen etiam primatibus diuum presertimque parentibus . i. saturno et opi . uterque consurgunt.

Sôuuio dô sáment íngîengin díe díu uuîha chráft íro gótheite námolose héizet . îo dóh gágen dien hêristen . únde meîst gágen íro zuéio fórderon . stûonden siu ûf. *Uerum sator eorum gressibus tardus . ac remorator incedit.* Saturnus íro fáter lázota án sînemo gánge . ióh únspûotig uuás er ís. *Glauco quoque . i. uiridi amictv tectus caput . pretendebat dextera . flammiuomum quendam draconem . caudę sue ultima deuorantem . quem . s. saturnum credebant anni numerum nomine perdocere.* Únde mít plâuuemo tûoche behúlter . trûog er án dero zéseuuun éinen fíurenten drácchen . dér daz iâr bezéichenet . sînen zágel slíndenten . dés námo sô man uuânet . tía iârzála úns keóuget. Táz íst fóne díu . uuánda er grece héizet tez . táztir chît comedens. Án démo námen bezéichenet tau . ccc. e. bezéichenet . v. zeta bezéichenet . lx. Sô mánig tág íst ín iâre . íh méino ccc. lx. v. [J 62] Únde ímo gefállet táz er héize comedens . uuánda tempus frízet ál dáztir íst. Fóne díu chît iz in bíuuurte . álter ál genímet. *Ipsius autem canities pruinosis niuibus candicabat.* Sîn grâuui . uuás uuínterlichen snêuuen gelîh. *Licet etiam ille puer posse fieri crederetur.* Sôuuio man uuândi . dáz er áber chínt uuérden máhti. Uuánda iâr erâltêt ze uuíntere . únde eriúnget ze lénzen. *Eius coniunx grandeua corpulentaque mater . s. ops . quamuis foecunda circumfusaque partubus . tamen floridam discoloratamque uestem . herbida palla contexerat.* Sîn chéna íst ketrágenlih únde fóllide. Únde dóh sî féselîg mûoter sî . mít chínden befángeniu . dóh pedáhta íro blûomféhun uuât . éin grásegiu húlla. Uuánda diu érda íst tícchesta dero elemen-

torum . sî íst óuh féselîg . únde grásegiu. *In qua totus gemmarum metallorumque census . atque omnium prouentus frugesque sationum . larga admodum ubertate ferebantur.* Ín déro dir fólliglicho lâgen díe scázza góldes unde gímmon . ióh állero geuuáhste . únde álles tés râtes tero sâmon.

37. UESTA.

Huic uesta quę etiam coeua eius fuerat adherebat. Ze íro hábeta síh uesta . díu iro geáltera uuás. Fíur íst ébenált tero érdo . únde líget ferbórgen ín dien stéinen . únde ín dien érdlucheren . álso ín ueseuo campanię skînet . únde in ethna sicilię. *Quę quod nutrix iouis ipsius suoque eum sustentasse gremio ferebatur . caput regis ausa est osculari.* Tíu getórsta ioui daz hóubet chússen . uuánda sî sîn mágezoha íst . únde sî ín bármôta sô man ságet. Uuánda cęlestis ignis íst óbe ęthere . únde úmbe ętherem . únde dáz chédent philoso[J 63]phi mít temo érdfiure gezúgedôt uuérden.

38. SOL.

Post hos . candida cum sorore sol auratus expetitur. Nâh tíen uuárd táraín geeîscot . tér góldfáreuuo sol . mít sînero uuîzun suéster luna. *Qui mox ut coepit ingressui propinquare . purpurę rutilantis puniceus quidam fulgor anteuenit . et rosulenti splendoris gratia . i. uenustate . totam aulę ipsius curiam . i. conuentum deorum luminauit . obstupefactis cęteris ornatibus . i. ocultatis cęteris stellis.* Tén fúrefûor .

sô er begónda chómen . éin rôt skîmo . púrpurun gelîcher . únde ín rôsfáreuuero skôni erskéinda er álla dia fálenza . ánderen zîerdon dáz chît stérnon síh pérgenten. Táz íst tíu gáreuui des hímeles . tía uuîr séhen in mórgen . êr diu súnna ûfkánge. *Ast ubi primos honorati capitis radios ingressurus inmisit . ipse etiam iupiter paululum retrogressus . sub inmensi nitoris numine caligauit.* Ióh sélber iupiter túncheleta fóre sînero skînbari . uuídere uuîchender . sô er íngândo den hóubetskîmen êrist oûcta. Tíz íst secundum rhetoricam emphaticos keságet . táz chît míchellicho . latine chît iz exaggeratiue. Íh méino uuío ióh sélbes iouis stella . tíu fóre fílo glánz íst . tánne úrouge uuírt . sô diu súnna stât skînen. *Sperę uero orbesque quos dextera sustinebat . ueluti speculo cognati luminis refulsere . i. contrafulsere.* Sélben die spere die iupiter in hénde hábeta . íh méino sélben die stellę solis et lunę . díe skínen gágen démo speculo dés íngelégenen lîehtes. Sîe infîengen ín síh . tíu lîeht tero góto . apollinis únde lunę. *Iuno autem diuersicoloris . illustris or*[J 64]*natibus ac uaria . uelut speculo cognato . gemmarum . i. numinum luce resplendens . candentibus serenis enituit.* Áber díu gefêhta únde díu zîero gegáreta iuno . erblîchendiu fóne íro lîehte . sámoso fóne gelégenemo spîegele . uuárd sî in uuîzero héiteri. Álso diu lúft îo dánne íst . sô diu súnna ûfkât.

39. DESCRIPTIO ĘSTIUI TEMPORIS.

Erat enim in circulum ducta fulgens corona . quę duodecim flammis ignotorum . i. preciosorum lapi-

dum fulgorabat. Apollinis corona uuás keríngtiu únde glîzendiu. Zuélif tíurero stéino glízemen hábeta sî. dáz sínt zuélif mânóda des iâres. *Quippe tres fuerant a fronte gemme. lichynis astrites et ceraunos.* Trî uuâren án sînemo énde. dáz sínt tríu súmerzeichen. gemini. únde cancer únde leo. Úbe dû díu nebechénnist. tíu zéigot tir maior ursa. Uuánda sô sî chúmit in altitudinem cęli. sô sínt gemini gágen íro chélûn. cancer gágen dien fórderen fûozen. leo gágen dien áfteren. Sélbiu ursa íst pî demo nórde. mánnelichemo zéichenháftiu. fóne díen síben glátên stérnôn. díe áller der líut uuágen héizet. únde nâh eînemo glóccunióche gescáffen sínt. únde ébenmíchel sínt âne des míttelosten. Uuélee uuâren dârána? Lichinis tér purpureus íst. únde dánnan genámôt íst. táz er lucernę gelîch íst. díu grece líchinis héizet. Dér íst geminorum. únde iunii mensis. uuánda dánne purpurei flores chóment. Áber astrites íst eîn uuîz steîn. genámoter ab astro. dáz chît a stella. uuánda man dârínne síhet sámoso [J 65] éinen stérnen uuárbelôn. Dér íst cancri únde iulii. uuánda er gelîch íst tîen uuîzen. únde ébenmíchelen zueîn stérnon. díe in cancro méisten sínt. únde aselli héizent. Ceraunos íst éin fáleuuer stéin. fóne fulmine gehéizener. Dér íst leonis. únde augusti. uuánda diu súnna dánne prénnet. sámoso blígfíur. *Quę eius effigiem reuerendam. a cognitione conspicientium. uibrantibus radiorum fulgoribus occulebant.* Tíe gemmę benâmen dáz mít téro drâti íro skîmon. dáz in ánaséhente nebechnâton. *Quarum alia cancri cerebro. leonis oculis altera. geminorum fronte assumpta tertia dicebatur.* Únde éiniu uuás

kenómen sô man chád ûzer démo gílse cancri. ánderiu ûzer leonis óugôn. díu drítta ûzer démo énde geminorum. Dáz chád man fóne díu. uuánda sie díen gelîche sínt. álso iz keságet íst.

40. UERIS.

Alię sex ex utroque latere rutilabant. Ándere séhse skínen án díen sîton dero coronę. *Quarum smaragdus una.* Déro íst éiner smaragdus. állero stéino grûonesto. fóne amaritudine gehéizener. uuánda îo grûone éiuer íst. Tér íst kegében tauro únde maio. uuánda dánne íst lóub únde grás ín alegrûoni. Taurus íst únder demo síbenstirne. únde sîn hóubet íst mít fínf stérnon sô gescáfôt. táz man éinen síhet án dero mûlo. éinen án demo uuínsteren óugen. zuêne án demo zéseuuen zesámine chlébente. díe fúre éinen gezélet sint. Zuéne án dien hórnen. Déro zuéio íst ter zéseuuo. rôt únde fílo óffen. Díe fínfe héizent la[J 66]tine sucule. grece hîades. *Scithis altera.* Ánderer héizet scithis. fóne scithia dánnân er chúmet. Tér íst óuh crûone. álso diu érda íst in aprili. sô diu súnna gât in ariete. Án arietis hórnen stânt fílo gláte stérnen fîere. nâh tien hórnen gechrúmpte. Díe mág man óuh uuóla bechénnen fóne demo síbenstírne. uuánda sie uuésterhálb sîn sínt. unde únderzuísken ándere nehéine nesínt. âne des trianguli daz deltôton héizet. táz mít úndarlichen stérnon gebíldot íst. Áber aries híndersíhet síh ze táuro únde be diu sínt óuh sîne posteriora bechéret óstert. zû díen fîer stérnon. die úns óugent. ín zîlun stânde. sámoso ábafersníte-

nen taurum ze dien lánchon. Mít tíen béinen tréttot ér cętum . tér ímo súnthálb íst. *Iaspis tertia uocabatur.* Ter drítto héizet iaspis fóne aspide serpente dér in ín demo hoûbete tréget . so man chît . únde dér íst óuh éteuuaz crûone . álso óuh in martio éteuuaz pegínnet crûen . sô diu súnna íst in piscibus. Tér piscem bechénnen uuélle dér aquilonius héizet . tér séhe fóne cornibus arietis uuóla férro uuéstert . nórdhálb tes signiferi . dâr síhet er éin fílo skînbarîg triangulum . uuîto indânez . únde ióh ûzar fínf stérnon . die án dien órten . únde án dien sîton stânt . kebíldotez. Án démo bechénne sîn hóubet. Tánnan férro súndert . sîhet man án demo signifero dáz kemáhcha triangulum . ûzer fîer stérnon nâh ébenmíchelen . álso gebíldotez . álso in arithmetica diu mínnes[J 67]ta pyramis kemâlet íst. Íh méino dáz trî stérnen daz triangulum máchont . únde der fîerdo . réhto in míttemen stât. Án démo bechénne des mínneren hóubet . tér notius héizet. Fóne díen zuéin triangulis píugent síh ûf ôstert íro uincula . mít tîen die zágela zesámine gechnúpfet sínt. Ín demo bíugen síhet man pegasum . sámosô únderzuísken físken betânen. *Inter quarum uirorem foeta mari lumina . s. resplendebant . interiorisque coruscati fonti . i. fontibus quędam suauitas resplendebat.* Únder déro gimmon grûoni . skínen demo mére féseligiu lîeht . uuánda diu lénzesca súnna getûot féselen diu méretîer . únde díu sûozi des ínneren blícches . erskéin díen rínnenten uuázeren . uuánda óuh tíu núzze uuérdent in lénzen.

41. AUTUMNI.

Hiacincto dentrides . etiam eliotropios utrimque compacti. Témo in míttemen stânden iacincto uuâren gefûoget peídenhálb dentrides únde eliotropios. *Qui lapides coloribus suis terras ratis temporum uicibus herbidabant.* Tíe stéina gegrásegoton dia érda in guíssen hérton dero zîto. *Quos ei . i. apollini ad obsequium numinis . s. sui . recurrentes uer dicebatur . et autumnus munere contulisse.* Tíe man ságet ímo ze sînemo dîoneste brâht hában . díe zesámine gerárten zuêne gnôza hérbest únde lénzen . tía éina temperiem máchont . únde éina léngi dero tágo ióh tero náhtô? Eliotropios íst crûone mít plûotfáreuuen strímon . díe ióh téro súnnun skîmen [J 68] blûotfáreuue . únde túnchele gemáchont . úbe er ín éinemo bécchine fóllemo uuázeres ûzketrágen uuírt. Pe díu hábet er dén námen . dáz er súnnauuéndiger héizet. Dér íst uirgini únde septembrio gegében . uuánda diu grûoni ín démo mânode begínnet kân in rôti. Álso dû fóne demo mêren septentrione leonem bechénnen máht . tér únder ímo íst fílo óffenero stérnon . sô máht tû únder leone séhen éina smála strâza úndarlichero stérnon . díe ydram máchont . únde díh réhto léitent ze uirgine. Tía bechénnest tû sámfto . uuánda sî óffenero stérnon íst . únde gescâffeniu . álso éin únebensîtig quadratum. Târ síhest tû sia súnthálb tes signiferi . álso dû óuh geminos únde aquilonium piscem nórdhálb síhest tes signiferi. Dentrites uuírt keántfristot arboreus . uuánda dentros grece arbor chît latine. Dáz íst éin uáleuuiu gemma . díu óuh sucinum héizet . tíu ûzer

dien bóumen díuzet. álso flîed únde hárz. únde diu ába ´dien bóumen ín dáz uuázer fállendo ze stéine erhártet. Tíu íst mít réhte gegében librę únde octobrio. uuánda dánne fáleuuet taz lóub. únde dánne suízzet méist ûzer dien bóumen. Iacinctus íst náh temo blûomen gehéizen. Únde uuánda er ueeîtiner íst. únde uuîlon túncheler. be díu íst er scorpioni gegében únde nouembrio. in démo nébel únde túncheli íst. Uuárte des mánen férte. sô er ûzer leone gánge. ér léitet tíh êr. er ze dehéinen stérnon chóme [J 69] fúre uirginem gândo ze libra. dáz sínt zuéne stérnen gnûog míchele. díe chele scorpionis héizent. Sélber scorpio hábet tuuéres án demo rúkke zuêne gláte stérnen ébenmíchele. díe fílo réhto enchédent tíen dánnanûf síh zíllenten stérnon serpentarii. dér ûfen scorpione stât. túrh tíe zuêne mítte íst tes mânen fárt. únde ánderro planetarum. Fóne díen máht tû ín bechénnen. uuánda án ímo die zéichenháftesten sínt.

42. HIEMIS.

Posterior autem pars coronę ydathite adamante et cristallo lapidibus alligabatur. Táz áftero téil dero coronę. uuás zesámine gehéftet ûzer ydathide dér fóne demo uuázere genámot íst. únde óuh enidros héizet. uuánda man dârínne síhet. sámoso éinen brúnnen spríngen. Únde ûzer adamante dér demo háselnuzechernen gelîh íst, únde den nîoman ferbréchen nemág. âne geuuílohten ín demo búcchinen blûote. Únde ûzer demo cristallo dér fóne glacie genámot íst. tánnanûz man chît táz er uuérde.

Ydathides uuírt kegében aquario únde februario uuánda iz tánne fílo régenôt. Aquarius íst zéichenháfte. án díen béinen mêr dánne er fóne dien béinen ûf sî. únde án zuéin stérnon zesámine chlébenten. díe án sínemo uuínsteren téile sínt. téro hálber ze capricorno bechêret íst. târ er urzeum hábet. Áber capricornus íst zéichenháfte fóne demo lacteo circulo dér úber [J 70] sîn hóubet cât. únde óuh taz er áfter hábet fóre demo zágele drî stérnen uuîto ze gréite. únde níder gebógene. ándero drî án demo zágele déro sélbun geskéfte. áber ûfkebógene. Témo íst adamans sáment ianuario mít réhte gegében. dúrh tía hérti álles tes tánne gefróren íst. Cristallus íst sagittario únde decembrio gegében. uuánda in démo mânode îsên gestât. Sagitarius íst éin fílo óffen zéichen. únde uuóla geskéidenez fóne dien ánderen. Sîn gescáft íst nâh alsólih. sô dés mínneren. a. Der fórdero teil íst uuîzero stérnon. der áftertéil dér ze capricorno síhet. tér hábet éinen rôten stérnen. mêren dánne die ándere sîn.

43. ITEM DE EIUS HABITU ET FORMA.

Ipsius uero diui auro tinctam cęsariem comasque crederes brátteatas. Tû uuândist sélbiz taz sîn fáhs uuésen gúldînez. únde sîne lóccha gefédelgoldôte. Fédelgóld. táz chît fílo dúnne góld. uuánda sô man iz túnnesta geslâhen mág. táz héizet brattea. i. lamina tenuissima. *Facie autem mox ut ingressus est pueri renitentis. in incessu medio iuuenis anheli. i. sudantis. in fine senis apparebat occidui.* Án demo ingánge hábet er éines scônis chíndes kelîchi. uuánda

diu súnna in mórgen chíndiskiu íst . áber ín míttemo gánge eînes trâtes iúngelinges . álso óuh tiu hízza stárchesta ist ín mítten dág . áber án demo ûzlâze íh méino ze âbende éines [J 71] erlégenes álten. *Licet duodecim nonnullis formas conuertere crederetur.* Tóh súmelichen dûohti . dáz er zuélif pílde oûgti . nâh tîen zuélif stúndon des táges. *Corpus autem eius flammeum totum.* Ér uuás sélbo fíurin . táz skînet án sînero héizi. *Pennata uestigia.* Sîne fûoze sínt kefíderet . táz skînet án déro snélli. *Pallium coccinum . i. rubeum . sed auro plurimo rutilatum.* Sîn láchen geuuórmôt . áber fílo hárto góldrôt. *Sinistra autem manu clypeum coruscantem preferebat* Án dero uuínsterun trûog er éinen rôten skílt . uuánda sélbiu diu súnna éinemo skílte gelîh íst. *Dextera ardentem facem.* Án dero zéseuuun éina brínnenta fácchela. Álso die poetę ságent táz álliu diu uuérlt lîeht hábe . fóne apollinis fácchelo. *Calcei uero similes . ex piropo.* Sîne scúha uuâren gelîche . únde ôrcholchine. Piropos chît uisio ignis . álso daz metallum óuget uisionem ignis . tánne góld . únde zuífalt chúpferes zesámine gegózen uuírt.

44. LUNA.

Quem iuxta luna leni quodam teneroque uultu . ex fraterna fulgorem lampade resumebat. Pî ímo stûont sîn suéster luna . mít mánmentsámero únde líndero ánasíhte . uuánda sî neuuíderslâhet tiu óugen nîeht . sô diu súnna. Únde sî enfîeng íro lîeht . fóne des prûoder lampade . uuánda íro ne-

máhti nîeht eclipsis keskêhen. úbe sî iz fóne íro sélbun hábeti.

45. PLUTO ET NEPTUNUS.

Post hos admissi fratres iouis quorum alter maritima semper inundatione uiridior. alius lucifuga inumbratione pallescens. Nâh tîen uuúrten [J 72] ínferlâzen iouis prûodera. éiner uuás fóne demo mére-uuâge pláuuer. ánderer uuás fóne náhtlichemo scáteuue pleîcher. *In capite uterque dominandi sertum. pro regni conditione. i. qualitate gestabat.* Íro îouuéderer trûog sîn diadema álso chúning sólta. *Nam unus albidi salis instar candidum. atque perspumarum canitiem concolorum. alter ebenum. i. ebeninum ac tartareę noctis obscuritate furuescens.* Éiner trûog uuîzez únde ébenfáreuuez tero grâuui des féimes. únde des méresálzes. ánderer trûog keuuórhtez ûzer ébeno. únde suárzez fóne dero héllolichun náhttimberi. *Qui quidem multo ditior fratre. et semper eorum quę gignuntur conquisitionibus opulentus. alius uero propter molem elationemque corporis renudatus. ac dispuens diuitias obpressione quesitas.* Tér uuás rîchero dánne der brûoder. únde gechíster fóne átehaftemo guuúnne dero gebórnon. uuánda diu héllla ferslíndet ál dazter lébet. sî neuuírdet nîomer sât. ter ánder uuás fóre mícheli. únde fóre héui erbárôt. únde feruuérfende mít nôte guúnnenen rîchtuom. Míchel íst ter mére. únde ín uuélla síh héuendo álde ín céssa. uuírfet er ûz táz er îoner guán.

46. STIX ET PROSERPINA.

Uerum utrique diuersa coniunx. Íro chénâ uuâren úngelîh. *Nam hic nudus. omnium nutricem deorumque hospitam secum ducit. ille puellam accessibus. i. incrementis gratulantem.* Uuánda díser . íh méino neptunus . práhta mít ímo sîna chénun stigem . [J 73] dáz chît purificationem . állero góto mágazohun . únde gástkébun. Uuánda dii terrestres neuuúrtin nîomer cęlestes . úbe síe in stige palude neuuúrtîn purificati. Díu tóufi gáb ín cęleste consortium. Fóne díu neúomson die góta síh níeht fersuéren be stige. Áber pluto brâhta éina dîernun . íh méino proserpinam. uuáhsennes mándaga. Proserpina dáz íst álles érdrâtes tîehsamo . díu íst puella . uuánda érdsamo iârogelîches níuuer chúmet. *Quę ita plerumque frugem exposcentibus tribuat. ut magni numinis uota sint. eidem redibere centesimam.* Tíu sô chórn gébe íro bétâren . dáz sie íro gehéizên zegébenne dia cênzegostun. Pe díu héizet sî óuh échate . dáz chît centum . uuánda der érduuûocher ófto chúmit zênzegfáltiger.

47. MARS ET LIBER.

Dehinc admissi tonantis ipsius filii. Sô uuúrten dô ínferlâzen iouis súne. *Inter quos primus quidem ruber iuuenis ac uorax omnium. sititorque etiam sanguinis gradiebatur.* Téro zuéio uuás ter fórderoro éin rôt iúngeling . uuánda sîn stérno rôt íst . únde slíndâre ióh túrstesare des plûotes. Pe díu héizet

er mars . álso mors. *Alter suauis et comis.* Tér ánder uuás mámmende únde mínnesam. Uuáz íst húgelichera únde mínnesamera uuîne? *Falcemque dextera . leua gestans cratera somnificum.* Sîn rebemezers án dero zéseuuun trágende . [J 74] únde sînen slâfmáchigen chópf án dero uuínsterun. *Ac pronus in petulantiam referebatur.* Ióh spilogerner chád man dáz er uuâre. *Huius gressus incerti.* Sîne génge uuâren scránchelige. *Atque olacis . i. odorati . temeti madoribus implicati.* Únde feruuúndene fóne dero trúncheni des stárchen uuînes.

48. CASTOR ET POLLUX.

Post hos duorum una quidem germanaque facies. Nâh tíen châmen zuêne brûodera gelîcho getâne . uuánda sie gezuínele sínt . éinero mûoter chínt . tíu leda hîez . náls éines fáter. *Sed alius lucis sidere . noctis alius refulgebat.* Dér éino chám mít táges stérnen . ánderer mít náhtstérnen. Uuánda man ín íro ortu . únde ín íro occasu den éinen síhet âne den ánderen . pe díu chît man dáz ter éino sî des táges . ánderer dero náht. Ter mínnero dér pollux héizet . tér gât êr ûf . mít éinemo míchelemo stérnen . dér án sînemo hóubete skînet. Án dés fûozen skînet ter gemácho . uuóla fílo mínnero. Únder díen zuísken skînent trî . díe éin lángez triangulum máchont. Téro sínt fínfe. Ándere fínfe sîhest tû án demo mêren dér castor héizet. Tér hábet táragágene den mínneren án demo hóubete . dén mêren án dien fûozen . únde óuh éin triangulum stérnon únderzuísken. Ze déro uuîs sínt téro zéichen gelîh

tíe sélben gelîh uuáren . dóh pollux mínnero be díu sî . uuánda er échert homo íst . únde castor méroro . uuánda er óuh deus íst . álso iouis sún sól. [J 75]

49. HERCULES.

Dehinc quidam roboris inauditi . et exstirpandis semper aduersitatibus preparatus. Sô chám dô éiner mícheles mágenes . soliches man êr negehôrta . únde îo geéinoter síh zeéruuérenne álles úngefûoris. Uuánda hercules állen monstris síh îo eruuéreta . dáz chît állen egetîeren. Uuáz sínt áber égetier . âne éigesin gelîchiu tîer? Sô ydra uuás . únde arpię . únde centauri . án dien er sígo nám. *Sed eius miros lacertos . rictusque cleoneos . i. nobiles . sublimis . s. oculis iuno cernebat.* Áber iuno uuárteta mit tuuérên óugon . án sîne grôzen árma . únde án sîn gûollih kéinôn. *Quis inter eos decernentes feminę . quarum una . i. diana uirgo ferebatur . alia . i. uenus . generationum omnium mater.* Uuâren óuh ánderiu uuîb chîesende . uuér er únder ín uuâre . dáz chît . uuîolich er únder dien ánderen uuâre. Téro uuás éiniu máged . ánderiu uuás mûoter állero gebúrtô. Éiniu lóbeta gehîte . ánderiu úngehîte. *Illi . idem diâne arcus cum pharetra . huic idem ueneri rosis decusatim uinctis sertata contextio.* Énero uuás kehénde der bógo mít temo chóchere . uuánda sî uenatrix íst . tírro lîcheta dáz zîero gerígena geflúhte . ûzer gedrúngenên róson . dáz man brûten máchot. *Quam et conspicere nitentem . et fantem audire dulces illecebras . et attrahere flagrantissime . spiritus hala-*

tibus redolentem . et osculis lambere . et contingere corpore . eiusque uelles cupidine suspirare. Tía máhtist tú gérno séhen glîzenta . [J 76] únde hóren chóson álle lústsamina . únde gérno erstínchen tóumenta fóre íro hírlichun stángmachúngo . únde chóssôn . únde íro líde hándelon . únde chélen nâh íro mínnon. *Quę quidem licet amorum uoluptatumque mater omnium crederetur . tamen eidem deferebant pudicitię principatum.* Tíe châden sie uuésen méistrun állero chíuski . dóh sî uuâre mûoter álles nîotes . únde állero uuúnnolîbi. Uuánda zuô ueneres sínt . éiniu pudica ánderiu inpudica.

50. CERES.

Cum his . s. diana et uenere grata ceres uidebatur. Sáment tíen gíengh tíu lîebsáma ceres . táz chît chórngéba. Uuéliu íst táz âne diu érda? *Admodum grauis femina.* Éin suâre uuîb. Uuánda sô suâre íst tiu érda. *Alumnaque . i. cultrix terrarum . ac nutrix mortalium.* Állero lándo bûuua . únde ménniscon zúgedâra.

51. UULCANUS.

Quidam etiam claudus faber uenit. Chám óuh éin hálz smíd. Uuánda fíur hábet îo úngréhten gángh . únde iz príchet îo ze éinuuéderro hénde . sámosô der hálzo. *Qui licet crederetur esse iunonius . i. aerius. Suspensio.* Únde dóh er lúftlîh kehéizen sî. Zíu? uuánda fóne dero lúfte chóment tiu blígfíur. Únde be díu ságent fabulę .

dáz ín iuno stîeze ába hímele . únde er ín lemnum fállendo hálz uuúrte. *Totius múndi ab eraclyto dictus est demorator . i. detentor. Depositio.* Dóh uuás er sô eraclitus ságet . peh éftâre állero dero uuérlte. Uuélih téil dero uuérlte . íst âne fíur? [J 77] Áber dóh sínt tríu fíur zeuuízenne. Éin fíur íst iouis . únscadeháftiz . ánderiz íst uulcanus scádonde án dien blícchen . daz trítta íst uesta . dâr uuîr únsíh pî uuármen.

52. FORTUNA ET RELIQUI.

Tunc etiam omnium garrula puellarum . et contrario semper fluibunda luxu . leuitate pernix desultoria gestiebat. Dô chám óuh állero dîernon ferchrôndosta . únde díu îo fóne únstâtero gnúhte . únde uuíderuuártigero . indagáltlîchero lîehti . suépferlicho sprúngezta. Sî gáb uuîlon fílo . fílo nám si óuh. Díu uuíderuuartîg íst gnúht. Táz téta si óuh káhes . únde ungeuuândo . únde sámoso sprángondo. *Quam alii sortem asserunt . nemesimque nonnulli . tychenque . i. fortunam quam plures . aut nortiam . i. infirmitatem.* Día héizent súmeliche sortem . súmeliche nemesim . uuánda sors latine . únde nemesis grece éin bezéichenent. Súmeliche héizent sie uuîlsalda . súmeliche chráftelôsi. Uuánda umbe infirmitatem . uuúrten lôz fúnden. *Hæc autem quoniam gremio largiore totius orbis ornamenta portabat. Suspensio.* Uuánda sî áber ín uuîtemo scôzen . álle uuérltzîerda trûog. *Et aliis impertiens repentinis motibus conferebat. Et hic.* Únde sî súmelichen gáhes mûotes káb. *Rapiens his comas puellariter. Et hic.*

Súmeliche róufende . álso dîernon spíl íst . íh méino íro gûot ínzúcchendo. *Caput illis* [J 81] *uirga comminuens. Et hic.* Súmelichen mít temo stábe daz hóubet in érnest préchende . álso sî dîen tûot . tîen sî íro geédele nímet . únde síe scálchet. *Eisdemque quibus fuerat eblandita ictibus crebris uerticem . complicatisque in condilos . i. in nodos digitis uulnerabat. Depositio.* Ióh tíen sî fóre zártota . díen sélben uuárta sî blíuuendo daz hóubet . mít tero fíuste. Uuáz íst tiu fúst . âne sô diu hánt síh petûot. Tánne bérgent síh tie fíngera . únde óugent síh tie chnóden. *Hæc mox ut facta conspexit omnia subnotare . quę gerebantur in iouis consistorio . ad eorum . s. fatorum libros et pugillarem paginam currit . s. quam albo dicunt.* Sô díu gesáh parcas prîeuen . álliu díu ín iouis hóue getân uuúrten . líuf sî dára ze dîen brîefpûochen . únde ze déro hántsámun pagina . día sie héizent albo. *Et licentiore quadam fiducia . quę conspexerat . inopinata descriptione corripuit . ut quędam repente prorumpentia . uelut rerum seriem perturbarent.* Únde síh fertrûende . zúhta sî dáz sî dâr sáh . ze íro úngeuuândun gebrîefedo. In dîen uuórten . dáz ételichiu gáhes chómentiu . dero díngo ríhti geírtîn. Uuánda sî tûot sô úngeuuânden uuéhsal . sámosô gótes penéimeda ín sînemo albo féste nesî . únde álliu díng fóne íro geuuálte stúzzelingun geskéhen. *Alia uero quę causarum ratio prospecta uulgauerat . quoniam facere inprouisa* [J 79] *non poterat . suis tamen operibus arrogabat.* Uuánda sî áber díu nemáhta tûon . únforegeuuízeniu . díu dô îu ermâret hábeta . díu fóresíhtiga réda dero úrhabo . tíu ánazócchota si síh tóh. Uuánda mánige

uuândon . dáz nehéin gótes prouidentia dia uuérlt neríhti . únde álliu díng âne órdena tuuárotîn . únde âne úrhab. *Post hanc uulgo cętéri deuenere.* Náh íro dúzen die ándere sáment zû.

53. CONSESSUS CELITUM.

Iupiter nunc solio resedit . precepitque cunctos pro meriti ordine residere. Tô sáz selber iupiter án sinemo stûole . únde híez tie ándere álle be hêri sízzen. *Tuncque subsellia flammabunda . i. micantia . cętum suscepere sidereum.* Tô inthábeton scône sídellâ . día hímeliscun mánigi. *Uerum quidam redimitus puer ad os compresso digito salutari . silentium commonebat.* Únde éin zîero gáro chínt . kebôt stílli mít sînemo chétefingere úber den múnt kelégetemo. Táz íst ter nahôst temo dûmen stât . tér óuh index héizet. Mít témo chétent síh îo nóh saraceni . áfter áltemo síte. Táz kezîerta chínt íst cupido . démo cupidini úngelîchiz . tén man nácheten mâlet . uuánda er deus turpidinis íst. *Conticuere omnes . intentique ora tenebant.* Tô gedagetôn síe álle . únde fernâmen dárauuért. *Tunc iupiter cepit.* Dô spráh iupiter.

54. IUPITER INSINUAT DIIS . NUPTIAS UELLE FILIUM. [J 80]

Ni nostra astrigeri nota benignitas . conferre arbitrium cogeret intimum. Suspensio. Úbe míh nescúnti mîn gûotuuilligi . mínen tóugenen uuíllen mít íu áhton. *Et quicquid tacito uelle fuit satis . id ferre*

in medium collibitum foret. Et hic. Únde úbe míh nelústi fúre íuuih príngen . dés mír suígentemo sámouuóla spûoti. *Possem certa . i. mea decreta meis promere ductibus . i. sententiis. Depositio.* Ánderesuuío máhti íh éinrâte gefrúmmen mîne benéimeda. *Nec quisquam illicitis tollere nisibus . concertans cuperet . i. ualeret iussa deum patris . i. mea iussa.* Únde nîoman nemáhti eruuénden mîn gebót . dóh er síh óuh péitti únmûozhafto dáragágene strîten. *Sed tristis melius censio . i. decretio clauditur . atque infanda premit sensa silentium.* Áber únfrôlih rât . uuírt íuuih páz ferhólen . únde báz uuírt fersuuîget léidsam uuíllo. Zíu? *Ne uulgata cieant corda doloribus.* Nío síe irmârte . diu hérzen neléidegoen. *At cum lęta patrem promere gaudia deceat. Suspensio.* Sô míh áber lústet húgelichiu díng zeáhtonne. *Et certo foedere . iungere pignora . palam . i. coram perpetuis nutibus . i. diis. Et hic.* Únde mînen sún ze féstemo gehíleiche síton fóre íu góten. *Cassum est nolle loqui sensa decentia. Depositio.* Sô íst únnúzze den rât íuuih zehélenne. *Uo-*[J 81]*biscum ergo o grata dei propinquitas conferre studium est uota propaginis.* Mîn lîeba gemâgeda . sáment íu lîchet mir zeáhtonne mînes súnes uuíllen. *Ęquum quippe puto . orsa maiugenę . inclyti nostri pignoris . quę sectanda forent . probarier foedere . i. sanctione cęlitum.* Únde dúnchet mir réht . mít íuuer góto gelúbedo geféstenôt uuérden . sîne bedígeda . dîe zefóllonne sínt. *In nostris merito degere sensibus.* Únde dáz mít réhte lígen ín mînemo sínne. *Quę nec frustra mihi insita caritas . ut sueuit stringere patria pectora.* Nóh árdingun neíst mir

ána díu mínna . díu míh nieht éin neduuínget . álso sî óuh ánderro fátero mûot tûot. *Nam nostra ille fides.* Núbe óuh tárúmbe . dáz er íst mîn tríuua. *Sermo benignitas.* Mîn spréchen . mîn únst. *Ac uęrus genius . i. adiutor.* Mîn uuâre hóldo. *Fida recursio.* Mîn getríuua uuíderfárt. *Interpresque meę mentis.* Chúndâre mînes uuíllen. *Honos sacer.* Uuíhiu êra. *Hic solus numerum promere celitum.* Ér éino uuéiz tía mánigi dero góto. *Hic uibrata potest noscere sidera.* Ér chán gezéllen die glîzenten stérnen. *Quę mensura sit polis.* Uuélih uuîti án dien hímelgíbelen sî. *Quanta profunditas.* Únde uuélih íro hóhi sî. *Qualis sit numerus marmoris haustibus . i. guttis.* Únde uuío mánige trópfen des méres sîn. *Et quantos rapiat margine . i. litore cardines . i. reditus.* Únde uuío mánige uuíderzuccha ér tûe án demo stáde. *Quęque nexio liget* [J 82] *elementa dissona.* Uuélih pánt zesáminehábe díu míssehellen elementa . sô fíur únde uuázer íst . lúft únde érda. Tés íst álles mercurius únderchleine . uuánda sermo grúndet táz ál. *Perque hunc ipse pater foedera santio.* Mít témo íh ióh mîn sélbes kehíleiche féstenon. *Sed forsan pietas . s. dea sola recenseat . quę parens . i. obediens probitas . s. mercurii munera pensitet . i. impleat.* Nû mág keskêhen daz pietas éiniu gezálôt . uuáz sîn gehôrsama gûoti . dîonestes ketûoe. *Qui phoebi anteuolans sepe iugalibus . i. equis in sortem . i. in modum famuli nonne relabitur?* Tér dero súnnun rós fúrelóufende . áber ze íro iruuíndet . neîlet tér ín dîonestmánnes uuîs na? *Hic quoque sic patruis seruit honoribus . ut dubium sit quis mage proprium uendicet.* Ióh sînên féterôn uulcano neptuno plutoni . íst ér sô gedîene .

dáz ín zuîfele sî . uués er éigenôsto sî. *Illum flagitant sęcla iugarier conubio . rite suadentem . i. exposcentem meritis laboribus . et additum . i. grande robur flagitat thalamo.* Nû ládont ín ze hîion sélben die zîte . uuóla dáz ferdîenonten mít lóbesamen árbeiten . únde sîn sélbes chréftîg éllen . héizet ín nû ánagehîien.

55. ITEM QUALIS SIT QUAM ADAMAT.

Át uirgo placuit docta nimis et compar studio. Nû íst ímo gelîchet éin dîerna fílo chúnnig . únde ímo ébenflîzig. *Sed cui terreus ortus . propositum in sidera tendere.* Áber sô íst iz kelégen . dáz sî búrtig fóne érdo . sín hábe ze hímele. Sî uuíle hímeliskiu uuérden . [J 83] dóh sî írdiskiu sî. *Plerumque et rapidis pręuolat axibus . ac means exsuperat sepe globum mundi.* Únde tûot sî ófto dîa fúrefart . ûfen drâten réiton . dáz chît . íro rósken sín fúreséndet sî. Únde fárendo . dáz chît íro mûot récchendo . úberstîget sî ófto día sínuuelbi des hímelis. Uuánda sî dénchet . tés ûzerhalb tero uuérlte íst. *Censendum ergo o superi . et qui recolitis tenerįer terris uestra crepundia . quę occultant sacra . s. templa latentibus aditis . quo nihil cunę officiant editę.* Nû íst zeáhtonne mít íu góten . ír dir óuh pechénnent ín érdo íuuera uuésteruuât . díu ín dien chîlechon líget kehálten . dáz íro sô gebórnero díe chíntuuága . netuên nehéina tára. Ír súlnt ténchen . uuío sî uuérde inmortalis ex mortali. *Iungantur paribus nam decet auspiciis.* Kébe man síe mít héilesode zesámine . dáz íst kezâme . dáz lîchet mir. *Et nostris cumulent astra*

nepotibus. Únde fúllên sie den hímel . únserro néfôn.

56. DEORUM FAUOR ET CONSENSUS.

Sed postquam finem loquendi iupiter fecit . omnis deorum senatus in suffragium concitatur. Náh tîen uuórten . uuárd is fólchete . állez taz hérote. *Acclamantque cuncti . fieri protinus oportere.* Únde châden álle dáz man iz hálto frúmmen sólti. *Adiciuntque sententię iouiali . ut deinceps mortales . quos uitę insignis elatio . et maximum culmen meritorum ingenium in appetitum cęlitem . propositumque sidereę cupiditatis extulerit . in deorum numerum coaptentur.* Únde légeton sie zû ze iouis rédo . dáz óuh ánauuertes tîe ménnisken . ín dero góto zála genómen uuúrtîn [J 84] tîe dehéin zéichenhaft púrlichi íro lîbes . álde íro sínnigi . díu ióh meîst uuírde máchôt . erhéue ín dia hímelgelúst . únde ín dén uuíllen dáragéronnes . álso philologia dáragéreta. *Ac mox inter alios quos aut nilus dabat . aut thebę . ęneas romulus aliique . quos postea astris doctrinę nomen . i. fama nominis inseruit . designati . i. descripti cęlites nominentur.* Ióh sâr únder ánderen . díe fóne egypto sínt . sô isis íst . únde osiris . álde fóne thebis . sô cadmus íst filius agenoris . ęneas únde romulus . kebrîefte góta hîezîn. Únde ándere dârmíte . dîe sîd íro lîbe . íro líumendigo námo ze ánderên góten gestôzen ·hábet. *Ut post membra corporea . deorum fierent curiales . i. consortes curię.* Dáz sie nâh írdiskên líden dero góto hûsknoza sîn. *His quoque annuente ioue . iubetur quędam grauis insignisque femina . quę philosophia*

dicebatur . hoc superi senatus consultum . i. consilium . ęneis incisum . i. insculptum tabulis . per orbes et competa publicare. Ioue dáz ál gelóbontemo . hîez man sâr éina geträgenlicha fróvuun . únde hêrlicha . díu philosophia hîez . tîa sélbun frôno éinunga an êrinen tábellon gescríbena . mâre getûon áfter állên hímelríngen . únde vuégen. *Tunc iuno condicit . propter predictorum thalamum iuuenum . i. mercurii et philologię . et nuptialia peragenda . uti posttridie omnis ille deorvm senatus . diluculo conuenirent in palatia . quę in galaxia iouis arbitrationem potissimam faciunt.* Tárazûo gébôt iuno . dáz sie álle des trítten dáges frûo châmîn dára in dîe fálanza . [J 85] díe ín lacteo zirculo iouis sprâcha állero námohaftestun máchont . dáz chît . târ díu námolichosten díng ergânt. Táz téta sî . sâr zegéfrúmmenne dén gehîleih . únde díe brûtloufte dero iúngon. *His igitur actis solio rex ipse surrexit.* Sô in énde gesáztero sprâcho . stûont ter chúning sélbo ûf. *Omnisque ille deorum numerus . sedes proprias cursusque repetiuit.* Álliu dero góto mánigi eruuánt . ze íro hérebergon . târ sie stationarie stellę fóre uuâren . álde ze íro férten . án dien sie fóre uuâren.

EXPLICIT PRIMUS LIBER. INCIPIT SECUNDUS.

1. CONSULTUM IOUIS PHILOLOGIĘ . INNOTUIT.

Sed purum . i. serenum cęlum scandebat nox . i. luna . astrificis habenis reuocans merso . i. occidente phoebo fulgentia sidera. Hína ze âbende uuárd . kîeng ter mâno ûf . mít sînemo gestérnôten brîdele . dáz chît án dés prîdele guóneheîte íst stérnen zemâlenne . áber ze oûgon bríngende . nâh súnnun sédelgange dîe skînenden stérnen. *Ardua tunc senior succendit plaustra bootes.* Únde bootes hérosto dero nórdzéicheno zúnta die uuágena. Uuánda er plaustris fólget . tîe ébenglát sínt fácchelôn . dánnan uuírt er sîe geságet zúnden. *Et spiris toruo nituerunt astra dracone . i. torui draconis.* Únde glízen die stérnen án demo geuuúndenen drácchen. Ér uuíndet ten háls úmbe cynosuram . den zágel úmbe elicem. Bootes hábet stânde drî stérnen [J 86] nâh ébenmíchele . éinen án demo hóubete . zuêne án dien áhselon. Drî hábet er tuéres ín zîlun stânde . gágen dien tútton . únde éinen níderor sámoso ín sînemo scôzen . dér arcturus héizet . rôten únde míchelen. Gágen dien chníuuen hábet er óuh stérnen. Únde sô síhet man ín . sámoso ûf in uirgine stânden . únde die áhsela hábenten . ín ében dien béiden maioris ursę. *Auratis etiam flagrans splendebat in armis . qui trahit ęstifero fulgentem sirion ortu.* Skéin óuh orion mít sînemo scônen suérte . dér sirium

stérnôn glátesten in lingua maioris canis nâh ímo fûoret . hízza máchonten. Tér begínnet ûfkân sáment tero súnnûn quinta decima kalendas augustas . sô die tága héizesten sínt. Pe díu sínt tîe tága fóne cane caniculares kehéizen. Uuér íst tér orionem nebechénne? Án dés cúrtele séhs stérnen míchellicho zéichenháfte sínt . íh méino . uuánda íro drî tuuéres stânt . trî níderhángent . sô gréhto ín zîlun . únde sô ébenferro . únde sô ébenzórfte . únde sô gelîche ín ánasíhte . dáz sie spectaculum tuên án hímel uuártenten . sô uuîo éiner dero níderhángenton dúnchelôro sî . dánne die ándere. Âne dáz sínt án sînemo hóubete drî stérnen gnûog óffene . tîe éin éngez triangulum máchont. Únde án dero zéseuuun áhselo éin rôter gláter . únde án dero uuínsterun ánderer uuîzer . sámogláter. Trî sínt óuh óffene . án sînen suértskéiden díe úber sîn uuínstera dîeh kânt. Zuêne án dien fûozen zuene án dien chníuuen. Déro zuéio íst ter uuínstero sô óffen . táz in állen [J 87] súntzéichenen nehéin mêro neíst . âne sirium. Nóh tánne inchédent témo fîere tie sáment ímo quadratum máchont. Áber canem án démo sirius íst . síhest tû súndert ferstráhten . únde állen sô gemâleten mít stérnon . dáz ióh sîniu beîn óffeno únderskéiden sîn . diu fórderen ióh tiu áfteren. *Hoc quoque sertum quod ardet sparsum nisiacis floribus . i. floribus nise montis indici redimitur ambitum multiplici lumine.* Ióh tíu corona . díu mít indisken blûomon geféhet íst . díu glánzta síh . úmberíngtiu mít stérnon gnûogen. Nisa héizet ter bérg ín india . dâr liber gebétôt uuárd. Tés uuírten uuás ariadnes . téro uulcanus ze íro brûtlouften dîa coronom brâhta

secundum fabulas . tîa man ín hímele sîhet. Sî rûoret bootem án dien áhselon . hárto skîmbariu éinahálb . únde áber ánderhálb túncheliu. Híer íst zeuuîzenne . dáz er ételichiu nórdzéichen únde ételichiu súntzéichen némmendo . álliu zéichen ferfâhet. *Uirginis interea trepidas perlabitur aures fama . s. dea . iouis magno dum complet tecta boatu.* Únz táz mâre . dô den iouis hóf erfúlta . sô chám iz óuh téro îligun mágede ze ôron. Sî uuás îlig álso iz keságet íst . álliu díng zeergrúndenne . únde inmortalis zeuuérdenne.

2. MEDITATIO EIUS.

Denique ipsa philologia compertis superum decretis . adultaque . i. profunda iam nocte peruigilans . multa secum ingenti cura anxia retractabat. Únde sî sélba dero góto éinunga . geéiscôt hábende . únde [J 88] únz hína férro náhtes uuáchende . dâhta sî hárto sórgendo in mánigiu. *Ingrediendum primo senatum deum . iouisque subeundos inpremeditata . i. repentina uisione conspectus . exiliendumque sibi . in superum cęlitumque sortem.* Sî dâhta fúre die góta ze êrist spûotigo zechómenne . únde fúre sélben iouem . únde hínaûf zegespríngenne . ín daz lôz téro ûfuuértigon únde dero hímeliscôn. Uuánda fóne gótes sélbes lôze íst fúnden uuémo diu érda súle . únde uuémo der hímel. Álso iz chît. Cęlum cęli domino . terram autem dedit filiis hominum. *Deinde ipsi sociandam esse cyllenio.* Dáranâh tâhta sî . dáz sî gehîen sólta ze cyllenio . álso íro fama ságeta. *Quę licet miro semper optarit ardore . tamen uix eum*

post unctionem palestricam recurrentem . dum flores ipsa decerperet . prelectis . i. ualde electis quibusdam erbusculis conspicata est. Sôuuîo sî áber sîn hárto gér uuâre . sî hábeta ín dóh chûmo bescóuuot eruuíndenten nâh témo sálbe des rángleiches . dô sî blûomonde gîeng . súmelichen chrûteren gnôto dárazû eruuéliten . sî neuuólta nîeht chrûteliches plûomen brêchen. Uuánda er deus palestrę íst . pe díu chît er fabulose . dáz sî ín án demo gánge gesáhe . únz sî gîeng plûomondo . dáz chît rationes sûochendo állero tóugenero díngo . díu núzze sint zeeruárenne : Álso paulus scrîbet. Non plus sapere . quam oportet sapere sed sapere ad sobrietatem. Tér dés fólget témo begágenet mercurius . táz chît eloquentia. Díe ín olimpiade palestram [J 89] ûobton . dîe sálboton síh . nîo íro congressores án demo ríngenne síe sô fásto gesuérben nemáhtin . dáz sîe sie níderbrâhtin. Táz sálb hîez ceroma. Be díu chád hieronimus. Ceroma perdit et inpensas . qui bouem mittit ad palestram. Dáz chît. Sîn sálb ferlíuset . únde sîna frûonda . dér den óhsen frúmet ze rángguîge. Uuánda diu palestra sól mêr uuérden ratione . dánne uiribus. Ter óhso hábet áber uires . sine ratione. *Quid quod utrum sibi hęc nuptialis conduceret . i. conueniret amplitudo anxia dubitabat?* Uuáz túnchet tír áber dés . táz sî ángestlîcho zuîfelota . úbe íro núzze uuâre súslîh hígûollichi? *Nam certe mithos . i. fabulas poeticę etiam diuersitatis delicias milesias . historiasque mortalium . postquam supera conscenderet . se penitus amissuram . non cassa opinatione formidat.* Sî fórhta dés si níeht úndurftes nefórhta . dáz si ferlîesen sólti ze hímele fárendo . díu

mêterlichen spél . únde die mísselichen mêteruuúnna milesii . dér fóne íro screîb . únde álle die historias tero ménniscon. Sî dárbeta úngerno dero írdiskon uuúnnon . dóh sî hímeliskiu uuérden uuólti.

3. CONIECTURA EX NUMERO.

Itaque primo conquirit numero . conducatne conubium . atque etherii uerticis . i. mercurii pennata rapiditas . i. uelocitas . apto sibi foedere copuletur . ex nuptiali congruentia. Tô sûochta sî ze êrist zálondo íro sélbero námen únde mercurii . úbe íro der gehíleih kefîele . únde úbe íro dés ínbóre fárenten snel[J 90]li . dáz chît . úbe íro déro snéllo uuíne . ze gemáchero míteuuiste gespírre uuérden sólti . áfter gehîleîhlichemo gelímfe. *Moxque nomen suum . cilleniique uocabulum . in digitos calculumque distribuit.* Únde sâr dârmíte zeteîlta sî únder dien fíngeren . únde chêrta si ín zála . íro sélbero námen . únde cyllenii. *Sed non quod ei dissonans discrepantia nationum nec diuersi gentium ritus finxere . pro locorum causis et cultibus.* Náls áber nîeht tén námen . dén ímo gescáffôt hábeta . díu mísseliutigi . álde díu míssesitigi dero dîeto . dâr er mercurius . únde cyllenius . únde arcas . únde trimegistus hîez . náh tîen díngen . únde díen gedéhten dero stétô. *Uerum illud quod nascenti . s. mercurio . ab ipso ioue siderea . i. cęlesti nuncupatione compactum est . ac per sola egiptiorum commenta uulgatum . fallax mortalium curiositas asseuerat.* Núbe dén námen . dér ímo gescáffôt uuárd . fóne sélbemo ioue . dô er gebórn uuárd . íh méino xyrios . i. dominus . únde dén échert fóne

egipzisken úrdâhten dero líuto lúcca fíruuizze ságet uuésen ermârten . únde ersprángten. Sie neerdâhton ín . nóh fóne ín neuuárd er ersprénget . súnder fóne iouis auctoritate chám er. *Ex quo finalem utrimque literam sumit.* Fóne démo nám sî . dén béidenhálb slózhábigen bûohstab . íh méino chi . dér âne slóz súslîh pílde hábet . x. únde . dc. pezéichenet. *Quę numeri primum perfectumque terminum claudit.* Tér áber sús ketâner . IXI . íh méino mít slóze . dáz êrista . únde daz fólleglichosta énde numeri máchôt . uuánda er sô [J 91] beslózener . millenarium bezéichenet. Án mille íst táz énde des zéllennis . târfúrder nemág nîoman dia zála bríngen . er neábere sia . dáz er chéde . duo milia . tria milia. *Dehinc illud . s. sumit . i. considerat . quod in fanis omnibus soliditate cubica . dominus . s. mercurius adoratur.* Dáranâh chós sî dáz tárána . dáz er ín állen sînen chîlechon hérro gebetôt uuírt . kezéichender mít téro fólleglichi dés sélben cubi. Uuánda óbe sînen statuis uuárd îo dáz sélba beslózena chi . gescríben . dáz er nû cubum héizet . úmbe millenarium numerum . dér in arithmetica cubus kehéizen íst. Uuáz íst cubus âne daz pílde . dáz ébenláng . únde ébenbreît . únde ébenhôh íst . álso mánige áltara ín chîlichon gescáfen sínt. Úbe dû dánne dia ébenmíchili sûochest án mille . sô uuírt sî dir án díu geoûget táz tarána sínt cênstunt. cêniu cênstunt. Dánnan héizet er cubus . álso óuh . LX. IIII. cybus héizet . uuánda dârána sínt fîerstunt fîeriu fîerstunt. Táz íst tíu gelîchi dero longitudinis . únde dero latitudinis . únde dero altitudinis . án díen númeris . tánnan sie cybi héizent. *Literam quoque quam prudens samius . i. phita-*

goras estimauit asserere uim mortalitatis . in locum proximum sumit. Sî nám óuh nâh témo chi . dén bûohstab dén phitagoras . fóne samo insula . uuânda dero ménniscon lîb zéigon . íh méino . y. dér fóne éinemo cínken ín zuêne síh spáltet . álso óuh ter ménnisco nâh tero chíndiscun éinfalti . éinuuéder gefáhet ze zéseuuun . álde ze [J 92] uuínsterun . dáz chît ad uirtutes . álde ad uitia. *Ac sic mille ducenti . x. et VIII. numeri refulserunt.* Ze déro uuîs ovĝton síh án sînemo námen . íh méino κνρριη . zuélifstunt cênzeg únde áhtocêniu. Uuánda chi bezéichenet dc. y. bezéichenet cccc. Ro . bezéichenet . c. Sô áber ro . c. Iota . x. Eta VIII. Dánnan uuérdent kesámenot mille . cc. XVIII. *Quos perita restrinxit in tertium numerum . per nouenariam regulam . minuensque per monades subrogatas . i. detractas decadibus.* Tîe numeros prâhta sî chleîndâhtiga ze drín . mít tero regula níunonnes . tie cênunga mínneronde mít ábagenómenen unitatibus. Sî zálta îo éines mínnera dánne cêniu . únz álliu díu zála geníunôt uuárd . únde dríu échert úbere uuúrten. *Suum quoque uocabulum per septingentos XXIIII. numeros explicatum . in quaternarium duxit.* Íro sélbero námen. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ brâhta sî óuh keníunoten fóne septingentis XXIIII. ze fíerin. Uuánda fi bezéichenet D. Iota x. Lauta XXX. O. LXX. Sô áber lauta XXX. Únde áber. O . LXX. Gamma III. Áber iota x. Alfa I. Téro sínt állero dccxx IIII. *Qui uterque numerus . congruenti ambobus ratione signatur.* Díe zuêne numeri íh méino III. . únde IIII. gefállent ín zueîn . áfter gelímpflichero rédo. *Nam et ille quod ratio principium medium finemque dispensat . pro certo perfectus est.*

Uuánda ternarius íst fóne díu perfectus . dáz îo ratio dríu gescáfôt . íh [J 93] méino ánagenne . únde mítti . únde énde. Álso iz chît. Sapientia pertingit a fine usque ad finem fortiter . et disponit omnia suauiter. *Quippe lineam facit solus.* Ér éino máchôt tén réiz . únde den stríh . târ diu léngi ánaíst . uuánda nehéin stríh nemág sîn . âne initivm . únde medium . únde finem. *Et solidorum frontes . incunctanter absoluit.* Únde ér vuúrchet díu énde déro in hóhi erháfenon numerorum . únde corporum. *Nam longitudine . latitudine . profunditateque censentur.* Álso dârána skînet . táz siu an drín mâzon gestânt . íh méino in léngi . únde in bréiti . únde in hóhi. Án déro mâzon îogelichero . sínt zuéi frontes. In longitudine ante et retro . in latitudine dextra et sinistra . in profunditate sursum et deorsum. *Dehinc quod numeri . s. ternarii triplicatio . prima . ex imparibus cybon gignit.* Táranâh íst er óuh târúmbe perfectus . táz sîn dríualti . íh méino nouenarius . êristo dero úngerádon . cybum máchot. Tér terni máchont nouem . ter nouem . máchont XXVII. Dáz sínt ter terni ter. Únde dáz íst cybus . fóne déro ébenmícheli dero spatiorum . íh méino longitudinis . latitudinis . altitudinis . álso óuh quater quatuor quater cybus íst . sô ih fóre ságeta. *Tres autem symphonias quid ignorat in musicis?* Uuér íst óuh . tér drî consonantias . íh méino diatesseron . diapente . diapason nebechénne in musica? Uuér íst . tér óuh án dîen ternarium neêree? *Numerusque impar . maribus est attributus.* Úngerad numerus íst [J 94] tien gómenen gegében! uuánda er stárchero íst . tánne par sî . únde er únspáltig íst . álso dáragágene par dien uuîben

úmbe íro uuéichi geuuídermézot ist. *Omne uero tempus tribus uicibus . i. uicissitudinibus uariatur.* Únde álle zîte hábent trî uuéhsela . presens . preteritum . et futurvm. *Atque idem numerus . i. ternarius . seminarium perfectorum . sexti uidelicet atque noni . alterna diuersitate iuncturę.* Únde íst er sâmo senarii . únde nouenarii . dîe béide perfecti sínt . in úngelichero zesáminelégi. Uuánda gezuíualtoter . máchot er senarivm . gedríualtoter . nouenarivm. Senarius íst perfectus . uuánda ér erfóllot uuírt fóne sînen partibus . nouenarius íst perfectus . uuánda er fóne ternario gestât . tén er fóre hîez perfectum. *Rite igitur . i. iure attribuitur deo rationis.* Pe díu háftet ternarius mit réhte démo góte dero rédo . i. mercurio. *Philologia autem . quod etiam ipsa doctissima est . licet fęmineis numeris ęstimetur . absoluta tamen ratione perficitur.* Áber philologia . uuánda óuh sî diu uuv́nderchúnniga íst . dóh sî ze geráden numeris kezélet sî an íro quaternario . sî uuírt tóh tarána gescáffot ze fólleglichero rédo . dáz chît ze perfecto numero. *Nam quaternarius suis partibus complet decadis ipsius potestatem.* Álso dârána skînet . táz er denarium . dér perfectus íst . erfóllot mít sînên stúcchen. Ér íst quatuor . be díu íst er óuh tres . unde duo . únde vnum. Unum . duo . tres . quatuor . erfóllont denarium. *Ideoque perfectus est.* Pe díu íst er perfectus sáment denario. Dér únzuîueligo fóne díu perfectus íst . uuánda állêr der numerus túrh ín gât . únde an ímo erfóllot uuírt . únde ze ímo eruuíndet. *Ideoque perfectus est.* Pe díu íst quaternarius [J 95] fólleglih. *Et habetur quadratus . ut ipse cillenius . i. ternarius . cui conue-*

niunt anni tempora . cęli climata . mundique elementa. Únde íst er gefîerot . uuánda ímo ébenmánigiu tempora sínt . únde climata . únde elementa . álso óuh ternarius kefîerot íst . únde án dîen sélbên drîostunt fîeren . fîerstunt fúnden uuírt. *An aliud confitetur illa deieratio . i. attestatio . senis . i. phitagorę . qui mathentetradan . i. doctrinam quaternariam non tacuit . nisi perfectę rationis numerum?* Uuáz uuíle ánderes tíu féstenunga phitagorę . dér dîa fîerzinkun méisterscáft lêrta . âne dîa réda dero dúrhnohtun zálo? Fóne díu téilta er sia in quatuor . in arithmeticam . geometricam . musicam . astronomiam . uuánda er dén numerum bechnâta perfectum. *Quippe intra se unum secundum . tria denique ipsum bis binum tenet . quis collationibus simphonię peraguntur.* Álso dârána skînet . táz er dîe uuídermâzâ begrîfet . íh méino . éin únde zuéi . únde dríu . únde fîeriu . mít tîen die simphonię getân uuérdent. *Nam tres ad quatuor . epitritus . i. supertertius uocitatur . arithmetica ratione . ac diatesseron perhibetur in musicis.* Uuánda dríu gágen fîeren héizet . sô iz in arithmetica síh kezíhet . epitritus . álde sesquitertius . dáz chît . tes trítten téiles mêr . áber in musica héizet iz diatesseron . dáz chît ex quatuor; Zíu íst táz? Âne dáz in quarto loco díu consonantia geskíhet. Tero fîerdun suégelun enchédunga án dero órganûn . álde des fîerden séiten án dero lîrun . álde óuh in monochordo des fîerden bûohstabes . máchot îo dîa consonantiam . díu diatesseron [J 96] héizet. *Item intra eum iacent . tres ad duo . quę emiolios forma est . i. sesqualtera . simphoniamque secundam . quę diapente dicitur reddunt.* Sô sínt óuh târmíte be-

gríffen dríu gágen zuéin! dáz speciem collationis uuír héizên emioliam . dáz chît semisalteram . íh méino des hálben téiles mêr . fóne dîen diu ánderiu simphonia uuírt . tíu diapente héizet . táz chît ex quinque . uuánda sî in quinto loco uuírt. *Tertia simphonia diapason in melicis perhibetur . dvplasioque conficitur . hoc est uno duobus collato;* Tiu drítta consonantia héizet diapason . dáz chît ex omnibus . únde díu uuírt fóne duplo . dáz chît fóne éinemo gágen zuéin gebótenemo. Díu consonantia uuírt in octauo loco. *Igitur quaternarius numerus omnes simphonias suis partibus perfectus absolutum! i. reddit.* Pe díu skînet . táz quaternarius sélbo fóllêr an sînên téilen . álle simphonias erfóllôt. *Omniaque mela . i. melodias armonicorum . distributione . s. membrorum suorum conquirit.* Únde ér téilonde sîniu stúcché . álle consonantias kemáchot. *Hanc igitur discutiens numeri congruentiam . perita uirgo gratulatur.* Dísa gelímflichi erfárende . an quaternario numero . fréuta si síh.

4. QUOD NUPTIALES NUMERI IN UNUM COMPACTI . PERFECTIONEM OSTENDUNT.

Deinde utrumque consociat . et trias quaternario sociata . eptaden . i. septenarium fecit. Táranâh uuárf sî sie zesámine . dô uuv́rten síbeniu ûzer drín . únde ûzer fîeren. *Qui numerus rationis superę perfectio est! sicut omallon . i. planarum illa docet plenitudo* Díu zála íst fóllunga dero híme[J 97]liskun rárto . dáz chît . an íro uuírt erfóllot tíu hímeliska uuárba dero planetarum . álso óuh tíu fólleglichi dero sléh-

-ton numerorvm lêret. In arithmetica uuérden uuír dáz kelêret . uuîo fóne tribus únde fóne quatuor . irrínnent álle planę figurę. Álle úngeráde chóment fóne tribus . álle geráde chóment fóne quatuor. Be díu íst an ín plenitudo. *An aliud testantur cursus fatalis temperamenti . syderumque circuli et motus?* Uuáz ságet úns ánderes tíu fárt íro úrlaglichun métemungo . únde dîe rínga . ióh tîe rúccha dero planetarum . âne dîa perfectionem septenarii? Án demo êreren libello íst táz keságet . uuîo án dien planetis ménniskon úrlag sî . únde métemunga íro lîbes. Dér úrlag héizet latine constillatio. Fóne díu íst in homeliis keskríben . uirtus constillationis . in ictu pungentis est . dáz chît . tíu chráft tes úrlages . fergât in éines stôzes fríste. Uuánda mathematici uuânent táz ter úrlag échert sî án demo ûfrúcche dero stérnon . íh méino an íro ortu . dâr sie álles káhes ze óugon chóment. Únde souuér ínin díu gebóren uuérde . únz iouis stella ûfkât . táz témo prospera fólgeen . úbe áber stélla martis ínin diu chóme . dáz imo aduersa begágenen súlîn. Sosámo uuéllen sie . úbe síh gemini ínin díu óugen begínnên . dáz er scône uuérde . únde úbe taurus . táz er gûot ácchermán uuérde. Souuîo óuh fatum héize . dáz [J 98] iouis kesprîchet . únde tres parcę gebrîefent. Álso seruius chît. Fatum est quod iouis fatur. *Intraque latebras uteri septimo mense absoluta . i. uiuificata mortalitas.* Únde óuget úns óuh septenarium perfectum . diu chég uuérdenta ménnisgheit tes síbendes mânodes . ín dero mûoter vuúmbo. Fóne dero conceptu begínnet taz chínt lében án demo síbenden mánode . sô physici chédent. *De-*

hinc quod trias triplicata nouem numeros facit . quaternarius autem per diaplasion geminatus . octo reddit. Táranâh skînet sîn perfectio óuh târána . dáz ternarius kedrífaltotêr . tûot nouenarium . únde quaternarius kezuíualtotêr . octonarium máchot. *Nouem uero ad octo . epogdoi . i. superoctaui numeri efficiunt iunctionem.* Sô máchont sîe zuêne dîe uuídermaza . díu des áhtoden téiles mêr héizet . *Tantumque pensat in numeris . s. epogdous . quantum symphonia diapason in melicis . quę tonon facit.* Unde álso fílo gemág superoctauus in arithmetica . sô díu diapason symphonia gemág in musica . díu tonum máchot. Táz íst álso er échert châde . sô fílo tonus kemág in musica. *Qui . s. tonus est consonę unitatis . i. perfectę armonię continua modulatio;* Dér réhtes sánges émezigosto níumo íst. Tonus líutet tícchor án demo sánge . dánne semitonium . álde dehéin ánder enchédunga. *Ex quo . i. ex qua ratione . nihil est quod discrepet . aut resultet in medio.* Dánnan neíst nîeht táz . tarána míssehélle . álde únderzuísken ferstôze . íh méino . únder tribus . únde quatuor . álde únder octo . únde nouem. Nîeht neskéidet sie. *Consentaneaque congruit iugitate . i. coniuncti-*[J 99]*one . s. uterque numerus.* Únde be díu geuállet íro îouuederêr demo ándermo . in gelímflichero fûogi. *Ergo predictorvm nominum numerus concinebat.* Táz íst nû dés sia lústet . táz íro zuéio námon zála sô gehíllet. *Sic igitur rata . i. diffinita inter eos . s. numeros sociatio . copiam nuptialem . uera ratione constrinxit.* Sô guíssiu rárta dero numerorvm . féstenota íro den gehîleih mít uuârero rédo . uuánda numerus netríuget nîeht. *Ex quo commodissimum sibi*

convbium lętabunda concitauit . i. confirmauit . multiuida . alio mentis fluctu. Dánnan gehîez si íro sélbun . uuîbo fréuuista . in álla uuîs kûoten gehîleih . mánigtâhtigiu áber fóne ánderên sórgon.

5. REMEDIUM CORPORALITATI CONTRA CĘLESTES IGNES PARATUR.

Nam nihil differens . i. hesitans animo . decori formę . ac substantię corporeę . cępit formidare. Únzuîuelig tô uuórteniu des kehîleiches . stûont si sórgen íro scôni . únde íro lîchamhaftigun uuíste. *Quippe perferendos flammarum cęlestium globos! et ignes ardentium syderum . mortalibus adhuc artubus . et macilenta gracilitate siccatis . non cassum tremebunda formidat.* Sî insáz íro fórhtelíu . sô si báldo máhta zelîdenne an íro nóh tanne tôdigên líden . únde smálen fóre mágeri . díu sínuuelben hímelfíur . únde dîe brúnste . déro zúndenton stérnon. *Sed aduersum illa preparauit quoddam alimma . i. incorruptum abderitę senis . i. saturni.* Dáragágene máchota sî éina únuuartasaligi des álten saturni! dáz chît . éin únuuartesalig sálb témperota sî mít témo fróste saturni . dáz sia fóre [J 100] demo fíure skírmdi. Abderites hîez saturnus . fóne démo stéine . dén greci héizent abaddir . dén ér ferslánt fúre sînen sún. *Cui multa concesserat . lapillis surculisque permixtis herbarvm etiam et membrorum . i. animalium.* Únde dárazû stéinen gemískelotên . únde zuíen . daz chît póumen . uuárf si óuh zû mánige sláhta chrûtero . únde lîbháftero. Uuánda physicam ûobendo . tráhtota si fóne állên creaturis. *Chol-*

chica etiam fiducia . i. incantatio . continuata . i. producta . in centum uoces signatur . inpressione adamantini acuminis. Ter chólchisko gérmenod uuárd óuh fóne íro gezéichenet . rézzondo mít adamantînero uuássun. Mít íro hérten grífele scréib si zóuuerlichíu carmina . ál sólchiu cholchi ṽobent . tîe in scithia sízzent! tánnan medea uuás . tiu hándega gálsterâra. *Quod . s. carmen summouebat . i. sursum mouebat in curiam aduersus ignes superos . et deorum confinia . preparata . s. ipsa . lumine decoris . et etiam uenustatis.* Táz carmen fûorta sî ûf sáment íro . êrsamo . únde zîero gáreuuiu! únder daz hêrtṽom uuíder demo hímelfíure . únde uuíder déro nâhuuertigi dero góto . déro rínga sî dúrhslîefen sólta. *Denique allinebat apposito . i. appositum corpori unguentum irrorati liquoris . ex reuibratv . i. reaccensione mensis . i. lunę.* Dô sméiz sî síh ána íro sálb . kemáchotez ûzer tóuue . dáz án des mânen níuui gelésen uuírt . íh méino . únz er îo ánaníuuez lîeht fóne dero súnnun enfáhet.

6. PERIERGIA SUUM STUDIUM GRATIS EXHIBET.

Sed cum talia uirgo componit pedissequa . i. famula eius periergia conspi[J 101]*catur sollicita trepidatione . quid ageret . utrum missa matre uirginis . i. fronesi . an sua . s. sponte . incertum est . utpote eius collactea . i. coeua.* Únz sî dáz ál uuórhta . sô gesáh íro dîonestuuîb periergia . dáztir chît studiosa operatrix . fúre sîa sórgendíu . uuánda sî íro geáltera uuás . uuáz si téta . sî dánches tárachâme . álde

dáragesédet uuâre fóne dero mûoter. *Quam cum rimatim speculabunda ab hostio cognosceret predicta disponentem.* Únde sô sî gesáh uuártendo dúrh tîa nûot tero túron . sîa dáz állez réisonta. *Adhorta est increpare aliam eius ancillam . cui agrimnia uocabulum est . atque intra cubiculum prebebat excubias . quod non siuisset uirginem paulolum coniuere . gratia seruandi decoris.* Sô begónda sî éina ándera íro díu inchúnnen . díu agrimnia hîez . dáz chît uigilia*!* únde in íro chémenatun dero vuáhto flág . zíu sî íro fróuuvn éteuuaz nelîeze slâfen . íro scôni zebehältenne . uuánda uuáchun bléichi máchont. *Cum ipsa . i. periergia hęc cuncta si philologia iniungeret . ualeret implere.* Sîd sî iz állez fúre sîa tûon máhti . úbe sî iz íro befélehen uuólti. *Nam iam multa asserit circuisse et comperisse . quid sollertię . quid ornatus . quid denique indumentorum sumerent dotalia mancipia.* Únde chád síh erfáren háben mánige stéte . únde uuóla befúnden háben . uuáz íro uuídemdíuue . íh méino septem liberales artes quúnnen éigîn fóne íro brûtegómen mercurio. ióh chléinlistes . ióh vuîb[J 102]zîerdo . ióh ánaslóufo. *Non sibi quoque nescitum . quid sponsus ipse perageret . quid iouis palatio gereretur.* Únde íro uuésen chúnt . uuáz sélber der brûtegomo tûe . uuáz man ióh tûe in iouis hóue. *An leucothea . i. aurora succenderet facem . lumenque purpureum . i. pulchrvm.* Únde úbe der tágerod sîna fácchelun . únde sîn scôna lîeht inzúndet hábe. *Et an solis remigia . i. currus uigilarent . sonipesque phosphori comeretur.* Úbe dero súnnun réita in uuágo uuâre*!* únde des tágostérnen rós káro uuâre. *Id genus innumera astruebat . quę curiosis perscrutationibus aspexerat.* Únde sô getânes

knûoge ságeta si. dáz sî ál erlûoget hábeta. mít fúreuuizlichero spého.

7. NOUIS MATER INDUMENTIS FILIAM ORNAT.

Uerum secretum cubiculi. repente phronesis. i. prudentia mater irrumpit. Tô gîeng ín álles káhes íro mûoter. *Quam cum uirgo conspiceret. ad eam accurrens. honorandumque pectus exosculans. preparatorum boematum. i. auxiliorum. consciam fecit.* Sî sâr. sô sî sîa gesáh. gágen íro lóufende. únde sîa chússende. ságeta sî íro. uuáz sî uuárnungo gemáchot hábeta. *Uerum illa exuuias filię. ornatusque detulerat! quîs induta. deorum sociari cętibus non paueret.* Áber sî gáb íro uuât. únde zîerda mít tîen sî gegáretíu. síh neerchâme. dero góto míteuuíste. *Itaque uestem peplumque lactis instar fulgidum dedit.* Sî gáb íro uuât ze lîche. dáz íst tíu ínuuertiga ratio. únde úberslóufe skînhaftez. ébenuuîzez mílche. dáz íst tíu scôni íro honestatis. [J 103] únde íro sapientię. *Quod uel uidebatur esse ex illa lana felicium. i. preciosarum herbarum. qua perhibent indusiari uates indicę prudentię. et accolas montis umbratii.* Dáz sîe uuólton uuízen geuuórhtez uuésen. ûzer déro uuóllo dero tíurron chríutero. mít téro síh káreuuent tîe frûoten bíscofa in india. únde dîe ánasídelinga umbratii. Uuánda indis uuáhset tíu uuólla án dien chríuteren. mít téro sie íro bíscofa gáreuuent. álso óuh seribus tia sîdâ uuáhsent. án dien bóumen. ûzer dîen die féllola uuérdent. *Et uidebatur hoc peplum esse. ex netibus. i. filis candentis bissi. quantum usus eius*

telluris . i. indię apportat. Únde uuás iz ûzer bíssinemo gárne . sô iz târ in lánde síto íst . târ dér fláhs uuáhset . tér bissus héizet. *Dehinc apponit uertici diadema uirginale . quod maxime medialis gemmę lumine prenitebat.* Táranâh légeta si ûfen íro hóubet mágedlichen góldríng . tér méist clánzta fóne déro scôni . dero míttun gímmo . íh méino díu gágen míttemo énde stûont. *Ex qua . s. gemma resplenduit quędam galeata uirgo . obtectaque uultu . incisa penitus . i. profunde . instar secreti troiani.* An déro gímmo stûont tîefo gegráben . éin gehélmot tîerna . gefúrehúllotiu . sámoso dáz pílde getân uuás tero troiâniscun tóugeni. Palladium stûont târána gegráben . dáz chît effigies palladis . táz troiani gebórgen hábeton . uuánda iz ín fóne hímele chómen uuás . sô sîe iz uuízen uuólton. Souuîo éin ánder palladium dâr ze ánasíhte uuâre . míchelez . hólzinez. Áber daz uuârra palladium uuás filo lúzzelez . trôlicho séhentez . [J 104] únde uuénescáftontez. Dés kelîhnisse trûogen dîe troiânisken chúninga . an íro coronis in iaspide gemma. *At cingulum quo pectus annecteret . sibi prudens mater exsoluit.* Aber íro sélbun nám sî dén béndel ába . dén sî íro gáb síh ze brústpéndelonne . i. fasciam pectoralem . mít téro síh fróuuvn íu zîerton . tíu caritatem bezéichenet. *Et ne philologia ipsius phronesis careret ornatibus . eius pectori quo uerius comeretur apponit.* Únde nîo íro tóhter âne sîa gegáreuuet neuuúrte . be díu bánt sî íro . dáz íro iz sô fílo báz zâme. *Calceos preterea ex papiro textili subligauit . ne quid eius membra pollueret morticinum.* Âne dáz skûohta sî sîa . mít keflóhtenemo bíneze . nîo íro líde îeht stírbiges ne-

beuuúlle. Der bínez pezéichenet inmortalitatem. uuánda er îo grûone íst. fóne dero názi. an déro er stât. únde dánnan er námen hábet. *Acerra autem multo aromate grauidata. i. plena. eademque candenti. manus uirginis oneratur.* Áber mít uuîzemo róuhfáze. fóllemo stánctíurdon. uuárd íro hánt pehéftet. Taz róuh pezéichenet tén líument tero túgedo. dîe án dien uuîsen îo súlen uuésen.

8. ANTE FORES UIRGINIS. INUITANTES EAM AD CAELESTIA CAMENAE ASSUNT.

Et iam tunc coeperat aurora subtexere. i. operire sidera. roseo peplo. Sô uuárd táz ter tág pegónda décchen die stérnen. *Prodens pudorem. i. turpitudinem ambronum.* Irbáronde dîa únera dero [J 105] mánézon. Cibus héizet grece brosis. dánnan sínt ambrones kenámot. Dîe héizent óuh antropofagi. dáz chît commessores hominum. in scithia gesézzene; Sîe ézent náhtes. tés sie síh táges scámen múgen. álso man chît. táz óuh hâzessa hîer in lánde tûen. Áber uueletabi dîe in germania sízzent. tîe uuír uuilze héizên. dîe nescáment síh nîeht zechédenne. dáz sîe íro parentes mit mêren réhte ézen súlîn. dánne die vuúrme. *Cum. i. quando alma lux gemmata. i. adornata decore creperum micat.* Sô iz únderzuísken lîehten íst. *Cum nitet phosphorus. et cum fit aurato astro.* Sô der tágostérno in scônero fáreuuo skînet. *Tunc. s. cum candens pruina glaciatur. tenero rore.* Sô der grâuuo rîfo uuírt án demo éccheroden tóuue. *Et greges quatiunt caulas*

in matutina pascua. Unde diu scâf ûz án dia uuéida dríngende . die stîgâ eruuégent. *Cum mordaces curę pulsant languida pectora.* Sô áber die sórgun grûozent tiu hérzen. *Et expulsus somnus fugit ad lęthea litora.* Únde der slâf hína flíhet ze loetheo fluuio . dâr sîne séldâ sínt secundum fabulas . uuánda er obliuionem máchot . álso óuh tíu sélba áha tûot tien sêlon post mortem dâr trínchentên. *Ecce ante fores quidam dulcis sonus . multifidis suauitatibus suscitatur.* An díu uuárd éin sûoze stímma fóre íro túren . mít mánigfaltero lústsami. *Quem concinebat chorus conuenientium musarum . tinnitibus doctę modulationis! inpendens illum nuptialibus sacramentis.* [J 106] Tén sonum máchota díu manigi déro gesámenoton musarum . mít méisterlicho gerárten lûtôn! ze êron dîen uuíhên brûtlóuften. *Nam nec tibiarum mela deerant . nec ex fidibus sonitus . nec ydraularum armonica plenitudo.* Dâr negemángta suégelsánges . nóh séitsánges . nóh téro fólleglichi dero órgenlûtun. *Sed collata in blandum cantum . ac compactum modificato fine . fecere ratum silentium uoci uirginum . i. musarum . spatio complementi.* Áber gerárte ze mámmentsamemo sánge . ióh keduuvngenemo ze mézhaftigemo ûzlâze . getâten sie sáment stílli dero mágedo sánge . únz síe óuh táz erfólloton. Ze êrest súngen diu musica instrumenta . dáranâh súngen sélben die musę. *Ac tunc omnis ille chorus preuertit . i. superat . et preit omnes organicas suauitates . canoris uocibus . dulcique modulatu.* Únde dô úberuuant íro gesémine . álla dîa órganlichun sûozi . béidiu . ióh in déro lûtreisti dero stímmon . ióh in déro lústsami dero vuîsun. *Et cum numeris . i. rithmis . sacrę*

cantilenę hęc dicta funduntur. Únde mêterlicho súngen siu dísiu uuórt.

9. MUSARUM INTERCALARIS.

Scande cęli templa uirgo . digna tanto foedere. Te socer subire cęlsa poscit astra iuppiter . Nû fár ûf tîerna in hímeliske séldâ . gerístig píst tû sólchemo gehîleiche. Dîn suêr iuppiter héizet tíh fúnden . úber dîe hóhen stérnen.

10. LAUS PHILOLOGIAE DE ASTRONOMIA; URANIA. [J 107]

Tunc urania cęteris paulolum reticentibus cępit. Tô sáng sús urania . dien ánderên gesuîgentên. *Uide sydereos cętus . et culmina sacra polorum . nil iam conitiens numine fisa.* Nû fár . únde síh tia hímeliskun mánigi . únde dîe hóhina dero hímelgíbelo . únzuîueligíu . únde báldiu fóne dero góteheite. Dea uuérdendo . uuírdest tû dés álles kuís . tés tu fóre uuâre únguis. *Olim disquirens . s. eras . quid torqueat nexos orbes . nunc presul . i. magistra . ipsa dabis causas . i. leges-raptibus.* Tû uuâre êr frâgende . uuáz tîe zesámine háftenten rínga dero planetarvm úmbeuuárbti. nû uuírdet táz tû sélba scáffunga tûost íro férten. *Quę circos textura . i. compositio liget aspicies.* Tû gesíhest tir sélba sô dû dárachúmest . uuîo getân geflúhte die rínga bínde. *Quę nexio claudat.* Uuélih nústa síe úmbehábee. Uuánda ultima spera . dáz chît cęlestis spera . úmbehábet tie ándere. *Et quantos . i. quot globos ambiat curua orbita.* Únde uuîo mánige dero

éngeron . der uuîtero ríng úmbehábe. *Quid cogat uel retardet sydereos cursus.* Uuáz tero planetarum férte iágoe . uuáz sie óuh lézze. Dáz tûot tíu chráft tero súnnun. Sî gíbet in éinuuéder . spûot álde tuâla. *Quis lunam flammet . uel minuat radius.* Únde uués skîmo den mânen getûe . uuáhsen . únde suînen. Sô er férrost kât fóne déro súnnun . sô mág sî ín únderskînen / be díu íst er dánne fól . sô er áber bî íro gât . uuánda sî ín dán[J 108]ne óbenân ánaskînet . pe díu íst er dánne uuáner únseren óugon. *Qui cęlum stellet . i. illuminet fomes . i. flamma.* Uuélih fíur den himel irlîehte. Uuélez . âne dero súnnun? *Et quanta . s. sydera reuoluat.* Únde uuîo mánige stérnen sî uuídere getrîbe. Dáz tûot si die planetas . sô sî sie retrogradas máchot. *Quę sit cura . i. prouidentia diis . uel modus . s. gubernandi aspicies.* Târ síhest tu . uuîo getân dero góto flíht sî . únde uuélih scáf íro ríhtennes sî. *Scande cęli templa uirgo . digna tanto foedere. Te socer subire cęlsa poscit astra iuppiter.* Fár hína ûf tîerna in hímeliske sélda . uuírdig píst tv dáz tu sô gehîest. Tíh héizet fúnden iuppiter úber die stérnen dîn suêr.

11. LAUS DE PERITIA MUSICAE . TUNC CALIOPE.

Semper complacitis amica musis . cui . i. tibi magnesia fluenta pocula tulerunt. Dîe brúnnen magnesię hábent tíh ketrénchet . tû hólda dîerna dîen dír gelîchetên musis. Magnesia íst in thesalia. Dâr íst libetros fons . úmbe dén mánige poetę sízzent . sámoso dîe nôte sîn poetę . dîe ín trínchên. Uuánda óuh

tû philologia musicam chánst. pe díu skînet. táz tû libetron getrúnchen hábest. *Et fons gorgonei caballi. i. pegasi. tulit tibi poculum.* Únde dér brúnno dés rósses pegasi. dáz ûzer démo blûote uuárd gorgonę. hábet tíh sáment tien poetis ketrénchet. Pegasus chît fáma. uuánda poetę [J 109] sínt famosi. be díu chît man sîe getrúnchen háben dés prúnnen. dén pegasus ûzer dero érdo slûog. mít sînemo fûoze. *Cui. i. tibi frondet uertex aonidum. s. montium. i. aonis montis. uirens. i. florens coraulis. i. poetis.* Tír stât óbenan gelóuber aon. gezîerter mít poetis. Aulę héizent tîe fistulę. coraulę héizent corneę fistulę. dáz chît tubę corneę. Coraulus sélber der cornicen. *Uiolas parante cirra.* Apollinis pérge dír gágene blûomen hábentemo. *Tu scis mela uatum. dulcibus camenis.* Tû bechénnest tero poetarum carmina mít sûozen metris. *Et scis referre pindaream chelin. i. cytharam.* Dû chánst keánteron citharam pindari musici. *Te dictante. nouit fides et sacrum plectrum sonare treicium carmen.* Dír indénchentero. chán der séito. únde daz zíterfin síngen in traciskun! dáz chît álso orpheus sáng fóne tracia. *O lux nostra. suesce probare sacros cantus.* Únser óuga. hábe in geuuónehéite. únser héilig sáng zelóbenne. *Atque beare organicis circis.* Únde uuírt kesâligot fóne órganiskên. dáz chît sánglichen ríngen. Álso dánne ríng án demo sánge uuírt. sô iz îo uuídere eruuíndet. ze déro sélbun stéte. dâr iz ánafîeng. Héue únde síng o sapientia. sô fíndest tû dîa sélbun lûtun án demo. a. díu ze êrest uuás án demo o. Dér sô getâno pheriodus. dáz chît circuitus. héizet colon. úbe dáz uuórt târûz kât. sô íh tir nû zéigota. Úbe dáz

neíst . sô héizet er comma. *Scande cęli templa uirgo . digna tanto fędere. Te socer subire cęlsa poscit astra iuppiter.* Fázo díh tîerna . [J 110] ûf hína in hímela . sólih kehíleih kezímet tir. Iuppiter dîn suêr . héizet tíh fáren úber dîe stérnen.

12. LAUS DE GEOMETRIA . AC SIC POLIMNIA.

Tandem carpis fructus laboris . ęthram fulgidam . et sedes diuum . et consortia . i. affinitatem iouis . prouecta . i. sublimata de terris ad cęlum . et indito numine . i. addita tibi diuinitate. Án stéte infáhest tû ze lône . dînero árbéite . den scônen hímel . únde dero góto gesâze . únde dîa síppa iouis . táz tu sîn snóra uuírdest . hínaûf kefûortíu . únde gótheit infáhentiu. *Quę sueta eras dudum . s. dum mortalis eras . iugare . i. coniungere . cruenta . i. rithmica noua carmina.* Dûdir íu êr geuuón uuâre níuuiu carmina zemáchonne; *Ac mixta dispari regula.* Ióh kemísgtíu mít mísselichero . únde únébenmâzero regula. Uuîo mánigfalte dir sî díu mísselichi dero níumon . uuér mág táz kezéllen? *Mox solita . s. probare . quid recuruet . i. figuret trigonus iacente linea . i. protensa . quid iugata . s. in angulo.* Únde uuáz trîscôzi máchoe . mít strácchentemo réize án dien sîton . únde gefûogtemo án dien órten. Dáz íst álso si châde. Dû chúre in geometria . uuîo drî réiza gréhte . án dien órten síh chússente . triangulum máchont. *Et quid torqueat circulus.* Únde uuáz ter ríng úmbebîege . dáz chît . uuîo ál úmbegebógener réiz . ten ríng máchoe. *Probare . s. solita . melos . i. tropos . ac tonos . s. musicos .* [J 111] *et crusmata . i. pulsus*

chordarum. Quuóniu zechîesenne . dîe uuárbâ des sánges . únde dîe uuîsâ . únde dîe rûorâ dero séiton. *Artesque cunctas solita probare . et quę possunt parare culmina . i. precellentię cęlitum . adacta mente . i. sursum acta mente.* Únde álle líste zechîesenne . únde ál . dáz hímelsâzen máchon múgen . mít íro hóhen sínne. *Scande cęli . et cętera.*

13. LAUS DE ARTE POETICA . TUNC MELPOMENE.

Sueta . s. es . depromere . coturnatos . i. tragicos cantus in scenis. Tû bíst quón in scenis zesíngenne díu sáng . tero gescûohton tragicorum . mít coturnis. Coturni uuâren ze béiden fûozen geskáffene scúha. Scena uuás éin fínster gádem in míttemo theatro. Dârínne gesâzen dîe auditores tero fabularum tragicarum . álde comicarum. *Soccumque ferre comicum.* Únde ánahában dáz kescúhe dero comicorum. *Et reboare carmina quę tulimus . i. portauimus . s. nos musę tua cura.* Únde síngen díu sáng . tíu uuír fóne dír trûogen . dîne trûtun. *Fauente . i. applaudente rithmico melo . i. dulci carmine.* Sûozemo sánge únsih lúcchentemo . únde scúndentemo . dáz uuír siu trûogin . únde gehîeltin. *Nunc cano tibi . uersa . i. mutata . et deificata uirgo tenore . i. protractione carminis . spes atque assertio . i. facundia nostra.* Nû síngo íh tír máged mít témo dúnse des sánges . uuánda dû gútin uuórten bíst . únsêr trôst . únde únser zúnga. *Nam iuuat redimire . i. ornare thalamum . s. tuum . tu probato . hoc est sinito placere . serta . i. or*[J 112]*namenta . tuis ritibus . i. usibus . uel moribus.* Tînen brûte

stûol lústet míh zezîerenne mít sánge. dîe zîerdâ lâ dû lîchên dînên síten; *Digna semper uidearis maritali olimpo. i. marito olimpi.* Uuérd mûozist tû sîn dînemo hímelisken chárle mercurio. *Decentiorque cęlitum.* Únde állero hímelfróuuon zímigôsta. *Scande cęli. et cętera.*

14. LAUS DE RHETORICA. AC SIC CLIO.

Tu quę sollers eras clangere. i. declamare rhetorico sirmate. i. rhetorico habitu. uel prolixa sententia artis rhetoricę. Suspensio. Nû do philologia. dûdir îo chúnnig uuâre. dîna gesprâchi zegeóugenne. mít lángemo díngchôse. Álso M. cęsar. únde cato censorinus tûont in catilinario. dâr man díngot úber lentulum. únde cethegum. socios catilinę. *Atque absoluere reum rabido. i. commoto pectore. Et hic.* Únde den scúldigen genéren mít prázeligemo mûote. Álso óuh tô cęsar uuíder catone uuólta genéren. dîe sélben socios catilinę. *Quę nunc ligans. i. ligas horrida sensa. i. sententias. nexibus. i. syllogismis. Et hic.* Tû uuîlon dîne ántsazigen rédâ féstenôst mít pánden. Ántsazig sínt tîe rédâ. dîe mít syllogismis kebúnden uuérdent. uuánda syllogismi sínt nôtféstiu gechôse. dárauuídere nîoman nîeht ketûon nemág. Tîe héizent latine ratiocinationes. uuánda álso ratio íst. quę discernit inter uerum et falsum. sô íst ratiocinatio. rationis certę exhibitio; Uuénne geskíhet tíu? Âne sô éin fóne ánderen geóuget uuírdet. únde fóne dîen guíssot [J 113] uuírdet. Tés íst târfóre exemplum gegében. dâr iz chît proponendo. Éteuuanne feruéret tér in férte íst. Únde assumendo. Der hímel

íst in férte. Únde concludendo. Dánnan feruéret er. An dírro rédo íst éin guuíssot fóne zuéin . uuánda fóne dero propositione . únde dero assumptione . úbe sie uuâr sínt . uuírt tíu conclusio geuuâret; fóne díu intsízzent tîe den syllogismum . dîe sîna chráft uuízen. *Aggerans . i. colligens soritas . i. minutissimas rerum collectiones accessibus . i. incrementis cumuli. Et hic.* Tero mícheli des hûfen zûolégende . dîe geráspoten chléinunga. Álso iz tánne féret . sô man dero mínneron díngo nîeht fersuîgen neuuíle . úmbe diu mêren . dóh is án dien mêrên gnûoge uuâre. *Nunc stringere . i. arguere . quid grammatica regula. Et hic.* Únde éteuuaz lâsteron mít crámatichis êo. Sô man ófto tûot barbarismum . álde soloesismum. *Sollers quod conterat . i. perfringat ordinem fandi ambiguis. Et hic.* Kelóuuiu . uuáz zuîuelchôsondo dîa ríhti des kechôses írre. Dáz tûot amphibolia in grammatica . álde sophisma in dialectica. Déro béidero chît si sîa chúnniga. *Sollers ludere docticanis sensibus. Et hic.* Kelóuuiu zetrîegenne mít rértigên rédon. *Nunc conspice stellata limina poli. Depositio.* Dû dés álles méistra únz hára uuâre . dû fár nû . únde scóuuo dîe gestérnoten ínferte . des hímeles. *Et utere sacro candore ętheris! quem noscere uero lumine pretium est.* Únde lébe dâr in déro héiligun zórfti des hímeles . dîa dû [J 114] ze lône dînero árbeito chúnnên sólt . in uuâremo lîehte. *Scandę cęli . et cętera.*

15. LAUS PHILOLOGIĘ DE PHISICA; MOX ERATO.

Inclita uirgo . caput artibus . cui panditur aula tonantis . merito subditur tibi orbis . s. uisibilis . rationibus ante . s. uisibilem repertus. Mâre dîerna . ánagenne dero lísto . dír nû indân uuírt iouis fálanza . mit réhte dîenot tír dísiu ánasihtiga uuérlt . in gótes ratione îu êr úngesíunlicho uuésentíu. *Canimus . s. hęc phisica carmina . tibi soli cognita . cur rutilescant sacra . i. execrabilia fulgura.* Dír éinun sínt chúnt tísiu fóne naturis ketânen sáng! íh méino. Zíu dîe léidsámen blíccha geskéhen . dáz chît . uuánnan sie geskéhên. *Unde intonet resultans fragor.* Uuánnan der chláfondo dóner geskéhe. Sô der uuínt ín dien uuólchenen betân uuírt . tánnan ûzpéitendo chláfot er . dér chláfleih héizet tóner. Áber ûzfárendo . únde diu uuólchen bréchendo . mít mêrun hírlichi dánne iz îoman geságen múge . irrécchet er daz fíur. Dáz fíur íst sô fílo máhtîgera . sô iz chléineren gezíuges íst . uuánda diu lúft kebíret iz. Sî íst is materia. *Quid agat madorem per aperta . i. spatia ęris . modo . i. aliquando imbrificatis nubibus.* Uuáz óuh taz régenuuázer máchoe . dien uuólchenen uuîlon trûobenten . uuîlon názenten. Uuáz . âne dáz síu sô gedíc[J 115]chênt . únde sô gerínnent in uuázerîne zásamen . dáz tîe gesámenôte . únde ze trópfôn uuórtene . be díu háraníder fállent . uuánda siu diu lúft târ óbenan inthában nemág. *Quid euntibus . i. recedentibus nimbis . s. hiemalibus . cum agmine . i. impetu . reuocet nitidissima uerna.* Uuáz úns nâh tien uuínterlichên úngeuuíteren . áber den

lénzen hára tûe eruuínden. *Rotet omnia sęcla . properantia claudere . circulus anni.* Zíu der iârríng úmbetrîbe álle zîte . îlende ze íro énde. *Quid habent rationis operta . s. aliis.* Uuáz tíu álliu rédo hábên . ánderên tóugeníu . âne dír . dáz síngen uuír. *Scande cęli . et cętera.*

16. LAUS DE ARUSPICINA; AC TUNC TERPSICORE;

Laetor o uirgo pro meritis . i. pro remuneratione honoris tui . i. deificationis tuę. Frô bín íh úmbe dîa êra dînero gótheite. *Astra conspicis.* Ten hímel síhest tu . dér dîn lôn íst. *Hoc tibi peperit sollers ingenium . et labor . i. sedulitas tua.* Dáz hábet tír guúnnen dîn gedâhtigi . únde dîn îligi. *Cura uigil . peritis lucernis tribuit tibi ista . i. tibi peritę cum lucernis.* Tíz hábet tír gegében dîn sórgen . únde dîn uuáchen mít lîehte. *Perdia . s. ipsa cura . pernoxque.* Dáz tír tág . únde náht ánauuás. *Namque tulisti docilis . i. apta ad discendum . anhelis semper fomitibus . i. sensibus uel lucernis . onerata sacris cartis . i. libris . prescia futuris . quicquid* dant *agentes . i. disputantes stoasi . i. in porticibus.* Tû hábest kelírnet spûotigo . dénchennes mûodiu . bûocho geládeniu . uuîzega [J 116] uuórteniu . souuáz tie uuîsprachonten lêrent . ín dien uuîtchéllen. Dáz sínt stoici . dîe íro uuîstuom ze athenis in porticibus ûobton. *Nam nec dubitans anteuortis . i. preuenis intrepidis fatibus . quid edat uapor sabaeorum . rapidis . i. ardentibus aris.* Tû gefúreuangost mít pálden uuîzegtûomen únzuîueligo . uuáz án sabaeorum altaro fíuren der róuh chúnde.

Dîn uuîstûom gíbet tir dîa prescientiam futurorum. dîa sie sûochent án démo tóume des áltaris. *Quid paret fumida aura turicremis fauillis. uel quid ferant certa omina auguratis uocibus.* Únde uuáz ter rúghstang uuélle. dâr tura brínnent in áscun! álde uuáz tîe héilesoda uuéllen. dîe augures fórderont an fógelrárton. dáz uuéist tû ál. *Scande cęli. et cętera.*

17. LAUS DE ARUSPICIO ET DE AUGURIO. ET CONIECTURA; TUNC EUTERPE;

Virgo preuia perîtę sortis. i. sapientię. quę potuisti. i. meruisti scandere cęlum. Zéigara des uuîstûomes. píst tu dîerna. dû ze hímele stégon máhtôst. *Et ferre. i. tribuere castis. i. philosophis sacra dogmata. quîs ualuere noscere semet.* Únde uuîsên gében dîe lêrâ. dánnan sie chúnnîn bechénnen síh sélben. Uuánda dáz prouerbium chám fóne hímele. gnoti se auton. dáz chît. scito te ipsum. Dáz íst fóre állemo uuîstûome. *Quîsque. s. dogmatibus. uidentes. i. prophetę. cernere. i. cernebant lumine claro. numina fati. i. fortunę. et uultus geniorum. i. deorvm.* Únde dánnân [J 117] prophetę óffeno chúren dîa chráft íro sélbero úrlages. fóne démo sie múrgfare sínt. únde dîa uuîolichi dero góto. an déro sie êuuig sínt. *Et quę dedisti sydera esse mentes platonis. et phitagorę.* Únde bíst tû zéigara des uuîstûomes. tû dero philosophorum sínna. fóne íro lêro getâte skînen. álso stérnen. *Tuque iussisti caducis et mortalibus cernere numina cęli! nube remota.* Únde dû geóndôst dien únuuírigen. únde dien tôdigen gót pechénnen. *Iure scande senatum tonantis.* Fóne démo réhte fár dû nû hína

ze demo hímelhêrote. *Quam decet unam mercuriali foedere iungi.* Díh échert éinun gezímet kehîen ze mercurio. *Scande cęli . et reliqua.*

18. PRĘCONIA MERCURII; DEINDE THALIA.

Beata uirgo quę tantis choreis . i. laudibus . syderum capis iugalem . i. maritalem thalamum! ac sic fauente mundo nurus adderis tonanti. Sâliga . dû mít sólchemo lóbesánge dero góto gehîen sólt . únde sô uuérden sólt iouis snóra . dero uuérlte dés fólchete uuésentero; *At cuius diui contigit tibi esse maritam?* Áber uuéles kótes uuínia uuírdest tu? *Eius qui solus preteruolans meante penna perrexit . i. excurrit astra mundi . i. solem.* Dér álles éiner flîegendo . fúreîlet tia súnnun. Lucifer tûot iz óuh . náls áber flîegendo . núbe ûfen sînemo rósse . sô er fóre chád. *Uigil rapidis procellis! i. gressibus.* Uuácherer in sînero gáhun férte. *Qui cum tra*[J 118]*nat superna . recurrit freta tartarum.* Sô er díu óberen erstríchen hábet . sô erféret díu níderen. Uuánda ér íst in sînero ábsida ófto óberôro dero súnnun . ófto níderôro . sô platonici châden. *Qui solus est alti potens parentis ciere . i. mouere memorem uirgam . i. caducevm . ante currum . et candidos iugales.* Tér éino hímelgeuuáltig uuórten íst . fóne ioue . uuénen sîna geuuáhtlichun gérta fóre dero rîtentûn súnnun. *Qui libens reparat . i. excitat grauari sationibus . i. frugibus . fata . i. messionem succidentis osiris . repertis genitalibus . i. qui reperit genitalia . i. semina.* Dér gérno héizet áber geláden uuérden . dén áren des snîdenten osiris! dér in egypto den chórnsâmen fánt. Uuánda sîn gérta

tôdet únde chícchet . strît zérendo . únde sûona máchondo . be díu gíbet er óuh sâte . nâh temo sníte. Dáz osiridi sîne árbéite dîent . táz kelâzet ímo mercurius. Sîn uuíllo récchet ten rât . quia preest frugibus. *Quem scit . i. diligit pater deorum.* Dén iouis sélbo mínnôt. *Cui lacteam papillam dedit nouerca gaudens.* Tén sîn stîefmûoter uílo uuílligo sóugta . dóh sî ánderíu íro stîefchínt házetî. *Cuius uigente uirga dirum stupet . i. hebescit uenenum.* Dés kesprâchi síh fermúgentero . állêr árger strît sélchenet . táz chît stíllêt. *Cui fanti . facit gemellum orbem . omne uirus.* Témo spréchentemo . állero strîtolih síh in zuéi téilet . íh méino . in tôd . [J 119] únde in lîb . tôd tero fîentskéfte . lîb tero sûono . álso iz fóre chît. *Est doctus ille diuum . sed doctior puella.* Ér íst tero góto chúnnigosto! nóh tánne bíst tû chúnnigora . uuánda ratio gemág mêr dánne sermo. *Nunc nunc beantur artes . quas sic sacratis ambo . ut dent meare cęlo! ut reserent caducis astra.* Nû uuérdent sâlig tîe líste . dîe ir béide sô gehéiligont . táz sie ze hímele léitên . únde ménniskon den hímel indûen. *Ac dent subuolare pia uota . usque ad lucidam ęthram.* Únde sie gûotuuíllige ménnisken getûen fáren . únz hínaûf ze demo óberen lîehte. *Per uos uigil decensque NOYC . i. intellectus mentis . ima . i. homines complet.* Fóne íu zuéin . erfúllet sínnigi die ménnisken. Ír gébent tien ménniskon múnderen sín! únde zímigen. *Per uos fert probata lingua glorias per ęuum.* Fóne íu guuínnent kesprâche ménnisken êuuiga gûollichi. *Uos sacrate disciplinas omnes . ac nos musas.* Pe díu gehéilegont únsih . únde álle líste.

19. QUATUOR UIRTUTES EAM UISITANT. FRONESIS. DIKIA. SOFROSINE. ANDREIA. UEL YSKIS.

Dum hęc igitur musę. nunc solicanę. nunc concinentes interserunt. Únz tie musę uuîlon súnderigo. uuîlon sáment sús súngen. *Uicissimque mela dulcia geminantur.* Únde zûoze stímmâ sús hértotôn. *Ecce conueniunt in penates. et in thalamum uirginis. quędam matronę. sobrio decore laudabiles.* Uuâr châmen fróuvûn dára in íro sélda. únde óuh ínnôr in íro béttechámera. lúst[J 120]same fóne chíuskero zîeri. *Non uultuose. i. pulchre. circa faciem conquisitis figmentis rerum.* Scône in ánasíhte. nî fóne dehéinero irdâhtero máchungo. *Simplici quadam comitate prenitentes.* Fóne sélbsconi skîmbare. *Quarum una dicebatur prudentia uocitari.* Déro hîez éiniu frûtheit. *Intenta circumspectione cautissima.* Cnôto únde ínstendigo síh úmbeséhentiu. *Et omnia discriminans uigili rerum distinctione.* Únde díngolih skéidende mít quâremo únderskéite. *Huius germana ferebatur sortita uocabulum iustitię.* Iro suéster hîez iustitia. *Sua cunctis attribuens. nullumque eo quo non merebatur afficiens.* Mánnolichemo réhtonde. nîomannen ánderes héfenonde. dánne sô er uuérd íst. *Uervm tertia nomen acceperat ex morum temperantia. contemptis muneribus. atque abstinentia predicanda.* Diu drítta hábeta námen fóne déro mézhafti íro sítô. Únmîotegerniu. únde fermîdennes mâriu. *Quę supererat fortissima. ac tolerandis omnibus aduersis infracta. subeundis etiam laboribus. robore etiam corporis preparata. uirium uocabulum possidebat.* Únde díu nóh

tánne uuás . tíu hîez stárh . únde máhtig in uuíderuuartigen díngen úngeuuéihtiu . únde gágen árbeiten ióh lídostárchiu. *In amplexum eius osculumque deferuntur.* Dîe îlton sîa hálsen . únde chússen. *Atque cum conspicerent eam intra cubiculum per omnia trepidantem . et uelut lucifugam hesitationibus torpentem.* Únde sô sie sîa dâr in chémenâtun gesáhen fórhtela . únde sámoso lîehtskíhtiga . ióh râtelôsa. *Pectus eius . faci*[J 121]*emque tractantes . in conspectu omnium . et publicam uenire faciem compulere.* Íro bruste únde íro ánasíune hándelonde . gnôton sie sia fúrechómen ze állero óugon . únde ze állero gesíhte.

20. PHILOSOPHIA ACCESSIT NUNTIA.

Post has ingressa quędam grauis crinitaque femina. et ex eo admodum gloriosa . quod iuppiter per ipsam cunctis tribuerit ascensum in supera. Sô chám dô éiníu getrágenlichíu . únde ántfáhsiu . nâh temo philosophorum síte . únde dés kûollichíu . dáz fóne íro gót sie álle lâzet ze hímele chómen. *Quam cum uirgo conspiceret . ad eam omni studio affectuque cucurrit.* Sô sî dîa gesáh . sô uuás íro sâr dára ze íro nôt . únde érnest. *Quippe quadam fiducia compertorum . ipsa eidem augurata fuerat scandendum cęlum.* Álso si sólta . sî uuás tíu íro báldo fóne guíshéite geuuîzegôt hábeta . dia hímelfárt. *Et nunc transmissa ab ipso maiugena . ad corrogandam eam in nuptias.* Únde nû bótescaft trîbet fóne mercurio . sîa zeuuîsenne . ze brûtlóufte.

21. TRES GRATIĘ . QUĘ ET CARITAE;

Prętere a conuenere tres puellę ad uirginem parili decore . et uultu ac uenustate luculentę. Châmen óuh ze íro drî dîernun ébenzîere . únde ébenfrôniske in ánalútte. *Sertis religatę inuicem manus . s. quia gratię sibi coherent . rosarumque spiculis . i. floribus redimitę.* Mít kerígen zesámine gebúndenên hánden . únde gezîerte mít róseblûomôn. *Quarum una deosculata est frontem philologię . illic ubi glabella . i. nuda medietas discriminat pubem . i. pilos ciliorvm.* [J 122] Téro éiniu chústa sîa án demo únderbrâuue. *Alia os eius . tertia pectus apprehendit.* Ánderiu chústa sia án den múnt . tiu drítta án die brúste. *Uidelicet prima . ut lętos oculis afflaret honores.* Táz téta diu êrista . dáz sî íro frôlichív óugen gegâbe. *Secunda inspirabat gratiam . i. facundiam linguę eius.* Ánderiu . dáz sî íro gesprâchi gegâbe. *Tertia comitatem animo.* Diu drítta . dáz sî íro uuv́nnesami in mûot kâbe. *Quippe ille carites dicebantur . i. ornamentorvm deę.* Sîe hîezen carites . nâh tîen lûtreisten suégelon . mít tîen álliu guóniu sáng úbersúngen uuérdent. *Et quicquid apprehenderant . uenustabant.* Únde souuáz sie gefîengen . dáz ketâten sie êrsam. *Quę quidem postquam repleuere uirginem . lumine . admixtę musis . dedere etiam consonas gesticulationes . i. motus musicos . atque himeneia tripudia . i. saltationes.* Sô dîe sia dô getâten fólla lîehtes . táranâh mískton sie síh zû dien musis! únde tâten ín gerárte méttoda . dáz chît . sîe táten ín síngentên . mít íro líden . gehélle ánterungâ . únde brûtliche trétenôda.

22. LECTICA QUA UEHENDA ERAT IN CAELUM.

Sed ecce uniuersa dissultant magno crepitu . i. sonitu timpani . et tinnitu crotalorvm . i. cymbalorum. Ínin dés uuárd tôz in állen stéten . fóne lûto skéllentên timpanis únde cymbalis. *Eo usque ut musarum cantus . aliquanto obtusior redderetur bombis tympani.* Sô . dáz ióh tero musarum sáng túnchelôra vuúrde . fóne déro lûtréisti dero timpanorum. *Et cum sonitu introfertur* [J 123] *lectica . interstincta syderibus . cui ritu mistico . i. more diuino crepitus precinebant.* Sáment temo skálle chám éin trágebétte gestérnotez . témo dîe sélben dôza fóreskúllen . áfter bezéichenlichemo síte. *Qua mos fuerat peruenire nubentes deas in consortia cęlestis thalami.* In démo trágebétte síto uuás tie gehîenten gútennâ . hínaûf chómen in déro hímeliskon chámerlingo gnôzskefte.

23. ATHANASIA PER UOMITUM A MORTALITATE EAM PURGAT;

Ante hanc . s. lecticam . preminebat quędam femina . augustioris uultus . ac sacro lumine . ęthereoque resplendens . uenerabili antistitio . i. presulatu. Dârfóre fûor éin fróuua . chéiserlichero getâte . in héiligemo . únde in hímeliskemo lîehte skînentíu . únde in êruuirdigero bíscofheite. *Quam cum omnes qui affuere conspicerent . reueriti sunt inclitam maiestatem . ut deorum omnium . mundique custodem.* Álle dîe dâr uuâren . únde sîe ersáhen . dîe êretôn íro mârun mágenchráft . sámoso háltarun dero góto állero . ióh

tero uuérlte. *Huic athanasię nomen fuit.* Téro uuás námo inmortalitas. Sî máchot deos inmortales . et ęternos . únde mundum perpetuum. *Et heus inquit uirgo.* Únde hôre hára mágeti chád si. *Precepit deorum pater . hac regali lectica . in cęli palatia subueharis.* Tero góto fáter hábet kebóten . dáz tû ûfen dísemo chúninglichen trágebétte fárêst ze hímele. *Quam quidem nulli fas attrectare terrigenę.* [J 124] Dáz nehéinemo dero írdiskôn mûoza neíst zehándelonne. *Sed nec tibi quidem licet ante poculum nostrum.* Nóh tír sélbun êr mînemo tránche. *Et cum dicto . leniter dextra pertractat pulsum cordis eius . pectusque.* Únde mít témo uuórte . ergréifota sî íro brúste . únde dén sprúngezôd íro hérzen; *Ac respiciens . nescio qua intima plenitudine distentum . s. ipsum pulsum . magno cum turgore . ni hec inquit . quibus plenum pectus geris . uomueris coactissima egestione . forasque diffuderis . inmortalitatis sedem nullatenus optinebis.* Ióh sî sâr guuár uuérdende . ín fóne neuuéiz uuélero fúlli erspárten . únde inbláhenen . dáz chît fóne inbláheni . únde fóne irspérredo uuórtenen . sôse chád si . tû neirspîêst tísen glónken . dés tu- fólle brúste hábest . únde dû neuuérfêst tén ûz . nóh tû dára nechúmest . târ dû úndôdig sîst. *At illa omni nisu magnaque ui . quicquid intra pectus semper senserat . euomebat.* Tô erspêh sî sâr hírlicho síh péitendo ál dáz . tés sî ín íro guuár uuárd. *Tum uero illa nausia . ac uomitio . laborata . conuertitur in copias omnigenum literarum.* Dáranâh uuárd . táz sî mít árbeiten írspêh . ze állero sláhto bûochen. Uuánda fóne éinemo fonte rationis . chóment álle bûohlíste. *Cernere erat . qui libri . quantaque uolumina . quot linguarum opera ex ore*

uirginis defluebant. Târ máhtist tu séhen . uuîo mánigív bûoh súnderigiu . únde zesámine gebúndeniu . únde uuîo mánigero sprâchon scrífte ûzer íro múnde fûoren. *Alia ex papiro . quę cedro . i. resina cedri perlita fuerat uidebantur.* Súmelichiv vuâren ge[J 125]uuórht ûzer demo egypzisken bíneze . dér mít cêdrinemo flîede besmízen uuás . táz er nefûleti. *Alii libri carbasinis implicati uoluminibus.* Súmelichiu bûoh peuuvndeniu in lîninen bízucchen. *Ex ouillis quoque multi tergoribus.* Ióh scáphinis pérgaminis mánigiv. *Rari vero in phillire cortice subnotata.* Únmanigíu uuâren gescríben án déro ríndun dés póumes phillire . álso iz ív síto uuás. *Erantque quidam sacra nigredine colorati.* Uuâren súmelichiu mít tínctun gescríbeniu. *Quorum literę animantium credebantur effigies.* Téro bûocho scrífte . óugton dero lîbhafton bílde . uuánda phisiologia ságet de naturis animantium. *Quasque librorum notas athanasia conspiciens . quibusdam eminentibus saxis iussit asscribi . atque intra specum per egiptiorum adita collocari.* Dîe réiza dero bûocho athanasia geséhendíu . hîez sî sie gescrîben in díuren stéinen . únde gehálten ín dîen érdlúcheren dero egýpziscon chîlechon. Uuánda dô íu líste zegángen uuâren . dô vuúrton sie erníuuot fóne egyptiis. *Eademque saxa stellas appellans . deorum stemmata precepit continere.* Únde dîe stéina stellas némmende . hîez sî dero góto chúnnezála darána stân . uuánda dîe sámo zórft sínt . sô stérnen.

24. DE UARIETATE COLLECTORUM.

Sed dum talia uirgo undanter euomeret . puellę quam plures . quarum artes alię . alterę dictę sunt disciplinę . subinde quę ex ore uirgo effuderat colligebant . in suum unaquęque illarum neces[J 126]*sarium usum . facultatemque corripiens.* Únz sî sólchero díngo fílo spêh . sô ráspotôn dáz ûzer íro múnde fûor . súmeliche dîernun . dîe líste únde lírnunga hîezen . íro îogelichiu iz zúcchende ze íro núzzedo . únde ze íro gezívge. *Ipse etiam musę presertim urania caliopeque innumera gremio congessere uolumina.* Ióh sélben die camenę . állero méist tíu natûrlicha in hímele urania . únde díu erdâhta in érdo caliope . gesámenotôn mánigíu bûoh in íro scôza. Állêr dér líst . íst fóne dîen zuéin gescríben. *In aliis quippe formatę sunt paginę . distinctę ad tonum . ac deductę.* An dîen bûochen súmelichen uuâren gebíldot paginę . ál áfter tonis keskídote . únde gelángte nâh téro geskéfte brítero. Uuánda in musica octo modi gemâlet uuérdent álso léiterâ . be díu sínt tíu féld keskáffeníu . álso paginę . únde bríteliu . díu únder zuísken dien úndersláhten sínt . tero tonorum . únde dero semitoniorum. Díe sélben modi uuérdent sáment kebíldot . sámoso áhto léiterun óbe éinánderên geléinet uuérdên . únde îogelichíu dia ándera fúreskîeze éines sprózen. *In aliis circuli . lineęque . hemisperiaque.* An súmelichên uuâren rínga gebíldot . únde réiza . únde hálbíu téil des hímeles . álso uuír in astronomia séhên. *Cum trigonis et quadratis.* Mít tríscozên . únde fîerscôzên bílden . sô uuír in geometria séhên. *Multianguleque formę.* Ióh mánigscoziu bílde uuâren

darána gebíldot. *Pro diuersitate theorematum . i. contemplationum . et elementorum . i. creaturarum.* Áfter déro mísselichi dero mûotpíldungon . dîe in geometria sínt . únde déro [J 127] natûrlichôn geskéfto . dîe in astronomia sínt. Táz in geometria gebíldôt uuírt . táz sínt líste . dáz uuír séhên in astronomia . dáz sínt uuíste. Doctrinaliter uuérdent corpora geóuget in geometria . naturaliter uuérdent sie geóuget in astronomia. Geometria chît . táz spera sî . quędam ęqualis a centro in omnem partem circumductio. Dâr íst si geóuget in theoremate. Áber in astronomia uuírdet si geóuget in elemento . sô man dia súnnun chíuset . álde den mânen. *Dehinc complicabat pictura . multigenum animalium membra in unam speciem.* Dáranâh pegréif táz kemâle állero tîero líde . ze éinemo bílde. Dáz pílde héizet cosmographia . dáz chît descriptio mundi . dâr állero regionum . únde állero animalium gesképfeda an éinemo bláte sáment pegríffen uuérdent. *Erant etiam libri qui preferebant mela sonorum . signaque numerorum . et cantandi quędam opera.* Uuâren óuh târ bûoh . tíu dero níumon sûozi lêrton . íh méino . díu sûozi an diatesseron íst . únde an diapente . únde zéichen dero numerorum . álso v zéichen íst quinarii numeri . únde x denarii numeri . únde uuás óuh târ dáz zesíngenne getân íst . álso lîed . únde léicha. *Postquam igitur diffudit uirgo . illam bibliothecalem copiam . nixa . i. parturiens . imitatus . i. imitationes.* Sô sî dô erspêh tîa bûohchámerigun fólleglichi . ûzprâht hábentíu . dáranâh sî síh îo rárta . dáz chît . táz sî îo lírneta. *Exhausto pallore confecta . postulauit opem athanasię . quę conscia fuerat tanti laboris;* [J 128] Pléih uuór-

teniu . ióh erlíteniu . pát si athanasiam hélfo . díu sólcha íro bînun bechénnen chónda. *Tum illa.* Dô chád si íro zûo. *Accipe tibi hoc sorbillandum . ut refectior et sublimis cęlum conscendas.* Nû ním . daz íh tír gébe zetrínchenne . dáz tû mít tíu gelábotiu . únde gebúrlichotíu . ze hímele fárêst.

25. INMORTALITAS QUASI PER OUUM SORBETUR;

Ac tunc sumit quandam globosam . animatamque rotunditatem . ac uirgini porrigit hauriendam . auferens eam matri apotheosi . i. purificationi uel deificationi . quę cum illa forte conuenerat . et iam pridem consecrabat libros . qui defluxerant ex ore philologię . manu eos contingens . ac dinumerans. Únde dés mézes nám sî íro mûoter . díu dára mít íro chómen uuás . únde díu bûoh álliu hábeta gehéilegot . únde gehándelôt . únde gezélet . tíu ûzer dero mágede múnde fûoren . déro nám sî éina sínuuelbi . in chlíuuis uuîs ketâna . ióh lîbhafta . únde gáb íro . dáz tarínne uuás zetrínchenne. *Uerum ipsa species oui interioris . crocino circumlita exterius rutilabat.* Áber díu ínnera uuíst tés sélben éiis . tíu uuás in rôtero fáreuuo ûzenân darána gesmízeniu. Dáz chît . ûzenan uuás iz rôt . nâh tero ínnerun fáreuuo . díu daz óberosta fíur bezéichenet tírro uuérlte. *Ac dehinc apparebat . s. ipsa species perlucida inanitate . albidoque humore . interiore tamen medio solidior.* Únde nâh téro rôti . skéin iz in dúrhlîehtentero îtali . ióh in uuîzero názi . álso diu lúft ketân íst . únde dáranâh in dero ínnerostun mítti dícchera . álso [J 129] diu érda getân íst.

Sô si dia írdiskun uuízentheit irspêh. sô uuárd íro diu gótelicha gegében! díu in éinero sámohafti. únde éines plícches álliu díng pegrîfet. álso in boetio de consolatione gescríben íst. Tîa sámohafti óuget er mít temo éiie. dáz er ze ûzerôst chît temo hímele gelîchez. únde in míttemen dero érdo. únde únderzuísken dero lúfte. álso díu machina getân íst tírro ánasíhtigun uuérlte. Dáz er iz chît animatum. dáz tûot er úmbe animam mundi. dîa súmeliche uuândon uuésen solem. súmeliche éina ándera tóugena chráft. tíu den hímel tûot uuérben. *Quam cum philologia susciperet. quoniam post tanti laboris afflictiones. ęstusque mentis. plurimum sitiebat. reseratis eius rotunditatis arcanis. postquam rem dulcissimam comperit. totam incunctanter exhausit.* Sô sî dîa rotunditatem in hánt kenám. únde sî dúrstegiu fóne árbeiten. únde fóre ángisten. bráh únde chórota. únde sî nîo sô gûotes neinbéiz. sô fólle tráng sî iz. *Continuoque nouo solidantur membra uigore.* Sâr sámo hárto chéccheton íro die líde. *Et gracilenta perit macies. uis terrea cedit.* Únde gîeng íro ába diu mágeri. rûmda diu írdisgheit. *Ętherivmque uenit sine mortis legibus ęuum.* Únde chám sia ána diu êuuighéit. âne tôdes uuáltesôd.

26. QUALIS FACTA SIT RECOGNOSCERE IUBETUR.

Verum diua cum inmortalitatis eam poculum cerneret ebibisse. Sô sîa athanasia gesáh ketrúnchen háben dia úndôdigi. *Quo e terris illam cęlum pergere. inmortalemque factam uelut enigmate redimi-*

[J 130]*culi perdoceret . ex herba quadam rurestri . cui leuzos . siue leucos . i. alba uocabulum est uirginem coronauit.* Sîa dô sámoso mít hóubetzîerdo dés zegetrôstenne . dáz sî ze hímele sóltî . únde si úndodig uuórten uuâre . téta sî sîa ána coronam . geuuórhta ûzer éinemo féldchrûte vuîzemo . íh méino ûzer lílien. *Precipiens ut expelleret omnia quę adhuc mortalis coaptauerat in presidium aduersum uim superam.* Kebíetende . dáz sî ál hínavuúrfe . dés sî síh keuuárnot hábeta gágen demo hímelfíure. *Quippe memorabat istęc minima caducę mortalisque esse substantię.* Uuánda sî chád . táz sô getâna uuésen dero múrgfarun . únde dero stírbigun vuíste. *Quę quidem omnia eidem mater abstraxit . postquam eam recognouit transcendisse humana studia.* Dáz íro diu mûoter sâr ál ábazôh . sô sî sia gesáh úberrúcchet háben ménniskôn únmûoza . íh méino . dés síh ménnisken ýnmûozig tûont.

27. GRATULATUR SE EUASISSE INFERNALES.

Tunc philologia supplicauit athanasię primitus . ex aromate preparato . acerraque propria. Dô dánchota sî ze êrest athanasię . mít íro róuche . dáz sî ûzer íro fáze nám. *Matrique eius apotheosi gratiam multa litatione persoluit.* Únde íro mûoter dánchota si mít ópfere. *Quod nec uedium . i. orcum cum uxore . i. proserpina conspexerit . sicut suadebat etruria.* Dáz sî den héllouuárt mít sînero chénun nîoner negesáhe . sô etrusci philosophi ságent . tîe ín héizent uedium . álso malum diuum . uuánda ér brúti tûot tien sêlon. Dér héizet óuh orcus . táz chît iurator. Uués íst er iurator? Âne dáz er ímo [J 131] gelâzene animas .

nelâze inpunitas. *Nec eumenidas ad chaldea miracula . i. figmenta formidauit.* Nóh sî die héllevuinnâ nefórhta . nâh tero chaldeorum úrdâhten. *Nec igne usserit . i. uedius . nec lympha subluerit.* Nóh sîa nebrándi in fíure . nóh nesóufti in uuázere. *Nec simulacrum animę syri cuiusdam dogmate uerberarit.* Nóh sîa nefílti dáz sêlo glîhnisse . dáz álle hína fárente sêlâ fíllet . nâh téro ságo syri philosophi. *Nec consecrauit . s. apotheosis . auspicio mortis . inuolutam inmortalitatem manibus charontis . ritu . i. dogmate phasi senis.* Únde si íro nîeht negáb mít ánafánge des tôdes . tîa in charontis keuuálte stândun inmortalitatem . nâh téro ságun des álten phasi. Ér chád álle sêlâ . charon dero héllotúrouuárt tâte des tôdes kechôron . fóre dero inmortalitate.

28. AMOR ET LABOR . CURA ET UIGILIA . UEHUNT EAM IN CAELVM.

Interea iussa conscendere lecticam. Ínin díu hîez man sia ûfstîgen ze íro trágebétte. *Quę quoniam uidebatur in maximo suggestu . i. in excelso loco . difficile sibi admodum deputabat . s. conscendere . ne dicam inpossibile.* Únde uuánda dáz fílo hóho stûont . pe díu dûohta íro iz únsémfte . íh neuuíle chéden . dáz sî nemáhti. *In quam rem consequenter implendam . conuocauit alumnum suum dilectum pre cęteris.* Táz spûotigo áber zegefrúmmenne . hîez si íro trût éinen chómen. *Quo innixa . euicit omnem difficultatem superę consessionis . i. lecticę.* Án dén síh stíurendo . úberfûor sî dîa únsémfti . dáz chît . tîa stéccheli dés hóho stânden stûoles. *Uerum idem qui labor ab*

eadem uocabatur . non solum eam sustulit in culmen lecticę . uerum cum domina [J 132] *cęlum impiger permeauit.* Áber dér sélbo . dér sô sî ín námda labor hîez . tér negehálf íro nîeht éin dára ze demo bétte . núbe sáment íro fûor er ze hímele. *Quippe consociato sibi quodam puero renitenti . i. pulcherrimo.* Éinemo scônemo chínde . in ében ímo geuuétenemo. *Qui nec uoluptuarie ueneris filius erat . et tamen amor a sapientibus ferebatur.* Táz amor hîez . únde dóh tero zûrlustigun ueneris sún nîeht neuuás. *A fronte lecticam subuehere memorantur.* Dîe zuêne fûorton fóre dia lecticam. *Nam posticam sustulere . dilecta uirgini mancipia! pimelia . i. cura . et agrimnia . i. uigilia.* Daz áftera téil trûogen zuéi íro hîen . díu íro uuérd uuâren . sórga . únde uuácha. *Sic enim athanasia preceperat . ut uterque sexus cum philologia posset ascendere.* Sô gebôt tiu fróuua inmortalitas . uuánda sî uuólta . dáz mán únde vuîb sáment íro ze hímele fûorin.

29. COMITATUS EIUS UENERABILIS.

Precedit ilico conscendentem . musarum concinentium pompa. Sô ze hímele síh héuenta . léitta sia dáz kerîete dero fóresíngenton musarum. *Et predictarum comitum uenerabilis multitudo.* Únde álliu díu êruuirdiga mánigi dero fóregenámdon geférton . íh méino philosophia . apotheosis . athanasia . phronesis . unde quatuor uirtutes . únde gratiae . únde déro állero alumnę. *Periergia uero sequebatur . aliis comitata pedissequis . dotalibusque mancipiis . curiose uniuersa perscrutans . atque interrogans.* Arithmetica

fólgeta íro mít ánderen íro uuídemhîon . állero díngo fúreuuizkérniu . únde gnôto fórscondív.

30. IUNONI IN SUO REGNO OCCUR[J 133]-RENTI . UIRGO SUPPLICAT.

Verum ilico ad culmina arcis aerię . comitatus ille cum uirgine propinquabat. Sô nâhton sie sâr mít íro ze óbenahtigero lúfte. *Et ecce nuntiatur aduenire subito deorum pronuba . hoc est quę preest nuptiis.* Târ uuárd zeuuízenne . dáz tero góto hîreisara zûofûore. *Antequam concordia . fides . pudicitiàque precurrit.* Téro fúreréisâra uuâren . geméinmûoti . tríuua únde chíuski. *Nam cupido corporeę uoluptatis illex . licet eam semper anteuolet . philologię occursibus non ausus est interesse.* Áber ueneris sún . dér zûorlústô spénstig íst . souuîo er óuh íro fúreréisâre uuâre . dóh negetórsta er philologię ze óugon chómen. Uuánda sapientia házet turpitudinem. *At ubi in conspectu nubentis diua peruenit . atque litauit aromatibus . ut mos erat uirginis . deam talibus deprecatur.* Sô sî dô iunonem gesáh . únde sî íro geróuhta . sô si óuh fóre ánderên fróuuon téta . dô férgota si sîa sús. *Iuno pulchra . licet aliud nomen tibi cęleste consortium tribuerit . s. ut luciam . aut luceiam. Suspensio.* Iuno dû scôna chád si . dóh tíh ánderes némmên dîe ze hímele sínt. *Et nos a iuuando iunonem nominemus . unde et iouem dicimus. Et hic.* Únde souuîo uuír díh iunonem sámoso óuh iouem fóne iuuando héizên. *Siue te lucinam . quod lucem nascentibus tribuas . a luce iam conuenit nuncupare. Et hic.* Álde úbe dû héizen sólt lucina . uuánda dû

lucem gíbest nascentibus. *Nam fluuoniam . i. fluorem feminis prestantem . februalemque ac februam . i. purgatricem egredientium secun*[J 134]*darum mihi poscere non necesse est . cum nihil pertulerim corporeę contagionis . intemerata . i. incorrupta sexv. Interposita ratio.* Uuánda dáz íh tíh éiscôe flôzkébun án dero hîtate . álde nâh tero gebúrte sûberarun dero ûzkegángenon léhtero . dés íst mír úndurft . uuánda íh máged pín . únde mînes lîchamen únbesmízen bín. *Iterducam et domiducam . unxiam . cinctiam . mortales puellę debent in nuptias conuocare . ut et itinera earum protegas . et in optatas domos ducas . et cum postes ungent . faustum omen affigas . et cingulum ponentes in thalamis . non relinquas. Et hic interposita.* Uuégoléittun . héimbríngun . sálbsmîzun . cúrtilflégun . súln díh tôdige dîerna gehîendo zu ín ládon . déz tu íro férte uuáltêst . únde sie ze lîebên séldon bríngêst . únde sô sie diu túrestál sálbont . tû héilesod kébêst . únde sô sie síh ze bétte ingúrtent . tero mágedcúrtelûn . dû ánauuert íro flégest. *Saticenam uel soticenam te precabuntur . quas uel in partus discrimine protexeris . uel in bello . i. in labore coeundi. Et hic.* Sâmogébun álde hîfûogun bétoên díh . tîe du an déro nôte des kebérennes . álde des náhtuuîges skírmist. *Peplonam plebes te debent memorare . s. quia tu multiplicas populum. Et hic.* Líutfróuuvn súln díh tie líute héizen. *Curitim . i. fortem . uel potentem bellantes. Et hic.* Stárcha ánaháreên díh tie féhtenten. *Hic ergo te aêram potius ab aeris regno nuncupatam uoco. Et hic.* Áber hîer héizo íh tíh kérnor aêram fóne aere . in démo dû rîchesôst. *Da nosse poscenti . quid aeria latitudo gerat animantvm . atque perlucentes*

campi concurrentibus athomis . quidue hic dicatur numinum subuolare. Clau[J 135]*sula.* Únnîst mír bítentero ze geéisconne . uuáz lîbhaftero díngo diu uuîta lúft fûore . únde dísiu dúrhlîehtenten féld . ûzer gesámenotên athomis uuórteniu . sô philosophi châden . únde uuáz hîer góto flógerze. *Non enim quęro de humilitate illius aeris . qui de uolucribus permeatur . quem olimpi montis cacumen excedit . qui uix decem milia stadiorum altitudine sublimatur . sed elata disquiro.* Íh nefrâgen nîeht úmbe dîa níderun lúft . târ die fógela ánaflîegent . tîa íóh olimpus decem milium stadiorum hóher úberslât . núbe dîa hóhi dero óberun lúfte fórderon íh. *Ac iam fas puto conspicari . quicquid lectitans intellexeram peri eudemonias . i. de bona demonitate.* Íóh nû dúnchet mír mûoza zegeséhenne . dáz íh lésendo geéiscota fóne dero demonum gûoti. Álso uuír angelos chédên bonos et malos . sô châden die álten . bonos demones et malos.

31. DEORUM SEDES A CĘLO USQUE AD SOLEM IUNO PRECANTI OSTENDIT.

Hic iuno non repugnans precibus conscendentis . ducit eam secum in arces aerias . atque exhinc edocet diuersitates multarum potestatum. Sî sia dô íro fléhon uuérende . fûorta si sîa in óbenahtîga lúft . târ óugta si íro mísseliche geuuálta . dero lúftcóto. *Illi inquit quos ignîtę substantię . flammantisque suspicimus . ab ipso ęthere . speręque superioris ambitu . usque solarem circulum demeantes . i. peruagantes . ipsi dicuntur dii . et cęlites aliâs perhibentur . causarumque latentium arcana componunt.* Tîe uuír fívrine séhên . únde

uuállonde fóne demo hímele . únz ze dero súnnun rínge . dîe héizent cóta . uuîlon héizent sie hímelsâzen . únde sínt sie behéftet mít tóugenên díngen. *Sunt enim puriores . nec* [J 136] *admodum eos mortalium curarum uota sollicitant . apathesque . inpassibiles . perhibentur.* Sîe sínt lûterôren . únde ménniskon sórgâ negrûozent sie . be dív héizent sie únsórgende. *Illic iouem regnare certissimum est.* Târ sól guísso iouis stûol sîn.

32. QUI SINT A SOLE USQUE AD LUNAM.

At infra solis meatum . usque lunarem globum . secundę beatitatis numina . subparisque . i. inferioris potentię . per quę tamen uaticinia . somniaque ac prodigia componuntur. Níderhálb tero súnnun férte . únz ze demo mânen . sízzent tîe nâh tien sâligôsten sínt . únde mínnera geuuáltes hábent . fóne dîen vuîzegungâ . únde tróuma . únde zéichen uuérdent. *Hęc . s. numina . fissiculant . i. findunt exta aruspicio . i. per aruspicium . admonentia quędam . uocesque transmittunt . auguratisque loquuntur omnibus.* Tîe ingéinent tie dárma an uuîzegungo . éteuuaz fórezéichenente . únde óugent íro stímma . únde spréchent ûzer állên . fógelrárta ságentên. *Plerumque enim quęrentes ammonent . uel syderis cursu . uel culminis iaculo . uel ostentaria nouitate.* Frâgente uuárnont sie díccho . álde mít stérnen férte . sô anchisę der stérno in idam siluam zéigota . álde mít plígsküze . sô virgilius ságet ímo árbéite fórezéichenen tactas de cęlo quercus . álde mít prútelichero séltsani . álso greci palladium sáhen suízzen . únde skrícchen fóre íro

naufragio. *Sed quoniam unicuique superiorum deorum singuli quique deseruivnt . ex illorum arbitrio . istorumque comitatu . et generalis omnium presul . et specialis singulis mortalibus genius admouetur.* Uuánda áber [J 137] dien óberên die níderen dîenônt . sô uuírt fóne énero geuuálte . únde fóne dírro gefólgenne · állên ménniskôn súnderig . únde geméine hûotare gesézzet. *Quem etiam prestitem . quod presit gerundis omnibus uocauerunt.* Tén héizent sie óuh flíhtâre . uuánda er álles uuérches flíget. *Nam et populi genio supplicant . cum generalis poscitur . et unusquisque gubernatori proprio dependit obsequium.* Tén geméinen bétônt tie líute sáment . únde âne dáz . îogelih ten sînen. *Ideoque dicitur genius . quoniam cum quis hominum genitus fuerit . mox eidem copulatur.* Fóne díu héizet er genius . uuánda er genitis sâr gegében uuírt ze flíhte. *Hic tutelator fidissimusque germanus . animos omnium . mentesque custodit.* Tíser hûotare . únde díser getríuuo brûoder . behûotet íro sêla . únde íro sínna . állero. *Et quoniam arcana cogitationum . superę annuntiat potestati . etiam angelus poterit nuncupari.* Uuánda ér óuh tóugene gedáncha góte chúndet . pe díu mág er ióh angelvs héizen. *Hos omnes greci demonas dicunt . apo tv deumenu . i. a principatu populi . latini medioximos uocitarunt.* Tîe álle námoNT greci demones . fóne díu . dáz sie ánauualten sínt tes líutes . latini námont sie méteme . uuánda angeli sínt mítte . únder góte . únde ménniskon. *Qui omnes approbantur esse minus lucide splendentisque naturę . quam illi cęlestes . sicut conspicis.* Tîe sínt álle hínderûn únde únlûterorûn naturę . dánne dîe náhor demo hímele sínt . álso dû

sélba síhest. *Nec tamen ita sunt corpu*[J 138]*lenti . ut hominum capiantur obtutu.* Tóh nesínt sie sô geróbes lîchamen . dáz sie gesíhtig sîn ménniskôn. *Hic igitur lares.* Hîer sínt tie hértcóta. *Hic post membrorum nexum degunt animę puriores.* Hîer râuuênt tîe únsúndigen sêla . nâh íro lîbe. *Quę plerumque si meritorum excellentia subuehantur . etiam circulum solis . ac flammantia septa transiliunt.* Tîe íóh tia súnnun úberfárent . únde dîe fíurinen féstinâ . dero planetarum . úbe sie míchelero frêhte sínt.

33. QUI SINT A LUNA USQVE AD MEDIUM AEREM.

Dehinc a lunari circulo usque in terram . quicquid interpatet . interstitii proprii partitione discernitur. Souuáz táranâh uuîtûobeles íst . fóne demo mânen únz ze dero érdo . dáz hábet óuh sînen únderskeit. *Et ab orbe lunari interfusa medietas disparatur.* Únde in zuéi uuírt táz sélba getéilet. *Sed superior portio claudit eos sicut conspicis . quos emitheos dicunt! quosque latine semones . i. semihomines . aut semideos conuenit memorare.* Áber daz óbera téil dero lúfte behébet tîe . álso dû gesíhest . tîe greci héizent hálbe gôta . latini béidiu . ióh hálbe mán . ióh hálbe góta. *Hi animos cęlestes gerunt . sacrasque mentes . i. puras.* Tîe hábent hímelisken sín . únde réine mûot. *Atque sub humana effigie . in totius mundi commoda procreantur.* Únde in ménnisken bílde uuérdent sie gebóren . állero uuérlte ze gemáche. *Qui quidem plerumque fecerunt fidem cęlestium miraculo sui.* Dîe hábent ófto geóuget mít íro zéichene . dáz sie

hímeliske sínt. *Ut in ortu herculis geminatę noctis obsequivm.* [J 139] Álso díu zuíualta náht téta . dô hercules kebóren uuárd. *Serpentesque idem paruulus elidens . uim numinis approbauit.* Únde dáz er die vuúrme álso lúzzelêr chnístende . skéinda sîna gótheit. Tîe uuárf ín iuno ána . dô éines náhtes sîn mûoter alcmene ín guán be ioue . únde yfidum be íro chárle amphitrione. Sî uuárf sie béide ána vuúrme . áber hercules eruuérita síh . yfidus nemáhta. *Tages sulcis emicuit . et statim gentis ritum . i. legem religionis . sipnumque monstrauit.* Tages tér in hispania mâre uuás . tér zórfta síh mít téro rúnso tagi fluminis . uuánda tagus tô êrist rínnen begónda . únde lérta er sâr dîa lánt uuîsûn . stífta óuh sipnum. Dáz íst tíu búrg sipona . dâr tria elementa éndont sô sie chédent . cęlum . terra . mare. *Hammon apparuit cum cornibus arietinis . et uestimentum lanicio . ac sitientibus undam fontis exhibuit.* Hammon dáz chît arenosus iouis . erskéin dionisio in uuíderes pílde . únde dô uuárd uuât ûzer vuóllo . únde dúrstes lába fóne uuázere. Dáz uuás tô er fóne india eruuánt per ęthiopiam mít uictoria! únde er iouem sînen fáter bát pûozen den dúrst sînemo hérige. Be díu íst sîn templum dâr centum aris famosum. *Quid loquar eos . qui primi mortalibus usum rerum . maioraque commoda prestiterunt?* Uuáz tárf íh chôson fóne dîen dîe êrest ménniskôn álles tínges prûh zéigotôn . únde álliu diu méisten gemáh? *Ut uitem dionisius apud thebas.* Álso dia rébun zéigota [J 140] dionisius ze thebis in grecia. *Osiris apud egyptios haustum uini . usumque comperiens.* Únde osiris rex maritus isidis in egypto lêrta uuîn drínchen . únde zíhen. *Frumentum*

isis in egypto . triptolemus apud atticos docuere. Únde osyridis uuírten dâr in egypto . únde ze athenis triptolemus filius cęlei . cereris alumnus lêrtôn? *Eademque ysis lini usum . sementemque monstrauit.* Únde díu sélba ysis lêrta den fláhs árbeiten . únde spínnen? *Comminuendę frugis farrisque fragmenta pilumno signat italia! ascribit asclepio grecia medicinam.* Stámfôn únde málen mísseliche uuíste ságet italia pilumno . únde árzetûom ságet grecia asclepio . filio apollinis et coronę. *Alii quoque huius generis homines in diuinandi usum . et prescientiam procreati . ut carmentis in archadia . ab effuso carmine per uaticinia memorata.* Ándere vuúrten ze uuîzegungo . únde ze fóreuuízedo gebóren . sô carmentis téta in archadia . mâre uuórteniu fóne íro mêterlichên fóreságôn. Díu chám ze italia mít íro súne euandro rege . dén ęneas târ fánt. Tíz íst tíu . díu óuh nicostrata hîez . únde latinas literas erdâhta . fóne déro éin porta ze romo carmentis kehéizen uuás. *Sybilla uel eritrea . s. diuina quoque erat . quęque cymea est . uel frigia.* Sô uuás óuh sybilla . únde díu erithrea hîez . ióh tíu cymea hîez . álde frigia. *Quas . s. sybillas . non decem ut asserunt . sed duas fuisse non nescis . therophilam . troianam marmensi filiam . et symmachiam hippotensis filiam . quę* [J 141] *erithra progenita . etiam cymis est uaticinata.* Déro sybillarum uuâren zuô . sô dû uuéist . náls zêne sô man chît . íz uuás échert therophila ze troio . marmensi filia . únde symmachia hippotensis filia . dív fóne erithra insula búrtigíu . ze cymis táz in campania íst vuîzegota. *Ex hac diuinandi possibilitate . amphiaraus mopsusque cęlebrati.* Déro dáz kemúgentôn

uuâren námoháftesten amphiaraus . únde dér mopsus . tér síh uuíder chalchante éllenôta . sô virgilius ságet.

34. QUI SINT A MEDIO AERE . USQUE AD TERRAM.

A medietate uero aeris . usque in montium terręque confinia . hemithei . heroesque . i. terrigenę uersantur . qui ex eo quod heram terram ueteres edixere heroes nuncupati. Fóne míttero lúfte . únz ze dero érdo . sízzent hálbkóta . únde érdkóta . dîe fóne hera dáz chît terra . heroes latine héizent. Tîe uuérdent ûzer sólchên ménniskôn . sô eneas uuás . únde achilles . tîe uuír íóh lébende héizen heroes . táz chît hértinga álde chûeniga. *Ibique manes . id est corpori humano presules attributi . qui parentum seminibus manauerunt.* Târ sízzent in íro . ménniskinên górpotôn . dîe manes héizent a manando . daz chît rúnsige . uuánda sie rúnnen fóne íro fórderôn sâmen. *Denique hęc omnis aeris a luna diffusio . sub plutonis potestate consistit.* Tísív uuîti dero lúfte fóne demo mânen níder . íst álliu in plvtonis keuuálte. *Qui etiam summanus dicitur . quasi summus manium.* Dér óuh summanus héizet . sámoso méister . álde méisto manium. *Hîc luna quę huic aeri preest . proserpina nominatur.* [J 142] Dâr uuándelot luna . díu proserpina héizet . uuánda sî germina tûot proserpere. *Uerum illi manes . quoniam corporibus illo tempore tribuvntur . quo fit prima conceptio . etiam post uitam istam corporibus delectantur.* Uuánda dîe sélben manes kegében uuérdent corporibus án dero conceptione . be díu uuónênt sie gérno mít ín! ioh nâh temo lîbe. *Atque cum his manentes .*

appellati lemures. Únde mít ín hártende . héizent sie lemures . táz chît lares morantes. *Qui si uitę prioris adiuti fuerint honestate . in lares domorum . urbiumque uertuntur.* Únde úbe sie fóre chíusko lébetôn . sô uuérdent sie ín góvmen híusero álde búrgô. Dîe héizent lares . fóne íro mûoter lara. *Si autem deprauantur ex corpore . laruę perhibentur ac manię.* Sínt sie áber árg uuórten . fóne demo corpore . sô uuérdent sie laruę . dáz chît lares mali . álde manię . dáz chît insanientes. *Manes igitur hic tam boni quam truces sunt constituti . quos agathos . i. bonos . et cacos . i. malos demonas memorat graia discretio.* Hîer sínt créhto gûote manes únde úbele . dîe greci skéident . in íro uuîs sie námonde . agathos demonas . únde cącos demonas. *In his locis etiam summanes . eorumque prestites . i. principes mana atque mantuona.* Hîer sínt óuh tîe méisten manes . únde déro méisterun . mana únde mantuona. *Dii etiam quos aquilos dicunt . i. nigros.* Hîer sínt óuh tîe sie suárze héizent . únde aquilis kelîche . uuánda sie in íro bílde skînent. *Item fura furnaque . et mater mania . intemperieque . et alii triptes . i. lusores diuorum degunt.* Únde fura ióh furna . dîe fóne furuo colore gená[J 143]môt sínt . únde dero ándero mûoter mania . únde únmétemi dero elementorum . únde tróumtrúgenara. *Circa ipsum uero terrę circulum aer ex calore supero . atque ex halatu et madore infero turbidatus . egredientes corporibus animas . quodam fluenti ęstu collidens . non facile patitur euolare.* Sélbíu diu lúft uuíder dia érda getrûoptíu . fóne dero óberûn uuármi . únde fóne dero níderun názi . nelâzet tie hínafárenten animas mít kemáche hínafáren . sîe

dâr îo ána dúnchonde sámoso in éinero uuázerzésso. *Hincque allusit sollertia poeticę adumbrationis. i. fictionis. tractum. i. deductum. pirflegetonta. i. ignem flammantem.* Hínnân ságent tie poetę. rínnen daz lóugezenta hélleuuázer. *Atque in eo colliditur perenni strepitu. uolutata impietas animarum. quas uedius adiudicarit.* Únde in dés strûme uuálont únde tócchont îomer die úbelen sêlâ. dîe uedius tés uuírdige uuéiz. *Id est pluton. quem etiam ditem. ueiouemque dixere.* Dén sie óuh plutonem héizent grece. únde ditem latine. únde nóh tánne malum iouem. *Ipsam quoque terram. qua hominibus inuia est. refertiunt longeuorum chori. qui habitant siluas. nemora. lucos. lacus. fontes ac fluuios.* Sélbun dia érda. dár si únbûhafte íst. hábent erfúllet tero lánglîbon mániginâ. in uuálden. ióh in fórsten. ióh in lóhen. in sêuuen. in áhôn. in brúnnôn. *Appellanturque panes fauni. fones. i. uocales. satyri. siluani. nimphę. fatui. fatuęque. uel fantuę. uel etiam fanę. a quibus fana dicta.* [J 144] *quod soleant diuinare.* Únde héizent sie panes. sámoso discipuli panos. íh méino dés. fóne démo virgilius chît. pan deus archadię. Álde fauni. únde fones fóne fando. Álde satyri fóne saturitate uoluptatis. uuánda sie îo in ludo. únde in saltacione sínt. álso óuh satyra. íh méino satyrica fabula héizet. fóne saturitate inludendi. uel fingendi. Álde siluani fóne siluis. Álde nimphę dáz chît aquarum deę. Álde fatui. únde fatuę. uuánda sie ménnisken tûont infatuatos. Álde fantuę. únde fanę. îo ze déro sélbun uuîs. fóne fando gehéizene. álso óuh tîe chîlichâ. dâr sîe ínne sprèchent. fana héizent. Téro sláhto sínt óuh

egipani . dîe fóne egea gehéizen sínt . táz chît capra . déro éinêr antonio begágenda. *Hi omnes post prolixum ęuum moriuntur ut homines.* Tíse irstérbent álle úberláng . sámoso ménnisken. Dánnân héizent sie geméinlicho macrobitę . dáz chît longeui. *Sed tamen et presciendi . et incursandi . i. impetum faciendi . et nocendi habent presentissimam potestatem.* Sîe sínt áber fílo máhtig fóreuuízennes . únde ánanéndennes . únde scádônnes. *Inter priores igitur genios . i. terrę proximiores . tua adhuc mortalis uirginis diua . i. iuno consistit.* Únder dien níderên góten stât tíu iuno . díu dîn uuîelt tôdigero. *Nam eccum tibi ętheria iuno . seu uesta est.* Nû íst si dír uuórten hímeliskiu iuno . álde uesta. Díz spríchet iuno fóne íro sélbun in tertia persona. Sî chît. Sólih tv̂ [J 145] uuâre . sólih uuás íh tír . sólih tû nû bíst . sólih pín íh tír nû. *Etiam ut inmortali diuę precepit dicens. Iam sede concilio iouis . directa . s. ad cęlum.* Únde déro uuórto . gebôt si íro . sámoso íu úndôdigero. Sízze ánauuertes chád si in iouis mánigi . ze hímele brâhtív. *Demumque de acerra uirginis partem sumit.* Táranâh nám si des róuches éinen téil . ûzer íro róuhfáze.

35. QUALIS IN SUMMITATE AERIS LUNA CONSPECTA SIT.

Tunc portitores diuę correpta lectica . magno eam molimine subuexere. Dés mézes fûorton sia áber hóhor íro trégela. *Sed postquam centum XXVI milia stadiorum aeria subuecti leuitate conscenderant . ac tonum primum ex ptongis compleuere cęlestibus. Sus-*

pensio. Sô sie dô gefáren hábetôn fóne érdo ûf . cênzeg únde zuéinzeg . únde séhs tûsent lóuftmâlo . únde dero hímeliskôn gágenlûtôn éina irstríchen hábetôn. Sîe uuâren dô dárachómen . dâr luna inchît tien uuázeren án dero érdo in sesquioctaua proportione. Díu inchédunga máchôt ten êristen tonum. *Lunarem circulum ingressa uirgo . diuę congruis nidoribus supplicando. Et hic.* Ín des mânen ríng chómeniu . únde dâr iunoni róuchentíu. *De proximo conspicatur globosum quoddam tenerumque corpus . ex superni roris leuitate compactum . instar speculi prenitentis . adiaculati fulgoris radios reuibrare . i. respergere. Depositio.* Sáh sî [J 146] bî íro éin corpus . sínuuélbez . únde múreuuiz . ûzer déro lîehti des hímeltóuues kerández. In spîegeles uuîs uuídeρuuérfen dîe án síh keskózenen skîmen. Dero súnnun skîmen uuídersláhent án demo mânen . be díu neíst sîn lîeht âne uuíderlîehsene. *In eo sistra niliaca.* Dâr uuás ána daz egypzisca hórn. Uuánda luna púchelôt in hórnes uuîs . uuíder ánderên planetis. *Eleusinaque lampas.* Tero súnnun lampas skéin darána . in des lampadis uuîs/ tén ze eleusina salmoneus rex án dîe scôz . tîe er sláhen uuólta. Úber alpheum fluuium brúccôta er . únde dârúbere currus iágondo . dónerota er . lampades skîezendo . bléccheзeta er . sô tûondo . uuólta er gót héizen. *Arcusque dictinne . i. dianę.* Únde skéin daràna dér bógo dero uuéidogútenno . díu dictinna héizet . táz chît retiatrix . uuánda dictis grece rete héizet latine; Áber luna héizet diana . sámoso duana . uuánda sî duobus temporibus . íh méino diebus ac noctibus ze óugon íst. *Tympanaque cybeles . i. terrę uidebantur.* Únde

déro érdfróuuvn tympana . skînen darána . uuánda sî íst náhesta déro érdo . díu mít duobus hemisperiis peuuélbet íst . sámoso mít tympanis. *Triformis etiam discolorque uertigo . terribili quadam maiestate rutilabat.* Án íro skéin óuh tríbildig únde míssefáreuuêr uuárb in égebârero [J 147] máhtigi. Uuánda ze êrest íst si hórnahtíu . sô dánne hálbscáftig . sô dánne fól. *Quę licet cornigera et aspera crederetur . egestionibus oportuna . tamen et felem et ceruam . et conuersiones bis binas uultibus . s. tribus preferebat.* Únde souuîo sî hórnahtíu uuâre . únde. fóne dîen hórnen stéchelíu . únde gefélligíu ze dîen ûzsuízzedôn des tóuues . sî óugta dóh felem únde ceruam . dáz chît tâmen únde híndûn . uuánda sî uuéidegútin íst . únde óugta si fîer uuéndi in íro drín ánalútten! uuánda sî hábet tria uirginis ora in fîer uuéndinon. Eíniu íst a prima ad octauam . ánderiu fóne octaua ad quintam decimam . diu drítta fóne quinta decima . ad uigisimam secundam . diu fîerda dánnan ad primam.

36. A LUNA AD MERCURIUM SCANDENS . QUĘ UIDERIT.

Exhinc uenit ad circulum cyllenii medio quam ad lunam conscenderat. Tánnan fûor sî dô den hálben téil ze mercurio . dánne sî gefáren hábeti fóne érdo ze demo mânen. *Quo emitonio permeato . occurrit ei multiplex populus ministrorum . s. mercurii lętabundus . utpote nubenti dominę.* Démo emitonio erfárnemo . begágenda íro míchel líut ámbahtentero . álso brûte sôlta. *Inter quos . femina splendentis*

formę . ac opulenta ornatibus promptę ubertatis . uirgine salutata . usque in eius osculum confisa peruenit. Únder dîen chám éin vuîb . scôníu . ióh míchel[J 148]licho gáreuuíu . díu dia iúngfróuun chátta únde chústa. *Sed mirabatur illa obsequentium multitudo . quę sicut syrus quidam astruit . in numero duorum milium fuerat constituta . quod femina quam etrusci dicebant ipsi deo nuptam fuisse cyllenio . nulla prorsus inuidia titillata . uirginem complexa constrinxerat.* Áber dés vuúnderôta síh tíu mánigi . díu síh fóre mícheli hínalángta zuô mîlâ . sô syrus chád . táz sî geslâpfa uuórteníu cyllenii . sô etrusci ságent . sîna brût sô hálsen máhta âne nîd. *Hęc autem facundia . nam illi hoc uocabulum . in philologię penatibus se ortam . educatamque memorabat.* Tíu sélba iáh . sî hîez facundia . dáz sî gebóren únde gezógen uuâre in íro hóue. *Nec indignum esse . quod sibi alumna prelata est . que et sibi semper ornatum . et pabulum multis prebuerit disciplinis.* Únde íro mágezóhun mít réhte uuésen fórderorun . tíu íro îo gáb zîerda . únde mánigên disciplinis fûorâ. *Uenit etiam quedam decens ac pudicissima puellarvm . quę presul domus . custosque cyllenię.* Chám óuh éin zímig tîerna . állero dîernon chíuskesta . méisterina . únde flégara sînes hûses. *Verum themis . aut astrea . aut erigone dicebatur.* Sî hîez themis . táz chît obscuritas . álde astrea . dáz chît syderea . álde erigone . dáz chît contentiosa. Dáz syderea puella sînes hûses flége . dáz íst fúnden fóne díu uuánda [J 149] er in uirgine hábet domicilium . álso óuh ándere planetę hábent in ánderên zéichenen. Dáz ímo obscuritas únde contentiosa dîenoên . dáz keuállet ad rhetoricam. *Spicas manu .*

celatamque ex hebeno pinacem . i. tabellam . argumentis . i. indiciis talibus afferebat. Áber trûog sî in hénde . álso man uirginem mâlêt án dero spera . únde éina tabellun úzer ebeno geuuórhta . mít súslichên zéichenen. *Erat in medio auis egyptia . quę ibis memoratur ab incolis.* Târ stûont an míttero der egypzisco fógal . dér dâr ibis héizet . táz íst ter egypzisco stórh. *Sed cum petaso uertex atque os pulcherrimum uidebatur.* Áber skéin darána éin scône hóubet . únde án démo éin scône múnt . sáment temo flúgescúhe mercurii. *Quod . s. caput . quidem lambebat implexio gemini serpentis.* Táz lécchota éin zuíhóubetêr vuúrm. Der stórh âhtet tero vuúrmo . sô tûot ter rhetor dero scúldigôn ín demo dínge. Ér hábet scônen ánafáng an sînero rédo . ér bránget sia áber ze zuéin vuúrmen . uuánda er míte béidíu tûot . damnat et liberat. *Subter quędam prenitens uirga.* Únder déro tabellun éin gérta glîzentíu . dáz íst sermo rhetoris . an démo díu gréhti uuésen sól dero gérto. *Cuius caput auratum . media glauca . piceus finis exstabat.* Tíu uuás fórnahtigíu gúldin . míttíu uuás sî túnchelíu . ze níderost suárzív . álso [J 150] óuh sîn sermo ze êrist scône íst . únde dáranâh sárfera . únde ze iúngest úbertéilet. *Sub dextra testudo . minitansque nepa.* Únder íro zésevuun der scálûn hábento testudo . únde dér râmendo scorpio . uuánda der rhetor íst síh sélben skírmendo testudo . ánderro fârendo . íst er scorpio. *A leua . caprea.* Ze vuínstrûn éin réia. Díu bezéichenet tîa snélli sînero rédo. *Sed pulsabat . s. caprea alitem delophon . i. formidinem serpentium . quę sit mitior oscinum . i. ore canentium . in temptamenta . i. experimenta*

certaminis. Áber diu réia . réizta den únscádelen fógal . zeféhtenne sáment tien vuúrmen . uuánda díu sélba snélli páldet ten rhetorem ze hínderstânne den strît. *Ipsa uero ibis gerit prenotatum nomen cuiusdam memphitici mensis . i. gorpeios.* Sélbêr ibis hábet éines egypziskes mânodes fórenámen . dér gorpeios in íro uuîs héizet . táz chît nouember. *Hanc tabellam uenerata uirgo . cum cognosceret sibi ingestam . licet sponsi cognosceret argumentum . tamen non ausa est sine supplicatione transire.* Dísa tábellun gágen íro getrágena êreta si. Únde souuîo sî darána bechnâti des prîutegómen zéichen . ióh âne dáz neuuólta sî sîa úngeêreta lâzen. *Tunc etiam superuenit candidior athlantidum . iouis congressu . i. concubitv . pignerisque culmine prouecta.* Dô bechám íro óuh íro suíger maia . athlantis tóhterôn scônista . búrlichíu hárto . fóne [J 151] iouis míteslâfe . únde fóne des súnes keuuálte. *Quę quidem ne in nurus offitio apparere dignata est . sine libra blancę.* Díu negeuuérdota dâr nîeht skînen in íro snórun dîeniste . âne dîa uuága deę blancę . díu fóne bina lance . dáz chît fóne zuéin scúzelôn . sô héizet. Uuáz uuólta sî déro? Âne dáz man sîa gelîcho êreti demo súne. *Quam uirgo uenerata . honorare cepit cum potente lucrorum . i. mercurio . quoniam satis sociam filio recognouit . duabus dicatis . i. immolatis pecudibus.* Tîa begónda sî sâr ántsâzigo êren . mít zuéin ópferfrískingen in ében mercurio . dér lucrorum uuáltet . uuánda si sîa sáh ímo ébenhêra.

37. A MERCURIO AD UENEREM.

Hinc festinatur ascensus . et usque in ueneris circulum hemitonio transuolatur. Hínnân gáhotôn sie . únde fûoren éin semitonium únz ze uenere. *Ipsaque uenere quę nuptiis allubescebat . i. adplaudebat . quantum decebat honorata . hoc in ea perhibetur intuita . quod admodum pulchra.* Uenere díu den hîleih kérno gesáh . óuh keêretero . sô uílo iz kerísta . téta sî góumen an íro . uuîo scône sî uuás. *Tamen anthias . i. contraria draconibus circumplexa . crebroque capillicio uulsa . i. spisso crine soluta . ambifariumque amital . i. duplicem rorem . uel duplicem asperginem . s. uenerii seminis . secum congressa mitificat.* Áber úmbefángenív mít uuíder[J 152]uuartigên draconibus . sô castus amor íst . únde turpis . únde ántfáhsíu . únde mít íro sélbûnríngendíu . stílta sî îouuéderen hîsâmen. Uuánda uenerius humor béidíu chúmet pudice ióh impudice . be díu íst únder ín zuéin sólih rínga . dáz îouuederêr den ánderen stíllet.

38. A UENERIS CIRCULO AD SOLAREM.

Mox studium in solarem laborare circum. Dés mézes îltôn sie chómen in ében sole. *Quippe sescuplo fatigabat ascensum.* Uuánda hálbes téiles mêr . dánne éin tonus sî . lángta dén stápf. *Qui . s. ascensus . tonus ac dimidius habebatur.* Ánderhálb tonus uuás ter skríg . táz sínt tríu semitonia . uuíder zuéin. *Ibi quandam nauim totius naturę cursibus moderantem . i. modum inponentem conspicatur.* Dâr sáh si éin skéf . álle natûrliche férte métemêntez. Táz skéf pezéichenet

cursum solis. Állíu díng keréchenônt síh fóne sînero cursu . álso iz chît in somnio scipionis. Sol inquit dux est et princeps et moderator reliquorum luminum . mensque mundi et temperatio. *Diuersa cupiditate plenissimum.* Fóllez állero gíredo. Állên díngen gíbet sol . dáz ín gefállet. *Cunctaque flammarum congestione.* Únde fóllez fíurînero hûfon. Uuâr íst sólih crháft fíures . sô án dero súnnûn? *Et circuactam . i. circumdatam beatis mercibus . s. animarum.* Únde úmbefángenez mít sâligero sêlon lône. Uuánda ueteres uuándon . [J 153] dáz târ uuâre sedes beatarum animarum. *Cui presidebant in prora septem nautę . germani tamen . suique consimiles.* Táz skéf féretôn síben férien . tîe brûodera únde gelîh uuâren. Uuáz íst kelîchera dánne síben dága in uuéchûn? Dîe trîbent taz iâr hína. *Felix forma depicta leonis in arbore.* Éin sâlig léuuen bílde stûont târ gebíldôt in bóume. Des hímeles hóhi . dâr diu súnna gât . táz íst ter bóum! sî íst ter léuuo . dér álle sâldâ gíbet. *Crocodrilli in extimo uidebatur.* Ze níderôst tes póumes stûont táz pílde crocodrilli. Sî íst in hízzôn leo . in fróste crocodrillus. *In eadem uero rate fundebatur fons quidam ętherię lucis . arcanis fluoribus manans . in lumina totivs mundi.* Dâr spráng ínne éin brúnno hímeliskes lîehtes . tóugenero rúnsôn flîezende . in állíu lîeht tero uuérlte. Uuánda álle stérnen hábent fóne dero súnnûn lîeht. *Quo uiso philologia consurgens . totaque ueneratione supplicans. Ac paulolum coniuens oculis . deum . s. solem . talibus deprecatur.* Dáz keséhende . stûont sî ûf . únde êrhafto diu óugen náhor tûonde . férgota sî dén gót sús.

39. SOLEM ADORAT.

Ignoti uis cęlsa patris. Tû hóha chráft tes únchúnden iouis . uuánda ér incomprehensibilis íst. *Uel prima propago.* Álde sîn êristpórno. Iouis tér íst generalis mundi anima . nâh téro íst apollo consilium . únde dáranâh mercurivs [J 154] sermo. *Fomes sensificus.* Sínmachig zínselôd. Uuánda álte líute uuândon . síh sêla únde sín háben fóne sole! únde lîchamen fóne luna. *Mentis fons.* Mûotes úrspring. Táz íst óuh nâh témo uuâne. *Lucis origo.* Lîehtes ánagenne. Sô íst óuh táz. *Regnum naturę.* Chúning tero bérohafti. Súnna gebérehaftot álliu díng. *Decus atque assertio diuum.* Zîerda únde lób tero góto. *Mundanusque oculus.* Únde óuga dero uuérlte. Tíu uuâre blínt . âne dia súnnun. *Fulgor splendentis olympi.* Glízemo des scônes hímeles! táz chît tero lúfte. *Ultramundanum fas est cui cernere patrem.* Dû den óberôsten fáter séhen mûost. Úbe ęther iouis íst . tén írskéinet tiu súnna. *Et magnum spectare deum . i. celum . uel ętherem.* Únde dén máhtigen iouem ánaskînen. *Cui circulus ęthre . i. mundanę sperę paret.* Tír sélbêr der hímel lôset. Uuánda dû tuélest ín sînes suéibes. *Et inmensis moderaris raptibus orbes . s. planetarum.* Únde mít tînên férten . gemétemêst tu die planetas. *Nam medium tu curris iter.* Uuánda únder ín míttên gâst tû. Íro sínt trî óbe dír! drî níder dír. *Dans solus amicam temperiem superis.* Lîeba mézchûoli gébende dien stérnon. *Compellens atque coercens sydera sacra deum . i. planetarum.* Iágonde ióh stâtende die

planetas. *Cum legem cursibus addis.* Sô dû scáffunga tûost íro férten. *Hinc est quod* [J 155] *quarto ius est decurrere circo.* Hínnân íst tír gelâzen . dáz tû mûost kân . án dero fîerdûn stéte. Nídenân ûf . álde óbenân níder . íst îo diu súnna fîerda. *Ut tibi perfecta . numerus . s. perfectus ratione probetur.* Dáz tír díu sélba zála guíssôt uuérde . an dúrnohtero áhto. Tîa dúrnohti máchôt denarius . dér án quaternario fúnden uuírt . sô man chît . éinez . zuéi . dríu . fîeriu. *Nonne hac . s. ratione . principio geminum tu das tetrachordum?* Nemáchôst tû sâr mít tíu zuéi tetrachorda na? Fóne septem uuérdent zuéi coniuncta . álso fóne octo zuéi uuérdent disiuncta. *Solem te latium uocitat . quod solus honore post patrem sis lucis apex.* Latini héizent tíh solem . uuánda dû solus píst nâh ioue des lîehtes hóubethafti. *Radiisque sacratum . bis senis perhibent caput aurea lumina ferre.* Únde ságent sie díh éinen trágen in hóubete . zuélif cúldine skîmen. *Quod totidem menses . totidem quod conficis horas.* Uuánda dû máchôst zuélif mânoda . únde zuélif stúnda. *Quatuor alipedes dicunt te flectere habenis.* Tíh chédent sie mít prîdele chêren fîer rós. *Quod solus domites quam dant elementa quadrigam.* Uuánda dû éino ríhtest tîa réitâ . dîa quatuor mundi elementa máchont. *Nam tenebras prohibens . retegis . i. aperis . quod cerula lucet . i. quantum illustratur nox.* Tû rûmest tero náht fóre dero fínstri . únde gíbest íro . sô fílo [J 156] sî lîehtes hábet. *Hinc phoebum perhibent prodentem occulta futuri . s. temporis.* Fóne díu chédent sie díh . tóugeníu díng chúmftigíu mélden. *Uel quia dissoluis nocturna admissa.* Álde fóne díu . dáz tû mít táges lîehte

irbárost tie náhtscúlde. *Iseum . i. iustum . te serapin nilus . memphis ueneratur osyrim.* Díh pétot nilus cnâdigen serapin . únde memphis osyrim. *Dissona sacra mitram . ditemque . forumque . typhonem.* Díh pétont mísseliche sacerdotes . coronam . uuánda dû sie trégist mít duodecim gemmis . únde diuitem . uuánda dû sie álle getûost diuites . únde forum dáz chît publicum . uuánda nîeht sô únuerbórgenes neíst . únde typhonem . dáz chît superbum . álde sublimem. *Attis pulcher item.* Dû bíst ter scôno blûomo . dér íu chínt uuás . tén berezinthia mínnôt . táz chît terra . uuánda sî íst in uuíntere betân . únde lángêt sia des lénzen . sô blûomen sínt. *Curui et puer almvs aratri.* Dû bíst taz chínt . mít temo flûoge . dû bíst ter fûorogébo triptolemus. *Hammon et arentis lybies . i. lybię.* Dv̂ bíst tes héizes lándes hammon. *Ac biblius adon . i. cantans.* Tû bíst taz chínt fóne biblo ciuitate egypti . dáz uenus uuéinota . erslágenez fóne demo ébere. *Sic uario cunctus te nomine conuocat orbis.* Sô mísselicho némmet tíh tiu uuérlt. *Salue uera deum facies . uultusque paterne.* Héil dû uuâra bílde dînes fáter . únde dero góto. Dáz tû fóne díu bíst . uuánda [J 157] dû gíbest uultum . únde aspectum dien ánderên stérnôn. *Octo et sexcentis numeris . cui litera trina . i.* T H T *conformat sacrum mentis . cognomen et omen.* Drî bûohstaba bíldônt tînen námen dux . únde des námen héilesôd . in sexcentis et octo numeris. Uuánda tau bezéichenet ccc. eta bezéichenet octo . áber tau ccc. Uués dux íst er? Âne dero ánderro planetarum. *Da pater ętherios menti conscendere cętus.* Tû fáter . hílf mír hína zechómenne ze dero ûfmánigi. *Astrigerumque sacro*

sub nomine . s. tuo noscere cęlum. Únde den hímelchúnnên in dînen námen.

40. A SOLE AD MARTEM . ET INDE AD IOUEM.

His audita . iussa est permeare sedes deorum. Sô sî dírro dígi fernómen uuárd . sô hîez man sia dúrhstrîchen dero góto gesâze . dáz chît . hîez man sia ánauuért fáren. *Uerum hemitonio subleuatam pyrous . i. igni similis circulus inmoratur.* Aber hóhor gerúhta tuuálta sia dér fíure gelîcho circulus. *In quo fuerat maximus filiorum iouis.* An démo mars sáz . ter hêrôsto iouis súnô. *Ex quo circulo . uisus est pyrflegeton amnis demeare ad inferiora.* Fóne démo circulo rán díu lóugezenta áha níder in lunarem circulum . dâr die álten uuândôn uuésen héllа. *Quo transgresso . neque enim labor fuerat hemitonii interiecta transcurrere . in iouialis syderis uenere fulgores.* Tánnân châmen [J 158] sie ze iouis circulo . sîe máhtôn óuh lîehto dáz emitonium erlîden. *Cuius circulus . ptongio personabat.* Tés circulus lûtta fóllen tonum. *Illic sydus erat uiuifici temperamenti.* Dâr uuás tér stérno . dero lîbchícchûn máchungo. *Ac salubris effulgentia . blandis uibrata candoribus.* Ióh héilesám skîmo glîzendêr in mánmendero uuîzi. *Cuius quidem lucis natura . ex calidis humidisque commixtionibus candens . quadam prosperitatis tranquillitate rutilabat.* Sînes lîehtes uuîziu natura . róteta in stílli . únde in spûote . uuórteniu fóne uuármên mískelungôn martis óbenân . únde chháltên saturni nídenân. *Uerum ibi sidus iouis.* Ter iouis stérno stûont târ. *Nam ipse totius mundi*

membra collustrans . ad deorum dicebatur imperium . et senatum cęlitem commeasse. Sélbêr iouis . tér álle stéte eruuállôt . uuás tô gefáren sô man chád . kebîeten ánderên góten! únde demo hímelhêrote.

41. A IOUE AD SATURNUM.

Hunc etiam pretergressa circum . ac parili interiectione sublimis . deorum rigidissimum creatorem in algido herentem . pruinisque niualibus conspicata est. Tísen iouis circulum fúrerúcchentiu . únde sámofílo hóhôr chómentíu . sáh sî dén stábênten fáter dero góto . in chálti . únde in fróste. Uuánda calor solis nemág ín fóre férri irréichen. *Uerum idem orbis quem circuire nitebatur . melo dorio tinniebat.* Áber [J 159] dér sélbo ríng saturni . dér síh târúmbe drâta dér sáng in dóriscûn. Dáz chît . sáng . álso gróbo . sô dores síngent. *Sed ipsi presuli . i. principi . nunc draconis facies uidebatur . nunc rictus leonis . nunc cristę cum aprinis dentibus . totoque exitialis seuiebat horrore.* Áber sélbemo saturno uuás ána uuîlon draconis pílde . uuîlon leonis kéinôn . uuîlon búrste mít éberes zánen . únde álles égesen uuás er fól. Dáz íst fóne díu . uuánda sîn constillatio . dáz chît sîn fatum . fórezéichenet . álle zâlâ. *Cui tamen potestas maior pro circi granditate . ac prelata cęteris habebatur.* Dóh uuás sîn geuuált sô fílo mêro . sô fílo sîn ríng uuîtero uuás. *Denique arpis bombisque perterrita . tam intoleranda congressione . i. conuolutione . uirgo diffugit.* Sî dô erchómeníu . fóne sînên hár-

phôn . únde ánderên scállen . flôh sî fóne sô únmézigemo suéibe sînes circuli.

42. A SATURNO AD CAELUM.

Inde maximis conatibus sescuplo itinere euehuntur. Dánnân fûoren sîe îligero férte . hálbes mêr . dáz chît . hálbes toni mêr . dánne tonum. *Nam tono ac dimidio peruehitur ad ipsius cęlestis sperę globum . ac laqueatum . i. pictum stellis ambitum.* Uuánda in drín emitoniis fóllechám si ze hímele . dâr die stérnen ánastânt. *Sicque sex tonorum conscensionibus . defecta lassitudine stadiorum fatigati . i. ipsi defecti et* [J 160] *fatigati.* Únde sô mûode uuórtene . án dîen stégôn dero sex tonorum . fóre úrdrúzzi dero stadiorum. *Cum diapason simphoniam aduerterent consonare . quicquid emensi erant.* Tánne sie gesáhîn dáz sie erfáren hábetôn . zuíualtigo héllen. *Perfectione absolutę modulationis . post labores maximos recreati . paulolum conquieuerunt.* Án démo ûzlâze déro fólleglichûn rárto . nâh sólichên árbeiten . éteuuáz keblâsende . hírmdôn sie dâr.

43. IAM IN CAELO POSITA . NOUA ET MIRANDA CONTEMPLATUR . SUPPLICANS IOUI ET DIIS.

Ipsa quippe philologia lectica desiliens. Suspensio. Philologia ába demo trágebétte skrícchendíu. *Cum inmensos luminis campos conspiceret . ętherięque tranquillitatis uerna . i. amenitatem. Et hic.* Tánne sî sáhe díu bréiten féld tes lîehtes . únde dîa scôni dero ûfuuértigûn stílli. *Ac nunc tot diuersitates*

cerneret . formasque decanorum. Et hic. Únde sî sáhe sô mánige mísselichîna . únde dîe getâte dero tégângóto . dîedâr decem regionum flégent. *Tunc octoginta quatuor liturgos . i. solutores operum cęlo miraretur astare. Et hic.* Únde sî síh uuv́nderoti in hímele dîenôn dîe ábanémen dero vuércho . dáz chît árbeito . déro fóne díu sínt octoginta quatuor . uuánda in sô mánigíu getéilet íst . ál dáz fóne érdo ze hímele ízt. *Uideretque preterea fulgen*[J 161]*tes crebrorum syderum globos.* Únde sî sáhe dîe glîzenten speras . tero mánigôn stérnôn. *Et circulorum alterna illigatione texturas. Et hic.* Únde dîe geflóhtenen rínga ín éinándere. *Ipsam uero speram . quę ambitum cohercet ultimum . miris raptibus incitatam.* Únde sélbûn dîa speram díu den ûzerosten bífáng máchôt . suéibônta mít vuúnderlichero drâti. *Polosque. Et hic.* Únde dîe hímelgíbela. *Et axem ex cęli summitate uibratum . i. directvm . profundam transmeare terram. Et hic.* Únde dîa hímeláhsa in áleríhte gân fóne éinemo gíbele ze demo ándermo dúrh tia érda. Díu uuírt échert mít sínne fernómen uuánda sî CORporalis neíst. *Atque ab ipso . s. axe . totam cęli molem . machinamque torqueri. Et hic.* Únde án íro uuérben álla dîa héuigi des uuérltzímberes. *Non sciens tanti operis tantęque rationis patrem . deumque . ab ipsa etiam deorum noticia secessisse. Et hic.* Lúzzel gedénchende êr si dárachâme . ándere góta nebechénnen dén gót . únde dén fáter sóliches uuérches . únde sólchis uuîstûomes. Uuánda gótes sapientia íst . quę exsuperat omnem sensum . et hominum et angelorum. *Quoniam extramundanas beatitudines eum transcendisse cognouerat . empyrio quodam . i.*

igneo . intellectualique mundo gaudentem. Uuánda sî ín sáh úbersláhen . ióh tîe ûzenân uuérlte gesâligôten . únde in sînemo fíurinen uuérlt[J 162]stûole . den mán echert fernémen mág mándegen sízzen. *Iuxta ipsum extimi ambitus murum . i. soliditatem annixa genibus . ac tota mentis acie coartata . diu silentio deprecatur. Depositio.* Sélbemo hímele fílo nâho gechníuuentíu . únde íro mûotes keéinotíu . péteta sî ín stíllo únde lángo. *Ueterumque ritu uocabula quędam uoce mentis inclamans . secundum dissonas nationes . numeris . s. syllabarum uaria . sono ignota . iugatis . i. coniunctis . alternatisque literis inspirata . i. pronuntiata.* In álta uuîs mánige sîne námen îo sô stíllo ánahárende . nâh úngelichên spráchon dero líuto . lánge únde chúrze . únde únchúnde . mít sáment líutigên literis . sô gót teutonice . únde mít keskéidenên gespróchene . sô deus latine. *Ueneraturque uerbis intellectualis mundi presules deos.* Únde êreta si mít tígi dîe flíhtkóta dero únánasíhtigûn uuérlte . dâr gótes sélbes stûol. In thronis et dominationibus super cherubim et seraphim geríhtet stât. *Eorumque ministros sensibilis sperę potestatibus uenerandos.* Ióh téro ministros êreta sî . dîe dírro ánasíhtigûn uuérlte ánauuáltôn ántsâzîg sínt . tîe liturgi héizent. *Uniuersumque totum . infinibilis patris profunditate coercitum . i. circumscriptum.* Únde álle dîa sámahafti . mít tes úmbegríffenen fáter ge[J 163]uuálte úmbehábeta . êreta sî. *Poscitque quosdam tres deos.* Férgota si ételiche drî gótâ . cęlestium . terrestrium . et infernorum. *Aliosque diei noctisque septimo . i. septies radiatos.* Únde ándere síben skîmen hábente . des táges ióh tero náht . uuánda daz iâr állez kesíbenôt íst . in

dágen ióh in náhten. *Quandam etiam fontanam uirginem deprecatur . i. fontem uitę.* Únde éina úrspringes tîernûn . dáz sélbíu deitas íst. *Secundum platonis quoque misteria . apax . i. semel et dis . i. bis epikina . i. substantia potestates.* Sî béteta óuh nâh tero platonis tóugeni dîe geuuálta . dîedir héizent éinest . únde zuírônt . in éinero uuíste . uuánda zuô personę sínt patris et filii in éinero essentia. *His . s. uerbis . diutissime florem ignis atque illam existentem ex non existentibus ueritatem toto pectore deprecata.* Sús péteta sî uestam . díu des fíures plûomo íst . uuánda sî fíur íst . fóne fíure chómeníu. Álde sî béteta daz lîeht . fóne lîehte chómenez . táz chît filium dei . únde dîa uuésentûn uuârhéit fóne únuuésentên . uuánda sî nehábet originem fóne ánderên díngen. Sî íst táz kót íst . ér íst únuuórtenêr . únuuórten íst óuh sî. *Tum uisa est secernere . i. nominatim distinguere apotheosin . sacraque meruisse.* Dô gestûont sî be námen skéiden . dero ánderro góto deificationem . dáz chît uuéliche fóne mén[J 164]niskôn uuórten uuârin góta! únde sáh sî síh sélbûn gehéilegôta uuésen. *Quippe quidam candores lactei fluminis tractu . i. tractim stellis effluentibus defluebant.* Táz uuás fóne díu . uuánda uuîze trópfen déro míliche gelîchûn áho . trúffen sia lángséimo ána . stérnôn darínne blécchezentên. Uuánda lacteus circulus târ dero góto gesâze íst . zû íro nâhta . dánnân bechnâta sî síh kehéilegôt uuésen. *Letabunda igitur . gratiasque testata . iter in galaxium flectit . ubi senatum deum ab ioue nouerat congregatum.* Fróuuíu únde ioui dánchondíu . fûor si in lacteum . dâr sî uuíssa . die góta fóne ímo gesámenôte.

44. QUALIS UISA SIT DOMUS IOUIS.

Erat autem ibi iouialis domus. Târ in lacteo uuás iouis hûs. *Quę etiam granditate mira . mundanum ambitum possideret . et decore conspicuo fulgorem sydervm uinceret . et nouitate situs signiferum circulum decusaret . i. ornaret.* Sólchez . táz iz mít sînero vuúndermícheli dísa uuérlt úmbegríffe . únde in scôni dîe stérnen úberuuúnde . únde fóne séltsani sînero gestélledo . den signiferum gefrôniskôti. *Preterea tanto splendore renitebat . ut argenti crederetur fabricata materia.* Únde sô skînbare uuás iz . sámóso iz ûzer sílbere geuuv́rchet uuâre. *Ibi septa* [J 165] *candentia . culmenque sectatum . i. uirgatum . limbis . i. fasciis niualibus albicabant.* Scônív gádem . únde gerígôt fírst clízen darána mít snêfáreuuên brórten. *Ubi iam iuppiter cum iunone . omnibusque diuis . in suggestu maximo . ac subselliis lacteis residens . sponsales prestolatur aduentus.* Iuppiter únde sîn chéna mít állên dien góten dâr sízzende . in hóhemo stûole . únde in uuîzên bánchen . béit er . únz tie trúhtinga châmîn.

45. SPONSUS PRIMUM INTRODUCITUR.

Qui simul musarum ut uoces . ac dissonis mela dulcia cantilenis uirgine adueniente percepit . priore loco precepit uenire cyllenium. Sô er dô gehôrta dero brûote náhentero . die síngenten musas . únde dîe sûozen rárta . fóne únében lûtréistên sángen . sô hîez er ze êrest chómen den brûotegómen. *Cum quo liber et delius . fidi amantissimique germani.* Sáment

témo châmen óuh zuêne sîne lîebesten brûodera. dionisius únde apollo. *Hercules etiam . uterque castorum gradiuusque . et quicquid deorum de ioue progenitum est! cyllenii adherebat offitio.* Hercules únde pollux mít castore . únde mars . únde állíu iouis sláhta háftôn síh ze sînemo uuérche. *Elementorum quoque presides . angelicique populi pulcherrima multitudo . animęque preterea beatorum ueterum! quę iam cęli templa meruerant . gressus maiu*[J 166]*genę sequebantur.* Dero elementorum flégera . únde díu scôna mánigi dero angelorum . únde dero áltfórderôn sêlâ . dîe ze hímele chómen uuâren . dîe háftôn síh álle ze ímo. *Linum homerum mantuanumque uatem redimitos . canentesque conspiceres.* Tû sáhîst târ heroum poetas . mít hedera gezîerte . únde síngente. *Orpheum atque aristoxenum fidibus personantes.* Uuánda dîe cytharistę uuâren . be díu sáhist tû sie dâr mít íro seítsánge. *Platonem archimedenque speras aureas deuoluentes.* Tie sáhist tû uuérbin íro speras . uuánda sie astrologi uuâren. *Ardebat eraclitus.* Tísêr zúndeta . uuánda er chád fóne fíure uuésen állíu díng uuórteniu. *Udus talês.* Mít réhte íst er názer . uuánda er dia názi chád uuésen rerum originem. *Circumfusus atomis democritus uidebatur.* Tísêr uuás pestóubet . mít smálên spraten . dîe nehéina grôzi nehábent. uuánda er fóne dîen zesámine gerándên chád uuórtena uuésen dísa uuérlt. *Samius phitagoras cęlestes quosdam numeros replicabat.* Tísêr fánt arithmeticam . be díu zálota er. *Aristotiles per cęli quoque culmina endelichiam scrupulosius requirebat.* Aristotiles sûohta gnôto án demo hímele absolutam perfectionem . uuánda dîa chád er uuésen animam

mundi . díu den hímel túrnet. *Epicurus uero mixtas uiolis rosas . et totas* [J 167] *apportabat illecebras uoluptatum.* Epicurus trûog zûo blûomen . únde álle lústmáchunga . uuánda ér chád . summum bonum uuésen uoluptatem. *Zeno ducebat feminam prouidentem.* Zeno fûorta frûot uuîb . uuánda dîa lóbeta ér! dô er fóne gehîléiche scréib. *Archesilas collum columbinum intuens.* Tísêr chôs tia tûbun . uuánda ér scréib fóne fógalen. *Multusque preterea palliatorum populus studiis discrepantibus dissonabat.* Târ gîengen nóh tánne gnûoge in chrîechiskûn gemántelôte . dér nehéin sô neiáh . sô der ánder . uuánda îogelichêr féstenọta sîna sectam . dáz chît sîna lêra. *Qui quidem omnes inter musarum carmina concinentium . nullo potuere audiri rabulatu . i. altercatione . licet perstreperent.* Téro nehéines réda nemáhta man fernémen fóre démo sánge dero musarum . dóh sie bráhtîn. *Ueniente igitur introgressoque cyllenio . omnis ille deorum senatus . ueneratus uerticem ingredientis exsurgit.* Sô ér dô chám únde íngîeng . sô êreta ín gágen ímo ûfstândo . ál dáz hêrote dero góto. *Ipse iuppiter eum propter suum consessum pallade a dextra sociata . medium collocauit.* Sélbêr iouis sázta ín inében sînemo stûole ze zéseuuv̂n . únder ímo . únde únder pallade.

46. DEHINC SPONSA INTRODUCTA.

Nec longo interiectu . ipsa quoque philologia . ambita musis ac [J 168] *matre preambula corrogatur.* Sâr hálto uuárd óuh tiu brût mít íro camenis ín geládôt . íro mûoter fronesi fóre íro gândero. *Qua*

ingrediente . ac refundente illam acerram olacem aromatis . ueste deum nutrici . eiusdemque pedissequę . omnis ille ordo cęlicolum . portiones sibi competentes attribuens . arabicis lętabatur halatibus. Sô sî dáraín chám . únde íro róuh ûzscúttendo ueste geántuuv́rta . díu ánderro góto mágezo uuás . únde íro dô fólgeta . állero gótelîh sâr némende téil des róuches . tér ímo gefîel . sáz er frô arábiskes stánches. *Uerum uirgo ut est per omnia uerecunda . licet a ioue eius assidere confinio iuberetur . tamen ibi potius uoluit . ubi musas conspexerat admota palladis consortione residere.* Únde dóh sîa iouis hîeze sízzen bî ímo . uuánda sî scámelîn uuás . sô uuás íro lîebera . bî dien camenis zesízzenne . pallade bî íro uuésentero.

47. DOTATUR SEPTEM ANCILLIS.

Tunc exsurgens uirginis mater . poscit de ioue . superisque cunctis . uti sub conspectu omnium . quicquid sponsalium nomine preparauerat maiugena traderetur . ac demvm dos a uirgine non deesset. Tô stûont tiu mûoter ûf . únde bát iouem íóh tie ándere . dáz íro mûosi fóre ín állên geántvuurtet uuérden . souuáz íro maiugena ze mâli gében uuóltî . únde sî íro uuídemen sô bechâme. [J 169] *Tuncque tabulas ac papiam popeamque sinerent recitari.* Únde sie dánne lîezîn fóre ín gelésen uuérden dia uuídemscríft an tábellôn . álso iz síto uuás . únde dîa uuídemêa . nâh tíu sô papius únde popeus sîa ze romo . íu fúnden. *Cuius petitioni iustissime deorum senatus attribuit! ut in conspectu cęlitum offerenda probarentur.* Tô ónda man íro dés pítentero . álso iz réht uuás . táz si dâr

fóre állên gechóren uuúrtîn. *Hic phoebus exsurgit . fratris officium non detrectans . ac singulas ex famulitio dilectoque cyllenio incipit admouere . quę tam pulchrę cunctis . quam ornatissimę refulsere.* Dô stûont apollo ûf fúre den brûoder . únde dîe ér eruuéleta sînero díuuôn . ze uuídemen zegébenne . dîe begónda er ímo éinzên bríngen. Dîe uuâren sólih . táz sie ín állên scône únde zîere gedûhtôn.

48. EPILOGUS.

Transcursa lector magna parte fabula . quę implicata est morosis ductibus . coegit instans innitens crepusculum . palpitare . i. deficere lucernam tenui lumine. Tero satyra nû éines mícheles téiles keságetero . uuánda nouem librorum zuéi hína sínt . tíu sélba satyra únsémfte getân íst . mít lángemo dúnse . íh méino uuánda nóh septem libri fóre sínt . nôtet ter [J 170] gágenuuérto mórgen . únde der ánagândo tág tímberen dia chérzûn. *Ac nisi aurora rosetis purpuraret culmina . conuenustans primo halitu . i. aspectu . et nisi surgens dissecaret fenestras lumine.* Únde úbe der tágerôd scôno nefáreti den fírst . mít temo êristen scîmen . únde er mít lîehte nedúrhprâche díu fénster. *Adhuc compararet iugata pagina . quocumque ducta largiorem circulum.* Sô geuuîteroti den ríng . tíu átaháfta pagina . éteuuâr nóh fúrder gebréittív. *Nunc ergo mithus terminatur infiunt libelli . qui sequentes asserent artes.* Nû chédent tiu fólgenten bûoh . tíu únsih liberales artes lêrent! hína íst taz spél. Tér téil dero satyrę dér uuâre gelîh neíst .

tér íst hína. Dér heizet grece mithus. *Nam fruge uera . i. doctrina uera . demouent omne fictum.* Sîe geûzônt tia lúgi mít uuâre. *Et disciplinas annotabunt sobrias.* Únde zéigônt sie . zímige lírnunga. *Nec uitabunt ludicra . i. fabulas . pro multa parte.* Sîe nefermîdent óuh tiu spél nîeht . in míchelmo téile. *Habes quid instet . si potestas . cęlitum . et musę . et chelis latoia faueant.* Nv̂ hábest tu lector fernómen uuáz nû zûogánge . úbe iz hímelgóta sô uuéllen . únde musę . únde apollinis lyra.

VI.

ANHANG.

A. DE MUSICA.

1. (DE MONOCHORDO.)

[K 295^{v} L 60^{r},b] An demo regulari monochordo uuerden ze erist finfzehen buohstaba . fure also manigen seitun . unde [L 60^{v},a] si . F . der niderosto fure den lengesten seitun . der Proslambanomenos heizzit . unde si daz oborosta . F . der churzisto seito . der nete heizzit . unde si daz mittera . F . mese . der zuiualte lengi habe gagen nete . unde si daz êrera . B . lychanos . der triualta lengi habe gagen nete . unde si Proslambanomenos der uierualta lengi habe gagen nete . Tara nah teile nete in ahte teil . unde sezze fure in den ahtoden teil sinero lengi . so ist dâr . Paranete . der mit . E . gezeichenet ist . Ten selben paranete teile aber in ahto teil . unde furesezze imo den ahtoden teil . so ist daz trite . der mit . D . gezeichenet ist . So fah aber an den churzisten nete . unde teile in in driu . unde furesezze imo den dritten teil sinero lengi . so habest tu nete diezeugmenon . der mit . C . gezeichenot ist . [K 296^{r}] So teile aber in zuei den churzesten nete . und furesezze imo den halben teil sinero lengi . so habest tu paranete die-

zeugmenon . der mit . B . gezeichenot ist . Ten selben teile in ahto teil . unde furesezze imo daz ahtoda . so habest tu trite diezeugmenon . der mit . A . gezeichenet ist . Taranah sih uuio lanc nete diezeugmenon si . unde furesezze imo sinen dritten teil . so habest tu paramese . der mit . G . gezeichenet ist . Temo folget mese . der mit . F . gezeichenet ist . der demo churzisten nete in zuiualtero geroubi inquît . uuanda er zuiualtero lengi habet . also [L 60^{v},b] imo ouh tie andero so uilo gerobor inquedent . so uilo so si lengeren sint . Taranah furesezze mese . sinen ahtoden teil . so ist daz lychanos meson mit . E . Temo furesezze ouh sinen ahtoden teil . daz ist parypatemeson mit . D . So teile danne paramese in zuei . unde furesezze imo sinen halben teil . daz ist ypatemeson mit . C . [K 296^{v}] Nah demo ist lychanos ypaton mit . B . der driualta geroubi habet gagen demo churzisten nete . uuanda er driualta lengi habet . Sezze danne fure lychanum sinen ahtoden teil . daz ist parypateypaton mit . A . Nim daranah den dritten teil des ypatemeson . unde furesezze imo . daz ist ypateypaton mit . G . Sezze aber demo selben ypateypaton sinen ahtoden teil fure . daz ist proslambanomenos mit . F . der fierualt gerobero ist denne der churzisto nete . uuanda er fierualt lengero ist . Noh danne furesezze proslambanomeno sinen ahtoden teil mit . F . unde habe mit diu gezeichenet den sehzehendun seitun ane namen . daz primo tono dar negebreste sinero gerobustun lutun . Suslicha mazza habet daz regulare monochordum in diatonico genere . Uuiolich si uuesen sule in chromatico unde in armonico genere . daz lierne in musica boetii . [K 297^{r}] Diatonicum ist

echert nu in usu . taz chit tîa einun slahta sanges ûobet man nu . unde diu ist nu genge . also ouh iu ena zuo uuaren . (*Schluss* K)

[F 10] 2. DE OCTO TONIS.

Uuuizîn dârmíte . dáz an démo sánge dero stímmo . échert síben uuéhsela sínt . dîe uirgilius héizet septem discrimina uocum únde díu áhtoda in qualitate díu sélba íst . sô diu êrista . Fóne díu sínt án dero lîrûn . únde án dero rótûn îo síben séiten . únde síbene gelîcho geuuérbet . Pe díu negât óuh án dero órganûn . daz alphabetum nîeht fúrder . âne ze síben buóhstaben dien êristen . A B C D E F G . Téro síbeno sínt fîere . íh méino . B C D E . állero sángo ûzlâza . Tíu des êristen toni . únde des ánderen sínt tíu hábent ûzlâz án demo . B . tíu des trítten . únde des fîerden sínt . án demo . C . tíu des fínften únde des séhsten an demo . D . tíu des síbenden únde des áhtoden . án demo . E . Únde uuánda sángolîh uuállôn mág fóne sînemo ûzlâze níder . únz ze demo fínften buóhstábe . únde ûf únz ze demo níunden . sô . dáz iz trîzene úberlóufe . álso díu antiphona tûot . án demo êristen tono . cum fabricator mundi . be díu sínt óbenân zûzesézzenne . des kemáchen alphabeti séhse die êristen . A B C D E F . únde nídenân drî die áfterôsten . E F G . Tánne sínt íro séhszêne . sô uuîo dien áltên musicis fínfzen bûohstábo . únde fínfzên séitôn gnûoge dûohtî . únde sie uuóltîn dáz tiu cithara sô mánige séiten hábetî . únz ter óberosto demo níderosten ínchâde in qua-

druplo . Táz íst tiu méista proportio . únde méista simphonia . díu bis diapason héizet . díu fóne ánderen simphoniis bestât . uuánda diatesseron únde diapente . máchônt éin diapason . sô áber diatesseron únde diapente dáz kemácha diapason . sô dánne zuéi diapason . éin bisdiapason . Fóne díu uuérdent fîer simphonię án éinero [F 11] fúnden.

3. DE TETRACHORDIS.

An dîen fínfzên séitôn . záltôn sie quatuor tetrachorda . Án áhto séitôn zuéi disiuncta . án síbenen zuéi coniuncta . dáz chît zuéi geskéideníu . zuéi úngeskéideníu . Uuánda áber nû éinêr zûgetân íst . pe díu sínt síu álliu fîeríu geskéiden . Únde daz níderosta héizet grauium . daz ánder héizet fóne állero sánge ûzlâze finale . daz trítta superiorum . daz fîerda excellentium . Táz áber fúre dîe séhszên séiten án dero lîrûn drîostunt síbene sínt . álso óuh súmelichero órganûn dríu alphabeta sínt . dáz íst úmbe dia sémpfti getân . dáz man ánageléitên béiden hánden . ûfstîgendo fóllesíngen múge sángolîh . únde óbenân negebréste . nóh túrft neuuérde . dia hánt ába demo óberôsten alphabeto . zeuuéhselônne án daz níderôsta . Tíu dríu alphebeta sínt tánne nôte sô gelîh . dáz án îogelîchemo sî diapason . únde dârána diatesseron . únde diapente . únde án diatesseron sîn drî únderlaza tonus tonus semitonium . únde án diapente fîere . tonus tonus semitonium tonus.

4. DE OCTO MODIS.

Tér óuh tia lîrûn uuérbe . dér uuérbe sia ze démo méze . dáz sî úberdénetiu nekélle . nóh sî fóre sláchi ze únlûtréiste nesî . Díu hóhesta uuárba . únde díu níderôsta . dîe sínt fóre únméze úngezâmestûn . Be díu lóbetôn friges únde dores . tîa métenskáft . tíu únder dîen zuéin íst . Únde álso dores uuóltôn éteuuáz náheren sîn dero níderôstûn . dánne dero óberostûn . sô uuóltôn friges . éteuuáz náheren sîn dero óberostûn dánne dero níderostûn . Dîe zuô uuárbâ námôt musica . nâh tîen sélbên gentibus dorium [F 12] modum únde frigium . Únder dîen zuískên íst tonus táz íst íro zuéio únderskéit . Óbe frigio íst lidius . téro únderskéit íst tonus . Óbe lidio íst éines semitonii hóhôr mixolidius . únde óbe démo hóhôr éines toni ypermixolidius . Nóh tánne sínt trî únder dorio . Níderôr éines semitonii íst ypolidius . únder démo níderôr éines toni ypofrigius . únde áber éines toni níderôr ypodorius . Táz íst ter níderosto . Fóne démo íst hínaûf ter áhtodo . únde der óberosto ypermixolidius . Án dîen octo modis . íh méino ypodorio . ypofrigio . ypolidio . dorio . frigio . lidio . mixolidio . ypermixolidio . sínt úns keóuget octo species . diapason simphonię . án dîen uuír fíndên ûfstîgendo fóne demo níderôsten ze demo óberôsten díse síben únderskéita . tonum tonum semitonium . tonum tonum semitonium tonum . Pe díu líutet tíu óberôsta uuárba . duplum gágen dero níderostûn . Únde be díu férnín . Úbe daz ypodorius modus íst . tánne uuír stíllôst ánauáhên zesíngenne . únde úbe ypofrigius íst . tánne

uuír éines toni hóhôr ánafáhên . únde ypolidius tánne zuéio . únde dorius tánne éines diatesseron . únde frigius tánne éines diapente hóhôr . únde ypermixolidius dánne uuír fólles diapason . íh méino zuíualat hóhôr . dáz uuír dánne hóhôr ánafáhen nemúgen . uuánda óuh sélbez taz sáng . nôte stîgen sól fóne déro stéte dâr iz ánagefángen uuírt . únz tára sîn hóhi gât . íh méino uuîlôn ióh ze demo áhtodên bûohstábe . dér zuíualt líutet . tánne dér bûohstáb . ze démo iz ánafîeng . Ménnisken stímma nemág fúre fîerualt nî[F 13]eht keréichet uuérden . Tíu fîeruálti íst sô zeférménne . álsô íh nû chád . táz fóne demo êristen ánafánge in ypodorio . sô . B . íst . álde . C . zuíualt íst hínaûf hóhi ze demo . B . álde ze demo . C . in ypermixolidio . únde áber dánnân zuíuált hínaûf ze sînemo áhtoden bûohstabe . dér ímo zuíualt . únde énemo fîeruált líutet . Târ máht tû chîsen . úbe dáz sáng férrôr stîget fóne sînemo ánafánge . dánne ze demo áhtôden buóhstabe . sô díu fóregenámda ántiphona tûot . dáz iz tánne in ypermixolidio . ánazefahenne neíst . uuánda án démo modo nîoman úber den áhtoden buóhstab kestîgen nemág . Áber an sôuuélichemo bûohstábe ímo hóho ánauáhentemo gebrístet . ába démo stúrzet er nôte . án daz nídera alphabetum . Ze démo sélben bûohstábe . álso er óuh sâr dánnân . úbe iz ímo penídérêt . uuídere ûf kestépfen mág án daz óbera . Ánafáhendo hábet er geuuált zeerhéuénne sô nídero . álde sô hóho er uuíle . áber sô er erhéuet . únde fúrder gerúcchet . sô nehábet síngendo nehéin geuuált . níderôr álde hóhôr . zefáhenne . âne ába duplo in simplum . álde ábe simplo in duplum . álso er

chúnnen mág án demo monochordo . álde án dero órganûn. Tér die suégela méze . dér bórgee dés sélben . dés án dero lîrûn zebórgenne íst . uuánda úbe die êristûn ze láng uuérdent . sô sínt sîe sélben únhélle . únde hábent héisa lûtûn . dóh óuh tie ándere sîn lûtréiste . Uuérdent sie áber ze chúrz . tánnân sínt tie áfterôsten ze chléinstimme . dóh tie êristen gnûog lûtréiste sîn . Fóne díu chédên dáz éinero élno lángíu [F 14] suégela . fóne dero zúngûn ûf . án demo êristen bûohstábe . ze chúrz sî . únde zueîo lángíu ze láng sî . únde áber únder dîen zuískên gágen ánderro hálbero lángíu gelímflîh sî . Sô hábet tiu áhtôda âne hálb diametrum . éinero élno dodrantem in léngi . únde diu fínftazênda mêr dánne trientem . dáz chît den trítten téil éinero élno .

5. DE MENSURA FISTULARUM ORGANICARUM.

[L 61^{r},a N 48^{v}] Sîd tû nû bechénnêst . uuîo álle die suégelâ éinánderên enchédên . sô nebedrîeze díh óuh íro mâza zelírnenne . Mácha dia êristûn sô lánga . sô dârfóre geságet íst . úbe dû uuéllêst . únde sô uuîta dû uuéllêst . téro uuîtî súlen sio álle sîn . Únde míz tia ánderûn bi déro êristûn sús . Síh ze êrist uuîo uuît si sî . díu uuîtî héizet diametrum . II. Táranâh lâ án dero êristûn suégelûn léngi fóre . den áhtoden téil déro uuîtî . únde téile [L 61^{r},b] sia dánnân níder únz ze dero zúngûn díu plectrum héizet . ín níun téil ébenmíchelíu . Déro níun téilo . gíb áhto téil dero ánderûn . Táz íst íro léngî . fóne dero zúngûn ûf . III. Lâ dáranâh fóre án dero án-

derûn suégelûn léngi . zuêne áhto téila des diametri . únde téile dáz ánder áber álso in níuníu . únde gíb téro níuno áhto téil dero dríttûn . Dáz íst íro léngi . fóne dero zúngûn ûf . IIII. Ním dánne dia êristûn . únde lâ fóre án íro léngi den drítten téil des diametri . únde téile sia dánnân níder únz ze dero zúngûn in fîer téil . únde déro gíb tríu dero fîerdûn . Táz íst íro léngî . Únde unze dára gât diatesseron . mít tono tono semitonio . V. Únde ferním îo ze îogelîchemo [M 75ª]lîchemo mâle . fó[F 15]ne dero zúngûn ûf . Sô ním áber dia êristûn . únde lâ an íro léngi fóre dén hálben téil íro uuîtî . únde téile sia in dríu téil . únde gíb téro zuéi dero fínftûn . Dáz íst íro léngi . VI. Ním dáranáh sélbûn dia fínftûn . únde lâ in íro léngi fóre den áhtôden téil des diametri . unde teile sia in niun téil . únde gíb téro áhtouuiu déro sehstun . An dero stete scolt tu sinemenon haben . la an dero fierdun fore den halben teil des diametri . unde teile daz ander in fieriu . unde gib dero driu demo sinemenon . daz ist sin lengi . VII. Táranâh miz tia sibendûn bî dero sehstun . Teile daz diametrum in ahto teil . unde lâ daz ahtoda fore . unde fone dero zungun ûf teile daz ander [L 61ᵛ,a] in niuniu . unde gib tero ahtouuiu dero sibentun . daz ist iro maza . VIII. Dánne míz tia áhtôdûn bî dero êristûn . Lâ án dero êristûn fóre . sô uílo des diametri sî . dáz chît lâ fóre álla dia uuîti . únde téile daz ánder in zuéi ebenmíchelíu téil . únde gíb éinez dero áhtodûn . Dáz íst íro léngi fóne demo plectro ûf . Únz tára gât diapente . mít tono tono semitonio tono . Táranâh kíb tîa sélbûn mâza dien ánderên síbenen . tîa dû nâh tero êristûn dien êrerên síbenen gâbe . Sô hábet

tánne diu êrista zuô léngi dero áhtodûn . únde éin diametrum úbere . Únde sô sámo hábet tiu áhtoda zuô léngi dero fínftozendûn . únde éin [M 75^{v}] diametrum úbere . Áber diu êrista hábet fíer léngi dero fínftozêndun únde dáraúbere dríu diametra . Ýbe díh uuúnder íst . zíu iro dríu sîn . náls zuéi . íh kíbo dir is rationem . Uuánda sô man án dero êristûn fórelâzet éin diametrum . únde sî nóh tánne dupla íst gágen dero áhtodûn . díu íro simpla íst . únde áber déro léngi fóre ferlâzenemo diametro . hálbíu uuírt tero fínftozêndûn . sô íst tero áhtodûn nôte zuíuált . tánne dero fínftozêndûn . únde éin diametrum . únde dero êristûn nôte fíeruált . únde zuéi diametra . âne daz êrista diametrum . [F 16] Uuíle áber der organicus fúre fínfzên álde séhszen séiten bûohstába . fólliu dríu álphabeta máchôn . sô sól er daz drítta (*Schluss* M) méz[L 61^{v},b]en nâh tîen êrerên zueîn . álso er daz ánder maz . nâh temo êristen .

B. NOTKERS BRIEF.

[G 58^{r},a Z. 1—33] *Domino sancto sedunensi episcopo . H. Notkerus coenobita sancti gal i salutem Valde letatus sum quando per relatum nuntii sospitatem uestram audiui . Commonitus autem super meis responsionibus .*

quid possvm dicere nisi dictis facta conpensare? uolui et uolo sed conclusi sumus in manu domini et nos et opera nostra! et preter quod annuit amplius nihil facere possumus Est . H . quȩ nos trahit necessitas non uoluntas et iniunctis instare nequimus! ex eo minus uota exequimur Artibus autem illis quibus me onustare uultis ego renunciaui neque fas mihi est eis aliter quam sicut instrumentis frui Sunt enim ecclesiastici libri! et precipue quidem in scolis legendi quos impossibile est . sine illis prelibatis ad intellectum integrum duci Ad quos dum accessum habere nostros uellem scolasticos ausus sum facere rem pene inusitatam . ut latine scripta in nostram conatus sim uertere et syllogystice aut figurate aut suasorie dicta per aristotelem uel ciceronem uel alium artigraphum elucidare Quod dum agerem in duobus libris boetii qui est de consolatione philosophiae . et in aliquantis de sancta trinitate! rogatus et metrice quœdam scripta in hanc eandem linguam traducere . catonem scilicet . ut bucolica uirgilii et andriam terentii Mox et prosam et artes temptare me uoluerunt et transtuli nuptias philologiȩ et cathegorias aristotilis et pergermenias et principia arihtmetice Hinc reuersus ad diuina totvm psalterivm et interpretando et secundum augustinum exponendo consummaui iob quoque incepi licet uix tertiam partem exegerim Nec solvm hec sed et nouam rhethoricam et computvm nouum et alia quœdam opuscula latine conscripsi Horum nescio an aliquid dignum sit uenire in manus uestras Sed si uultis ea sumptibus enim indigent mittite plures pergamenas et scribentibus premia et accipietis eorum exempla Qve dum fuerint ad uos perlata me presentem aestimate Scio tamen quia primum

abhorrebitis quasi ab insuetis Sed paulatim forte incipient se commendare uobis et preualebitis ad legendvm et ad dinoscendvm quam cito capiuntur per patriam linguam . quę aut uix aut non integre capienda forent in lingua non propria Oportet autem scire quia uerba theutonica sine accentv scribenda non sunt . preter articulos ipsi soli sine accentu pronuntiantur acuto et circumflexo Ego autem quando dominus uoluerit ueniam Stare autem diucius uobiscum non potero ob causas plurimas quas dicere in præsenti non opus est Libros uestros . i . philippica et commentum in topica ciceronis peciit a me abbas de augia pignore dato quod maioris precii est Pluris namque est rethorica ciceronis et uictorini nobile commentvm que pro eis retineo et eos non nisi uestris repetere non ualet Alioquin sui erunt uestri et nullum dampnum erit uobis Dominus meus episcopus in ęternum ualeat.

C. RUODPERTS BRIEF.

(*P . dilecto salutem et profectum in doctrina . Uerba quę ad me misisti ut tibi exponem in theodiscam linguam transtuli . sic enim sonare debent.*)

[O 400] *Quia uirtus constillationis in ictu pungentis est.* Uuánda des kestírnis chráft fergât únde

uirlóufit in sô lángero uiríste sô man eînin stúpf ketûon mág . *Informis materia* . Táz chît skáffelôsa zímber . *Intemperies* . Intrérteda . [P 96^{b}, l. 5—8] *Fides est sperandarum substantia rerum . argumentum non apparentum* . Tiu gelóuba íst ter hábit únde daz fánt téro díngo *quę sperantur* . táz chîd téro man gedíngit únd egeuuíshéit téro nóh úróugôn; (*Schluss* P) *Quem deus diligit . hunc exaudit . Cui deus placabilis . huic exorabilis* . Témo die héiligen hólt sint . tér mág hórsko gebétôn . *In humilitate iudicium eivs sublatum est* . Táz ín nîoman ze réhte nelîez táz uuárt ze léibe . úmbe sîna déumvoti . *In pasca annotino . i . paschale festum* . [O 401] *prioris anni* . i . tér férnerigo ôstertág . *Ypapanti . i . conuentus omnium ętatum . Nomen* . námo . *Pronomen* . fúre dáz nomen . *verbum* . uuórt . *Aduerbium* . Zûo ze démo uerbo . *Participium* . téilnémunga . *Coniunctio* geuûgeda . *Preposicio* . fúresézeda . *Interiectio* . úndéruuerf . *Nomini quot accidunt?* uui mánegiu uólgent témo nomini . VI . *Quę? qualitas* te uuílichi . *quę?* subauditur ub íz eîgen sî . álde gemeîne ter substantię . álde dés accidentis . *Comparatio* . teuuídermezúnga . *cuius?* tis comparatiui . álde dis superlatiui . Zûo démo positiuo . *Genus* tíz chúnne . *cuius?* sîn álde

D. MEMENTO MORI.

[Q154v] 1. Nv denchent wib unde man
war ir sulint werdan
ir minnont tisa brodemi .
unde wanint iemer hie sin.
si nedunchet iv nie so minnesam .
eina churza wila sundir si . han .
ir nelebint nie so gerno manegiv zit
ir muozent verwandelon disen lib .

2. Tahina ist ein michel menegi .
sie wandan iemer hie sin .
sie minnoton tisa wencheit .
iz ist in hivto vil leit .
si neduhta sie nie so minnesam .
si habent si ie doh uerlazen .
ich neweiz war sie sint gevarn .
got můzze so alle bewarn .

3. Sie hvgehto hie zelebinne .
sie gedahton hin zeuarne
ze der ewigin mendi .
da sie iemer solton sin .
wie luzel sie des gedahton
war sie ze iungest uarn solton .

nu habint siv iz bewnden .
sie warin gerno erwnden .

4. Paradysum daz ist verro hinnan
tar chom vil selten dehein man .
taz er herwiderwnde .
unde er uns taz mare brunge,
alder iv daz gesageti
weles libes siv dort lebetin .
sulnd ir iemer da genesen
ir muozint iv selbo die boten wesen .

5. Tisiv werlt ist also getan
swer zů ir beginnet van .
si machot iz imo alse wvnder lieb
uon ir chom nemag er niet .
so begriffet er ro gnvoge
er habeti ir gerno mera .
taz tuot er unz an sin ende .
so nehabit er hie noh tenne .

6. Ir wanint iemer hie lebint .
ir mvozt is ze iungest reda ergeben .
ir svlent all ersterben .
ir nemugent is niewit uber werden .
ter man einer stunt wilo zergat
also skiero . so div brawa zesamine geslat .
Tes wil ih mih uermezzen .
so wirt sin skiero uergezzen .

7. got gescuof ivh allo .
ir chomint uon einim manne .

to gebot er iv ze demo lebinne .
mit minnon hie zewesinne .
taz ir warint als ein man .
taz hant ir ubergangen .
habetint ir anders niewit getan .
ir muosint is iemer scaden han .

8. Toh ir chomint alle (Q 155r) uon einim man .
ir bint iedoh geskeiden
mit manicvalten listen .
mit michelen unchusten .
ter eino ist wise unde uruot .
tes wirt er verdamnot .

tes rehten bedarf ter armo man .
tes mag er leidor niewit han .
er ne chovf iz also tivro .
tes varn se al ze hello .

9. Gedahtin siv denne .
wie iz vert an dem ende .
so uert er hina dur not .
so ist er iemer furder tot .
wanda er daz reht uerchovfta
so uert er in die hella .
da mvoz iemer inne wesen .
got selben hat er hingegeben .

10. Vbe ir alle einis rehtin lebitint .
so wvrdint ir alle geladet in .
ze der ewigun mendin .
da ir iemer soltint sint .

taz eina hant ir iv selben .
uon diu so nemugen ir gen drin .
daz ander gebent ir dien armen .
ir muozint iemer der uorsten.

11. Gesah in got taz er ie wart
ter da gedenchet an die langun uart .
der sih tar gewarnot .
so got selbo gebot .
taz er gar ware
swa er sinen boten sahe .
taz sag ih in triwon
er chvmit ie noh wennon .

12. nechein man ter neist so wise .
ter sina uart wizze .
ter tot ter beziehiit ten tieb .
iuer nelat er hie niet .
er ist ein ebenare .
nechein man ist so here
er nemvoze ersterbin .
tes nemag imo der skaz ze gvote werden .

13. Habit er sinin richtvom so geleit
daz er uer an arbeit .
ze den sconen herbergon
uindit er den suozzin lon .
des er in dirro werlte niewit gelebita .
so luzil rivut iz in da .
in dunchit da bezzir ein tac .
tenne hier tusinc teist war .

14. Swes er hie uerleibet
taz wirt imo ubilo geteilit .
habit er iet hinagegebin
tes muozer iemer furdir leben.
er tvo iz unz er wol mac
hie noh chumit der tac .
habit er is tenne niwit getan .
so nemag er iz nie gebvozan .

15. Ter man ter ist niwit wise .
[Q 155r] ter ist an einer uerte.
einin bovm uindit er sconen .
tarundir gat er ruin
so truchit in der slaf ta .
so uergizzit er dar er scolta .
als er denne ufspringit
we ser iz in denne riwit .

16. Ir bezeichint allo den man .
ir muozint tur not hinnan .
ter bovm bezechint tisa werlt .
ir bint etewaz hie vertuelit .
ir hugetont hie zelebinne .
ir nedahtont hin zeuarne .
diu vart diu dunchit iuh sorcsam .
ir chomint dannan obinan .

17. tar mvozint ir bewinden .
taz sundir wol beuindin

ir ilint allo wol getuon .
ir nedurfint sorgen umbe den lon .

so wol imo der da wol getvot .
is wirt imo wola gelonot .

18. Ia diu uil ubeler mundus
wie betriugist tu uns sus.
du habist uns gerichin .
des sin wir allo besvichin .
wir neuerlazen dih ettelichiu zit
wir uerliesen sele unde lib .
also lango so wir hie lebin .
got habit uns selbwala gegibin .

19. Trohtin chunic here .
nobis miserere .
tu mvozist uns gebin ten sin .
tie churzun wila so wir hie sin .
daz wir die sela bewarin .
wanda wir dur not hinnan sulen uarn .
fro so mvozint ir wesin iemer .
daz machot all ein noker.

Druck von W. Drugulin in Leipzig.

INHALT DES ERSTEN BANDES.

			Seite
	Einleitung		v
I.	Boetius de consolatione	I.	1
	„ „ „	II.	51
	„ „ „	III.	126
	„ „ „	IV.	226
	„ „ „	V.	303
II.	Categorien	I.	365
	„	II.	398
	„	III.	449
	„	IV.	468
III.	De interpretatione	I.	497
	„ „	II.	507
	„ „	III.	524
	„ „	IV.	535
	„ „	V.	547
	„ „	VI.	567
IV.	Kleinere Schriften		589
	A De partibus logicae		591
	B De syllogismis		596
	C De arte rhetorica		623

	Seite
V. Marcianus Capella I.	685
" " II.	769
VI. Anhang	849
A. De musica	851
B. Notkers Brief	859
C. Ruodperts Brief	861
D. Memento mori	863

AKADEMISCHE VERLAGSBUCHHANDLUNG von J. C. B. MOHR
(Paul Siebeck) in FREIBURG I. B und TÜBINGEN.

In meinem Verlag ist erschienen:

Margaretha Ebner
und
Heinrich von Nördlingen.

Ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Mystik.

Von

Philipp Strauch.

8. 1882. (CVI. 415 Seiten.) 12 Mark.

Die Offenbarungen der Margaretha Ebner († 1351) zu Maria Medingen erscheinen hier zum ersten Male nach der Medinger Handschrift des Jahres 1353 mit Berücksichtigung einer Handschrift des Britischen Museums sowie der Fürstlich Wallersteinischen Bibliothek zu Mayhingen gedruckt. Ihnen folgt in chronologischer Anordnung die Correspondenz Heinrichs von Nördlingen und einiger anderer Mystiker mit Margaretha nach derselben Handschrift des Britischen Museums, die auch die Offenbarungen enthält. Die Einleitung berichtet über die Handschriften, ihr gegenseitiges Verhältniss, über die Sprache der Denkmäler und bringt eine Darstellung der Lebensverhältnisse der Ebnerin und Heinrichs von Nördlingen. Den Schluss bildet ein fortlaufender Commentar zu den Schriften in Gestalt von Anmerkungen.

Aus einer Recension in Luthardt's Theologischem Literaturblatt (1882, Nr. 24) erwähne ich Folgendes:

„Wie in den beiden ersten Abschnitten (*über die Handschriften und deren Werth, über Leben und Charakter der Margaretha Ebner*) und in dem dritten über die Sprache die Gründlichkeit und Sorgfalt, so erfreut in den zahlreichen Anmerkungen, welche dem Texte folgen, die Belesenheit und der kritische Scharfsinn des Verfassers. Der ersteren verdanken wir treffliche kultur- und religionsgeschichtliche Erläuterungen, dem letzteren weitere chronologische Bestimmungen zu jenen Briefen, deren Zeit bisher noch nicht ermittelt war. Denn Heinrichs Briefe, welche in der Handschrift undatirt und ungeordnet durcheinanderstehen, werden erst durch ihre chronologische Feststellung für die Geschichte der Mystik in rechter Weise verwendbar. So begrüssen wir in dem Buche Strauch's eine sehr werthvolle und gediegene Leistung, durch welche unsere Kenntniss eines Theils der Geschichte der deutschen Mystik in wesentlicher Weise bereichert wird."

Man vergl. auch die Recension in der deutschen Litteraturzeitung. 1882. Nr. 26.

AKADEMISCHE VERLAGSBUCHHANDLUNG von J. C. B. MOHR
(Paul Siebeck) in FREIBURG I. B. und TÜBINGEN.

Im Juni wurde ausgegeben:

Otfrid's Evangelienbuch.

Mit Einleitung, erklärenden Anmerkungen und ausführlichem Glossar

herausgegeben

von

Paul Piper.

I. Theil: Einleitung und Text.

Zweite, durch Nachträge erweiterte Ausgabe. 8. 1882.

(VIII. 295 und 696 Seiten.) M. 8.—.

In Vorbereitung:

II. Theil:

Ausführliches Glossar zu dem Evangelienbuche Otfrid's.

Dieses Wörterbuch, auf welches der Verfasser schon beim ersten Erscheinen des Otfrid verwies, das aber wegen Schwierigkeiten mit der früheren Verlagsbuchhandlung bislang noch nicht gedruckt worden ist, wird nunmehr sicher im Jahre 1883 im Druck begonnen werden.

= *December 1882.* =

Druck von W. Drugulin in Leipzig.

Buchbinderei
R. Wawrzyniak

Bayerische StaatsBibliothek
Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Notker

Die Schriften Notkers und seiner Schule

Bd.: 1,2

Freiburg [u.a.] [1882]

Germ.g. 58 n-8,2
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11785455-5